

Engelliler Konfederasyonu Yayını
Journal of Confederation of Disabled People

Ufkun Ötesi Bilim Dergisi

Beyond the Horizon of Scientific Journal

Cilt/Volume:

16

Sayı/Number:

1

Ay/Month:

Aralık

Yıl:

2016

ENGELLİLER KONFEDERASYONU

UFKUN ÖTESİ BİLİM DERGİSİ

Beyond the Horizon of Scientific Journal

DANIŞMA KURULU/ADVISORY BOARD

Ali Fikri Akşirin (Uzm.Dr. Ankara Büyükşehir Belediye Hastanesi), **Ali Gököz** (Dr. Emekli Sandığı Yönetim Kurulu Üyesi TTB Onur Kurulu Üyesi), **Ali Rıza Erdoğan** (Dr. Türkiye Ulusal Verem Savaşı Dernekleri Federasyonu), **Ayşe Karaduman** (Prof. Dr. Hacettepe Üniversitesi), **Ayşegül Ataman** (Prof. Dr. Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi), **Birgül Ayman Güler** (Prof. Dr. Emekli Öğretim Üyesi), **Bülent Piyal** (Dr. Çalışma Bakanlığı), **Cengiz Özbesler** (Prof. Dr. Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü) **Çiğdem Arıkan** (Prof. Dr. Emekli Öğretim Üyesi), **Esra Akı** (Prof. Dr. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Ergoterapi Bölümü), **Filiz Demiröz** (Yrd. Doç. Dr. Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü), **Fulya Temel** (Prof. Dr. G.Ü Mesleki Eğitim Fakültesi Çocuk Gelişimi ve Eğitim Bölümü), **Gizem Çelik** (Yrd. Doç. Dr. Medipol Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü), **Gonca Bumin** (Prof. Dr. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Ergoterapi Bölümü), **Gönül Erkan** (Prof. Dr. Emekli Öğretim Üyesi), **Gül Erdost** (Sosyal Hizmet Uzmanı – Türkiye İnsan Hakları Vakfı), **Gülşen Varol** (Prof. Dr. Yakın Doğu Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü), **Gürhan Fişek** (Prof. Dr. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri), **Hakan Acar** (Prof. Dr. Kocaeli Üniversitesi Sağlık Yüksekokulu Sosyal Hizmet Bölümü), **Hayyam Kıratlı** (Prof. Dr. Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Göz Anabilim Dalı), **Hicran Çavuşoğlu** (Prof. Dr. Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi), **Hülağü Kaplan** (Doç. Dr. Gazi Üniversitesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü), **Hülya Kayıhan** (Prof. Dr. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Ergoterapi Bölümü), **Hülya Koç** (Prof. Dr. Dokuz Eylül Üniv. Şehir ve Bölge Planlama Bölümü), **Hüsamettin Çetin** (Yrd. Doç. Dr. Kırıkkale Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü), **İbrahim Cılga** (Prof. Dr. Emekli Öğretim Üyesi), **İsmail Dölen** (Doç. Dr. Emekli Öğretim Üyesi), **İsmail Tufan** (Prof. Dr. Akdeniz Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Gerontoloji Bölümü) **İsmihan Artan** (Prof. Dr. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Bölümü), **Kadriye Armutlu** (Prof. Dr. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon Bölümü), **Kasım Karataş** (Prof. Dr. Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü), **Kezban Bayramlar** (Prof. Dr. Hasan Kalyoncu Üniversitesi Sağlık Bilimleri Yüksekokulu Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon Bölümü) **Kübra Cihangir Çamur** (Doç. Dr. Gazi Üniversitesi Mühendislik ve Mimarlık Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü), **M. Emin Demirci** (Körler Federasyonu Yönetim Kurulu Üyesi), **Mine Uyanık** (Prof. Dr. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon Bölümü), **Mintaze Kerem Günel** (Prof. Dr. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon Bölümü), **Nilüfer Darıca** (Prof. Dr. Hasan Kalyoncu Üniversitesi Eğitim Fakültesi), **Oğuzhan Zengin** (Yrd. Doç. Dr. Çankırı Karatekin Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü), **Özlem Cankurtaran Öntaş** (Prof. Dr. Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü), **Pinar Bayhan** (Prof. Dr. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Bölümü), **Refia Selma Görgülü** (Prof. Dr. Doğu Akdeniz Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi), **Selahattin Gelbal** (Prof. Dr. Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi), **Sevilay Şenol Çelik** (Prof. Dr. Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi), **Turhan İçli** (Avukat Engelliler Federasyonu Başkanı), **Tülin Düğer** (Prof. Dr. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon Bölümü), **Türkan Akbayrak** (Prof. Dr. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon Bölümü), **Vedat Işıkhhan** (Prof. Dr. Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü), **Veli Duyan** (Prof. Dr. Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü), **Yüksel Baykara Acar** (Prof. Dr. Kocaeli Üniversitesi Kocaeli Sağlık Yüksekokulu Sosyal Hizmet Bölümü), **Zafer Erden** (Prof. Dr. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon Bölümü).

BU SAYININ HAKEMLERİ / REVIEWERS OF THIS ISSUE

Prof. Dr. Kasım Karataş
Yrd. Doç. Dr. Ercüment Erbay
Dr. Agah Tekindal
Dr. Ahmet Yıldız
Dr. Aslihan Aykara

Dr. Mehmet Sağlam
Dr. Oğuzhan Zengin
Dr. Özlem Güllü
Dr. Seda Attepe

Ufkun Ötesi Bilim Dergisi

**Beyond the Horizon of Scientific
Journal**

**Engelliler Konfederasyonu Yayını
Journal of Confederation of Disabled People**

Hakemli Dergidir.

Blind Peer Reviewed Journal

Engelliler Konfederasyonu Adına
On Behalf of Turkey Conferation of Disabled People

SAHİBİ/PUBLISHER

Av. Turhan İÇLİ

DERGİ YAYIN EDİTÖRÜ / EDITOR

Prof. Dr. Kasım KARATAŞ

YAYIN KURULU/EDITORIAL BOARD

Prof. Dr. Kasım Karataş (Başkan)

Prof. Dr. Ayşegül Ataman,

Prof. Dr. Esra Akı

Prof. Dr. İsmihan Artan

Av. Turhan İçli

CİLT/Volume: 16 SAYI/Number: 1 AY/Month: Aralık YIL/Year: 2016

ISSN 1303-202X

YAYIN TÜRÜ/TYPE OF PUBLICATION

YEREL/SÜRELİ YAYIN

YAYIN DİLİ

TÜRKÇE / İNGİLİZCE

YAYINLANMA BİÇİMİ

Yılda Bir

BASIM TARİHİ/PUBLICATION DATE

31.12.2016

YAYIN YÖNETİM YERİ/ADMINISTRATION OFFICE OF PUBLICATION

Engelliler Konfederasyonu

GMK Bulvarı 32/6 Demirtepe Çankaya / Ankara

Tel: (0312) 231 82 43

İLETİŞİM ADRESİ/CONTACT ADDRESS

Prof. Dr. Kasım KARATAŞ

Ufkun Ötesi Bilim Dergisi Engelliler Konfederasyonu

GMK Bulvarı 32/6 Demirtepe

ÇANKAYA / ANKARA-TÜRKİYE

Tel: +90 0312 231 82 43

Faks: +90 0312 231 82 46

Web: <http://ufkunotesibilimdergisi.blogspot.com/>

E-Posta: ufkunotesibilimdergisi@gmail.com

İÇİNDEKİLER

İç Kapak	i
Danışma Kurulu ve Bu sayının Hakemleri	ii
Künye	iii
İçindekiler	v
Melike Tekindal, Banu Çalışkan Üniversite 1. Sınıf Öğrencilerinin Çevrimiçi Oyun Oynama ve Yalnızlık Düzeylerinin İncelenmesi: Hacettepe Üniversitesi İİBF Örneği	1-26
Şerife Bahadır, Emine Dinçer, Esra Öner, Ayşe Özkaya, Özlem Özbek Üniversitede Engelli Öğrenci Olmak	27-55
Büşra Süneci, Ayfer Say, Burcu Gümüştepe, Bilge Enginkaya, Çise Yıldızdoğan, Müge Yalçın Üniversite Öğrencilerinin Flört Şiddeti Algıları Üzerine Bir Araştırma	56-83
Duygu Tereci, Gözde Turan, Nergis Kasa, Tülay Öncel, Nurcay Arslansoyu Yaşlılık Kavramına Bir Bakış	84-116
Melike Tekindal Ankara'da Sosyal Hizmet Eğitimi Alan Dördüncü Sınıf Öğrencilerinin Öz-Duyarlıklarının Sosyo-Demografik Durumlarına Göre İncelenmesi	117-145
Dergi Yayın Kuralları	146-148

ÜNİVERSİTE 1. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN ÇEVİRİMİÇİ OYUN OYNAMAMA VE YALNIZLIK DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ: HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ İİBF ÖRNEĞİ

Melike TEKİNDAL¹

Banu ÇALIŞKAN²

ÖZET

Amaç; bu araştırmanın temel amacı, çevrimiçi oyun oynayan üniversite öğrencilerinin çevrimiçi oyun bağımlılığı ve yalnızlık düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemektir.

Yöntem; araştırmada genel tarama yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın evrenini Hacettepe Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi 2014-2015- eğitim öğretim yılı 1. Sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırmanın örnekleme oluşturulurken evrenden tabakalı örnekleme yöntemi ile evreninden tabakalı örnekleme yöntemi ile 985 öğrenciden 395 kişi belirlenmiştir. Verilerin toplanmasında; Demir'in (1989) Türkçe geçerlik ve güvenilirliğini yapmış olduğu "UCLA Yalnızlık Ölçeği" ve Kaya'nın (2013) "Çevrimiçi Oyun Bağımlılığı Ölçeği" uygulanmıştır. Verilerin analizinde SPSS 20 programı kullanılmıştır.

Bulgular ve sonuç; *öğrencilerin bölümleri, kendilerini çevrimiçi oyun bağımlısı olarak nitelendirme ve yalnız olarak nitelendirme* değişkenleri yalnızlık düzeylerini etkilemektedir. Ayrıca *öğrencilerin cinsiyetleri, çevrimiçi oyun oynama durumu, günde ortalama oyun oynama süresi, çevrimiçi oyun türü, çevrimiçi oyun bağımlısı olarak nitelendirme ve yalnız olarak nitelendirme* değişkenleri çevrimiçi oyun bağımlılığı düzeylerini etkilemektedir. Genel anlamda çevrimiçi oyun bağımlılığı üniversite öğrencilerinin yalnızlık düzeylerini etkilememektedir.

¹ Yrd. Doç.Dr. İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü. İletişim Yazarı, E-Posta: melike.tunc@ikc.edu.tr

² Sosyal Hizmet Uzmanı, Akyazı Sosyal Hizmet Merkezi - Sakarya

Anahtar kelimeler: Çevrimiçi oyun, bağımlılık, çevrimiçi oyun bağımlılığı, yalnızlık, üniversite öğrencileri, sosyal hizmet

ANALYSIS OF RELATIONSHIP BETWEEN THE UNIVERSITY STUDENTS WHO PLAY ONLINE GAME AND LONELINESS LEVEL OF UNIVERSITY FIRST-CLASS STUDENTS: HACETTEPE UNIVERSITY FACULTY OF ECONOMICS AND ADMINISTRATIVE SCIENCES SIMPLE

ABSTRACT

The main objective of this study is to examine the relationship between online gaming addiction and loneliness levels of university students playing online games.

Method; research general screening method was used. The universe of the research is the Hacettepe University, Faculty of Economics and Administrative Sciences, 2014-2015 - first year students of the academic year. Sample; 395 students from 985 students were identified by stratified sampling method. Collection of data; The "UCLA Loneliness Scale" (Demir, 1989) and the "Online Game Addiction Scale" (Kaya, 2013) were used. In the analysis of the data, SPSS 20 program was used.

Findings and conclusion; the parts of the students are influencing the levels of loneliness in terms of qualifying themselves as online gaming addicts and qualifying alone. Also, the gender of students, online gaming status, average gaming duration per day, online gaming type, online gaming qualification, and solely qualification variables affect online gaming addiction levels. The online game addiction has no effect on loneliness of university students.

Key words: Online game, addiction, online game addiction, loneliness, university students, social work.

GİRİŞ

Günümüzde teknolojinin gelişmesiyle beraber televizyon, cep telefonu, bilgisayar gibi teknolojik aygıtlara verilen değer ve bununla doğru orantılı bir şekilde bu aygıtlarla geçirilen- süre giderek artmaktadır. Özellikle, neredeyse tüm teknolojik aygıtların işlevlerini gerçekleştiren cep telefonları ve bilgisayarlar insan hayatının kaçınılmaz bir unsuru haline gelmiştir. Toplumun her kesiminde görülen teknoloji bağımlılığı çocuk ve genç nesilde daha yoğun bir şekilde görülmektedir.

Üniversite çağındaki gençlerin teknoloji bağımlılığı olgusunun tam olarak merkezinde yer almasının nedenleri arasında bu yaş grubundaki gençler arasında ilerleyen teknolojiye olan merakın daha yoğun olması ve teknoloji trendlerinin daha sık takip edilmesi konuları başı çekmektedir. Bu durum gençlik arasındaki gençliğin verimli çağlarını online oyunların başında geçiren ve bütün duygularını sanal olarak yaşayan bir kitle oluşturmuştur. Bu kitlenin azımsanamayacak büyüklükteki kısmı da üniversite gençliğinin içerisinde yer almaktadır. Gerçek dünyadan ve duygulardan kopuk yaşama hali, ileride hayatın gerçeklerine karşı daha savunmasız ve sosyal anlamda kendisini yalnız hissetme durumlarına sebebiyet verebilir. Tam da bu bağlamda var oluş amacı bireyin iyilik halini artırmak olan sosyal hizmet disiplini, bu konuya gerçekçi ve etkin çözümler üretmesi gereken uygulamalı bir bilim dalıdır.

Bu kapsamda sosyal hizmetin amacı aşağıdaki şekilde maddelendirilebilir;

1. İnsanların problemlerinin farkına varmasını sağlamak
2. Bireylerin problemlerini çözme ve problemleriyle baş etme kapasitelerini geliştirmek,
3. Bireyleri, kaynak, hizmet ve çözümler sunan sistemler ile bağlantılandırmak,
4. Bu sistemlerin etkili ve insan haklarına uygun bir şekilde çalışmasını sağlamak
5. Sosyal politikanın geliştirilmesine ve ilerletilmesine katkı sağlamak.

Sosyal hizmetin içerdiği bu kapsamlar doğrultusunda çevrimiçi oyun oynamanın bireyin yaşam gelişimini ve çevresiyle ilişkisini yadsınamayacak bir şekilde etkilediğini

vurgulayabiliriz. Bu doğrultuda “*çevrimiçi oyun oynamanın bireysel ve toplumsal sorunlara ne denli etkisi vardır?*” sorusu incelendiğinde karşımıza Türkiye Büyük Millet Meclisi Meclis Araştırması Komisyonu Raporu’nun (2012) araştırmasına göre şu cevaplar çıkmaktadır;

- Çevrimiçi oyunlar nedeniyle saatlerce bilgisayar, tablet, cep telefonu gibi teknolojik aletlerde çevrimiçi oyunların başında kalan çocuklarımızın ve gençlerimizin; kendilerini yeterince derslerine veremedikleri için *eğitimi* aksamakta, *sağlıksız ve sosyal iletişimden yoksun* büyümeleri sonucunda aileleri ve arkadaşlarıyla sık sık sorunlar yaşamaktadırlar.
- Evlerinde bilgisayarı ya da internet bağlantısı olmayan çocuklar ve gençler, çocuklara yasak olmasına rağmen, yeterli denetim yapılmadığından dolayı, bu oyunları oynamak için internet kafelere gitmek zorunda kalmaktadırlar. Bunun sonucu olarak *ise güvenlik problemleri* ortaya çıkmaktadır.
- Bilgisayar başında çok vakit geçiren bireylerin aile üyeleriyle yaşanan iletişim kopukluğuyla beraber gelen aile bağlarının zayıflaması, *aile içi iletişimsizlik* ortaya çıkmaktadır.
- Saatlerce bilgisayar başında oturup oyun oynamanın bireyi sosyal hayattan uzaklaşmasına, içine kapanmasına ve bireyin *yalnızlaşmasına* neden olmaktadır.
- Çevrimiçi oyunların içeriği nedeniyle bireyi *zorbalığa ve şiddete* yönlendirmektedir.

Günümüzde teknoloji alanında birçok gelişme yaşanmaktadır. Bu teknolojik gelişmeler birçok faydaya sahip olduğu gibi, birtakım sorunları da beraberinde getirmektedir. Çevrimiçi oyun bağımlılığının getirdiği sorunlardan bir tanesinin de yalnızlık olduğu düşünülmektedir. Bu nedenle çevrimiçi oyun bağımlılığının birey üzerindeki etkileri ve yalnızlıkla olan ilişkisi incelenmektedir. Bu kapsamda öncelikle literatür bilgisi verilerek araştırmanın amacı, yöntemi, bulgular ve sonuca yer verilmektedir.

Çevrimiçi Oyun Kavramı

Teknoloji ve bilimdeki hızlı gelişmelerle beraber, insan hayatında birçok değişim ve dönüşüm yaşanmıştır. Bu hızlı gelişmelerin insan yaşamına getirdiği en önemli yenilik de internet kullanımının artmasıdır. Türkiye İstatistik Kurumu, interneti kullanan en yoğun kesimin genç nüfus ve paralelinde üniversite öğrencileri olduğunu açıklamıştır (TÜİK, 2014). Üniversite öğrencileri ve gençler; bilgisayarların diliyle ve içine doğdukları Web kültürü ile konuşan, nefes alan, hayatlarının her yerinde interneti kullanan bireyler olarak tanımlanan “dijital yerliler”in bir parçasını oluşturmaktadırlar (Zur ve Zur, 2011, Akt: Yılmaz, 2012). Türkiye İstatistik Kurumu tarafından yayınlanan bilgi toplumu istatistikleri, ülkemizdeki dijital yerlilerin önemli bir kısmını barındıran 16-24 yaş arasındaki nüfusun %70,3’ünün, öğrencilerin ise %89,3’ünün internet kullanıcısı olduğunu, internetin kullanım amaçlarının ise İnternet üzerindeki sosyal gruplara katılma (%78,8), çevrimiçi haber, gazete ya da dergi okuma (%74,2), oyun, müzik, film, görüntü indirme veya oynatma (%58,7) olduğunu göstermektedir (TÜİK, 2014).

Bağımlılık Kavramı

Bağımlılık kavramı literatür içerisinde olumsuz veya zararlı bir durumu anlatmak için kullanılmaktadır. Bağımlılık kavramı bir madde veya davranışı kullanmayı bırakamama veya kontrol edememe şeklinde tanımlanmıştır (Egger ve Rauterberg, 1996). Tarhan (2011) ise bağımlılığı şöyle açıklamaktadır; “bağımlılık, zararlı sonuçlarına rağmen, dürtüsel olarak madde veya sanal alıştırıcı arayışı ve kullanımı ile karakterize, nüksedici, kronik bir beyin hastalığı olarak tanımlanır”. Shaffer vd., (2000)’ye göre bir davranışın bağımlılık olabilmesi için başlıca üç özelliği taşıması gerekmektedir.

1. O şeyi sürekli olarak aşırı derecede istemek.
2. O şey için kendine hakim olamamak,
3. O şey için ısrar etmek.

Bu bağlamda bağımlılık kavramı internet bağımlılığının da çatı kavramı olarak ifade edilebilir. Çünkü yukarıda belirtilen üç özellik de internet bağımlılığı konusunda da geçerlidir. Bu nedenle internet bağımlılığını da açıklamakta yarar bulunmaktadır.

İnternet Bağımlılığı

İnternet bağımlılığı günlük yaşamda bireylerin çok fazla internet kullanmasının olumsuz etkilerini tanımlamak için kullanılan bir kavramdır (Lengel, 2004). Önceleri bağımlılık denince insanların aklına; alkol, kumar, uyuşturucu ve esrar bağımlılığı gelse de, yakın zamanlardan itibaren, internet bağımlılığı, alışveriş bağımlılığı, teknoloji bağımlılığı, çevrimiçi oyun bağımlılığı gibi davranışsal bağımlılık türlerinin de farkına varılmış ve bu konularda araştırmalar yapılmaya başlanmıştır (Kalkan ve Kaygusuz, 2013).

Aydın'a göre oyun, çocukların grup içerisinde birlikte çalışmayı öğrendikleri oyun etkinliklerini, birlikte gerçekleştirebildikleri eğlenceli bir öğrenme metodudur (Aydın, 2010). Durualp ve Aral (2010)'a göre çocuklar oyun sayesinde; arkadaşlık ilişkilerini geliştirmeyi, kendi haklarını korumayı ve arkadaşlarının haklarına saygılı olmayı, büyüklere saygı küçüklere sevgi göstermeyi, toplum normlarına alışmayı, paylaşmayı ve sosyalleşmeyi ve benzeri birçok beceriyi oyun sayesinde kazanmaktadır. Sevinç (2009) oyun ile ilgili literatürü incelemiş ve bir etkinliğin oyun olarak tanımlanabilmesi için gerekli beş maddeyi tespit etmiştir. Bu maddeler:

1. Oyun belirli bir amaca yönelik değildir, önemli olan oyunun kendisidir ve kendi içinde bir bütünlüğü vardır.
2. Oyuna katılmak kişinin özgür seçimine bağlıdır.
3. Kişinin oyun oynarken eğlenmesi ve hoş vakit geçirmesi gerekir.
4. Oyun kişi için gerçek hayatın aynısı değildir, fakat gerçek hayata uygun düşecek şekilde değiştirilmiş şeklidir. Bu sayede kişi oyun içerisinde gerçek hayata ilişkin hayaller kurar ve beceriler geliştirir.
5. Kişi oyun içerisinde aktif rol alır ve oyun içinde kendini yaşar.

Yalnızlık

Yalnızlığın tanımlamasında yaşanan güçlük ve karmaşıklık yaşanmaktadır. Çünkü bir çok kuram ve kuramcıya göre yalnızlık kavramının tanımı farklılık göstermektedir. Yalnızlığın anlaşılmasında yalnızlığa yol açan nedenlerin bilinmesi, yalnızlık yaşayan bireylerin bu duruma neyin ya da nelerin nedeni olduğunu söylemeleri bu kavramın anlaşılmasında önemlidir. Yalnızlığın nedenleri hakkında bazı kuramcıların açıklamalarına şu şekilde değinebiliriz: Peplau ve Perlman (1984) yalnızlık duygusunun oluşmasındaki unsurları bir gruptan dışlanma gibi hoş olmayan üzücü bir tecrübe, kişinin sevilmediğini düşünmesi gibi olumsuz bilişsel deneyim, sosyal ilişkilerdeki yetersizlik ve bir ilişki kurup sürdürme becerisindeki eksiklikten dolayı birlikte bazı şeyleri paylaşacak arkadaş edinememe şeklinde açıklamıştır. Ayrıca Perlman ve Peplau (1982) yalnızlığa zemin hazırlayan durumları; kişilik özellikleri (utangaçlık, düşük benlik saygısı, sosyal beceri eksikliği vb.), durumun özelliği (rekabetçi etkileşim, sosyal izolasyon vb.) ve kültürel değerler ve normlar (bireycilik vb.) olarak açıklamıştır. Bu faktörler kişinin gerçek sosyal ilişkileri ile sosyal ihtiyaçları ve istekleri arasında uyumsuzluğa neden olabilmektedir. Bu uyumsuzluklar sonucu da ortaya yalnızlık yaşantısı belirmeye başlayabilir (Akt: Körler, 2011).

Sonuç olarak bağımlılık, internet bağımlılığı ve yalnızlık birbirini etkileyen kavramlar olarak görülebilir. Her bir konu kendi içinde birçok sorunu barındırabilir, birbirinin nedeni ve sonucu olarak görülebilir. Buradan hareketle üniversite öğrencilerinin çevrimiçi oyun bağımlılığı ve yalnızlık düzeyleri sosyo-ekonomik durumlarına göre incelenmek istenmiştir. Araştırmanın amaçları bir sonraki bölümde yer almaktadır.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın ana amacı Hacettepe Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi'nde bulunan Aile ve Tüketici Bilimleri, İktisat (Türkçe), İktisat (İngilizce), İşletme, Maliye, Sağlık İdaresi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi, Sosyal Hizmet, Uluslararası İlişkiler Bölümlerinin 1. sınıflarında eğitim gören öğrencilerinin, yalnızlık ve çevrimiçi oyun bağımlılığı durumlarının belirlenmesidir. Bu ana amaç kapsamında yer alan alt amaçlar aşağıdaki gibidir;

- Üniversite 1. sınıf öğrencilerinin çevrimiçi oyun bağımlılık düzeyi nedir?

- Üniversite 1. sınıf öğrencilerinin yalnızlık düzeyi nedir?
- Üniversite 1. sınıf öğrencilerinin sosyoekonomik düzeyi nedir?
- Çevrimiçi oyun bağımlılığı ile yalnızlık düzeyi arasında ilişki var mıdır?
- Çevrimiçi oyun bağımlılığı yaşa göre değişkenlik göstermekte midir?
- Çevrimiçi oyun bağımlılığı cinsiyete göre değişkenlik göstermekte midir?
- Çevrimiçi oyun bağımlılığı okunan bölüme göre değişkenlik göstermekte midir?
- Çevrimiçi oyun bağımlılığı ekonomik duruma göre değişkenlik göstermekte midir?
- Çevrimiçi oyun bağımlılığı ikamet yerine göre değişkenlik göstermekte midir?
- Çevrimiçi oyun bağımlılığı bilgisayar sahipliğine göre değişkenlik göstermekte midir?
- Yalnızlık düzeyi yaşa göre değişkenlik göstermekte midir?
- Yalnızlık cinsiyete göre değişkenlik göstermekte midir?
- Yalnızlık bölüme göre değişkenlik göstermekte midir?
- Yalnızlık ekonomik duruma göre değişkenlik göstermekte midir?
- Yalnızlık ikamet yerine göre değişkenlik göstermekte midir?
- Yalnızlık bilgisayar sahipliğine göre değişkenlik göstermekte midir?
- Bölümler arası karşılaştırma yapıldığında çevrimiçi oyun bağımlılığı durumları nasıl değişkenlik göstermektedir?
- Öğrencilerin yalnızlık düzeylerinin çevrimiçi oyun bağımlılığına etkisi var mıdır? Varsa ne yöndedir?

GEREÇ VE YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, evren ve örneklem, veriler ve veri toplama araçları, veri toplama süreci, verilerin işlenmesi ve çözümlenmesi başlıkları yer almaktadır.

Araştırmanın Modeli

Araştırmada, nicel araştırma kapsamında karşılaştırmalı tarama modeli kullanılmaktadır. Araştırmada üniversite birinci sınıf öğrencilerinin çevrimiçi oyun bağımlılıkları ile yalnızlık düzeyleri arasındaki ilişkinin yaş, cinsiyet, bölüm, bilgisayar sahiplik durumu, ikamet yeri, ekonomik durum gibi değişkenlere göre nasıl değiştiğine bakılmıştır.

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi'nde İktisat (Türkçe), İktisat (İngilizce), İşletme, Sosyal Hizmet, Sağlık İdaresi, Maliye, Uluslararası İlişkiler, Aile ve Tüketici Bilimleri, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi bölümlerini okuyan 1. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Örneklem ise tabakalı örnekleme yoluyla elde edilmiştir. Tabakalı örnekleme yöntemi, küçük bir örneklem grubu ve düşük bir maliyetle daha kesin sonuçlara ulaşma olanağı sağlayan bir tekniktir. Örnekleme hatalarını azaltarak daha yüksek bir temsil yeteneğine sahip örneklemler oluşturmak için tercih edilmiştir (Sencer ve Sencer, 1978). Örnekleme hesaplaması Tablo 2.1.'de verilmiştir.

Tablo 2.1. Katılımcıların Bölümlere Göre Dağılımı

Bölüm	Mevcut Sayı	Örneklem
İktisat (Türkçe)	135	54
İktisat (İngilizce)	91	37
İşletme	135	54
Sosyal Hizmet	203	82
Sağlık İdaresi	79	32
Maliye	82	33
Uluslararası İlişkiler	80	32
Aile ve Tüketici Bilimleri	84	34
Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi	92	37
TOPLAM	981	395

Veriler ve Toplanması

Araştırmada veri toplamak amacıyla, öğrencilerin bazı kişisel özelliklerini belirleyebilmek için araştırmacılar tarafından hazırlanan "Bireyi Tanıma Formu", yalnızlık düzeyini ölçmek için Demir'in (1989) Türkçe geçerlik ve güvenilirliğini yapmış olduğu "UCLA Yalnızlık Ölçeği" ve çevrimiçi oyun bağımlılık düzeyini ölçmek için Kaya'nın (2013) geçerlik ve güvenilirliğini yapmış olduğu "Çevrimiçi Oyun Bağımlılığı Ölçeği" kullanılmıştır. Kullanılacak veri toplama araçlarının özellikleri aşağıdaki gibi belirtilmiştir;

Birey Tanıma Formu: Yaş, cinsiyet, bölüm, bilgisayar sahiplik durumu, ikamet yeri ve ekonomik durumdan meydana gelmektedir.

UCLA Yalnızlık Ölçeği: Ülkemizde UCLA Yalnızlık Ölçeği'ni ilk kez kullanan Yaparel ölçeğin geçerliğini Beck Depresyon Envanterini ölçüt olarak incelemiş ve benzer ölçekler geçerliğinin 0.50 olduğunu bulmuştur. (Demir, 1989). Ölçek 20 sorudan oluşur. 1, 4, 5, 6, 8, 10, 15, 16, 20. sorularda birey işaretlediğinin tersi puan alır. 1-4 puan alır. 2-3 puan, 3-2 puan, 4-1 puan. Diğer sorular normal puanlandırılır. En yüksek puan 80, en düşük puan 20'dir. 20-80 arasında yükseldikçe yalnızlık duygusu ortak, azaldıkça yalnızlık duygusu azalır.

Çevrimiçi Oyun Bağımlılığı Ölçeği: Abdullah Bedir Kaya'nın (2013) geliştirmiş, güvenilirliğini yapmış ve iç tutarlılık katsayısını 0.91 olarak bulmuştur. Ölçeğin tamamından elde edilebilecek puan ise üç ayrı faktörden elde edilen puanların toplanmasıyla hesaplanmaktadır. Toplam puan çevrimiçi oyunların oyuncunun hayatındaki olumlu-olumsuz etki büyüklüğünü gösterir. Ölçeğin tamamından elde edilebilecek en düşük puan 21, en yüksek puan 105'dir. Oyuncunun aldığı puan 21-42 arasında ise "Çevrimiçi oyun oynamanın bireyin hayatına olumsuz yansımaları yoktur", 43-63 arasında ise "Çevrimiçi oyun oynamanın bireyin hayatına düşük düzeyde olumsuz yansımaları vardır", 64-84 arasında ise "Çevrimiçi oyun oynamanın bireyin hayatına orta düzeyde olumsuz yansımaları vardır", 85-105 arasında ise "Çevrimiçi oyun oynamanın bireyin hayatına yüksek düzeyde olumsuz yansımaları vardır" yorumları yapılabilmektedir.

Verilerin Çözümü ve Yorumlanması

Verilerin değerlendirilmesinde SPSS 20 (IBM Corp. Released 2011. IBM SPSS Statistics for Windows, Version 20.0. Armonk, NY: IBM Corp.) istatistik paket programı kullanılmıştır. Değişkenler olarak ortalama±standart sapma, yüzde ve frekans değerleri kullanılmıştır. Değişkenler normallik, varyansların homojenliği ön şartlarının kontrolü yapıldıktan sonra (Shapiro Wilk ve Levene Testi) değerlendirilmiştir. Veri analizi yapılırken, iki grup karşılaştırması için Bağımsız 2 grup t testi (Student's t test), önşartlar sağlamadığında ise Mann Whitney-U testi, üç ve daha fazla grup karşılaştırması için Tek Yönlü Varyans Analizi ve çoklu karşılaştırma testlerinden Tukey HSD testi ile sağlanmadığında ise Kruskal Wallis ve çoklu karşılaştırma testlerinden Bonferroni-Dunn testi kullanılmıştır. Sürekli iki değişken arasındaki ilişki Pearson Korelasyon Katsayısı ile parametrik test ön şartlarını

sağlamadığı durumda ise Spearman Korelasyon Katsayısı ile değerlendirilmiştir. Testlerin anlamlılık düzeyi için $p < 0,05$ ve $p < 0,01$ değeri kabul edilmiştir.

3. BULGULAR

Bu bölümde öğrencilerin demografik bilgileri, UCLA Yalnızlık Ölçeğinden alınan puanların demografik bilgilerle karşılaştırılması, Çevrimiçi Oyun Bağımlılığı Ölçeğinden alınan puanların demografik bilgilerle karşılaştırılması ve Çevrimiçi Oyun Bağımlılığı ve Yalnızlık Arasındaki Anlamlılık Durumu yer almaktadır.

Tablo 3.1 Öğrencilerin demografik bilgileri

DEĞİŞKEN	ALT DEĞİŞKENLER	N	YÜZDE
CİNSİYET	KADIN	238	60,3
	ERKEK	157	39,7
YAŞ	17	1	0,3
	18	22	5,6
	19	114	28,9
	20	126	31,9
	21	88	22,3
	22+	44	11,1
	BÖLÜM	SOSYAL HİZMET	82
AİLE VE TÜK. BİL.		34	8,6
İKTİSAT (TÜR)		54	13,7
İKTİSAT (İNG)		37	9,4
İŞLETME		54	13,7
MALİYE		33	8,4
SAĞLIK İDARESİ		32	8,1
SİY.BİL. VE KAMU YÖN.		37	9,4
ULUS. İLİŞKİLER		32	8,1
SOSYO-EKONOMİK DÜZEY		0-300 TL	43
	300-600 TL	165	41,8
	600-900 TL	79	20
	900-1200 TL	46	11,6
	1200+ TL	62	15,7
UZUN SÜRELİ İKAMET YERİ	BÜYÜKŞEHİR	244	61,8
	İL	77	19,5
	İLÇE	62	15,7
	KÖY	12	3

BİLGİSAYAR KULLANMA DURUMU	KENDİ BİLGİSAYARIM	361	91,4
	ARKADAŞIMIN BİL.	26	6,6
	İNTERNET KAFELER	8	2
ÇEVİRİMİÇİ OYUN OYNAMA DURUMU	OYNUYORUM	88	22,3
	BAZEN OYNUYORUM	118	29,9
	OYNAMIYORUM	189	47,8
GÜNDE ORTALAMA OYUN OYNAMA SÜRESİ	OYNAMIYORUM	147	37,2
	0-1 SAAT	132	33,4
	1-2 SAAT	61	15,4
	2-4 SAAT	26	6,6
	4-6 SAAT	19	4,8
	6-8 SAAT	5	1,3
	8-10 SAAT	3	0,8
	10+ SAAT	2	0,5
ÇEVİRİMİÇİ OYUN TÜRÜ	SAVAŞ VE STRATEJİ	107	27,1
	MACERA	22	5,6
	SPOR VE YARIŞ	35	8,9
	ZEKA VE MANTIK	95	24,1
	OYNAMIYORUM	136	34,4
ÇEVİRİMİÇİ OYUN BAĞIMLISI OLARAK NİTELENDİRME	EVET	28	7,1
	KISMEN	39	9,9
	HAYIR	328	83
YALNIZ OLARAK NİTELENDİRME	EVET	19	4,8
	BAZEN	142	35,9
	HAYIR	234	59,2
	TOPLAM	395	100

Tablo 3.1'e göre; Ankete 395 öğrenci katılmıştır. Bu öğrencilerin %60,3'ü kadın, %29,7'si erkektir. Öğrencilerin yaş durumları incelendiğinde, %0,3'ü 17 yaşında, %5,6'sı 18 yaşında, %28,9'u 19 yaşında, %31,9'u 20 yaşında, %22,3'ü 21 yaşında, %11,4'ü 22 yaş ve üzerindedir. Öğrencilerin bölümleri incelendiğinde, %20,8'i Sosyal Hizmet, %8,6'sı Aile ve Tüketici Bilimleri, %13,7'si İktisat Türkçe, %9,4'ü İktisat İngilizce, %13,7'si İşletme, %8,4'ü Maliye, %8,1'i Sağlık İdaresi, %9,4'ü Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi ve %8,1'i Uluslararası İlişkiler bölümü öğrencisidir.

Sosyo-ekonomik düzeylerine göre öğrencilerin %10,9'unun 0-300 TL arasında, %41,8'inin 300-600 TL arasında, %20,0'sinin 600-900 TL arasında, %11,6'sinin 900-1200 TL arasında ve %15,7'sinin de 1200 TL ve üzerinde geliri vardır. Öğrencilerin

uzun süreli ikamet yerlerini incelediğimizde, %61,8'i büyükşehirde, %19,5'i ilde, %15,7'si ilçede, %3,0'ü köyde yaşamıştır.

Bilgisayar kullanma durumları incelendiğinde, öğrencilerin %91,4'ü kendi bilgisayarını, %6,6'sı arkadaşının bilgisayarını, %2,0'si de internet kafelerde bilgisayar kullanmaktadır. Öğrencilerin çevrimiçi oyun oynama durumları incelendiğinde, öğrencilerin %22,3'ü çevrimiçi oyun oynuyor, %47,8'i oynamıyor, %29,9'u da bazen oynamaktadır. Günde ortalama oyun oynama sürelerini incelediğimizde, öğrencilerin %37,2'si oynamıyor, %33,4'ü 0-1 saat, %15,4'ü 1-2 saat, %6,6'sı 2-4 saat, %4,8'i 4-6 saat, %1,3'ü 6-8 saat, %0,8'i 8-10 saat, %0,5'i de 10 saat ve üzeri oyun oynamaktadır.

Oynadıkları çevrimiçi oyun türlerini incelediğimizde, öğrencilerin %27,1'i savaş ve strateji oyunları, %5,6'sı macera oyunları, %8,9'u spor ve yarış oyunları, %24,1'i zeka ve mantık oyunları oynamaktadır. %34,4'ü de herhangi bir çevrimiçi oyun oynamıyor. Çevrimiçi oyun bağımlısı olarak nitelendirme durumlarını incelediğimizde, öğrencilerin %7,1'i kendini çevrimiçi oyun bağımlısı olarak nitelendirir. %9,9'u kendini, kısmen çevrimiçi oyun bağımlısı olarak nitelendirirken %83,0'ü de kendini çevrimiçi oyun bağımlısı olarak nitelendirmemektedir.

Yalnızlık durumları incelendiğinde öğrencilerin %4,8'i kendini yalnız olarak nitelendirmektedir. %35,9'u kendini, bazen yalnız olarak nitelendirirken %59,2'si kendini yalnız olarak nitelendirmemektedir.

Tablo 3.2. UCLA Yalnızlık Ölçeğinden alınan puanların demografik bilgilerle karşılaştırılması

DEĞİŞKEN	ALT DEĞİŞKENLER	N	ORT.	ST. SAPMA	MİN.	MAK.	p	Çoklu Karşılaştırma
CİNSİYET	KADIN	238	34,5	7,864	23	61	0,885	
	ERKEK	157	35,15	9,443	23	74		
YAŞ	17	1	30	0	30	30	0,775	
	18	22	34,82	5,133	24	43		
	19	114	34,88	8,272	23	58		

	20	126	34,51	8,302	23	63		
	21	88	34,92	10,495	23	74		
	22+	44	34,89	6,969	23	53		
BÖLÜM	SOSYAL HİZMET	82	33,74	8,34	23	55	0,005**	Maliye- İktisat (Tür)*
	AİLE VE TÜK. BİL.	34	38,5	9,297	27	63		Maliye-Aile Tüketici Bil*.
	İKTİSAT (TÜR)	54	38,5	10,664	23	74		
	İKTİSAT (İNG)	37	34,89	8,168	27	56		
	İŞLETME	54	34,37	7,584	23	52		
	MALİYE	33	32,09	8,596	23	59		
	SAĞLIK İDARESİ	32	32,75	6,604	25	53		
	SİY. BİL. VE KAMU YÖN.	37	33,54	7,01	23	49		
	ULUS. İLİŞKİLER	32	33,69	6,664	25	48		
	SOSYO-EKONOMİK DÜZEY	0-300 TL	43	37,35	8,955	23	58	0,153
300-600 TL		165	34,84	8,544	23	74		
600-900 TL		79	33,11	7,733	23	56		
900-1200 TL		46	34,67	7,131	23	51		
1200+ TL		62	34,89	9,76	23	63		
UZUN SÜRELİ İKAMET YERİ	BÜYÜKŞEHİR	244	34,15	8,422	23	74	0,137	
	İL	77	36,18	8,43	23	56		
	İLÇE	62	35,71	9,09	24	57		
	KÖY	12	33	7,324	24	48		
BİLGİSAYAR KULLANMA DURUMU	KENDİ BİLGİSAYARIM	361	34,76	8,524	23	74	0,802	
	ARKADAŞIMIN BİL.	26	34,69	7,745	24	48		
	İNTERNET KAFELER	8	34,63	11,649	24	56		
ÇEVİRİMİÇİ OYUN OYNAMA DURUMU	OYNUYORUM	88	35,1	9,839	23	74	0,616	
	BAZEN OYNUYORUM	118	34,22	7,684	23	57		

	OYNAMIYORUM	189	34,93	8,388	23	61		
	OYNAMIYORUM	147	34,89	8,363	23	61	0,362	
GÜNDE ORTALAMA OYUN OYNAMA SÜRESİ	0-1 SAAT	132	34,25	7,803	23	57		
	1-2 SAAT	61	33,89	8,841	23	74		
	2-4 SAAT	26	36,42	9,445	24	56		
	4-6 SAAT	19	33,42	7,537	24	48		
	6-8 SAAT	5	41,2	10,257	29	55		
	8-10 SAAT	3	45,67	13,503	32	59		
	10+ SAAT	2	43	28,284	23	63		
	SAVAŞ VE STRATEJİ	107	34,93	9,165	23	74	0,971	
	MACERA	22	35,36	9,757	24	56		
ÇEVİRİMİÇİ OYUN TÜRÜ	SPOR VE YARIŞ	35	34,31	8,01	24	53		
	ZEKA VE MANTIK	95	34,95	7,805	23	57		
	OYNAMIYORUM	136	34,49	8,504	23	61		
ÇEVİRİMİÇİ OYUN BAĞIMLISI OLARAK NİTELENDİRME	EVET	28	40,86	12,241	23	74	0,013*	Evet-Hayır*
	KISMEN	39	35,13	8,808	24	53		
	HAYIR	328	34,19	7,91	23	61		
YALNIZ OLARAK NİTELENDİRME	EVET	19	44,47	12,465	23	74	0,001**	Evet-Hayır**
	BAZEN	142	37,72	7,74	23	59		Bazen-Hayır**
	HAYIR	234	32,17	7,399	23	63		
	TOPLAM	395	34,75	8,521	23	74		

*p<0.05, ** p<0.005

Tablo 3.2'ye göre öğrencilerin UCLA Yalnızlık Ölçeğinden aldıkları puanlar ile demografik bilgileri karşılaştırıldığında; öğrencilerin bölümleri, kendilerini çevrimiçi oyun bağımlısı olarak nitelendirme ve yalnız olarak nitelendirme değişkenleri arasında anlamlı bir fark vardır (p<0,05). Maliye bölümünde okuyan öğrenciler

(32,09±8,596), İktisat (TÜR) (38,5±10,664) ve Aile Tüketici Bilimlerinde (38,5±9,297) okuyan öğrencilere göre daha yalnızdırlar. Kendisini çevrim içi oyun bağımlısı olarak nitelendiren öğrenciler (40,86±12,241), kendisini çevrim içi oyun bağımlısı olarak nitelendirmeyenlere (34,19±7,91) göre daha yalnızdırlar. Öğrencilerden kendisini yalnız olarak nitelendirenler (44,47±12,465), nitelendirmeyenlere (32,17±7,399) göre daha yalnızdırlar.

Diğer demografik özellikler ile yalnızlık durumu arasında istatistik olarak anlamlı bir fark yoktur ($p>0.05$). Aralarındaki fark tesadüften ileri gelmektedir.

Tablo 3.3. Çevrimiçi Oyun Bağımlılığı Ölçeğinden alınan puanların demografik bilgilerle karşılaştırılması

DEĞİŞKEN	ALT DEĞİŞKENLER	N	ORT	ST. SAPMA	MİN	MAK	p	Çoklu Karşılaştırma
CİNSİYET	KADIN	238	34,96	16,458	21	86	0,001 **	
	ERKEK	157	50,29	21,741	21	105		
YAŞ	17	1	48		48	48	0,378	
	18	22	44,41	19,978	21	82		
	19	114	38,22	19,679	21	105		
	20	126	41,94	20,814	21	98		
	21	88	39,77	18,225	21	97		
	22+	44	46,61	22,699	21	98		
	BÖLÜM	SOSYAL HİZMET	82	41,52	18,712	21		
AİLE VE TÜK. BİL.		34	41	21,587	21	97		
İKTİSAT (TÜR)		54	41,08	24,802	21	105		
İKTİSAT (İNG)		37	43,38	20,032	21	98		
İŞLETME		54	42,59	19,862	21	87		
MALİYE		33	33,33	16,315	21	80		
SAĞLIK İDARESİ		32	34,25	12,753	21	64		
SİY. BİL. VE KAMU YÖN.		37	43,59	18,734	21	87		

Melike Tekindal, Banu Çalışkan

	ULUS. İLİŞKİLER	32	46,5	23,618	21	98		
SOSYO-EKONOMİK DÜZEY	0-300 TL	43	38,3	15,907	21	86	0,449	
	300-600 TL	165	40,76	19,29	21	98		
	600-900 TL	79	44,01	21,917	21	105		
	900-1200 TL	46	39,04	20,904	21	85		
	1200+ TL	62	41,48	22,23	21	97		
UZUN SÜRELİ İKAMET YERİ	BÜYÜKŞEHİR	244	40,8	20,128	21	98	0,13	
	İL	77	42,06	20,744	21	105		
	İLÇE	62	38,48	18,707	21	98		
	KÖY	12	53,08	22,208	21	82		
BİLGİSAYAR KULLANMA DURUMU	KENDİ BİLGİSAYARIM	361	40,88	20,438	21	105	0,514	
	ARKADAŞIMIN BİL.	26	42,35	18,521	21	78		
	İNTERNET KAFELER	8	44,87	12,159	21	60		
ÇEVİRİMİÇİ OYUN OYNAMA DURUMU	OYNUYORUM	88	59,97	19,728	21	105	0,001**	Oynamıyorum-Oynuyorum**
	BAZEN OYNUYORUM	118	44,97	16,898	21	98		Oynamıyorum-Bazen Oynuyorum**
	OYNAMIYORUM	189	29,8	13,778	21	80		Oynuyorum-Bazen Oynuyorum**
GÜNDE ORTALAMA OYUN OYNAMA SÜRESİ	OYNAMIYORUM	147	28,67	12,077	21	77	0,001**	Oynamıyorum-0-1 SAAT**
	0-1 SAAT	132	40,08	17,129	21	88		Oynamıyorum-1-2 SAAT**
	1-2 SAAT	61	50,38	17,52	21	98		Oynamıyorum-2-4 SAAT**
	2-4 SAAT	26	67,69	17,924	29	105		Oynamıyorum-4-6 SAAT**
	4-6 SAAT	19	66,21	15,747	42	98		Oynamıyorum-6-8 SAAT**
	6-8 SAAT	5	54,4	28,893	21	89		0-1 Saat; 1-2 Saat**
	8-10 SAAT	3	61,33	29,738	34	93		0-1 Saat; 2-4 Saat**
	10+ SAAT	2	82,5	20,506	68	97		0-1 Saat; 4-6 Saat**
ÇEVİRİMİÇİ OYUN TÜRÜ	SAVAŞ VE STRATEJİ	107	57,95	18,773	21	105	0,001**	Oynamıyorum-Macera**
	MACERA	22	40,68	19,769	21	82		Oynamıyorum- Zeka ve mantık**

	SPOR VE YARIŞ	35	43,97	17,265	21	85		Oynamıyorum- Spor ve yarış**
	ZEKA VE MANTIK	95	40,99	17,294	21	86		Oynamıyorum- Savaş ve strateji**
	OYNAMIYORUM	136	27,12	11,887	21	71		Savaş ve strateji-macera** Savaş ve strateji-Zeka mantık**
ÇEVİRİMİÇİ OYUN BAĞIMLISI OLARAK NİTELENDİRME	EVET	28	73,71	19,905	21	105	0,001**	Hayır-Kısmen**
	KISMEN	39	58,9	14,828	38	88		Hayır-Evet**
	HAYIR	328	36,15	16,675	21	98		
YALNIZ OLARAK NİTELENDİRME	EVET	19	51,05	23,996	21	97	0,021*	Evet-Hayır*
	BAZEN	142	42,85	20,369	21	98		
	HAYIR	234	39,15	19,444	21	105		
	TOPLAM	395	41,06	20,162	21	105		

*p<0.05, ** p<0.005

Tablo 3.3.'e göre öğrencilerin Çevrimiçi Oyun Bağımlılığı Ölçeğinden aldıkları puanlar ile demografik bilgileri karşılaştırıldığında; öğrencilerin cinsiyetleri, çevrimiçi oyun oynama durumu, günde ortalama oyun oynama süresi, çevrimiçi oyun türü, çevrimiçi oyun bağımlısı olarak nitelendirme ve yalnız olarak nitelendirme değişkenleri arasında istatistik olarak anlamlı fark vardır (p<0,05).

Erkek öğrenciler (50,29±21,271), kadın öğrencilere (34,96±16,458) göre daha fazla çevrimiçi oyun bağımlısıdır. Çevrimiçi oyun oynamayanlar (29,8±13,778), oynayanlara (59,97±19,728) ve bazen oynayanlara (44,97±16,898) göre daha az çevrimiçi oyun bağımlısıyken; çevrimiçi oyun oynayanlar (59,97±19,728), bazen oynayanlara (44,97±16,898) göre daha fazla çevrimiçi oyun bağımlısıdır.

Öğrencilerin günde ortalama oyun oynama süreleri incelendiğinde; oyun oynamayanlarla (28,67±12,077); 0-1 saat (40,08±17,129), 1-2 (50,38±17,52), 2-4 saat (67,69±17,924), 4-6 saat (66,21±15,747), 6-8 saat (54,4±28,893) arasında oyun oynayanlar arasındaki çevrimiçi oyun bağımlılığı düzeyi arasındaki fark anlamlıdır. Gün içinde belirtilen saatlerde oyun oynayanlar oynamayanlara göre daha fazla çevrimiçi oyun bağımlısıdır. Aynı şekilde 0-1 saat (40,08±17,129) arasında oyun oynayanlar ile 1-2 (50,38±17,52), 2-4 saat (67,69±17,924), 4-6 saat (66,21±15,747)

oynayanlar arasındaki fark anlamlıdır. Gün içinde 1-2, 2-4, 4-6 saatler arasında oyun oynayan öğrenciler, 0-1 saat arasında oynayanlara göre daha fazla çevrimiçi oyun bağımlıdır.

Öğrencilerin oynadıkları çevrimiçi oyun türlerine göre çevrimiçi oyun bağımlılığı incelendiğinde; çevrimiçi oyun oynamayanların (27,12±11,887); savaş ve strateji (57,95±18,773), macera (40,68±19,769), spor ve yarış (43,97±17,265), zeka ve mantık (40,99±17,294) oyunları oynayanlara göre daha az çevrimiçi oyun bağımlıdır. Benzer olarak savaş ve strateji (57,95±18,773) oyunu oynayanlar, macera (40,68±19,769) ve zeka ve mantık (40,99±17,294) oyunları oynayanlara göre daha fazla çevrimiçi oyun bağımlıdır.

Kendisini çevrim içi oyun bağımlısı olarak nitelendirmeyen öğrenciler (36,15±16,675), kendisini çevrim içi oyun bağımlısı olarak nitelendirenlere (73,71±19,905), ve kısmen nitelendirenlere (58,9±14,828) göre daha az çevrimiçi oyun bağımlıdır. Öğrencilerden kendisini yalnız olarak nitelendirenler (51,05±23,996), nitelendirmeyenlere (39,15±19,444) göre daha fazla çevrimiçi oyun bağımlıdır.

Diğer demografik özellikler ile çevrimiçi oyun bağımlılığı arasında istatistik olarak anlamlı bir fark yoktur ($p>0.05$). Aralarındaki fark tesadüften ileri gelmektedir.

Tablo 3.4. Çevrimiçi Oyun Bağımlılığı ve Yalnızlık Arasındaki Anlamlılık Durumu

	ÇEVİRİMİÇİ OYUN BAĞIMLILIĞI TOPLAM r/p
YALNIZLIK TOPLAM	0,155/0,822

Tablo 3.4.'e göre yapılan testler sonucu $p>0.05$ 'ten büyük olduğu için çevrimiçi oyun bağımlılığı puanının yalnızlık toplam puanı üzerinde bir etkisinin olmadığı görülmüştür.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi 1. sınıf öğrencileriyle yürütülen araştırmanın amaçları doğrultusunda elde edilen sonuçları aşağıdaki şekilde özetlemek mümkündür;

Öğrencilerin yalnızlık düzeylerini etkileyen değişkenler incelendiğinde; öğrencilerin bölümleri, kendisini çevrimiçi oyun bağımlısı olarak nitelendirme ve kendisini yalnız olarak nitelendirme durumları öğrencilerin yalnızlık düzeylerini etkilemektedir. Kendisini çevrimiçi oyun bağımlısı olarak nitelendiren ve kendisini yalnız olarak nitelendiren öğrenciler daha yalnız bulunmuşlardır. UCLA ölçeğinden alınan sonuçlara göre üniversite 1.sınıf öğrencilerinin yalnızlık düzeylerinin ortalaması 34, 75'dir. Erkek öğrencilerin yalnızlık puan ortalamaları ile kadın öğrencilerin puanları arasındaki fark oldukça düşüktür. Bu sonuç Seçim vd (2014)'nin araştırma sonuçlarıyla da örtüşmektedir.

Öğrencilerinin sosyoekonomik düzeyi dengeli bir dağılım göstermektedir ve sosyoekonomik durumun yalnızlık üzerinde bir etkisi olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Çalışma (Akagündüz,1997) örtüşürken, bu sonuçla çelişen gelir arttıkça yalnızlığın da arttığını gösteren (Randall ve Bohnert, 2009) ve gelir azaldıkça yalnızlığın arttığını gösteren çalışmalar da (Çapan ve Körler, 2011; Le Roux, 2009) mevcuttur.

Yalnızlık düzeyi ile yaş arasında ilişki olup olmadığı incelendiğinde, en yüksek ortalama değer 21 yaşta olduğu en düşük ortalama değer ise 17 yaşta olduğu görülmektedir. Öğrencilerin yalnızlık toplam puanları ile yaş arasındaki ilişki anlamsızdır. Katılımcıların yaşlarıyla çevrimiçi oyun bağımlılığı toplam puanları arasında da bir ilişki bulunamamıştır. Bu sonuç Kozaklı (2006) ve Solak (2012)'nin çalışmalarıyla çelişirken farklı kültürlerdeki öğrencilerle yapılan Le Roux ve Connors (2001)'in araştırmalarıyla örtüşmektedir.

Öğrencilerin çevrimiçi oyun bağımlılığı düzeylerini etkileyen değişkenler incelendiğinde; öğrencilerin cinsiyetleri, çevrimiçi oyun oynama durumu, günde ortalama oyun oynama süresi, çevrimiçi oyun türü, çevrimiçi oyun bağımlısı olarak nitelendirme ve yalnız olarak nitelendirme çevrimiçi oyun bağımlılıklarını etkilemektedir.

ÇOBÖ'ye göre cinsiyet değişkeninde elde edilen verilerde anlamlı bir farklılık olup erkek katılımcıların kadınlara oranla ortalamaları daha yüksek çıkmıştır. Erkek katılımcıların ortalamalarının daha yüksek olmasının nedenini bazı araştırmalar incelemiş ve erkeklerin kadınlara oranla oyun oynamayı başka aktivitelere göre daha çok tercih ettiği gözlemlenmiş, yine erkeklerin kadınlara oranla bu gibi oyunları daha çok içselleştirip gerçek hayatla ilişkilendirmişlerdir. Ayrıca Türkiye'de erkekler kadınlara oranlara daha rahat internet ve bilgisayara ulaşabildiğinden bağımlılık düzeyi yüksek çıkmış olabilir. Bu bulgu, Griffiths vd. (2003), Horzum, (2011), Kubey vd. (2001), Chou ve Hsiao (2000), Morahan-Martin ve Schumacher (2000) bulgularıyla tutarlılık göstermektedir.

Çevrimiçi oynanan oyunun türüne göre; oynamıyorum ile macera, zekâ ve mantık, spor ve yarış, savaş ve strateji; macera - savaş ve strateji, savaş ve strateji ile zekâ ve mantık, spor ve yarış değişkenleri arasında farklı ortalamalar ortaya çıkmış olup sonucunda anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Savaş ve strateji oyun oynama ortalamasının diğerlerine oranla yüksek çıkmasının sebeplerinden bazıları bu tarz oyunların günün hemen hemen her saatinde kontrol edilmesi gerektiği, savaşların ve strateji planlamanın uzunluğu ve belirli hedeflere güdülenmeden kaynaklı olduğu söylenebilir. Ayrıca herhangi bir oyun türünü oynayanların çevrim içi oyun bağımlılığı, oynamayanlara göre daha yüksektir. Griffiths ve Hunt (1995), Griffiths vd. (2003) araştırmalarında tek başına bilgisayar oyunu oynayanların bilgisayar bağımlılığının daha fazla olduğunu belirtmektedirler. İki bulgu arasındaki farkın nedeni olarak batı toplumundaki bireyler etkinlikleri bireysel olarak tercih ederlerken Türkiye gibi ülkelerde ise bireyler etkinlikleri bireysel ve grup halinde yürütebilmelerinden kaynaklandığı düşünülebilir.

Son olarak, çevrimiçi oyun bağımlılığı ile yalnızlık düzeyi arasında herhangi bir ilişki bulunamamıştır. Birbirlerini etkileyen değişken değildirler. Bu bulgu Çağır (2010), Oktan (2014)'nin çalışmalarıyla çelişirken; Solak (2012)'in araştırmasında bilgisayar oyunu tutumları ile yalnızlık eğilimleri arasında anlamlı bir ilişki olmadığı sonucuyla ise aynıdır. Yürütülen çalışmalar genellikle ergenler ve üniversite öğrencileri üzerinde ve birtakım çalışmalar yalnızlığı internet ve çevrimiçi oyun bağımlılığının bir nedeni

olarak görürken diğer çalışmalar bu durumun tam tersini yalnızlığın bir sonuç olduğunu ortaya çıkarmaktadır.

ÖNERİLER

Araştırmada üniversite öğrencilerinin çevrimiçi oyun bağımlılığı ve yalnızlık düzeylerini çeşitli değişkenler açısından incelenmiştir. Bulgular ülkemizde öğrencilerin en özgür oldukları, internet ve oyun oynama düzeyi açısından istedikleri gibi davranabildikleri bir dönemi kapsamaktadır. Özellikle de üniversite eğitimlerine katkı sağlayacak bilgisayar ve internet kullanımı internet ve oyun bağımlılığına dönüştüğünde bireylerin akademik, sosyal ve mesleki hayatlarını olumsuz şekilde etkileyebilecek durumların ortaya çıkabileceği muhtemel bir durumdur. Bu yönüyle üniversite eğitiminde bu araçların aşırı ve amaç dışı kullanımını önlemeye yönelik çalışmalara ışık tutabilecek veriler ortaya koyulmasının yanında farklı değişkenlerin konu edildiği daha fazla çalışma ile hem farkındalığın artırılması sağlanacak hem de önlemeye yönelik çalışmaların başarılı olabilmesi için kaynak olacaktır. Araştırmada erkek öğrencilerin bağımlılık düzeyleri daha çok çıkmıştır ve desteğe gereksinim duyabilecek durumdadırlar. Dolayısıyla bağımlılığı önlemek amacıyla yapılacak çalışmalarda erkek öğrencilerin önceliğe alınması gerekmektedir. Bireylere bu araçları amacına uygun olarak kullanma becerisi kazandırılma ve beceri üniversite seviyesinden önce ilköğretimde verilmeye başlanmalıdır. Bunu sağlamak için öğrencilere ve ailelere bu konularda seminerler, eğitimler verilmeli, ilköğretimde bilişim teknolojileri dersi verilmeli ve saatleri artırılmalıdır.

Araştırma kesitsel olarak yapıldığı için Hacettepe Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesinin 1. Sınıfları ile sınırlı kalmıştır. Bu nedenle araştırma farklı sınıf düzeyindeki öğrencilere, farklı bölümlere ve farklı üniversitelerde de uygulanması önerilmektedir.

Bireysel olarak daha kaliteli yaşam isteğinin ve dolayısıyla bireysel oportünizmin ön plana çıkmasıyla da bireylerin bir bakıma yalnızlığa itildiği günümüz yaşam koşullarında, yaygınlığı her geçen gün daha da artan yalnızlığın tanınması, önlenmesi ve azaltılması konusunda önlemler almak gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Akagündüz, İ. (1997). Annesi çalışan ve çalışmayan lise öğrencilerinin yalnızlık düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*.
- Aydın, A. (2010). *Oyun Dil ve Düşünce*. Ankara: Eğiten.
- Chou, C., & Hsiao, M. C. (2000). Internet addiction, usage, gratification, and pleasure experience: the Taiwan college students' case. *Computers & Education, 35*(1), 65-80.
- Çağır, G. (2010). *Lise ve Üniversite Öğrencilerinin Problemlili İnternet Kullanım Düzeyleri İle Algılanan Esenlik Halleri ve Yalnızlık Düzeyleri Arasındaki İlişki*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Balıkesir Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.
- Çapan, B. E., & Körler, Y. (2011). The Effect of Secondary School Students' Familial Characteristics On Loneliness Levels. *Procedia - Social and Behavioral Sciences, 29*, 1839–1846. doi:10.1016/j.sbspro.2011.11.432
- Demir, A.(1989). UCLA yalnızlık ölçeğinin geçerlik ve güvenilirliği. *Psikoloji Dergisi, 7*(23), 14-18.
- Durualp, E. & Aral, N. (2011). *Oyun Temelli Sosyal Beceri Eğitimi*. Ankara: Vize.
- Egger, O. & Rauterberg, M. (1996). *Internet Behavior and Addiction*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Work and Organisational Psychology Unit (IFAP), Swiss Federal Institute of Technology (ETH), Zurich.
- Griffiths, M. D. & Hunt, N. (1995). Computer game playing in adolescence: Prevalence and demographic indicators. *Journal of Community & Applied Social Psychology, 5*(3), 189-193.
- Griffiths, M.D., Davies, M.N.O. & Chappell, D. (2003). Breaking the Stereotype: The Case of Online Gaming. *Cyberpsychology and Behavior, 6*(1), 81-91.
- Horzum, M.B. (2011). İlköğretim Öğrencilerinin Bilgisayar Oyunu Bağımlılık Düzeylerinin Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi. *Eğitim ve Bilim, 36*, 57-68.
- Kalkan, M., & Kaygusuz, C. (Eds.). (2013). *İnternet bağımlılığı: Sorunlar ve çözümler*.

Anı Yayıncılık.

Kaya, A B. (2013). *Çevrimiçi Oyun Bağımlılığı Ölçeğinin Geliştirilmesi: Geçerlik ve Güvenilirlik Çalışması*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gaziosmanpaşa Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Tokat.

Kozaklı, H. (2006). *Üniversite Öğrencilerinde Yalnızlık ve Sosyal Destek Düzeyleri Arasındaki İlişkilerin Karşılaştırılması*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Mersin Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.

Körler, Y. (2011). *İlköğretim Öğrencilerinin Çeşitli Değişkenler Açısından Yalnızlık Düzeyleri ve Yalnızlık İle Sosyal Duygusal Öğrenme Becerileri Arasındaki İlişkiler*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Anadolu Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.

Kubey, R.W., Lavin, M.J. & Barrows, J.R. (2001). Internet Use and Collegiate Academic Performance Decrements: Early Findings. *Journal of Communication*, 51(2), 366-382.

Morahan Martin, J. & Schumacher, P. (2000). Incidence and Correlates of Patalogical Internet Use Among College Students. *Computer in Human Behaviour*, 16, 13-29.

Lengel, L. (2004). *Computer Mediated Communication: Social Interaction and The Internet*, GBR: Sage Puplications, Incorporated. Erişim Tarihi: 03.12.2014 <http://site.ebrary.com/lib/gazi/Doc?id=10080903&ppg=264>

Le Roux, A. & Connors, J. (2001). A cross-cultural study into loneliness amongst university students. *South African J Psychol.*: 31- 46.

Oktan, V. (2014). Üniversite Öğrencilerinde Problemlı İnternet Kullanımı, Yalnızlık ve Algılanan Sosyal Destek. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 23(1), 281-292.

Peplau, L.A. & Perlman, D. (1982). *Perspectives on Loneliness Peplaul Loneliness: Sourcebook of Current Theory, Research And Theraphy*. New York: Wiley Interscience.

Randall, E. T., & Bohnert, A. M. (2009). Organized activity involvement, depressive symptoms, and social adjustment in adolescents: Ethnicity and socioeconomic status as moderators. *Journal of Youth and Adolescence*, 38(9), 1187-1198.

- Seçim, Ö.Y., Alpar, Ö. & Algür, S. (2014). Üniversite Öğrencilerinde Yalnızlık: Akdeniz Üniversitesi'nde Yapılan Ampirik Bir Araştırma. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(48), 200-215.
- Sencer, M., & Sencer, Y. (1978). *Toplumsal araştırmalarda yöntembilim*. Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü.
- Sevinç, M. (2009). *Erken Çocukluk Gelişimi ve Eğitiminde Oyun*. Ankara: Morpa.
- Shaffer, H.J., Hall, M.N. & Bilt, J.V. (2000). Computer Addiction: A Critical Consideration. *American Journal of Orthopsychiatry*, 70, 162-168.
- Solak, Ş.M. (2012). *Ortaöğretim Öğrencilerinin Bilgisayar Oyunu Tutumları İle Saldırganlık ve Yalnızlık Eğilimleri Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Tarhan, N. & Nurmedov, S. (2011). *Bağımlılık*. İstanbul: Timaş.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi. (2012). *Bilgi Toplumu Olma Yolunda Bilişim Sektöründeki Gelişmeler İle İnternet Kullanımının Başta Çocuklar, Gençler ve Aile Yapısı Olmak Üzere Sosyal Etkinliklerin Araştırılması Amacıyla Kurulan Meclis Araştırma Komisyonu Raporu*.
- TÜİK. (2014). Bilgi Toplumu İstatistikleri 2014. Erişim Tarihi: 03.12.2014 http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1028.
- Yılmaz, M.B. (2012). Üniversite Öğrencilerinin Eğlence ve İletişim Amaçlı İnternet Kullanma Profilleri ve İnternetin Cazibesi. *International Online Journal of Educational Sciences*, 4(1), 225-242.
- Zur, O. & Zur, A. (2011). On Digital Immigrants and Digital Natives: How The Digital Divide Affects Families, Educational Institutions and The Workplace. Zur Institute- Online Puplication. Erişim Tarihi: 03.12.2014 <http://www.zurinstitute.com/digitaldivide.html>.

Bu araştırma Hacettepe Üniversitesi, İİBF, Sosyal Hizmet Bölümü, 2014-2015 Eğitim-Öğretim yılı, SHO316 Uygulamalı Araştırma dersi kapsamında hazırlanmıştır. Araştırma grubunda Ahmet CİNDİZ, Banu ÇALIŞKAN, Canan KÖKTEN, Eray AKSOY, Fatih KURUCU, İrem ERTEKİN yer almaktadır. Araştırmanın makale haline getirilmesi Banu ÇALIŞKAN ve Dr. Melike TEKİNDAL ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma grubunda yer alan kişilerden makalenin yayınlanması için izin alınmıştır.

ÜNİVERSİTEDE ENGELLİ ÖĞRENCİ OLMAK

Şerife BAHADIR¹

Emine DİNÇER¹

Esra ÖNER¹

Ayşe ÖZKAYA¹

Özlem ÖZTEK¹

ÖZET

Bu araştırma Hacettepe Üniversitesi Beytepe Kampüsünde eğitim gören engelli öğrencilerin sorunlarını net bir şekilde ortaya koyabilmek için tasarlanmıştır. Bu kapsamda hem yerleşkenin genel şartlarının engelli bireyler için uygunluğu değerlendirilmeye çalışılmış hem de engellilerin kampüsteki yaşam içinde karşılaştıkları diğer sorun başlıkları görünür hale getirilmiştir. Genel tarama modelinde ele alınan bu çalışmayla Hacettepe Üniversitesi Beytepe Yerleşkesi'ndeki 27 engelli ve 663 engelsiz öğrenciye ulaşılmıştır.

Veriler Beytepe Yerleşkesi'nde yapılan incelemeler ve uygulanan görüşme formları ile toplanmıştır. Veriler "SPSS for Windows 18.0" yazılımı kullanılarak işlenmiştir. Bulgular basit tablolar olarak sunulmuştur.

Araştırmada engelli öğrenciler; işitme, görme ve ortopedik olarak üç grupta ele alınmıştır. Bulgulara göre; Beytepe Yerleşkesi'nin fiziki şartlarının iyileştirilmesine yönelik çalışmalar yapıldığı görülmektedir. Fakat bu çalışmaların yetersiz olduğu ve standartlara uygun yapılmadığı belirlenmiştir. Bu sebeplerden dolayı engelli bireyler günlük yaşamlarını sürdürürken sıkıntılar yaşamaktadırlar. Görüşmeler sonucunda yapılacak yeni düzenlemeler için öneriler ele alınmıştır.

¹ Sosyal Hizmet Uzmanı, İletişim Yazarı Şerife Bahadır, E-Posta: serife.bahadir91@gmail.com

Bunların dışında, yerleşke içerisinde engellilere yönelik hizmet veren birim ve toplulukların yetersiz kaldığı görülmüştür. Ayrıca bireylerin engelliliğe yönelik farkındalıklarının düşük olduğu belirlenmiştir.

Anahtar Sözcükler: Engellilik, üniversite, öğrenci, engelli dostu üniversite.

BECOMING A DISABLED STUDENT IN UNIVERSITY

ABSTRACT

This study was designed to clearly identify the problems of disabled students studying at Hacettepe University Beytepe Campus. In this context, it has been tried to evaluate the general conditions of the settlement for disabled individuals and other problem titles that disabled people face in life on campus have been made visible. With a method of general survey, 27 handicapped and 663 not-handicapped people were reached out.

The data were collected through the examinations and the interview forms performed at Beytepe Campus. Data are processed using the kullanılarak SPSS for Windows 18.0 Windows software. The findings are presented as simple tables.

In the study, handicapped students are classified in three category; visually handicapped, hearing impaired and orthopedically handicapped. According to the results of the study, it is observed that actions are taken for the improvement of the physical conditions of Beytepe Campus. However it is detected that, these actions are not sufficient and not conforming to standards. For these reasons, handicapped people face with difficulties in their daily lives. Proposals are presented for the new regulations after the negotiations.

Beside these, it is observed that the foundations and commuties for the handicapped people in the campus are insufficient. Also there is a lack of awareness among the people.

Key Words: Disability, university, student, disabled-friendly university.

GİRİŞ

TÜİK'in 2002 yılında yaptığı araştırmada Türkiye'deki engelli ve süregelen hastalığı olan bireylerin toplam nüfus içindeki oranı % 12,29 olarak belirlenmiştir (TÜİK, 2015). TÜİK'in 2011 Nüfus ve Konut Araştırması sonuçlarına göre, genel nüfus içinde yaş grubu ve cinsiyete göre en az bir engeli olan nüfus oranı %6.9'dur (Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 2016). Bu oran, bir ülke için azımsanamayacak derecede yüksek bir oran olmakla birlikte engelli nüfusun bu kadar yüksek olduğu ülkemizde, kentsel mekânların engellileri ve engellilerin engel türlerine göre değişkenlik gösteren ihtiyaçları dikkate alacak şekilde tasarlanması bir zorunluluk arz etmektedir (Atıcı, 2007). Birbirinden farklı engellilik türleri dikkate alındığında farklı engellere sahip bireylerin kentsel mekanda engelli olmayan bireyler gibi rahat hareket edecek imkanlara sahip olmadığı açıktır. Bunun yanı sıra farklı engellere sahip bireylerin karşılaştıkları sorunlar da farklılık göstermektedir. Örneğin; görme engelli bir birey karşıdan karşıya geçerken sorun yaşarken, ortopedik engelli bir birey kaldırımların standartların üstünde bir yüksekliğe sahip olmaları veya birçok yerde merdivenlerin olması gibi nedenlerle günlük yaşamda çeşitli sorunlar yaşamaktadırlar.

Türkiye'de engelli bireylerin karşılaştıkları sorunların büyük bir kısmını fiziksel mekan düzenlemelerindeki problemler oluşturmaktadır. Bunun yanında engelliler birçok farklı problemle mücadele etmektedirler. Bu sorunlar engelliler için hayatın her alanında önem teşkil etmekte ve engelin türüne göre değişen farklı problemler ortaya çıkmaktadır. Engelli bireylerin yaşadığı önemli sorunlardan biri de eğitim alanında karşılaştıkları problemlerdir.

Engelli bireylerin birçok hakkı gibi eğitim hakkı da uluslararası ve ulusal yasal düzenlemelerle güvence altına alınmaya çalışılmıştır. Ancak Türkiye'de engelli bireylerin eğitim hakkından engelli olmayan bireylerle eşit bir şekilde yararlanamadıkları tartışmasız bir gerçektir. Üniversitede eğitim gören engelli bireyler üniversitelerdeki mekan düzenlemeleri, yetersiz eğitim imkanları ve materyalleri nedeniyle çok çeşitli sorunlar yaşamakta ayrıca engelli olmayan öğrencilerin ve diğer kişilerin önyargılı tutumlarından kaynaklı sorunlar yaşamaktadırlar.

Türkiye'nin önemli ve tanınmış üniversitelerinden biri olan Hacettepe Üniversitesi Beytepe Yerleşkesi'nde eğitim gören engelli öğrenciler, engel türlerine göre çeşitli problemlerle karşı karşıya kalmaktadırlar.

YÖNTEM

Bu araştırma, Hacettepe Üniversitesi Beytepe Yerleşkesi'nin fiziksel şartlarının yerleşkede eğitim gören engelli öğrenciler için ne ölçüde uygun olduğunun incelenmesi ve yerleşkedeki diğer öğrencilerin engelli öğrenciler ve onların yerleşke içerisinde yaşadıkları sorunlar hakkındaki farkındalıklarının belirlenmesi üzerine yapılan bir araştırmadır.

Çalışma, araştırma modelleri sınıflamasına göre “genel tarama modeli” kapsamına girmektedir.

Araştırmanın evreni Hacettepe Üniversitesi Beytepe Yerleşkesi'ndeki engelli öğrenciler ve engelli olmayan öğrencilerin tamamıdır. Araştırma için yerleşkede bulunan engelli öğrencilerden 31'i araştırma kapsamında yapılan engel tanımına uymaktadır. Bu 31 öğrencinin 27'sine ulaşılabilmektedir. Ayrıca bu araştırma kapsamında %99 güven aralığında yerleşkede bulunan 25.799 engelli olmayan öğrenci içinden 663 öğrenci örneklem olarak alınmıştır. Bu öğrencilerin fakülteye göre dağılımı da örneklemin evren içinden seçilme oranı sabit tutularak hesaplanmıştır. Engelli olmayan bireylere de örneklem hesaplamaları doğrultusunda, Edebiyat Fakültesi 152, Eğitim Fakültesi 109, Fen Fakültesi 59, Hukuk Fakültesi 7, Güzel Sanatlar Fakültesi 19, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi 113, Mühendislik Fakültesinden 113, Spor Bilimleri ve Teknolojileri Yüksek Okulu 13, Mesleki Teknoloji Yüksekokulundan 1, Yabancı Diller Yüksek Okulu 77 olmak üzere toplam 663 öğrenciye ulaşılmıştır. Engelli olmayan öğrencilerden oluşan örneklemin %100'üne, engelli öğrencilerden oluşan örneklemin %87,09'una ulaşılmıştır.

Bu araştırmanın örnekleminde yer alan engelli öğrencilere ve engelli olmayan öğrencilere uygulanmak üzere iki ayrı görüşme formu hazırlanmış ve uygulanmıştır. Engelli öğrencilere uygulanmak üzere hazırlanan 27 sorudan oluşan “Görüşme Formu A” Beytepe Yerleşkesi'ndeki fiziksel eksikliklerin derinlemesine incelenmesi için ve yerleşke içerisinde ulaşılabilen engelli öğrenci sayısının fazla olmaması sebebiyle engelli bireylerle mülakat yapılmıştır. Engelli olmayan öğrenciler için, hazırlanmış olan 17 sorudan oluşan “Görüşme Formu B” isimli anket uygulanmıştır.

“Görüşme Formu A” toplam 27 sorudan oluşmaktadır. Bu formda yer alan sorular engelli öğrencilerle ilgili genel bilgileri (yaş, cinsiyet, fakülte, Ankara'da kaldıkları yer), yerleşkedeki engelli bireylere yönelik hizmetleri (öğrenci toplulukları ve üniversite

bünyesindeki birimler) engelli bireylerin yerleşkede karşılaştıkları çeşitli düzeylerdeki fiziksel sorunları kapsamaktadır. “Görüşme Formu B” toplam 17 sorudan oluşmaktadır. Bu formda yer alan sorular engelli olmayan öğrencilerle ilgili genel bilgileri (yaş, cinsiyet, fakülte), yerleşkedeki engelli öğrencilerle ilgili izlenimleri (bölümdeki ya da sınıftaki engelli öğrenci olup olmadığı) , engelli öğrencilerle varsa kurdukları ilişki ve iletişimin niteliğini, yerleşkenin fiziksel şartları konusundaki görüşlerini ve engelli olmayan öğrencilerin empati kurup kuramadıklarını ölçmeye yönelik soruları kapsamaktadır.

Geliştirilen görüşme formlarının anlaşılır ve amaca uygunluklarını saptamak için engelli öğrencilerin 5’ine engelli olmayan öğrencilerin 30’una ön deneme yapılmıştır. Bu ön denemelerle bazı soruların seçenekleri yeniden belirlenmiş ve görüşme formlarına son şekilleri verilmiştir.

Verilerin toplanması 6 hafta sürmüştür; elde edilen bilgiler SPSS 18.0 (Statistical Package for Social Science) programı aracılığıyla bilgisayar ortamına aktarılmış ve veriler yine aynı program kullanılarak işlenip çözümlenmiştir.

BULGULAR

Araştırma engelli ve engelsiz öğrenci boyutları ile kurgulandığı için bulgular iki başlık altında ele alınacaktır. Araştırmaya katılan engellilerin üniversitenin engelliliğe yönelik hizmetlerinin yeterliliği açısından sorulan sorulara verdikleri cevaplara ilişkin bulgular aşağıda verilmiştir.

Engelli Öğrencilerin Üniversitede Engellilere Yönelik Hizmetlerin Yeterliliğine Yönelik Görüşleri

Tablo 1: Engellilere Göre Üniversitedeki Hizmetlerin Yeterlilik Durumu

Üniversitenin Hizmetlerinin Yeterlilik Durumu	Sayı	%
Evet	5	18,5
Hayır	9	33,3
Kısmen	13	48,2
Toplam	27	100,0

Engelli öğrencilerin yalnızca %18,5’inin üniversitenin engellilere yönelik hizmetini yeterli bulmaktadır. Geriye kalan yaklaşık %81,5’i hizmetleri kısmen yeterli bulmakta

ya da hiç yeterli bulmamaktadır. Bu bulgular açık bir şekilde üniversitenin engellilere yönelik hizmetlerinin yeterli olmadığı ve yapılan hizmetlerin öğrencilerin ihtiyaçlarını karşılama noktasında oldukça eksik kaldığını göstermiştir.

Tablo 2: Engellilere Göre Üniversitedeki Engelli Topluluklarının Yeterlilik Durumu

Üniversitedeki Toplulukların Yeterlilik Durumu	Sayı	%
Evet	1	3,7
Hayır	15	55,6
Kısmen	11	40,7
Toplam	27	100,0

Bulgular sonucunda evet (%3,7) ve hayır (%55,6) yanıtlarının oranları arasında oldukça büyük bir farkın olduğu açık biçimde görülmektedir. Bu bulgularla üniversitedeki toplulukların engelli öğrencilerin bu topluluklardan beklentilerine hitap edecek derecede aktif çalışmalar yürütemedikleri sonucu paralellik göstermektedir. Toplulukların hizmetlerini kısmen yeterli bulan katılımcıların oranı da azımsanmayacak düzeydedir. Buradan da engelli öğrencilere yönelik çalışmaların yapılmak istendiği fakat bu çalışmaların yeterli ölçüde olmadıkları sonucuna varılmaktadır.

Engellilere göre yerleşkedeki öğrencilerin engelli öğrencilerle olumlu iletişim kurma durumuna bakıldığında:

Tablo 3: Engellilerin Olumlu İletişim Kurma Durumu

Olumlu İletişim Kurma Durumu	Sayı	%
Evet	19	70,4
Hayır	3	11,1
Kısmen	5	18,5
Toplam	27	100,0

Engellilerin çoğunun diğer öğrencilerle olumlu ilişki kurdukları ancak yine sayıca az da olsa 8 öğrencinin olumlu iletişim kurmada tam istedikleri noktada olamamaları önemli bir bulgudur. Burada tüm öğrencilerin kampüs içinde eşit şartlarda yaşamaları ve sosyal çevreleri içindeki tüm bireylerle olumlu bir iletişim kurmaları gereklidir. Buradaki olumluluk herkesin birbiri ile olumlu konuşması, arkadaşlık, dostluk ilişkisi kurması değil kolaylıkla iletişim kurması ve engeli nedeniyle bu iletişimi kurmakta zorlanmamasına odaklanmaktadır.

Tablo 4: Öğretim Üyelerinin Engelli Öğrencilerle Olumlu İletişim Kurma Durumu

Öğretim Üyelerinin Engelli Öğrencilerle Olumlu İletişim Kurma Durumu	Sayı	%
Evet	14	51,9
Hayır	1	3,7
Kısmen	12	44,4
Toplam	27	100,0

Tablo 4'te görüldüğü gibi engelli öğrencilerin görüşlerine göre yerleşkedeki öğrencilerin engelli öğrencilerle olumlu iletişim kurdukları %70,4 iken %11.1'i olumlu iletişim kurmadıklarını belirtmiştir. %18.5'lik kısmı da olumlu iletişim kurdukları görüşüne kısmen katılmıştır. Diğer yandan Tablo 4'te incelenen bulgulara göre yerleşkedeki hocaların engelli öğrencilerle olumlu iletişim kurduklarını düşünen engelli öğrenci oranı %51.9'dur. Katılımcıların %44.4'ü hocaların engelli öğrencilerle olumlu iletişim kurdukları görüşüne kısmen katılırken %3,7'si bu görüşe hiç katılmamaktadır.

Tablolardan hareketle; yerleşkedeki öğrencilerin engelli öğrencilerin engel durumlarının onlarla iletişimlerini olumsuz yönde etkilemediğini göstermektedir. Yerleşkedeki öğrencilerin kendileri ile olumlu iletişim kurmadığını ya da kısmen olumlu iletişim kurduğunu düşünen katılımcıların çoğunluğu görme engelli öğrenciler olduğu görülmüştür. Yerleşke içindeki öğrencilerin görme engelli öğrencilere sormadan kollarına girerek yardım etmek istemeleri ya da yardıma ihtiyaçları olduğu anda duyarsız kalınmasının öğrencileri rahatsız ettiği görülmüştür. Ayrıca görme engelli öğrencilerden bazıları sınıf arkadaşları ile sosyal alanlarda bir şeyler yapamadıklarından, sınıf arkadaşlarının kendilerini etkinliklere (maç, sinema, yemek) davet etmediklerinden yakınmaktadırlar.

Öğretim üyelerinin engelli öğrenciler ile olumlu iletişim kurma durumunu incelendiğinde %51,9 oranında evet cevabı alınması, öğretim üyelerinin bir kısmının öğrenciler ile olumlu iletişim kurma noktasında yetersiz kaldığını göstermektedir. İşitme engelli öğrenci bazı hocaların derslerde kısık ses tonu ile dersleri anlatmasından ve kendisi ile ara sıra göz teması kurmamasından dolayı soruyu kısmen yanıtladığını ifade etmiştir. Görme engelli öğrenciler ders esnasında hocaların tahtayı ve slaytları çok sık kullanmalarından yakınırken ortopedik engelli öğrenciler genel itibari ile hocaların kendileri ile olumlu iletişim kurduklarını düşünmektedirler.

Tablo 5: Engellilere Göre Yerleşkenin Engelli Bireylerin Gündelik Yaşamlarını Sürdürme Noktasında Yeterlilik Durumu

Yerleşkenin Engelli Bireyler İçin Uygunluğu	Sayı	%
Evet	1	3,7
Hayır	9	33,3
Kısmen	17	63,0
Toplam	27	100,0

Tablo 5'te incelenen bulgulara göre yerleşkede bulunan engelli öğrencilerin %3,7'si yerleşkenin fiziki şartlarının engelli bireylerin gündelik yaşamlarını sürdürme noktasında yeterli olduğunu düşünürken %33,3'ü yeterli olmadığını düşünmektedir. Katılımcı öğrencilerin %63'ü ise yerleşke şartlarının kısmen yeterli olduğu görüşündedir. Görüşmeler sonucunda üç engel grubu içinde ortopedik engelli öğrencilerin yerleşke içinde gündelik yaşamlarını sürdürürken diğer engel gruplarına göre daha fazla sorunla karşılaştığı ortaya çıkmıştır. Aynı öğrencilere dersliklere ulaşma konusunda sıkıntı yaşayıp yaşamadıkları sorulduğunda; %33,3 fakültelerinde dersliklere ulaşırken sıkıntı yaşamadıklarını ifade etmiştir. Bu öğrencilerin yaklaşık %67'si ise dersliklere ulaşırken sıkıntı yaşadığını "evet" ya da "kısmen" yanıtlarını vererek göstermişlerdir. Görüşmelerde görme engelli öğrenciler sınıfları bulma noktasında yaşadıkları sıkıntıları belirtirken; fakülte içinde kılavuz yol olmaması, derslik isimlerinde görme engelliler için bir belirteç olmaması, koridorda saksı, çöp kutusu vb eşyaların düzensiz konumlandırılmış olması, yerleşke içinde binalar için yönlendiricilerin yetersiz olması, lavabo ve laboratuvar kapılarındaki belirteçlerin yetersiz olması, bina içlerinin fazla karanlık olması, günün belirli saatlerinde City²'e giden yol vb.- bazı yollarda trafiğin yoğun olması, otopark merdivenlerinde vb. yerlerde kılavuz yol olmaması, olan merdivenlerde siyah şeritlerin olmaması noktalarına dikkat çekmiştir.

Diğer yandan ortopedik engelli öğrenciler ise yaşadıkları sıkıntıları özetlerken; yurtların fakültelere uzak olması ve servislerin sık olmaması, yurtlar bölgesinde yürüyen merdivenlerin sık sık çalışmıyor olması, fakültelerin birçoğunda asansör olmaması ve olanların da sık bozulması, yerleşke genelinde fazla tümsek olması, kütüphaneye inen merdivenlerin yanında rampanın olmaması ve bu durumda eski kukla kırtasiyenin oradan dolaşarak fakültelere geçilmesi, merdivenlerin güvenliksiz olması, kaymaz şeritlerin ve tırabzanların eksik olması noktalarına değinmişlerdir.

² Hacettepe Üniversitesi Beytepe Yerleşkesi içinde yer alan 3 katlı kafeteryaya öğrenciler tarafından verilen isim.

27 engelli öğrenciye dersliklerde sorun yaşayıp yaşamadıkları sorulduğunda, %66,7'sinin dersliklerde herhangi bir sıkıntı yaşamadığı görülmektedir. Katılımcıların %22,2'si dersliklerin içinde sıkıntı yaşadığını, %11,1'i ise kısmen sıkıntı yaşadığını ifade etmiştir. Öğrencilerin birçoğu derslikler içinde sıkıntı yaşamadığını ifade ederken; işitme engelli katılımcı derslik içinde sıkıntı yaşadığını ifade etmiştir. Hocaların ders esnasında kendisi ile göz teması kurmaya dikkat etmemeleri dersleri takip edebilmesini zorlaştırmaktadır. Ayrıca işitme engelli sebebi ile dersi ön sıralardan dinlemesi gerekmektedir. Fakat bunun için sabahları derslere bir saat öncesinden geldiğini ifade etmiştir. Dersliklerde ortopedik engelli öğrenciler için sıra olmaması özellikle tekerlekli sandalye kullanan öğrencilerin sıraların yere sabit olmasından şikâyet ettiği gözlemlenmiştir. Diğer yandan görme engelli öğrenciler de sabit sıralardan görece daha memnun olduklarını, kolçaklı sıraların olduğu sınıflarda, sıraların dağınık olması sebebi ile çarptıklarını ifade etmişlerdir. Yine kolçaklı sıralar az gören öğrenciler içinde dezavantaj oluşturmaktadır, not alma esnasında masaya fazla eğilmeleri gerekmekte ve bu durum fiziksel olarak öğrenciyi kolçaklı sırada daha fazla yormaktadır.

Engelli öğrencilerin sadece %28'i kütüphanenin, %25'i ise yemekhanenin tüm öğrenciler için eşit imkânlar sağladığı görüşündedir. Kütüphane şartlarının eşit imkânlar sağlamasına kısmen diyenler (%48) kütüphanede iyileştirme çalışmalarının yapıldığını fakat yeterli olmadığını ifade etmişlerdir. Ortopedik engelli öğrencilerin %71,4 yemekhane şartlarının bütün öğrenciler için eşit imkânlar sağlamadığı ifade ederken %14,3 kısmen yeterli olduğunu belirtmiştir. Görme engelli öğrenciler ise %31,2 oranında yemekhane şartlarını yeterli bulduklarını, %37,6'lık bir kısmı ise yemekhane olanaklarının kısmen yeterli olduğu fikrindedir. Kütüphanede, raf aralarının dar ve rafların yüksek olması, asansörün kapısının yavaş ve düşmenin yukarda olması ortopedik engelli öğrenciler için sorun teşkil etmekte iken; görme engelli öğrenciler engelli odasının kütüphanenin ücra köşesinde olmasını, sesli kitap sayısının yeterince olması şeklinde eleştiride bulunmuşlardır.

Tablo 6: Görme Engelli Öğrencilerin Dersleri İçin Gerekli Olan Materyallere (Braille alfabeli notlar, Jaws programı, kitap taranması vb.) Ulaşmada Sıkıntı Yaşama Durumu

Görme Engelli Öğrencilerin Materyallere ulaşmada sıkıntı durumu	Sayı	%
Evet	3	16,7
Hayır	15	83,3
Toplam	18	100,0

Tablo 6'daki veriler sadece görme engelli öğrencilerden alınmıştır. Burada da görüldüğü gibi 18 görme engelli öğrenci ile görüşülmüştür. Öğrencilerin %83,3'ü materyalle ulaşırken herhangi bir sıkıntı yaşamadığını ifade etmişken %16,7'si materyallere ulaşmada sıkıntı yaşadığını ifade etmişlerdir. Diğer yandan, öğrencilere sınavlarının gerçekleştirilmesi hususunda şartların yeterliliği sorulduğunda %22,2'si yeterli bulunduğunu belirtmiştir. Edebiyat Fakültesinde Engelli Laboratuvarında Braille alfabesi ile çıktı çıkartan fotokopi makinesinin olması bu materyallerin sağlanması noktasında öğrencilerin ihtiyaçlarını karşıladığı görülmüştür. Yerleşke içinde yalnızca Edebiyat Fakültesinde olması ise görme engelli öğrencilerin büyük çoğunluğun (%88,9) orada eğitim görmesinin getirmiş olduğu bir sonuçtur. Sorun yaşadığını belirten görme engelliler ise eleştirilerini şu şekilde açıklamaktadırlar: dersteki notlara birkaç farklı şekilde ulaşmaya çalıştıklarını, sınıftaki arkadaşlarından notları almak, bir başkasından o notları bilgisayara geçirmelerini rica etmek durumunda kaldıklarını belirtmektedirler. Bu durum, görme engelli öğrencileri hem incitmekte hem de notların temin edilmesini sık sık sekteye uğratmaktadır. Öğrenciler, ilk defa ders aldıkları öğretim üyelerinin sınavları öncesinde, sınavın nerde, nasıl yapılacağı belirsizliğini yaşamaktadırlar. Bazı hocalar bilgisayar ile sınava alır iken bazıları okutman ile sınava almaktadırlar. Okutmanın hızlı okuması ya da yavaş okuması, telaffuzunun düzgün olmaması (özellikle dili yabancı olan derslerin sınavlarında) gibi durumlar sınav esnasında öğrencinin başarısını düşürmektedir.

Engelli öğrencilere; yerleşke içinde bulunan piknik alanlarını kullanıyor musunuz sorusuna katılımcıların %30,8'i evet cevabını, %38,6'sı hayır cevabını verirken, %30,8'i piknik alanlarını kısmen kullandıklarını belirtmiştir. Ortopedik engelli öğrenciler piknik alanına gitmelerinin pek mümkün olmadığını özel araç gerektiğini fakat bu imkânları olmadığı içinde kullanmadıklarını görüşmelerde ifade etmişlerdir. Görme engelli öğrenciler ise özellikle tek başlarına ulaşım sağlayamadıkları için ve kendilerine eşlik edecek birilerine ihtiyaç duyduklarından dolayı gitmediklerini söylemişlerdir. Kılavuz yolun olmaması, tabela yetersizlikleri vb. sebepler, destek olacak birine ihtiyaç duymalarını gerektirmektedir.

Öğrenciler için önem teşkil eden diğer mekan Kültür Kongre Merkezidir. Engelli öğrencilerin %75,1'inin kültür kongre merkezine ulaşım konusunda sorun yaşadığı görülmektedir. Sorun yaşamadığını belirten katılımcıların oranı %6,2'dir. Kültür Kongre

Merkezi yerleşke girişinde olan nizamiye ile fakültelerin başladığı yer arasında bulunmaktadır. Ana cadde üzerinde otobüsten ya da servisten inen bireylerin kongre merkezine ulaşmak için bir miktar yürümeleri gerekmektedir. Yapılan görüşmeler sonucu katılımcıların 11'i kültür kongre merkezini kullanmadıklarını ifade etmişlerdir. Kullanmadığını söyleyen öğrencilerden bir kısmı kullanmak istediklerini fakat ulaşım sıkıntısından dolayı kullanmadıklarını ifade etmişlerdir. Görme engelli öğrenciler arkadaşlarının kendilerine yüzme havuzuna birlikte gidelim teklifi etmedikleri için ve kendileri de bireysel olarak gitmek istediklerinde sıkıntı yaşadıklarından dolayı havuzu kullanan öğrenci oranı düşmektedir.

Tablo 7: Engelli Öğrencilerin Yerleşkedeki Asansörleri Kullanırken Sıkıntı Yaşama Durumu

Asansörlerde Sıkıntı Yaşaması	Sayı	%
Evet	12	60
Hayır	8	40
Toplam	20	100,0

Tablo 7 incelendiğinde katılımcıların %60'ı yerleşkedeki asansörleri kullanırken sorun yaşadıkları anlaşılmaktadır. Asansör kullanırken sorun yaşamadığını belirten katılımcıların oranı %40'tır. Katılımcıların 7'si bu soruyu cevaplandırmamıştır.

Katılımcıların 7'si asansörlerin olmadığından ya da olan asansörlerin yetersiz olduğundan kullanmadıklarını ifade etmişlerdir. Ortopedik engelli öğrencilerin tamamı asansörlerde sıkıntı yaşadığını ifade etmişlerdir. Edebiyat fakültesinde bir asansörün olması ve sık sık bozulmasına dikkat çeken öğrencilerin asansör kapılarının da çok ağır olduğu için bireysel olarak kullanmadıklarını belirtmişlerdir. Yerleşke genelinde binalarda asansörlerin bulunmaması, var olan asansörlerinde engelli öğrencilerin yardım almadan kullanmalarına müsait olmadığından dolayı engelli öğrencilerin tamamı asansörler konusunda sıkıntı yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Yerleşkede bulunan asansörlerin sık sık bozulması da kullanan öğrencileri sıkıntıya sokmaktadır. Asansör kapılarının ağır olması, kat numaralarının tekerlekli sandalyeli bireye göre yüksekte olması yine asansörlerin kullanımını zorlaştırmaktadır. Özellikle katılımcı öğrenciler yemekhane ve Edebiyat Fakültesi'nde bulunan asansörün çok sık bozulmasından yakınmışlardır. Ayrıca Edebiyat Fakültesi'nin çok büyük olmasına rağmen tek asansörün olması bina içi erişimi zorlaştırmaktadır. İşitme engelli katılımcı asansörler noktasında herhangi bir problem yaşamadığını ifade etmiştir. Görme engelli öğrenciler genellikle asansör kullanmadıklarını bunun sebebini yerleşkedeki

asansörlerin görme engellilerin bireysel kullanımına uygun olmadığı olarak ifade etmişlerdir. Asansörlerde sesli sistemin olmaması, öğrencinin kaçınıcı katta olduğunu bilmeden yanlış katta inmesine sebep olmaktadır. Ayrıca bazı asansörlerde kabartma sayıların olmaması yine görme engelli öğrenciler için sorun olmaktadır. Tüm bulgular incelendiğinde yerleşke genelinde asansör eksiğinin olduğu ve var olan asansörlerinde sık sık bozulduğu saptanmıştır. Tüm bunların yanında asansörlerin fiziki şartlarının görme ve ortopedik engelli öğrencilerin kullanımına uygun olmadığı ve engelli öğrencilerin bağımsız hareketlerini engellemekte olduğunu görülmüştür.

Tablo 8: Ortopedik Engelli Öğrencilerin Yerleşkedeki Rampaları Kullanırken Sıkıntı Yaşama Durumu

Rampalarda Sıkıntı Yaşama	Sayı	%
Evet	6	75,0
Hayır	2	25,0
Toplam	8	100,0

Tablo 8’de elde edilen bulgular yalnızca ortopedik öğrencilerle görüşülerek elde edilmiştir. Tabloya bakıldığında ortopedik engelli öğrencilerin %75’i yani oldukça büyük bir kısmı rampaları kullanırken sorun yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Rampaların kullanımında sıkıntı yaşamadığını belirten öğrencilerin %25 oranında olduğu görülmektedir.

Bulguların sonucunda da görüldüğü gibi ortopedik engelli öğrencilerin büyük çoğunluğunun yerleşkede bulunan rampaları kullanırken sıkıntı yaşadığı görülmüştür. Görüşmeler öncesinde yapılan incelemelerde rampaların yetersiz olduğu ve var olanların eğimlerinin kullanıma uygun olmadığı saptanmıştı. Görüşmeler sonucunda da ortopedik engelli öğrencilerin rampalarda sorunlarla karşılaştıkları görülmüştür. Özellikle tekerlekli sandalyeli öğrenciler birçok yerde rampa eksiği sebebi ile ulaşmak istedikleri yerlere daha çok yol kat ederek ulaşabildiklerini ifade etmişlerdir. Baston kullanan öğrenciler de rampaları merdivenlere tercih etmektedirler. Fakat rampaları eksik sayıda olması ve olanlarında eğimlerinin yüksek olması kullanımı öğrenciler için zorlaştırmaktadır.

Tablo 9: Engelli Öğrencilerin Tuvaletleri Kullanırken Sıkıntı Yaşama Durumu

Tuvaletleri Kullanırken Sıkıntı Yaşama	Sayı	%
Evet	13	50
Hayır	13	50
Toplam	26	100,0

Tablo 9'da görüldüğü üzere engelli öğrencilere yerleşkede bulunan tuvaletleri kullanırken sıkıntı yaşayıp yaşamadıklarına dair sorulan soruya katılımcıların %50'si evet yanıtını verirken aynı oranda (%50) sıkıntı yaşamadıklarını ifade eden engelli öğrenciler olduğu görülmektedir. Bununla beraber katılımcılardan biri bu soruyu yanıtızsız bırakmıştır.

Yerleşkedeki tuvaletlerin kullanılabilirlik açısından değerlendirilmesinin üç engel grubu için farklı sonuçlar ortaya koymuştur. İşitme engelli katılımcı tuvaletleri kullanmada sıkıntı yaşamadığını ifade etmiştir. Görme engelli öğrencilerin yaklaşık 70,6'sı tuvaletleri kullanmakta sıkıntı yaşamadıklarını ifade etmişlerdir. Tuvaletleri kullanmada sıkıntı yaşadığını ifade eden görme engelli öğrencilerin en belli başlı problemleri hijyenik olmaması ve tuvaletlere yönlendirici kılavuz yolların olmaması sebebiyle bulmakta sıkıntı çekmeleridir. Görme engelli öğrencilerin tuvaletlerde kullanacakları peçete, sıvı sabunluk vb. araçlara ulaşmaları için dokunarak bu araçları bulmaları gerekmektedir. Bu durumda da tuvaletlerin temizliklerine ekstra dikkat edilmesi gerekmektedir. Ayrıca görüşmeler sonucunda görme engelli öğrencilerin engelli tuvaletini kullanmadıkları görülmüştür. Sebebini ise var olan engelli tuvaletlerin sayısının yetersiz olması ve önceliğin ortopedik engelli öğrencilerde olduğunu düşünmeleridir. Oysa yerleşkede ortopedik engelli tuvaletlerini diğer öğrencilerin sık sık kullandığı ve bu durumdan ortopedik engelli öğrencilerin muzdarip olduğu görüşmeler sonucunda ortaya çıkmıştır. Araştırmada ortopedik engelli öğrencilerin tamamı (%100) yerleşkedeki tuvaletleri kullanırken sıkıntı yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Yerleşkede yeterli sayıda engelli tuvaletinin olmaması en büyük sorunlardan biri olarak görülmüştür. Örneğin; Edebiyat Fakültesi'nde yalnızca bir engelli tuvaleti vardır ve bu durumda öğrencinin dersinin bulunduğu sınıfın konumuna göre lavaboya ulaşması daha çok zamanını almaktadır. Bir diğer sıkıntı ise engelli tuvaletlerinin temizliğindeki büyük eksikliktir. Katılımcı engelli öğrencilerin tamamı engelli tuvaletlerinin sağlık açısından uygun olmadığını ve temizliklerinin düzenli yapılmadığından yakınmışlardır. Yerleşke içinde birçok noktada engelli tuvaletinin olmaması var olanlarında depo olarak kullanılıyor olması engelli öğrenciler için büyük sıkıntı oluşturmaktadır.

Tablo 10: Yerleşkedeki Sosyal Alanların ve Ortak Alanların Tüm Öğrencilerin Faydalanabileceği Fiziksel Koşula Sahip Olduğu Durumu

Sosyal ve Ortak Alanların Tüm Öğrencilerin Faydalanabileceği Fiziksel Koşula Sahip Olduğu	Sayı	%
Evvet	1	3,8
Hayır	11	42,4
Kısmen	14	53,8
Toplam	26	100,0

Tablo 10 incelendiğinde yerleşkedeki sosyal alanların tüm öğrencilerin faydalanabileceği fiziksel koşula sahip olmadığını belirten kesimin oranı %42,4 iken katılımcıların %3,8'i uygun fiziksel koşulların bulunduğunu belirtmiştir. Katılımcıların yarısından fazlası (%53,8) ise yerleşkenin fiziksel koşulların kısmen uygunluğundan söz etmiştir. Son olarak katılımcılardan bir kişi bu soruyu yanıtızsız bırakmıştır.

Katılımcıların yalnızca biri okula yalnızca derslere girmek için geldiğini ve bunun dışında yerleşkede zaman geçirmediği ifade ederek bu kısmı değerlendirmemiştir. Engelli öğrencilerin yaklaşık olarak %96'sı yerleşke içindeki alanları kullanırken sıkıntı yaşadığını ya da kısmen de olsa sıkıntılarla karşılaştığı ifade etmişlerdir. Tüm engel grupları yaşanan sıkıntılar konusunda hem fikir oldukları görülmüştür. Öncelikle öğrenciler yerleşkede bulunan ve hemen hemen birçok öğrenci tarafından da kullanılan City'nin kendileri için kullanımının çok zor olduğunu ifade etmişlerdir. Tekerlekli sandalye kullanan öğrenciler City'ye girebilecekleri bir rampanın bulunmadığını ve kendileri için City'yi kullanmalarının imkânsız olduğunu ifade etmişlerdir. Baston kullanan öğrenciler ise City içinde engelli tuvaletinin olmaması ve asansörün bulunmamasının kendileri için sıkıntı olduğunu ifade etmişlerdir. City giriş katındaki masaların düzensiz ve sık yerleşmiş olmasının hem görme engelli öğrenciler için hem de ortopedik öğrenciler için sıkıntı yarattığı görülmüştür. Az gören öğrenciler ise City'nin çok karanlık olduğunu ifade etmişlerdir. Ayrıca City girişinde bulunan halının düşme tehlikesi yarattığı görüşmeler sonucu belirlenmiştir. City yerleşke içinde en çok kullanılan sosyal alanların başında iken engelli öğrencileri göz ardı eden fiziki şartları, yerleşkenin fiziki yapısının bütün öğrenciler için eşit olmadığını en açık kanıtlarından biridir. Görme engelli öğrenciler kafelerde sipariş verirken kabartma harfli menülerin olmamasından dolayı sıkıntı yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Ayrıca yurtlar kısmında bulunan BAM³'da asansörün olmaması ortopedik engelli öğrencilerin için

³ Beytepe Alışveriş Merkezi. Hacettepe Üniversitesi Beytepe Yerleşkesi'nde öğrenci kasabası olarak adlandırılan bölgede yer alan kafeteryaların olduğu yere verilen isim.

sıkıntı yaratmaktadır. Araçların rampa önlerine park edilmesi de yerleşkede çok sık rastlanan bir durum olduğu görülmektedir. Özellikle BAM'a tekerlekli sandalyeli birinin gidebilmesi için bir üst taraftan bir de alt taraftan yani Şok Marketin önünden geçebileceği düz yollar mevcuttur. Fakat Şok Marketin önünden BAM'a geçmek çoğunlukla imkânsızdır. Çünkü araçlar sürekli olarak o kısma park edilmektedir. Bu durumda tekerlekli sandalyeli öğrencinin araç yolunu kullanarak dolanması gerekiyor ve ancak üst taraftan BAM'a geçebiliyor. Fakat üst taraftaki girişte de sık sık araçların park edildiği görülmektedir. Görüşmeler sonucunda görülmüştür ki, Bam örneğinde de olduğu gibi, tekerlekli sandalyeli öğrenciler araba park edilmesi sebebi ile mağdur edilmektedir. Bir diğer bulgu ise yerleşke içinde yeterli rampanın bulunmaması ortopedik engelli öğrencileri özellikle tekerlekli sandalye kullanan öğrencilerin yerleşke kullanımını kısıtlamaktadır. Yerleşkede bulunan ATM'ler ise hem görme engelli hem de ortopedik engelli öğrencilerin kullanımına uygun değildir. ATM'lerde sesli yönlendirmenin olmaması görme engelli öğrenciler için sıkıntı iken, ATM ekranının yüksek olması tekerlekli sandalye kullanan bireyler için kullanımı kısıtlamaktadır. Beytepe yerleşkesinin çok geniş alana kurulmuş olması ve ringlerin düzenli saatlerde gelmemesi, kılavuz yolların ve yönlendirici tabelaların bulunmaması yerleşke içinde ulaşımı olumsuz etkilemektedir. Görme engelli öğrencilerin yaşadıkları bir başka sıkıntı ise otomat makinelerini kullanmaları için kabartma harflerin bulunmaması ve yardım almadan istedikleri ürünü alamamaları olarak görülmüştür. Bunların dışında öğrenciler yüzme havuzuna ve spor salonuna giderken sıkıntı yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Edebiyat Fakültesinde bulunan sinema/sempozyum salonunun tekerlekli sandalyeli öğrenciler tarafında kullanılmadığı görülmüştür. Ayrıca yerleşke içindeki trafiğin tüm engel grupları için tehlike oluşturduğu tespit edilmiştir.

Tablo 11: Engelli Öğrencilerin Yerleşkede Bulunan Yıldız Amfi'deki Dersliklerde Sıkıntı Yaşaması Durumu

Amfide Sıkıntı Yaşanması	Sayı	%
Evet	10	55,5
Hayır	6	33,3
Kısmen	2	11,2
Toplam	18	100,0

Tablo 11 incelendiğinde engelli öğrencilerin %55,5 Yıldız Amfi'deki dersliklerde sıkıntı yaşadığını belirtirken %33,3 herhangi bir sıkıntı yaşamadığını ifade etmiştir. Katılımcı

öğrencilerin %11,2 kısmen sıkıntı yaşadığını belirtmiştir. Katılımcılardan 9'u bu soruyu değerlendirmemiştir.

Beytepe Yerleşkesinde bulunan Yıldız Amfi'nin tüm fakültelere hizmet vermesi bakımından önemli bir yeri vardır. Dolayısı ile amfinin tüm yerleşkedeki diğer mimarilere olanakları bakımından örnek olması gerekmektedir. Ancak yapılan çalışmada amfinin engelli öğrencilere hizmet verme konusunda da sıkıntılar yaşandığı görülmektedir. Katılımcılardan dokuzu amfide derse henüz girmede için değerlendirmede bulunmamıştır. Engel grupları içinde işitme engelli katılımcı amfideki sınıfların bazılarında mikrofonun çalışmadığını bu sebepten dolayı dersleri takip etmede sıkıntı yaşadığını ifade etmiştir. Ayrıca hoca ile göz teması kurmak ve daha iyi duymak için ön sıralarda oturması gerektiğini bunun içinde ders saatinden çok önce gelip sınıfta beklemesi gerektiğini belirtmiştir. Görme engelli öğrencilerden amfiyi değerlendirenlerin tamamı amfiyi kullanırken sıkıntı yaşadıklarını yahut kısmen de olsa sıkıntılarla karşılaştıklarını ifade etmişlerdir. Öncelikle kılavuz yolun olmaması ve sınıfların üzerinde belirteç olmaması öğrencilerin derslikleri destek almadan bulmalarını engellemektedir. Aynı zamanda kendileri için ders esnasında hocayı duymanın önemli olduğunu ifade ederek amfi dersliklerinde bu konuda sıkıntı yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Az gören öğrenciler amfi için çok karanlık olmasından ve tuvaletlere inen merdivenlerde siyah şeridin bulmamasından dolayı sıkıntı yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Baston kullanan öğrenciler ise tuvaletlere inen merdivenlerin kenarlarında ve dersliklerde üst sıralara çıkmak için kenarlarda tırabzan olmamasının kendileri için sıkıntı yarattığı ifade etmişlerdir. Görüşmeler sonucunda amfi kullanımında en büyük problemleri tekerlekli sandalye kullanan öğrencilerin yaşadığı görülmüştür. Amfi girişinde su oluklarının derin olması öğrencilerin takılmasına sebep olduğu görülmüştür. En büyük sıkıntı ise derslik içlerine olduğu tespit edilmiştir. Derslikler de tekerlekli sandalyeleri öğrencilerin kullanabileceği masalar bulunmamaktadır. Öğrenciler ders esnasında not almakta sıkıntı yaşamaktadırlar. Ayrıca sınavlarda kürsüden öğretmen masası indirilerek ancak sınav olabilmektedirler. Bu durum tekerlekli sandalye kullanan öğrencinin derslerde ve sınavlarda moralini bozmasına ve başarısını olumsuz etkilemesine sebep olmaktadır. Bunlara ek olarak amfi de bulunan kantini tekerlekli sandalyeli öğrencilerin kullanmadığı kullanmak isterlerse amfiden dışarı çıkıp diğer girişten girmeleri gerektiği görülmüştür. Diğer öğrencilerin merdivenleri kullanarak dersliklerin bulunduğu

kısımdan kantine kolaylıkla geçebilmesine karşın tekerlekli sandalyeli öğrenciler için rampanın bulunmaması dikkat çekicidir. Tüm görüşmeler neticesinde Yıldız Amfinin engelli öğrencilerin kullanımına ne yazık ki uygun olmadığı görülmüştür.

Yerleşke içinde yılın belli zamanlarında yapılan bahar şenliklerine katılamamaları da engelli öğrenciler tarafından yaşadıkları sıkıntılardan biri olarak belirtilmiştir. Şenlik alanına ulaşmanın, ortopedik engelli ve görme engelli olan bir öğrenci için mümkün olmadığı fiziki şartların elverişsizliğinden kaynaklanan bu sıkıntının engelli öğrencileri rahatsız ettiği görülmüştür.

Engelli öğrencilerle engelli olmayan öğrencileri kaynaştırmaya yönelik aktivite ve programların yok denecek kadar az olduğu ve sürdürülen faaliyetlerin de aralarında etkileşimi sağlamada oldukça yetersiz kaldığı belirtilmiştir. Bu eksikliklerin var olması engelli olmayan bireylerde bulunan engelli öğrencilerin muhtaç kişiler olduğu algısının kırılmamasını destekler nitelikte olduğu da bizzat engelli öğrenciler tarafından belirtilmiştir.

Sıhhiye – Beytepe arasında sefer yapan otobüslerin doğrudan iki yerleşkenin içine girmiyor oluşu da engelli öğrencilerin sıhhiye yerleşkesini bulmada sıkıntı yaşamalarına sebep olmaktadır.

Yerleşkede yaşanan diğer bir sıkıntılı durum da akşamları yerleşkede bulunan köpeklerden dolayı bu durumun engelli öğrencilerin hareket alanını daraltıyor oluşudur.

Engelsiz Öğrencilerin Üniversitede Engellilere Yönelik Hizmetlerin Yeterliliğine Yönelik Görüşleri

Tablo 12: Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Sınıf ya da Bölümlerinde Engelli Öğrenci Olup Olmama Durumu

Engelli Öğrenci Var ya da Yok	Sayı	%
Evet	161	24,3
Hayır	502	75,7
Toplam	663	100,0

Tablo 12’de görüldüğü gibi araştırmaya katılan öğrencilerin %24,3’ü sınıflarında ya da bölümlerinde engelli öğrencinin bulunduğunu belirtmiştir. Öğrencilerin %75,7’si ise sınıf ya da bölümlerinde engelli öğrenci bulunmadığını belirtmiştir.

Bu bulgulara bakıldığında üniversitede $\frac{1}{4}$ oranında bir engelli öğrenci grubu olduğu görülmektedir. Bu oran özel hizmet gereksinimlerinin oluşması ve karşılanması için oldukça yeterli bir sayıdır.

Tablo 13: Katılımcıların Yerleşke İçinde Engelli Arkadaşlarının Olup Olmama Durumu

Engelli Arkadaş Varlığı	Sayı	%
Evet	151	22,8
Hayır	511	77,2
Toplam	662	100,0

Tablo 13'de de görüldüğü gibi katılımcıların büyük çoğunluğu (%77,2) engelli arkadaşına sahip olmadığını belirtmiştir. Yalnızca %22,8'i yerleşke içinde engelli arkadaş olduğunu ifade etmiştir. Bu oranlar yerleşke içerisindeki öğrencilerin engelli öğrencilerle iletişimlerinin iyi düzeyde olmadığını göstermektedir.

Tablo 14: Engelli Öğrencilerle Arkadaşlık Kurmaya İlişkin Görüşler

Arkadaşlık Kurmakta Güçlük Yaşama	Sayı	%
Evet	75	11,4
Hayır	585	88,6
Toplam	660	100,0

Tablo 14'te öğrencilerin %11.4 engelli öğrencilerle arkadaşlık kurmakta sıkıntı yaşayacağını düşünürken, büyük çoğunluğu yani %88.6'sı sıkıntı yaşamayacağını bildirmiştir. Bir üst tabloda engelsiz öğrencilerin %22,8'nin engelli arkadaşına sahip olduğu görülmüştür.

Bu iki tablo birlikte değerlendirildiğinde, engelli olmayan öğrencilerin engelli öğrencilerle arkadaşlık kurmadıkları halde arkadaşlık kurmakta sıkıntı yaşamayacaklarını düşündükleri ortaya çıkmıştır. Bu tablolardan iki farklı sonuç çıkarılabilir. Öncelikle katılımcıların büyük çoğunluğunun engelli arkadaşına sahip olmadığı halde engelli öğrencilerle iletişim kurmakta sıkıntı yaşamayacağını düşünmesi Beytepe Yerleşkesinde engelli öğrencilerin sayısının az olmasından kaynaklı olduğunu düşündürmektedir. Diğer yandan bu bulgular engelsiz öğrencilerin engelli öğrencilerle arkadaşlık kurma gibi bir girişimlerinin bulunmadığı yönünde de yorumlanabilir.

Tablo 15: Yerleşke İçerisinde Engelli Bireylerin Sorun Yaşadığına Tanık Olma Durumu

Sorun Yaşadığına Tanık Olma	Sayı	%
Evet	433	65,4
Hayır	229	34,6
Toplam	662	100,0

Araştırma gurubunun %65,4 gibi büyük bir bölümü engelli bireylerin yerleşke içinde sorun yaşadıklarına tanık olduklarını belirtmişlerdir. Katılımcıların büyük bir kısmının engelli öğrencilerin yerleşkede sorun yaşadıklarına tanık olmaları yerleşkenin ve yerleşke içerisindeki yapıların engelli öğrencilere uygun olarak tasarlanmadığını göstermektedir. Engelli öğrencilerin yaşadığı sorunların büyük çoğunluğu kendilerine uygun olarak yapılandırılmayan bir çevrede yaşamalarından kaynaklanmaktadır.

Tablo 16: Engelli Olan Bir Birey İçin Beytepe Yerleşkesinin Fiziksel Şartlarının Yeterliliğine İlişkin Görüşler

Fiziksel Şartların Yeterli Olma Durumu	Sayı	%
Evet	96	14,5
Hayır	563	85,5
Toplam	659	100,0

Katılımcıların büyük çoğunluğu (%85,5) Beytepe Yerleşkesinin fiziksel şartlarının engelli bireyler için uygun olmadığını ifade etmiştir. Engelli öğrencilerin yerleşke içinde sıkıntı yaşadıklarına tanık olan %64,3'lük oran bu bulgularla birlikte ele alındığında Beytepe Yerleşkesinin engelli öğrenciler tam elverişli şartlara sahip olmadığı söylenebilir.

Tablo 17: Engelli Bireyler İçin Hizmet Sunan Birimin Bilinme Durumu

Hizmet Sunan Birimi Bilme Durumu	Sayı	%
Evet	235	37,7
Hayır	387	62,3
Toplam	622	100,0

Katılımcıların %62,3'ü Hacettepe Üniversitesi Beytepe Yerleşkesinde engelli bireyler için hizmet sunan bir birimin olup olmadığını bilmediklerini belirtmişlerdir. Hacettepe Üniversitesi Engelli Öğrenciler Birimi, Sıhhiye Yerleşkesi'nde bulunmaktadır. Bu birimin kurulma amacı; engelli öğrencilerin, öğrenim hayatlarını ve toplumsal katılımlarını kolaylaştırmak için gerekli tedbirleri almak ve bu yönde düzenlemeler yapmaktır. Bu birimin bilinçlendirme çalışmaları yapmak, danışmanlık hizmeti vermek, gerektiği durumlarda hizmet içi eğitimler yapmak gibi görevleri olduğu düşünüldüğünde birimin öğrencilerin büyük bir kısmı tarafından bilinmemesi birimin yeterince tanıtılmadığının

ya da hizmetlerinin yeteri kadar görünür olmadığını bir göstergesi olarak yorumlanabilir.

Tablo 18: Katılımcıların Engelli Bireyler İçin Kurulmuş Topluluklardan Haberdar Olup Olmama Durumu

Topluluklardan Haberdar Olma	Sayı	%
Evet	157	23,8
Hayır	502	76,2
Toplam	659	100,0

Katılımcıların %76,2'sinin engelli bireyler için kurulmuş topluluklardan haberdar olmadığını belirtmiştir. Yine katılımcılara birim ve toplulukların aktif olup olmadıkları sorulmuş katılımcıların %20,2'si, bu birim ve toplulukların aktif olduğunu belirtmiştir. Buna göre Beytepe Yerleşkesi'ndeki toplulukların bu kadar az biliniyor olması toplulukların yeterince etkinlik yapmadığı veya topluluğa üye olan kişilerin aktif olmadıkları şeklinde yorumlanabilir.

Tablo 19: Katılımcıların Engelli Öğrencilerin İçinde Bulunduğu Fiziki Şartları İyileştirmek için Düzenlenen Gönüllülük Esaslı Faaliyetlere Katılma Durumları

Gönüllülük Esaslı Faaliyetlere Katılma Durumu	Sayı	%
Evet	104	15,7
Hayır	556	84,3
Toplam	660	100,0

Katılımcıların %84,3'ü engelli öğrencilerin yaşamlarını kolaylaştırmak adına yapılan faaliyetlere katılmadıklarını belirtmişlerdir. Yapılan bu çalışmalara gönüllü olarak katılan öğrencilerin yüzdesinin sadece %15,7 olduğu görülmektedir.

Katılımcıların genel yargısı engelli öğrenciler için yapılan çalışmaların yeterli olmadığı ve bu çalışmaları üstlenen birim ve toplulukların aktif olmadıkları yönündedir. Oysa bu çizelgedeki bulgular incelendiğinde katılımcıların önemli bir oranının da bu şartları düzeltmek adına bir faaliyette bulunmadıkları görülmektedir. Buradan yola çıkarak katılımcıların kendilerini doğrudan etkilemeyen durumlar karşısında pasif durmayı tercih ettikleri söylenebilir. Engelli öğrencilerin yaşadıkları sorunların giderilmesi, Engelli Öğrenciler Birimi ve engelliler için kurulan toplulukların çalışma ve sorumlulukların yanı sıra engelli olmayan öğrencilerin de duyarlılığını gerektirmektedir.

Tablo 20: Engelsiz Öğrencilerin Engelli Olmaları Halinde Kampüs İçindeki Günlük Yaşamda Sorun Yaşama Durumları

Engel Türü	Sorun Yaşama Durumu			
	Evet		Hayır	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Görme Engelli Olma	574	86,8	87	13,2
İşitme Engelli Olma	318	48,0	344	52,0
Ortopedik Engelli Olma	501	75,6	162	24,4

Katılımcılara yerleşme içinde görme, işitme veya ortopedik engelli olmaları halinde sorun yaşayıp yaşamayacakları sorulmuş. Buna göre %86,8'i görme engelli bir öğrenci olduğunu varsayarak yerleşkede sorun yaşayacağını belirtmiştir. Yerleşke içinde sorun yaşamayacaklarını belirtenlerin yüzdesi oldukça düşüktür (%13,2).

Yerleşkenin görme engelli öğrenciler için oldukça elverişsiz şartlara sahip olduğu engelli olmayan bireyler tarafından da çoğunlukla kabul edilmiştir. Katılımcıların bu elverişsiz şartların neler olduğuna dair fikirleri incelendiğinde göze çarpan belli noktalar olduğu görülmüştür. Çoğunluğu kılavuz yolların eksik olması nedeniyle yerleşke içerisindeki hareket alanlarının daralacağını ifade etmiştir. Daha ayrıntıya girilecek olursa ulaşımda sıkıntı yaratan bu eksiklikler sebebiyle öğrencilerin fakülte binalarını, binalardaki derslikleri ve tuvaletleri bulmada ve bu bölümleri kullanmada zorlanabilecekleri noktasında hemfikir oldukları görülmüştür. Ortak kullanım alanları olan bölgelerde bilhassa kütüphane ve yemekhanede öğrenciler asansörün olmamasından yakınmışlardır. Ayrıca asansörlerin her fakültede bulunmaması ve bulunan fakültelerdeki bazı asansörlerin bozuk olması da yakınılan durumlar arasında görülmüştür.

Katılımcıların yaklaşık yarısı (%52) işitme engelli olmaları halinde yerleşme içinde sorun yaşamayacaklarını ifade ederken diğer yarısı (%48) sorun yaşayacağını belirtmiştir. Yerleşke içinde işitme engelli öğrencilerin en çok yaşayacağı sıkıntılar arasında iletişim, ulaşım, görsel materyallerin eksikliğinden kaynaklı sorunlar ile ortak alanların kullanımında yaşanan sorunlar göze çarpmaktadır. Buna göre işitme engelli öğrencilerin yerleşkede yaşadıkları sorunların hafife alındığını söylenebilir.

Diğer yandan katılımcıların %75,6'sı ortopedik engelli öğrenci olmaları halinde yerleşke içinde sorun yaşayabileceklerini belirtirken %24,4'ü ise sorun yaşamayacaklarını ifade etmiştir. Katılımcıların açık uçlu sorulara verdikleri yanıtlar incelendiğinde bu yanıtların bulguları destekleyici oldukları görülmüştür. Yine aynı

yanıtlar engelli olmayan öğrencilerin ortopedik engelli öğrenci dendiğinde tekerlekli sandalye kullanan engelli öğrencileri düşünerek fakülte binalarının girişlerindeki merdivenlerin yüksekliğinden ve rampaların tekerlekli sandalyenin geçemeyeceği diklikte olduğu fikrinden yola çıkarak yerleşkenin fiziksel şartlarına atıfta bulunmuşlardır. Bunun yanında fakültelerin bazı binalarında (Güzel Sanatlar Fakültesi Resim Bölümü Binası) rampaların bulunmadığı da katılımcılar tarafından ifade edilmiştir. Katılımcılar ortopedik engelli öğrencilerin özellikle “City” olarak adlandırılan öğrenci kafeteryası, kütüphane, yemekhane, BAM gibi ortak alanları kullanırken zorlanacakları konusunda hemfikirdirler.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Sonuçlar

Bu araştırma, Hacettepe Üniversitesi Beytepe Yerleşkesi'nin engelli öğrencilerin eğitim alabilmesi için fiziksel koşullarının uygunsuzluğunun yanı sıra üniversite hizmetlerinin yeterli düzeyde olmaması, diğer bireylerin engelli öğrencilere karşı olumsuz davranış ve tutumları, derslerde kullanılan araçların yetersizliği gibi sorunları da ortaya göstermiştir.

Engelli öğrencilerin ‘Beytepe Yerleşkesi gündelik yaşamı sürdürme noktasında uygun koşullara sahip mi?’ sorusuna hayır ve kısmen cevabını vermeleri araştırmanın önemli bir bulgusu olarak dikkat çekmektedir. Bu bulgu değerlendirildiğinde Beytepe Yerleşkesi'nin fiziksel koşullarının uygun olmaması engelli öğrencilerin diğer öğrenciler gibi rahat ve bağımsız bir hayat sürdürmelerine engel olmaktadır. Engelli olmayan öğrencilerle yapılan ankette “Engelli bireylerin Yerleşke içerisinde yaşadığı soruna tanık oldunuz mu?” sorusuna verilen cevabın yüksek oranda evet ve “Engelli bireyler için Beytepe Yerleşkesi'nin fiziksel koşullarının yeterli olduğunu düşünüyor musunuz?” sorusuna verilen cevabın yüksek oranda hayır olması bu yorumu destekler niteliktedir.

Araştırmaya 8 ortopedik, 18 görme ve 1 işitme engelli öğrenci katılmıştır. Bu engelli öğrencilerle yapılan birebir görüşmeler sonucunda yaşadıkları ortak sorunlar yanında engel türüne göre de farklı sorunlar yaşadıkları görülmüştür. Ortopedik engelli öğrenciler, sınıflarda uygun sıraların olmaması, rampaların az ve kullanışsız olması, merdivenlerin çok olması, yeterli sayıda engelli tuvaletinin olmaması, asansörlerin sık sık bozulması ve yeterli olmaması, ortak alanlar ve sosyal alanların engelli bireylerin

de kullanabileceği uygunlukta olmaması gibi sorunları dile getirirken, görme engelli öğrenciler kılavuz yolların eksik olması özellikle bina içlerinde olmaması, Braille alfabesi kullanımının yaygın olmaması (sınıf kapılarında, asansörlerde, ortak kullanım alanlarında..), çevre düzenlemelerinin ve trafik düzeninin olmaması gibi sorunlarının olduğunu belirtmiştir. Engelli olmayan öğrencilerle yapılan ankette yerleşkenin işitme engelli için uygun olma durumu sorulduğunda yüksek oranda evet cevabı verilmiştir. Ancak işitme engelli öğrenci sınıfların ve yerleşkenin onlara uygun olmadığını belirtmiştir. Bu iki bulgu birbirini desteklememektedir. Çünkü işitme engelli bireylerin diğer engel gruplarına göre ciddi sorunlar yaşamadığı düşünülmektedir. İşitme engelli öğrencilerin az olması onlara sunulan hizmetin yetersizliğinden kaynaklanmaktadır.

Araştırmaya katılan engelli öğrencilerin 22'si Edebiyat Fakültesi, 1'i Eğitim Fakültesi, 1'i Fen Fakültesinde, 1'i Spor Bilimleri ve Teknolojileri Yüksek Okulu, 2'si Yabancı Diller Yüksekokulunda eğitim almaktadır. Bu bulgulara baktığımızda engelli öğrencilerin çoğu Edebiyat Fakültesindedir. Bunun nedeni Edebiyat Fakültesi diğer fakültelere göre hem fiziksel açıdan hem de kaynak sağlama açısından daha uygundur. Bu yüzden Edebiyat Fakültesi dışındaki diğer fakültelerden bir bölüme yerleşen öğrenci ya ders takibi yapmamakta ya da bölüm değişikliği yapmak zorunda kalmaktadır.

Ayrıca bu araştırma bulguları engelli bireyler için üniversitenin sağladığı danışmanlık hizmetlerinin yetersiz olması ve toplulukların aktif çalışmalar yapmaması gibi anlamlı sonuçlar ortaya çıkarmıştır. Üniversitenin engelli birimi danışmanlık, yönlendirme öğrencilerle danışmanları arasında bağlantı sağlama gibi konularda yeterince çalışmalar yapmamaktadır. Ayrıca topluluklar kendilerini tanıtmaya, gönüllü çalışmalara teşvik gibi konularda yeterli değildir. Engelli olmayan öğrencilere sorulan "Engelli bireyler için kurulan topluluklarda haberdar mısınız?" sorusuna büyük bir çoğunluğun hayır demesi bu durumu desteklemektedir.

Bu araştırma bulguları genel olarak Beytepe Yerleşkesi'nin uygun fiziksel koşullara sahip olmadığını ortaya çıkarmaktadır. Bunun yanında öğrencilerin, hocaların ve diğer çalışanların engelli öğrencilere karşı tutum ve davranışlarındaki olumsuzlukları da ortaya koymaktadır. Bu olumsuzluklar diğer bireylerin empati çerçevesinde davranışlar sergilememesinden kaynaklı sorunlardır. Ayrıca engelli bireyler acımaya dayalı bir ilişki yerine samimi bir arkadaşlığa dayalı ilişki istemektedirler.

Öneriler

Yerleşkede görme engelli öğrencileri diğer öğrenciler gibi yerleşkenin tamamını kullanabilmesi için kılavuz yolların her yere gidilebilecek şekilde artırılması gerekmektedir. Bilhassa spor salonu, İİBF, YDYO, Hukuk Fakültesine, Güzel Sanatlar Fakültesine, K Salonuna ve yurtlar bölgesinde ciddi kılavuz yol eksiği görülmektedir. Ayrıca kapalı mekânlarda da özellikle kütüphane, Edebiyat Fakültesi, amfi gibi yoğun kullanılan yapılarda da kılavuz yolların yapılması gerekmektedir. Var olan kılavuz yolların yol ayrımlarında nereye gittiğini belirten kabartma levhalar konulmalıdır.

Kapıların üzerlerine, binaların girişinde kabartma harflerle belirteçler konulmalıdır. Fakültelerde bulunan dersliklerde, amfide bulunan sınıflarda bu eksik öncelikli olarak sıkıntı yaratan yerlerdir.

Yerleşkede bulunan asansörlerin sayısının artırılması ve var olan asansörlerin bakımdan geçirilerek sık sık bozulmasının önüne geçilmesi gerekmektedir. Ayrıca var olan asansörlerin standartlarının engelli öğrencilerin kullanıma uygun olmadığı görülmüştür. Ses siteminin ve kabartma sayıların olmaması, asansör içinin dar ve tuşların ulaşmak için fazla yukarıda olması, bazı asansörlerde kenarlardan tutunmak için yerlerin olması ve asansör kapılarının ağır olmasının sıkıntı yaratmakta olduğu görülmüş ve yapılacak asansörlerin bu şartlara uygun şekilde yapılması ve var olanların da kullanımının kolaylaştırıcı tadilatın yapılması gerektiği sonucuna varılmıştır. Özellikle yemekhanede, BAM'da sık kullanılmalarına rağmen asansörün olmaması sıkıntı oluşturmaktadır.

Yerleşkede bulunan merdivenlerin basamaklarının standart olmaları için genel bir tadilata gidilmeli ve eksik olanlara siyah şerit ile tırabzan yapılmalıdır. Özellikle yemekhane, kütüphane, amfi ve fakültelerin içinde bulunan merdivenlere öncelikli olarak düzenleme yapılmalıdır.

Yerleşke içinde trafik geçiş için kullanılan kısımlarda yavaşlatılmalı ve sesli uyarı sistemi konulmalıdır. Özellikle yurtlar bölgesinden City'ye çıkılan merdivenlerden karşıdan karşıya geçilmesi tehlikeli olduğundan öncelikli olarak bu kısımda gerekli düzenlemelerin yapılması gerekmektedir.

Dar olan bina koridorlarında bulunan çiçek, saksı, biblo gibi aksesuarlar kaldırılmalı ya da duvar kenarlarına sabitlenerek koridorun kullanımını kısıtlamasının önüne geçilmelidir.

Görme engelli öğrencilerin ya da bireylerin yerleşke içinde taksii çağırarak için kullanılan düğmelere daha rahat ulaşabilmesi için belirli aralıklar ile ses çıkartması sağlanmalıdır.

Yerleşke genelinde kapıların ağır olduğu ve ortopedik engelli öğrenciler için bu durumun gündelik yerleşke yaşamlarında sıkıntı yarattığı tespit edilmiştir. Sık kullanılan kapıların otomatik açılıp kapanması, diğer kapıların ise daha hafif malzemelerden yapılan daha kullanışlı kapılarla değiştirilmesi gerekmektedir.

Yerleşkede bulunan kaldırımların dar olması, kaldırım ortasında ağaçların bulunması ve kaldırımların sonunda kullanışsız yarım rampaların bulunması yerleşke kullanımında sıkıntı yaratmaktadır. Kaldırımların genişletilmesi ve kaldırım sonlarında bulunan yarım rampaların yerine eğimleri %6-8 arasında değişen daha kullanışlı rampaların yapılması gerekmektedir.

Yerleşke genelinde rampaların kullanışsız olduğu ya da eksik olduğu görülmektedir. Yeni yapılan rampaların dahi standartlara uygun olmadığı görülmüştür. Bunun için var olan rampaların yeniden gözden geçirilmesi ve eksik olan yerlere kullanışlı rampaların yapılması gerekmektedir. Özellikler öğrenci evlerinin orada ciddi rampa eksikliği bulunmaktadır. N bloğun yanında bulunan merdivenler sebebi ile araç yolu kullanılması gerekmektedir. City’de tekerlekli sandalyeli bireylerin kullanması için var olan rampanın kullanımı imkânsızdır, bu rampanın bir an önce kullanılabilir hale getirilmesi gerekmektedir. Edebiyat Fakültesinin yanında bulunan Nacho Cafe’ye çıkılan yol tekerlekli sandalyeli bireyler için uygun değildir. Eğimi daha kullanışlı rampa eklenmelidir. Amfi içinde kantine gitmek için merdivenlerde rampa yoktur. Kütüphaneye inen merdivenlerin yanında rampanın olmaması, yeşil vadiyi kullanmak için dik merdivenlerin yanında alternatifin olmaması öncelikli olarak dikkat çeken rampa eksiklikleridir. Buradaki eksikliklerin bir an önce tamamlanması gerekmektedir.

Görme engellilerin ders notlarında ulaşma noktasında sıkıntı yaşamlarına daha düzenli ve kurallara bağlı bir sistem geliştirilmelidir. Ders esnasında onlara eşlik eden burslu öğrenciler tarafında düzenli olarak notların alınması ve bilgisayara geçirilmesi sağlanmalıdır. Ayrıca kitapların taranması noktasında kütüphanede daha sistemli, devamlılığı sağlayan ve taleplere cevap verebilecek sayıda bir ekip oluşturulmalıdır. Tüm bunları bir yönetmelik ile güvence altına alınarak devamlılığı ve tabii sağlanmalıdır.

Görme engelli öğrencilerin sınav sistemi bir yönetmeli ile bir kuralla bağlanmalıdır. Öğrencilerin sınav öncesi yaşadıkları belirsizlik çözüme kavuşturulmalıdır.

Yerleşke de bulunan sportif faaliyetlerden engelli öğrencilerin de yararlanabilmesi için gerekli düzenlemelerin yapılması gerekmektedir. Özellikler spor salonuna gidilen yolun görme ve ortopedik engelli öğrenciler için yeniden düzenlenmesi gerekmektedir.

Kütüphane de bulunan sesli kitapların artırılması gerekmektedir. Bunun için gönüllülük esaslı bir kampanya başlatılmalıdır ve belirli tarihler içinde kütüphanede bulunan birçok kitabın sesli kitaplar olarak görme engeli öğrencilere ulaşması sağlanmalıdır.

Yerleşke içine giren otobüslerin bazılarında ses sistemi çalışmamaktadır. Ayrıca okul servislerinde de ses sistemi yoktur. Servislere ses sisteminin konulması gerekmektedir. Ayrıca yerleşkeye giren otobüslerde ses sisteminin çalıştırılması sağlanmalıdır.

Yerleşkede bulunan otomatların üzerlerinde kabartma alfabeli liste olmalıdır. Bunu için yerleşkede bulunan tüm otomatlarda düzenleme yapılmalıdır. Ayrıca yemekhanede sesli menü olmalı ve kafelerdeki menülerde kabartma yazılar eklenmesi için çalışmalar yapılmalıdır.

Yerleşkede Beycafe⁴'ye inen merdivenlerin yan tarafında yüksek ve kenarında korkuluk olmayan bir kısım var. Kılavuz yollarında burada bulunmamasından dolayı görme engelli öğrenciler için tehlike oluşturmaktadır. Kenarına korkuluk yapılması gerekmektedir ve kılavuz yolların yine bu kısımda da eklenmesi gerekmektedir. Ayrıca Beycafe'ye giden rampanın kesinlikle uygun olmadığı ve bu rampanın düzeltilmesi gerektiği görülmüştür.

Yerleşke de bulunan ATM'lerin sesli ve ortopedik engellilerin de kullanabileceği şekilde düzenlenmesi gerekmektedir.

Görme engelli öğrencilerin Osmanlıca derslerini alabilmeleri için bir düzenleme yapılmalıdır. Bunun için Boğaziçi Üniversitesi örnek alınabilir.

Kütüphanede engelli çalışma odası daha büyük ve ferah bir oda ile değiştirilmelidir. Ayrıca kütüphanede kılavuz yolların öncelikli olarak engelli çalışma odasına ve tuvaletlere kadar ulaşması sağlanmalıdır.

⁴ Hacettepe Üniversitesi Beytepe Yerleşkesi içinde yer alan bir kafeterya.

Yerleşke içinde araçların düzensiz park etmemesi için caydırıcı cezalar uygulanmalıdır. Kılavuz yollara ve rampa önlerinde park eden araçlara ceza uygulaması başlatılmalıdır. Özellikle yurtlar bölgesinde bulunan Şok Market'in önünde BAM'a geçilen yerde sürekli araçların olması tekerlekli sandalyeli öğrencilerin araç yolunu dolanmasını zorunlu kılmaktadır. Genellikle BAM'ın üst tarafından geçilen kısımda da araçların park ettiği görülmektedir.

Geceleri az gören öğrencilerin için yerleşkedeki ışıklandırmaların yetersiz olması sıkıntı oluşturmaktadır. Yerleşke ışıklandırmalarının artırılması gerekmektedir.

Yurtlar gölgesine gidilirken trafiği düzenlemek için kapanlar konulmuştur fakat bu kapanlar görme ve ortopedik engelli öğrenciler için sıkıntı oluşturmaktadır. Daha farklı bir çözüm bulunmalıdır ya da engelli öğrenciler için kullanabilecekleri yol oluşturulmalıdır.

Beytepe Yerleşkesinin geniş bir alana kurulmuş olması fakülteler ve kullanım alanları arasındaki mesafenin uzak olmasına sebep olmaktadır. Engelli öğrencilerin yerleşke içinde ulaşımını olumsuz etkileyen bu durumu ortadan kaldırmak için yerleşke içinde ringlerin düzenli saatlerde yerleşkede ulaşımı sağlaması gerekmektedir. Ayrıca bu araçların akşam saatlerinde de yerleşkede ulaşımı sağlamaya devam etmesi sağlanmalıdır.

Yerleşkenin her alanında engelli tuvaleti eksikliği vardır. Var olan tuvaletlerinde bir bölümü amacı dışında kullanılmaktadır. Ayrıca engelli tuvaletlerde ciddi hijyen eksikliği görülmüştür. Tuvaletlerin sayısının artırılması ve temizliğinin daha dikkatli takip edilmesi için düzenlemelere gidilmelidir.

Yurtlardan yukarı çıkılmak için kullanılan yürüyen merdivenler çok sık bozulmaktadır. Bakımının bir an önce yapılıp sürekli bozulmasının önüne geçilmelidir.

Yerleşke içinde yolların bozuk olması ortopedik engelli öğrenciler için tehlike yaratmaktadır. Bir an önce bozulan yolların düzeltilmesi gerekmektedir.

Marketlerin içi engelli öğrenciler için uygun standartlara sahip değildir. Yerleşke de bulunan bu tür yerlerin yeniden düzenlenmesi gerekmektedir.

Amfide ders alan engelli öğrencilerin tamamı dersliklerde sıkıntı olduğunu ifade etmişlerdir. Bu sıkıntıyı çözmek için amfide bulunan dersliklerin ön sıralarının engelli öğrencilere ayrılması ve bu sıraların engelli öğrencilerin kullanabilecekleri standartları

sağlaması için gerekli düzenlemelerin yapılması gerekmektedir. Ayrıca amfi içinin daha fazla aydınlatılması için fazladan ışıklandırmalar eklenmelidir.

Bütün bilgisayar laboratuvarlarında bilgisayarlardan birine jaws programı konulmalıdır.

Yerleşke içinde bulunan bütün sınıflarda masaların engelli öğrencilerin de kullanabilecekleri standartlara getirilmesi sağlanmalıdır.

Eğitim Fakültesinden yemekhaneye geçilmesi için otoparktan geçip merdiven çıkılması gerekiyor fakat bu kısımda kılavuz yol olmadığı için en acil şekilde kılavuz yolun eklenmesi gerekmektedir.

Yemekhanelerde engelli öğrencilerin kendi yemeklerini alabilecekleri sistemin sağlanması gerekmektedir.

Yerleşke bulunan diğer öğrencilerin engellilik hakkında bilinçlendirilmesi için toplulukların ve üniversitenin çalışmalarını yoğunlaştırılmalıdır.

Yerleşkede bulunan yeşil vadiye ulaşımını kolaylaştırmak için merdivenlerin yeniden bakıma alınması gerekiyor. Ayrıca merdivenlerin yanına alternatif olarak kıvrımlı yol yapılmalıdır. Günün belirli saatlerinde piknik alanına giden servislerin konulması yine ulaşımı kolaylaştırıcı çözümlerden biridir.

Tüm öğrencilere örnek olması açısından üniversiteye sanatla ya da sporla uğraşan tanınmış engelli bireyler getirilerek onların deneyimlerini öğrencilere paylaşmalarına fırsat tanınmalıdır.

Engelli öğrencileri ve okuldaki diğer öğrencileri bir araya getirilebileceği aktiviteler düzenlenmelidir.

Oldukça uzun süren bu çalışma sonucunda elde edilen bulgular ve sunmuş olduğumuz önerilerin engelli öğrencilerin sorunlarının en kısa sürede anlaşılıp Beytepe Yerleşkesindeki fiziksel düzenlemelerin standartlara uygun olarak yapılmasında ve yerleşkedeki engelsiz öğrencilerin engelli bireylerle ilgili farkındalık düzeylerinin artmasında yol gösterici olmasını umuyoruz.

KAYNAKÇA

Atıcı, İ. (2007). Fiziksel Engelliler ve Kentsel Mekanın Kullanımı. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Şerife Bahadır, Emine Dinçer, Esra Öner, Ayşe Özkaya, Özlem Öztekin

Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü, (2016). Engelli ve Yaşlı Bireylere İlişkin İstatistikî Bilgiler, Erişim: <http://eyh.aile.gov.tr/data/551169ab369dc57100ffbf13/B%C3%BClten-Nisan2016.pdf>, 27.02.2016.

TÜİK, (2015). Dünya Nüfus Günü 2015, <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=18617>, Erişim Tarihi: 27.02.2016.

Araştırma

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN FLÖRT ŞİDDETİ ALGILARI ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Büşra SÜNİTCİ¹

Ayfer SAY¹

Burcu GÜMÜŞTEPE¹

Bilge ENGİNKAYA¹

Çise YILDIZDOĞAN¹

Müge YALÇIN¹

ÖZET

Flört psikolojik, duygusal veya cinsel çekim ve bağlılıkla yakınlaşarak ilişki kurduğumuz durumu ifade eder. Flörtü olan bireylerin, ilişkileri içerisinde birbirlerine karşı uyguladıkları veya maruz kaldıkları şiddet türlerinden biri olarak flört şiddeti, psikolojik, fiziksel, ekonomik ve cinsel şiddeti içeren davranışların uygulanmasını ifade eder. Flört şiddeti flört sürecinde karşılaşılan ancak çoğu zaman yok sayılan ya da farkında olunmayan, genellikle bireylerin özel alanlarında çözmeye çalıştıkları çoğu zamansa göz ardı etmeye çalışarak gizledikleri bir şiddet türüdür.

Bu araştırmada Hacettepe Üniversitesi öğrencilerinin “flört şiddeti algıları” araştırılmak istenmiştir. Hacettepe Üniversitesi öğrencilerinin şiddeti nasıl tanımladıkları, hangi şiddet davranışlarına ve türlerine maruz kaldıkları, hangi şiddet davranışlarını uyguladıkları, çalışmanın ana temasını oluşturmuştur. Flört şiddetinin en temel sebeplerinden biri toplumsal cinsiyet eşitsizliğidir. Toplumsal cinsiyet eşitsizliği ile cinsiyete dayalı rolleri, cinsiyet kalıplarının oluşturduğu beklentileri ve şiddet davranışını sosyal çevreden gözlemleyen birey, partnerine şiddet türlerinden herhangi birini uygulayabilir. Bu bağlamda, çalışma feminist kuram ve sosyal öğrenme kuramı temel alınarak hazırlanmıştır.

¹ Sosyal Hizmet Uzmanı, İletişim Yazarı Büşra Süneci, E-Posta: busrasuneci9@gmail.com

Araştırmaya katılan öğrencilerin %13,8'i flört ilişkilerinde şiddete maruz kaldığını ve %12,4'ü şiddete başvurduğunu ifade etmiştir. Kadın katılımcıların %59,6'sı, erkek katılımcıların ise %70,4'ü kıskançlığı bir şiddet olarak değerlendirmemektedir. Kadın katılımcıların %87,8'i, erkek katılımcılarınsa %78,4'ü fiziksel şiddet gördükleri takdirde ayrılmaları gerektiğini ifade etmişlerdir. Katılımcıların %66,7'si sosyal medya hesaplarının şifrelerinin istenmesini şiddet olarak görmektedir. Bu oran erkeklerde %59,7 kadınlarda %40,3'tür. Katılımcıların %10,3'ü çiftlerden yalnızca biri bile istiyor olsa cinsel ilişkiye girilebileceğini ifade etmiştir. Bu oran erkeklerde %15,5, kadınlarda %5,2'dir. Erkek katılımcıların %70,9'u sevgilisinin giyiminden hoşlanmadığında kısıtlayabileceğini söylemektedir. Kadın katılımcıların %97,7'si erkeklerinse %85,4'ü şiddete maruz kalmanın kendilerinde korku ve güvensizliğe neden olacağını belirtmişlerdir.

Anahtar kelimeler: Flört, şiddet, flört şiddeti, sosyal öğrenme kuramı, feminist kuram

A RESEARCH ON UNIVERSITY STUDENTS' PERCEPTION OF DATING VIOLENCE

ABSTRACT

Dating refers to the situation in which closely relate to psychological, emotional or sexual attraction and loyalty. Dating violence refers to the condition of behaviors which includes psychological, physical, economic and sexual violence that individuals have been subjected to or exposed to within their relationships. Dating is a type of violence which encountered in the dating process but mostly ignored by the individuals in their relationship.

This research aims to examine the perceptions of the Hacettepe University students about the dating violence. Main subjects of the study are "how students define the dating violence, which kind of violence experienced by them, which kind of violence performed by them, which kind of violence experienced by them specifically". One of the most basic causes of dating violence is gender inequality. Gender inequality and sex role based roles, anticipations of gender stereotypes, and learning of violence behaviour from social environment can led any of the violence types. In this context, the study is based on feminist theory and social learning theory.

13.8% of the students who participated in the survey stated that they were subjected to violence and 12.4% of them stated that they performed violence in their dating relationships. 59.6% of female participants and 70.4% of male participants don't regard jealousy as a kind of violence. 87.8% of female participants and 78.4% of male participants stated that they would leave their partner if they experienced physical violence. 66.7% of respondents see the request of their social media accounts passwords by their partner as a violence. This ratio is 59.3% for males and 40.3% for females. 10.3% of the participants said that even if one partner wants to have sexual intercourse then it can be made. This rate is 15.5% for males and 5.2% for females. 70.9% of male participants stated that if they don't like the outfit of their partner then they can restrict them from wearing. 97.7% of the female participants and 85.4% of the men stated that if they exposed to violence would cause fear and insecurity in their self-perceptions.

Key words: Date, violence, dating violence. social learning theory, feminist theory

GİRİŞ

Şiddet insanlık tarihinin başından beri var olmuş, gelişen ve değişen süreçte her geçen gün hayatımızın bir parçası haline gelmiştir. Birçok toplumda insan hakları ihlali olarak görülen şiddet, ülkemizde de bir sosyal sorun olarak kendini göstermektedir.

Kavramsal olarak ele alındığında şiddet, insanların bilerek veya isteyerek; içeriğinde baskı, güç, iktidar, zorbalık gibi kavramları; duygusal ve zihinsel gelişimi olumsuz etkileyici ve zarar verici davranışları; bireyler üzerinde baskı ve hegemonya kurmaya yönelik saldırganca davranışları ve sözleri; vurma, yaralama gibi eylemleri, psiko-sosyal gelişimi zedeleyici ve tehdit unsuru oluşturan ifadeleri barındıran eylemlerin tümünü ifade eden bir olgudur (Birimoğlu, 2012).

Dünya Sağlık Örgütü (WHO, 2002) şiddeti "Kasıtlı olarak; tehdit veya fiilen kendine, diğer bireye veya bir grup ya da topluluğa karşı yaralama, ölüm, psikolojik zarar verme, engelleme veya yoksun bırakma ile sonuçlanan fiziksel güç kullanılması" olarak tanımlamıştır. Bireylerin benliğini gerçekleştirmesini engelleyici, sosyal yaşamını olumsuz etki altında bırakıcı, işlevselliğine zarar verici ve yaşamını tehdit edici değişken davranışların şiddetin temelinde var olduğuna dikkat edilmelidir.

Şiddet türleri fiziksel, psikolojik, sözel, ekonomik ve cinsel şiddet olarak gruplandırılabilir. Fiziksel şiddet, kaba kuvvetin bir korkutma, sindirme ve yaptırım aracı olarak kullanılmasıdır (Yetim ve Şahin, 2005, s. 50). Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması (2014) verilerine göre Türkiye’de her on kadından dördü fiziksel şiddete maruz kalmaktadır (ASPB, 2014, s. 7-8). Psikolojik şiddet, duyguların ve duygusal gereksinimlerin, zorlamak, aşağılamak, cezalandırmak, öfke, gerginlik boşaltmak amacıyla karşı tarafa baskı uygulayabilmek için tutarlı bir şekilde istismar edilmesi, bir yaptırım ve tehdit aracı olarak kullanılmasıdır (Çetiner, 2006, s. 8). Yetersiz hissettirmek, sevgi ve ilgi göstermemek, aşağılamak, bağırarak, tehdit etmek, küsmek, aldatmak, arkadaşları ve yakınları ile görüşmesini engellemek, giyim tarzına karışmak gibi eylemler psikolojik şiddete örnek olarak verilebilir. Sözel şiddet korkutma, cezalandırma ve sindirme aracı olarak söz ve hakaretlerin istikrarlı biçimde bir başkası üzerinde uygulanmasıdır. Küçük düşürmek, güvenini sarsmak ve yaralamak amacıyla hakaret etmek, olumsuz bir şekilde sık sık eleştirmek sözel şiddet olarak sayılabilir. (Coker ve Ark., 2000; Aktaran Çetiner, 2006). Ekonomik şiddet bireyleri birbirine ya da başkalarına bağımlı hale getiren ve özellikle maddi anlamda fakirliğe sürükleyen bir şiddet türüdür. Kişinin çalışmasını engellemek, çalışmaya zorlamak, kazandığı para üzerinde tasarruf hakkı tanımamak gibi davranışlar ekonomik şiddete örnektir (Şenol ve Yıldız, 2013; Öztürk, 2011). Tecavüz, sözlü veya sözsüz cinsel taciz, kişiye cinsel nesneymiş gibi davranmak, çocuk doğurmaya veya doğurmamaya zorlamak, zorla evlendirmek gibi eylemler cinsel şiddete örnek olarak verilebilir. Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü’nün 2009 yılında gerçekleştirdiği ‘Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması’ sonucunda; Türkiye’de 100 kadından 42’sinin eşinden veya birlikte olduğu kişiden fiziksel veya cinsel şiddet gördüğü ortaya çıkmıştır (Kadının İnsan Hakları, 2015, s. 1 prg. 2).

Flört ise en yalın haliyle iki kişi arasında oluşan psikolojik, duygusal ve cinsel çekimi ve bağlılığı içeren yakınlık olarak tanımlanabilir. Sosyal hayatta kurduğumuz ilişkilerden farklı olarak flört iletişim kurduğumuz bireye karşı ilgi ve duygusal yakınlık hissettiğimiz daha özel bir ilişkiyi ifade eder. Flört ilişkisinde süresi ya da niteliği ne olursa olsun bireylerin sevme ve sevilme ihtiyaçlarının giderildiği; dostluk, mutluluk, aşk, kendini açma gibi olumlu duyguların hissedildiği gözlemlenebilir (Fletcher, Simpson ve Thomas, 2000; Aktaran Küçükarslan, 2011). Diğer yandan sürekliliği ve niteliği doğrultusunda bireyler huzursuzluk, kaygı, artan bağlılık da hissedebilir.

Bireyler ilişkinin özellikleri konusunda birbirine benzeyen beklentileri paylaşabilirler. (Honeycutt ve Cantrill, 2001; Aktaran Küçükarslan, 2011). Beklentilerin karşılıklı olarak karşılanmadığı ve huzursuzluk, iyi geçinememe, mutlu hissedememe, gibi durumların yaşandığı flört ilişkilerindeyse zamanla iletişimde sorunlarla karşılaşılabilir. Temelde iletişim kopukluğu ve birbirini anlamamaya dayalı olarak gelişen bu olumsuz süreç daha büyük problemlerle de devam edebilir.

Flört şiddeti ise kişilerarası şiddet türlerinden birisi olup fiziksel, psikolojik ve cinsel şiddet gibi unsurları içermektedir. Başka bir deyişle, flört şiddeti; evli olmayan partnerlerden birinin ya da partnerlerin birbirlerine fiziksel, psikolojik, sözel ve cinsel istismar uygulaması ve sosyal kısıtlamalar getirmesi olarak tanımlanmaktadır (Aslan ve Ark, 2008).

Yumuşak (2013) ve Sakarya (2013) tarafından belirtildiği gibi, ilişkide çatışmaların olması, ayrılmamanın önemli olduğunu düşünme, bireylerin alkol ve uyuşturucu madde kullanmaları, yeme ve uyku bozukluklarına sahip olmaları, korku, anksiyete, travma, intihar, sosyal izolasyon, utanma, suçluluk, öfke, saldırganlık, bireylerin destek sistemine sahip olmamaları, kıskançlık, cinsel ilişkiye karşı koyma, aile veya yakın çevrelerinde şiddet geçmişlerine sahip olmaları, geçmişte yaşadıkları ilişkiler, asosyal davranışlar sergileme, daha önce şiddete maruz kalmış olmaları gibi çok çeşitli durumların flört şiddeti üzerinde etkileri vardır.

Flört şiddetinin yaşanmasında en önemli risk faktörlerinden birisi cinsiyet kalıplarına bağlı olarak kendini var eden cinsiyetçilik ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğidir. (Aslan ve Ark., 2008). Toplumsal cinsiyet biyolojik farklılıklardan dolayı değil, kadın ve erkek olarak toplumun bireyi nasıl gördüğü, nasıl algıladığı, nasıl düşündüğü ve nasıl davranmasını beklediği ile ilgili bir kavramdır. Cinsiyet doğal, biyolojik ve değişmeyen bir durumken; toplumsal cinsiyet sosyokültürel, değişken ve eril ve dişil niteliklere işaret eden bir durumdur (Bhasin, 2003; Aktaran Yumuşak, 2013, s. 5). Toplumsal cinsiyet yargıları güç dengesizliklerine ve eşitsizliklere yol açmaktadır. Toplumda erkeklerin her zaman güç ve iktidar sahibi olduğu düşüncesi, kadının her alanda erkeğe göre düşük statüde görülmesi ve erkeğe bağımlı kılınması ataerkil bir topluma işaret eder ve flört şiddetinin de kaynağıdır (Aslan ve Ark., 2008). Erkek ve kadın arasındaki bu yapının üzerinde duran feminist kuram, sosyal alanlarda kadın ve erkeğin eşitsizliğinde erkeğin rolüne ve kadın erkek arasındaki güç mücadelesine odaklanır (Shorey, Cornelius ve Bell, 2008, s. 185-194). Straus (2008)'un yaptığı araştırmaya göre de egemenlik ve

kontrol mücadelesi hem erkek hem de kadın için flört şiddetinde risk faktörüdür; ancak bu pek çok risk faktöründen yalnızca birisidir (Hutchinson, 2012, s. 12-13). İlişkilerdeki denetleyici ve baskıcı tutumları, partnerinin görüştüğü kişilere karışmayı, gün içinde yaptığı her şeyden haberdar olmak istemeyi, partnerinin davranışlarını kısıtlamayı, sahiplenme, kıskançlık, koruma içgüdüğü gibi davranışları feminist kuramda vurgulanan egemenlik mücadelesi çerçevesinde açıklamak mümkündür.

Feminist bakış açısı, erkeğe ayrıcalık tanıyarak güçlendiren düşünce sistemi ve sosyal ilişkiler ile kadınların deneyimlerini değersizleştiren, güçsüzleştiren, haklarını elinden alan cinsiyetler arası ilişkilerle ilgilenmektedir (Payne, 2005; Aktaran Tunç, 2013, s. 209-230). Feminist bakış açısına göre, cinsiyetler arasındaki güç dengesizliği toplumda kadına yönelik şiddete neden olmaktadır ve şiddet gücün bir dışavurumu olarak görülmektedir (Jewkes, 2002, s. 1423-1429)

Sosyal öğrenme kuramı ise bireyin şiddeti en başta ailesinden etkileşim ve taklit yoluyla öğrendiğini savunmaktadır. Bireyin sosyal ilişkilerinde sorunları çözümede, hoşnutsuzluğu dile getirmede ve başkalarını kontrol etmede etkili bir çözüm yolu olarak şiddet içeren davranışları gözlemlemesi, bu davranışları benimsemesine neden olabilir (Shorey, Cornelius ve Bell, 2008, s. 185-194). Ancak sosyal öğrenme kuramının çerçevesi flört şiddetini anlamak için oldukça kısıtlıdır.

Riggs ve O'Leary (1989) flört şiddetini daha iyi açıklayabilmek için temeli sosyal öğrenme kuramına dayanan bir model geliştirmişlerdir (Shorey, Cornelius ve Bell, 2008). Riggs ve O'Leary (1989) tarafından geliştirilen model flört şiddetine başvurmaya dayalı bağlamsal ve durumsal değişkenleri içermektedir. Yakın ilişkilerde farklı türde saldırganca davranışlara maruz kalmak, ebeveyn çocuk arasındaki şiddet, saldırganlığa uygun bir tepki olarak saldırganca davranışları kabul etmek ve şiddet geçmişine sahip olmak bağlamsal faktörleri oluşturmaktadır. Durumsal faktörler ise; alkol ve uyuşturucu kullanımı, partnerin şiddet kullanması, problem çözme becerileri ve ilişki uzunluğudur (Luthra ve Gidycz; Aktaran Yumuşak, 2013, s.34-35). Her iki durum bir araya gelerek sosyal öğrenme kuramının temelini oluşturmakta ve şiddeti bu faktörlerle ilişkilendirmektedir.

Yapılan çeşitli çalışmalarda yaygın çift şiddeti, yakın ilişki terörü, romantik ilişkilerde şiddet gibi çeşitli yaklaşım ve adlandırmalarla ele alınan flört şiddetinin bireylerin birbiri üzerinde kontrol kurma isteğine dayandığı ve birbirlerinin haklarına saygı göstermemeleri sonucunda ortaya çıktığı göz önünde bulundurulmalıdır. Uygulanan

şiddetin sıklığı ve kim tarafından uygulandığından ziyade nasıl bir ortamda oluştuğu, tetikleyicilerinin neler olduğu ve bireylerin birbirine uyguladığı fiziksel, psikolojik ve ekonomik anlamda zarara yol açan davranışlar bütünü olarak ele alınmalıdır.

Bu bağlamda bu araştırma flört ilişkilerindeki şiddete dikkat çekmek, farkındalık yaratmak ve üniversite öğrencilerinin flört şiddeti ile ilgili görüşlerinin belirlenmesine yönelik bir araştırmadır.

YÖNTEM

Araştırmada elde edilen verilerin toplanması, analizi ve yorumlanmasında nicel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nicel araştırma; deneme, gözlem ve deneylere dayanılarak yapılan görgül (amprık) araştırma yaklaşımına ya da gözlem ve ölçmelerin tekrarlanabildiği niceliksel veya sayısal (quantitative) araştırma yaklaşımına denmektedir (Ergün, 2005; Aktaran Bilgili, 2011). Araştırmada temel olarak tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modeli bir grubun özelliklerini belirlemek için verilerin toplanmasını amaçlayan çalışmalardır (Doğan, 2017). Tarama modelleri içerisinde genel tarama modeli kullanılmıştır. Genel tarama modelinde önemli olan, var olanı değiştirme çabası vermeden gözlemlemektir.

Genel tarama modellerinde evren oldukça geniş olabileceği için evrenden seçilen bir örnek olay veya örneklem üzerinden araştırmalar yapılır. Araştırmanın evreni Hacettepe Üniversitesi'nde bulunan 13 fakültede okuyan 30.986 öğrencidir. Evrendeki öğrencilerin tamamına ulaşamayacağından bütünü temsil eden oranlı küme örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Örneklem evren içindeki oranı sabit tutulmak şartı ile fakülte bazında bireylerden seçilmiştir. Örneklemede bireyler cinsiyet sayısı eşit tutulmak şartı ile rastgele alınmıştır. Örneklem seçimi ile ilgili sayısal veriler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 1: Hacettepe Üniversitesi fakültelerine göre örneklem verileri

Fakülte	Toplam	Yüzde	Örneklem	Kadın/ Erkek
İktisadi ve İdari Bilimler	4811	16%	66	33
Fen	2424	8%	33	17
Mühendislik	4875	16%	67	33

Tıp	2583	8%	35	18
Diş Hekimliği	731	2%	10	5
Eczacılık	621	2%	8	4
Eğitim	3832	12%	52	26
Güzel Sanatlar	842	3%	12	6
Hukuk	745	2%	10	5
Edebiyat	6456	21%	88	44
Sağlık Bilimleri	1982	6%	27	14
Hemşirelik	933	3%	13	7
Spor Bilimleri	151	1%	2	1
	30.986	100%	424	213

Veri toplama aracı olarak anket kullanılmıştır. Böylece araştırma modelinin tanımlayıcı olması, verilerin tarafsız ve istatistiksel analize uygun olarak ve daha geniş bir kitleden veri toplanmasına olanak sağlanmıştır.

Araştırmacılar tarafından geliştirilen anket; literatürde bulunan şiddet, şiddet algısı, şiddete yönelik tutum ifadeleri vb. konularda yer alan çeşitli anketler örnek alınarak ve incelenerek hazırlanmıştır. Ankette yer alan sorular örnekleme yer alan katılımcıların kimliğini ortaya çıkarmadan bireylerin demografik özelliklerini ortaya çıkaran, şiddet algısı, şiddete maruz kalma, şiddet görmenin fiziksel, psikolojik, ekonomik ya da duygusal etkileri ile flört şiddetine yönelik görüşlerinin belirlenmesine yönelik hazırlanmış ve katılımcıların onayı sözel olarak veya imza ile alınmıştır.

Anket toplam 3 bölümden ve 75 sorudan oluşmaktadır. Soruların niteliği ve içeriği katılımcıların flört şiddetine yönelik düşüncelerini belirlemeye yönelik şekilde hazırlanmıştır. Araştırmada anket ile elde edilen veriler SPSS 23. Programı ile analiz edilmiştir.

BULGULAR

Ülkemizde yalnızca flört şiddetini oransal olarak ölçmek adına bir çalışma bulunmamaktadır ve yapılan çalışmalar aile içi şiddet ve kadına yönelik şiddet araştırması şeklindedir. Bu nedenle flört şiddetinin araştırılması önemli bulunmuş ve

flört şiddetinin Hacettepe Üniversitesi öğrencileri üzerindeki etkileri araştırılmıştır. Yapılan çalışmada genel olarak üniversite öğrencilerinin şiddeti nasıl tanımladıkları, hangi şiddet davranışlarını uyguladıkları, hangi şiddet davranışlarına maruz kaldıkları ve maruz kalmanın flört ettiği kişiye yönelik düşüncelerine etkisi ölçülmüştür. Elde edilen bulgularsa feminist kuram ve sosyal öğrenme kuramı perspektifinde değerlendirilmiştir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin, %13,8'i 16-19 yaş aralığında, %71,6'sı 20-23 yaş aralığında, %12,9'u 24-27 yaş aralığında bulunurken, %1,2'si 28-31 yaş aralığında ve %0,5'i 32 yaşın üzerindedir. Araştırmaya katılan öğrencilerde minimum yaşın 17, maksimum yaşın 41 olduğu görülmüştür. Katılımcıların yoğun olduğu yaş aralığının %71,6 ile 20-23 olduğu göz önünde bulundurulduğunda bunun ilişkinin süresine de etki ettiği söylenebilir. İlişki süresi arttıkça yüzdelerinin azalması durumunda uzun süreli ilişkiye sahip olanların belli bir yaşın üstünde bulunduğu söylenebilir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin %45'inin şu anda bir flört ilişkisi vardır. Öğrencilerin en uzun ilişki süresi %21,7 ile 0-6 ay ve %24,5 ile 1-2 yıl arasında yoğunluk göstermektedir. Genel olarak ilişki süresi uzadıkça karşılık gelen kişi sayısı azalmaktadır. Birlikte geçirilen süre arttıkça kişilerin birbirlerini daha yakından tanımaları ve paylaşımında bulunmaları; kişiyi tanıdıkça ve paylaşımlarında hoşlarına gitmeyen şeylerin ortaya çıkabilmesi ve bu durumun ilişkiye zarar vermesi buna neden olarak görülebilir. Araştırmaya katılan öğrencilerin %13,8'i flört ilişkilerinde şiddete maruz kaldığını ve %12,4'ü şiddete başvurduğunu ifade etmiştir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin flört ilişkilerinde anlaşmazlık yaşama sıklığında %36,5 oranı ile bazen ve %32,9 ile nadiren cevaplarının çoğunlukta olduğu görülmektedir. Katılımcıların %19,3'ü ise flörtleri ile hiçbir zaman anlaşmazlık yaşamadıklarını ifade etmişlerdir.

Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Şiddet Algısı

Şiddet tanımlanırken sertlik, güç kullanma ve zorlama en sık kullanılan kavramlardır. Ancak şiddet olgusal olarak yüzyıllardan beri var olagelmiş, özellikle kişilerarası ilişkilerde ve toplumsal yapıda karşılaştığımız yalnızca fiziksel gücü ya da zorlamayı değil bireyin zihinsel ve psikolojik durumunu da etkileyen sözel ve duygusal olarak da zedeleyici olan davranışları da içeren bir yapıyı oluşturmuştur.

Şiddetin incelenmesine yönelik olarak yapılan araştırmalar, şiddetin tek bir boyutta ele alınamayacak kadar karmaşık bir olgu olduğunu açıkça göstermektedir. Dünya Sağlık Örgütü'nün şiddet ve sağlık üzerine dünya raporunda, şiddet; Kendine Yöneltilmiş Şiddet, Kişiler Arası Şiddet ve Kolektif Şiddet şeklinde sınıflandırılmıştır (Kapıcıoğlu, 2008, s. 16).

Bu sınıflandırmada yer alan kişilerarası şiddetin en az akla gelen biçimi flört şiddetidir. Günümüz ilişkilerinde en çok yansıması görülen bu şiddet biçimine Mor Çatı ilişkide partnerlerin şiddet eğilimlerinin belirtilerinin neler olabileceği ile açıklık getirmeye çalışmıştır. Bu eğilimler genel olarak öfkeli bir tarza sahip olmak, olayların sorumluluğunu üstlenmemek, hatalarını kabul etmemek, cinsiyetçi tavırlar sergileyerek kadın ve erkeğin nasıl davranması gerektiğine dair kesin ve kalıp yargılarda bulunmak, denetleyici ve baskılayıcı davranmak, yaşama dair kararları kontrol etmeye çalışmak, istediği gerçekleşmeyince küsmek, surat asmak, partnerinin fiziksel, duygusal, cinsel sınırına saygı göstermeyerek ihlal etmek ve yapma denilen şeyleri bilerek ve zorla yapmaya çalışmak şeklinde sıralanmıştır.

Tablo 2: Katılımcıların şiddet algısı

	Kadın	Erkek	Toplam
Sevgilinizin sizi kıskanması bir şiddettir.	40,4%	29,6%	35,0%
Sevgilinizin sosyal medya hesaplarınızın şifrelerini istemesi bir şiddettir.	72,3%	61,0%	66,7%
Sevgilinizin mesajlarınıza anında yanıt vererek gün içindeki her hareketinizden haberdar olmak istemesi bir şiddettir.	55,4%	50,2%	52,8%
Sevgilinizin sizi cinsel ilişkiye zorlaması bir şiddettir.	93,0%	71,8%	82,4%
Sevgilinizin size cinsellikle ilgili sakalar yapması bir şiddettir.	69,0%	44,1%	56,6%
Sevgilinizin size cinsel bir nesneymişsiniz gibi davranması bir şiddettir.	91,5%	71,8%	81,7%

Hacettepe Üniversitesi örnekleminde gerçekleştirilen çalışmamızda flört şiddeti olarak tanımlanan davranışlara dair katılımcıların şiddet algısı değerlendirildiğinde ise benzer

bulgular elde edilmiştir. Kıskançlığı kadın katılımcıların %40,4'ü, erkeklerin %29,6'sı; sosyal medya şifrelerinin istenmesini kadınların %72,3'ü, erkeklerin %61'i; gün içinde her hareketten haberdar olma isteğini kadınların %55,4'ü, erkeklerin %50,2'si şiddet olarak gördüklerini ifade etmişlerdir. Sonuçlar kadınların psikolojik ve dijital şiddet biçimlerinin erkeklere oranla daha fazla farkında olduğunun, erkeklerinse bu davranışları ilişki içinde gerçekleşebilecek olağan tavırlar olarak değerlendirdiğinin göstergesidir.

Özellikle kıskançlığı erkeklerin %70,4'ünün şiddet olarak görmedikleri ifadesini değerlendirmek gerekir. Bu noktada benlik algısının ve başkaları tarafından beğenilme arzusunun bireylerin yaşamlarına yansıdığı göz önünde bulundurulabileceği gibi, kıskançlığın çoğu zaman beraberinde kısıtlamayı da getirdiği bu doğrultuda erkeklerin kıskançlık davranışını şiddet olarak görmemelerinin aynı zamanda bu davranış biçimini partnerlerine psikolojik şiddet uygulayarak görünür hale getirdikleri söylenebilir. Toplumsal Cinsiyet bağlamında değerlendirdiğimizdeyse, toplum tarafından kadına ve erkeğe yüklenen cinsiyet özelliklerinin farklılaşmasıyla başlayan süreç kadınlık ve erkeklik olarak kurulan bir yapıya dönüşür. Bu yapıda kadın doğurabilen, sevecen, fedakâr, sessiz, duygusal, tek eşliliğe yatkın şekilde resmedilirken erkek zihinsel olarak daha yaratıcı, yönetici nitelikte, rasyonel, 'bir çiçekle bahar olmaz' anlayışında ve saldırgan şekilde resmedilir (Bora, 2008). Bu fark biyolojik cinsiyetimizden tamamen bağımsız şekilde kadınlık ve erkeklik kalıplarının farklılaştırılmasına neden olarak kamusal alanda ve toplumsal hayatta pek çok eşitsizliğe neden olur. Feminist bakış açısıyla değerlendirdiğimizde kadınların "özel alanında", cinsiyetçi bir politikayla inşa edilen eşitsizliklerin şiddeti temellendirdiğini görmek gerekir.

Mesajlara anında yanıt vermeyi içeren öncülde oranların yakın oluşu erkeklerin kişisel alanlarının ihlali söz konusu olduğunda farkındalık düzeylerinin arttığını ifade edebilir. Bununla birlikte ısrarlı takip (stalker) olarak nitelendirilebilecek bu şiddet türünün üniversite öğrencileri arasında yaygın ve bilinen bir kavram olduğunu ortaya koymaktadır.

Cinsel ilişkiye zorlanmayı kadınlar %93, erkeklerse %71,8; cinsellikle ilgili şakaların yapılmasını kadınlar %69 erkekler %44,1 ve cinsel nesne gibi davranılmayı kadınlar %91,5 erkeklerse %71,8 oranında şiddet olarak gördüklerini ifade etmişlerdir. Oransal olarak özellikle cinsel içerikli şakaların yapılmasını erkeklerin %55,9'u, yani yarıdan fazlası şiddet olarak görmediklerini ifade etmiştir. Küfür, tehdit ve hakaret şeklinde

görülen sözel ve psikolojik şiddet davranışları göz önünde bulundurulduğunda çoğu küfürün kadın cinsel organını, kadın kimliğini ve kadın bedenini aşağılayıcı nitelik taşıdığı fark edilebilir. Bu noktada erkeklerin cinsiyete dayalı ayrımcılık söylemleriyle ilişkili olarak sözel, psikolojik ve cinsel şiddeti normalleştirdikleri söylenebilir.

Flört İlişkisi İçerisindeki Katılımcıların Bazı Davranışlara Maruz Kalma Durumu

Toplumsal cinsiyet temelli şiddeti değerlendirdiğimizde, kadına ve erkeğe toplum tarafından yüklenen rol ve sorumlulukların farklılaşması ve bu yapıyla birlikte erkeğin güç, iktidar, kontrol kadının ise zayıflık, naiflik, boyun eğme, itaat davranışları ile ilişkilendirilmesi şiddeti var eden en önemli sebeplerdendir. Bu güç ilişkisine bağlı olarak toplum tarafından şekillenen davranış kalıplarına uymamak flört ilişkisi içinde belli davranış biçimlerinin tekrarlanmasıyla kendini göstererek şiddete dönüşür. İlişkiyi kötüye kullanmak, kıskançlık, müdahale etme, yalnızlaştırma, suçlu hissettirme, kısıtlama, aşağılama, tehdit etme, zarar verme ilişkide kendini sıklıkla gösteren şiddet biçimlerine dönüşür.

Tablo 3: Flört ilişkisi olanların bazı davranışlara maruz kalma durumu

	Kadın	Erkek	Toplam
Sevgilinizin sizi kıskanması	52,1%	53,6%	52,9%
Sevgilinizin sizden fazla ilgi beklemesi	36,2%	54,6%	45,5%
Sevgilinizin kendini iletişime kapatması ya da trip atması	33,0%	48,5%	40,8%
Sevgilinizin çalışmanızı engelleyerek ekonomik özgürlüğünüze müdahalede bulunması	1,1%	8,2%	4,7%
Sevgilinizin size cinsellikle ilgili sakalar yapması	17,0%	13,4%	15,2%
Sevgilinizin sizi cinsel ilişkiye zorlaması	2,1%	13,4%	7,9%

Çalışmada yer alan 426 katılımcının yanıtları ile elde edilen veriler bu açıklamaları destekler niteliktedir. 426 katılımcının %45'i çalışma esnasında bir flörtleri olduğunu belirtmiştir. Flörtü olan katılımcıların belirli davranışlara maruz kalma durumları ölçüldüğünde cinsiyetler arası en yakın oranda görülen davranışın "kıskançlık" olduğu gözlemlenmiştir.

Erkek ve kadın katılımcılar arasında fazla ilgi beklemesi, iletişime kapatması ya da trip atması öncüllerine birbirinden farklı oranlarda maruz kalma durumları ölçülmüştür. Bu durum kadın ve erkeğin ilişkiye bakışını belirleyici niteliktedir. Çalışmanın tamamına yansıyan bir bulgu olarak erkekler şiddet olarak değerlendirmedikleri davranışlara maruz kaldıklarını ifade etmişlerdir. “fazla ilgi beklemek” ve “kendini iletişime kapatmak ya da trip atmak” ifadeleri buna örnektir.

Flört şiddetine maruz kalmalarına yönelik ifadelerde erkeklerin bu davranışlara daha çok maruz kaldıklarını belirttikleri veriler Foshee (1996) ile Molidor, Tolman ve Kober (2000)'in yaptıkları araştırmalar ile benzerlik göstermektedir. Söz konusu araştırmalarda da erkek öğrencilerin kadın öğrencilere oranla daha fazla şiddete maruz kaldıkları bulguları ortaya koyulmuştur. Bu durum Yumuşak ve Sürücü (2012) tarafından yapılan çalışmada da aynı şekilde ortaya çıkmıştır. Yetiştirilme şartları, gelenek, görenek, örf ve adetler kadınların flört şiddetini kabul düzeylerinin yüksek çıkmasında etkili olabilir (Yumuşak, 2013).

Eşitsizlik çerçevesinde değerlendirmek gerekirse erkeklerin belirli davranışları şiddet olarak tanımlamamaları, toplumun “kadınlık” ve “erkeklik” tanımlarının da birbirine karşıt ve dışlayıcı bir şekilde yapılanmasına sebep olmuştur (Mihçioğur ve Akın, 2015). Bu durum kadınların şiddeti içselleştirerek paylaşmakta zorluk çekmesine neden olduğu gibi “erkeklik” olgusuna bağlı olarak erkeklerin uyguladıkları şiddeti normalleştirmelerine, cinsiyetler arasındaki güç dengesizliğine bağlı olarak kadınları görmezden gelerek ve kadınların buldukları konumları ikincilleştirerek maruz kaldıkları şiddeti kadınlara oranla daha açıklıkla ifade etmelerini etkilemiş olabilir.

Son olarak “cinsellikle ilgili şaka yapmak” ve “cinsel ilişkiye zorlamak” öncüllerine verilen yanıtlar düşündürücü niteliktedir. Kadınların %17'si, erkeklerinse %13,4'ü cinsellikle ilgili şaka yapılması davranışına maruz kaldıklarını; kadınların %2,1'i erkeklerinse %13,4'ü cinsel ilişkiye zorlandıklarını ifade etmişlerdir. Kadın ve erkek arasında karşılaşılan bu ciddi farklılık kadınların özellikle cinsel şiddeti tanımlamak ve bir başkasıyla paylaşmak konusunda çekinceli davrandığını gösterir niteliktedir. Kadınlar açısından flört ilişkisi içindeki cinsel şiddeti ifade etmekteki güçlük Türkiye geneli ile karşılaştırma yapılarak değerlendirilebilir. Hacettepe Nüfus Etütleri Enstitüsü'nün araştırmasına göre Türkiye'de kadınların %33'ünün fiziksel ve/veya cinsel şiddete maruz kaldığı bulgusu elde edilmiştir. Bununla birlikte yapılan araştırma kadınların %44,3'ünün yaşadıkları şiddeti herhangi biriyle paylaşmadıklarını,

%89'4'ünün ise hiçbir yere başvuru yapmadığını ortaya koymaktadır. Feminist kuram ataerkil toplumlarda cinsel şiddet eğiliminin toplumsal cinsiyetler arasındaki güç dengesizliğinden kaynaklandığını ileri sürer. Dahası güç ve şiddetin normal kadın erkek cinsel ilişkisinin parçası olarak gösterilmesi cinsel şiddeti sıradanlaştırıp, olağanlaştırmaktadır (Scully, 2016, s. 71).

Öğrencilerin Şiddet Türlerine Yönelik Görüşleri

Katılımcıların psikolojik şiddet, sözel şiddet, fiziksel şiddet ve cinsel şiddet temelinde bakıldığında çoğunlukla şiddeti kabul etmedikleri görülmüştür. Bireyler sevgililerinin onları dinlemesi için tehdit edebilirler.' ifadesine %17,8 oranında, 'Bireyler ellerinde olmadan sevgililerine küfredebilir, bu affedilebilir bir davranıştır.' ifadesine %32,2 oranında, 'Bazı durumlarda bireyler sevgilileri onları sınırlendirdiğinde ona vurmaktan alıkoyamaz.' ifadesine %17,8 oranında, 'Çiftlerden sadece biri bile istiyor olsa cinsel ilişkiye girilmelidir.' ifadesine %10,3 oranında 'evet' cevabı verilmiştir.

Tablo 4: Öğrencilerin şiddet türlerine yönelik görüşleri

	Kadın	Erkek	Toplam
Bireyler sevgililerinin onları dinlemesi için tehdit edebilirler.	11,7%	23,9%	17,8%
Bireyler ellerinde olmadan sevgililerine küfredebilir, bu affedilebilir bir davranıştır.	24,9%	39,4%	32,2%
Bazı durumlarda bireyler sevgilileri onları sınırlendirdiğinde ona vurmaktan kendini alıkoyamaz.	15,5%	20,2%	17,8%
Çiftlerden sadece biri bile istiyor olsa cinsel ilişkiye girilmelidir.	5,2%	15,5%	10,3%

Cevaplara bakıldığında diğer şiddet türlerine göre cinsel şiddet daha kabul edilemez durumdadır. Buna karşılık küfür, tehdit gibi sözel ve psikolojik şiddet söz konusu olduğunda bireylerin kabul etme oranlarının fiziksel ve cinsel şiddete göre daha fazla olduğu görülmüştür. Bu durum psikolojik şiddetin katılımcılar açısından daha affedilebilir olduğunu göstermektedir. Ayrıca bireylerin fiziksel ve cinsel şiddeti daha görünür biçimde algıladığı, psikolojik ve sözel şiddetin ise ilişkide sorun yaratabilmesine rağmen diğer şiddet türlerine göre görünmez, daha göz ardı edilebilir olduğu söylenebilir.

Şiddete türlerine cinsiyet temelli bakıldığında; kadınların erkeklere oranla sözel ve psikolojik şiddeti tolere etme oranı daha düşüktür. Sakarya'nın (2013) çalışması da bu

sonucu destekler nitelikte bulgulara sahiptir. Sakarya, erkek öğrencilerin çiftler arası şiddeti kabul durumunun kadın öğrencilere göre daha fazla olduğundan bahsetmektedir. Örneğin kadınların %11,7'si sevgililerin birbirinin tehdit edebileceğini kabul ederken bu oran erkeklerde %23,9'dur. Ayrıca kadınların %75,1' sevgilisinin kendisine küfredmesini affedemezken erkeklerin %39,4'ü sevgililerin birbirine küfredebileceğini, bunun affedilebilir olduğunu savunur.

Erkeklerin kadınlara oranla şiddeti daha kabul edilebilir olarak görmelerinin sebebi Sosyal Öğrenme Kuramına göre açıklanabilir. Sosyal Öğrenme Kuramına göre; bireyin davranış özelliklerinin nedeni onların öğrenme geçmişinde yatmaktadır. Birey farklı durumlarda saldırganlığı sayesinde istediklerine ulaşmış ve bu nedenle saldırgan davranışı pekişmiştir (Cüceloğlu, 2003, s. 423).

Bandura'nın 1973 yılında geliştirdiği sosyal öğrenme kuramı bireylerin kendi davranışlarını başkalarının davranışlarından gözleyerek ve taklit ederek öğrendiklerini savunur. Bu yaklaşımın temeli erken ebeveyn etkileşimlerinde, çocuğun model almasını etkileyebilecek şekilde dikkat çekici davranışlar gözlemlenmesidir (Shorey, Cornelius & Bell, 2008, s. 185-194). Bu yaklaşıma göre birey, şiddeti en başta ailesinden etkileşim ve taklit yoluyla öğrenmektedir (O'Leary, 1988, s. 31-32).

Bireylere çocukluklarından itibaren toplumsal cinsiyet rolleri aşılanmaktadır. Ataerkil sistemde öğrenilen bu roller erkeği ön plana çıkaran ve kadını geri plana iten rollerdir. Bireyler bu rolleri sosyal öğrenme kuramına göre ailelerinden gözlerler ve taklit ederler. Ailesinde şiddete tanık olan birey, şiddeti normalleştirir ve şiddete yeniden tanık olduğunda veya şiddet uyguladığında bu durumu yadırgamaz. Ataerkil sistemde ezilen ve ezilmeye tanık olan kadınlar eğitim seviyeleri yükseldikçe haklarının bilincine varır ve bu ezilmeye karşı çıkmaya başlarlar, şiddete artık 'normal' gözüyle bakmazlar. Fakat erkekler gücün bilinciyle şiddet algılarını değiştirmezler, bu durumda şiddet onlar için daha kabul edilebilirdir.

Öğrencilerin Flört Şiddetine Yönelik Görüşleri

Flört ilişkisinde kısıtlamak, güç göstermek, baskı ve kontrol, ilişkiye hükmetmek, kişiyi yok saymak, kişi yerine karar vermek, kıyafetlerinden sosyal çevrelerine kadar bütün kişisel alanlarına müdahalede bulunmak flört şiddetinin en belirgin örneklerindedir. Psikolojik şiddet olarak da adlandırılan bu davranışların fiziksel şiddete göre daha kabul edilebilir bulunduğu, fark edilmediği ya da şiddet olarak görülmediği sonucuna da ulaşılmaktadır. Bunun sebebi fiziksel şiddetin sonuçlarının bedeni yaralama

açısından daha fark edilebilir olmasıdır. Psikolojik ve sözel şiddette somut bir zarar olmayışı bireylerin içinde yaşadıkları toplumdaki yetiştirilme biçimlerinin etkisiyle daha fazla göz ardı edilebilir. Ayrıca psikolojik şiddet kapsamında değerlendirilebilecek kıskanma, sahiplenme, karşıdaki kişiyi sürekli kontrol etme, karşısındakinin giyiminden memnun kalmayınca kısıtlama gibi davranışlara toplum tarafından yüklenen 'sevgi göstergesi' anlamı da bu şiddet türünün fark edilmesini güçleştirmektedir.

Tablo 5: Flört şiddetine yönelik ifadeler

	Kadın	Erkek	Toplam
Bireyler, sevgilisinin hoşuna gitmeyen davranışlarını kendi istediği biçimde değiştirmeye çalışmalıdır.	16,9%	31,0%	23,9%
Çiftlerden biri arkadaşlarıyla görüşeceği zaman sevgilisinden izin almalıdır.	26,3%	37,6%	31,9%
Birey sevgilisinin giyiminden hoşlanmadığı zaman onu bu konuda kısıtlayabilir.	22,5%	54,9%	38,7%

Katılımcılara flört şiddetine yönelik ifadeler yöneltildiğinde genel olarak bu davranışları onaylamadıklarını ifade etmişlerdir. Erkeklerin kadınlara oranla giyiminden hoşlanmadığı zaman kısıtlayabilme, davranışlarını kendi istediği biçimde değiştirmeye çalışma ve arkadaşlarıyla görüşeceği zaman sevgilisinden izin almaya yönelik ifadeleri daha fazla onayladıkları görülmektedir. Bu farklılık geleneksel anlayışın getirdiği kadın erkek arasındaki eşitsizlikten doğan erkeğin güç ve kontrol mücadelesinden kaynaklanmaktadır. Çoğu üniversite öğrencisinin sosyal çevresi içinde gündeme gelen bu tür psikolojik ve sözel şiddet türlerine erkekler tarafından onaylanan ve yine muhtemelen erkekler tarafından uygulanan durumların spesifik örnekleri olarak yer verilebilir.

Araştırmaya katılan erkek öğrenciler kişilerin flörtlerinin davranışlarını değiştirmeye çalışmayı %31 ve sosyal çevrelerine müdahalede bulunmayı %37,6 oranında onayladıklarını ifade etmişlerdir. Araştırmaya katılan erkek öğrencilerin %54,9'u ise kişilerin flörtlerinin kıyafetlerinden hoşlanmadığı veya uygun bulmadığında karışabilmeyi, kısıtlamayı gerekli görmektedirler. Bu durum feminist kuram çerçevesinde değerlendirildiğinde kadın ve erkek arasındaki güç mücadelesinin, egemenlik ve kontrol duygusunun flört şiddetinde risk faktörü olarak yansımaya neden olmaktadır. Ataerkil sistemde kadın erkek eşitsizliği, kadına yönelik ayrımcılık ve erkeğin güç simgesi olarak gösterilmesi şiddeti meşrulaştırmakta, erkeğin kadın

adına karar verme, oturma, kalkma, konuşma gibi davranışları ve kılık kıyafetine karışma hakkına sahip olduğu fikrini oluşturmakta ve bu durum şiddeti beslemektedir.

Flört Şiddetine Maruz Kalmanın Katılımcıların Düşüncelerine Etkileri

Tablodaki veriler incelendiğinde kadın ve erkek öğrencilerin flört şiddetine maruz kalmaları durumunda düşüncelerinin değişme yönleri ve oranları benzerlik göstermektedir. Katılımcıların büyük kısmı flört ilişkilerinde yaşadıkları ya da yaşayabilecekleri şiddetin, onları içinde buldukları ilişkiye ve ilişki içinde buldukları kişiye karşı olumsuz etkileyeceğini ifade etmişlerdir.

Tablo 6: Şiddete maruz kalmanın kişilerin bazı düşüncelerine etkileri

Şiddet Görmek (fiziksel, psikolojik, sözel, ekonomik ya da duygusal)	Kadın	Erkek	Toplam
Flört ettiğim kişiyle ciddi bir ilişki düşünmeme engel olur.	94,4%	87,8%	91,1%
Flört ettiğim kişiye karşı hissettiğim duygularımın değişmesine neden olur.	97,2%	90,1%	93,7%
Sergilenen olumsuz davranışların tekrarlanacağından endişe duyarım.	98,6%	91,1%	94,8%
Şiddete maruz kalmak korkuya ve güvensizliğe sebep olur.	97,7%	85,4%	91,5%

Kadın öğrenciler ilişkilerinde flört şiddeti yaşadıkları zaman flört ilişkilerine ve flört ilişkisi içinde buldukları kişiye dair, erkek öğrencilere oranla daha fazla olumsuz düşünce geliştirmektedirler. Buradan kadınların şiddete ilişkin farkındalıklarının daha yüksek olduğu sonucu çıkarılabilir. Buna ek olarak erkeklerin şiddetin daha az farkında oldukları veya maruz kaldıkları/kalabilecekleri şiddeti kadınlar kadar önemsemedikleri sonucuna da ulaşılabilir. Erkeklerin flört şiddeti ve etkilerini kadınlar kadar önemsememelerine sebep olarak ataerkil toplum yapısı gösterilebilir. Bu durum şu şekilde açıklanabilir: Ataerkillik, erkek egemen toplumsal yapı anlamına gelir. Ataerkil toplumsal yapı, kadınların erkekler ve erkek egemen düzenin biçimlendirdiği toplumsal kurumlar tarafından ezilme ve ikincilleştirilmesine yol açar (Bozok, 2011). Ataerkil düşünceye göre toplumda ve dolayısıyla kadınlar üzerinde egemen olan cinsiyet erkektir. Bir kadının bir erkekten daha üstün olma, bir erkeğe baskı kurma, ona şiddet gösterme ve hatta şiddet gösterme girişiminde bile bulunması kabul edilemez bir

durumdur. Erkeklerin bu davranışları sergilemesi ise üstün cinsiyet olmalarından kaynaklı doğal karşılanabilir, hatta erkeklerin bu davranışları göstermeleri onların en doğal haklarıdır. Bu davranışları sergileme hakları olan, bazı insanlara göre ise şiddet içeren bu eylemleri gerçekleştirmekle yükümlü olan erkeklerin bu davranışlara maruz kalmaları, şiddet içeren bu eylemlerden etkilenmeleri olasılık dışı ya da düşük olasılıklı durumlar olarak nitelendirilebilir. Ataerkil düşünce çerçevesinde değerlendirilen bu yargılar araştırmaya katılan erkek katılımcıların görüşleriyle paralellik gösterir. Erkek katılımcılar olumsuzluk barındıran flört şiddeti davranışlarına kendilerinin maruz kalabilecek olma ihtimallerinin olmadığını, aksine bu davranışları kendilerinin uygulayabileceklerini düşünerek kadın katılımcılara oranla bu davranışlara maruz kalmalarının flört ilişkilerine ya da flört ilişkisi içerisinde buldukları kişilere karşı düşüncelerini daha az olumsuz etkileyeceğini ifade etmiş olabilirler.

TARTIŞMA

Flört en yalın hali ile iki kişi arasındaki duygusal, psikolojik ve cinsel çekimi içeren yakınlıktır. Flörtün gençler arasında “sevgili olmadan ve duygusal bir bağ kurmadan önce yaşanan diyalog kurma aşaması” olarak tanımlanması, çalışmayı yaptığımız süre boyunca karşı karşıya kaldığımız bir yaklaşım olmuştur. Buradan çıkarılabilecek en temel sonuç bireylerin flört ilişkisinin ne olduğunu tanımlamakta çeşitli belirsizlikler yaşamalarıdır. Bu konudaki çalışmaların yaygın olmaması ve bireylerin flört ilişkilerinin olmadığı gibi bir algının varlığı flört şiddeti hakkında farkındalığın olmamasını beraberinde getirmektedir. Bununla paralel olarak bireylerin kurdukları ilişkide flört şiddetini anlamlandırmak konusunda da oldukça sorun yaşayabilecekleri öngörülebilir. Flört şiddetine dair net tanımlamaların olmayışı ve toplumsal normlardan dolayı normalleştirme sonucu olarak kadınlar da erkekler de yaşadıklarını adlandırmakta, kabullenmekte ve paylaşmakta zorlanmaktadırlar.

Genellikle ilişkilerde görülen ve şiddet içeren birtakım olgular (örneğin kıskançlık gibi), toplumsal yapıdan kaynaklı olarak normalleştirilmekte; şiddet olarak değerlendirilmemektedir. Cinsiyetçi ve eril bir dilin kullanımı söz konusu şiddetin farklı sosyal bağlamlarda aktarılmasına da neden olmaktadır. Erkeklerin flört ilişkisi bakımından her konuda daha fazla deneyim sahibi olması özellikle ailesi ve toplum tarafından olumlu görülürken, kadınların benzer deneyimleri yaşamaları toplumun yarattığı kalıpların dışına çıkmak olarak değerlendirilip olumlu bulunmaz. Örneğin bir erkek ve bir kadın toplum içinde sarılmak gibi ahlak kurallarına aykırı herhangi bir

davranış sergilediğinde genelde toplum erkekten ziyade kadına tepki gösterir ve kadının ahlakını sorgular. Cinsiyetçi tutumla şekillenen ilişki biçimlerinde bireyler yaşadıklarını sorgulamadıkları, şiddet içeren eylemleri normalleştirdikleri gözlemlenebilir. Örneğin kıskançlık ilişkinin başında hoş giden bir davranış olarak tanımlanırken ilerleyen süreçte müdahaleci ve kontrolcü bir davranış ve psikolojik şiddet olarak değerlendirilir.

Diğer yandan flört şiddeti ilişki kurduğumuz bireyle yaşadıklarımızda bir öngörü niteliğindedir. Beraberlik boyunca karşı karşıya kalınan davranışlar bireylerin hem var olan ilişkilerine ve bağlanma biçimlerine hem de kurabilecekleri ilişkilere dair etkiye sahiptir. Örneğin “istediğin an istediğin şeyi yapamazsın” olgusu bireyleri ilişkiden uzaklaştırarak, sürdürdükleri hayatın kısıtlandığı ve kişisel alanlarının ihlal edildiği düşüncesine doğru çeşitlilik gösterebilir. Özellikle “sahiplenme ve sevgi” bahane edilerek kadınlık ve erkeklik rollerinin normalleştirilmesi bireyin psikososyal boyutta gelişimini de olumsuz etkileyebilir. Kendini gerçekleştiremeyen, sınırlarına saygı duyulduğunu ya da kendisine ve düşüncelerine karşı saygı gösterilmediğini deneyimleyen birey yaşadığı şiddeti tanımlamakta ve paylaşmakta da zorluk yaşayabilir.

Flört ilişkisini değerlendirdiğimizde, yaşananları çerçvelendiren modellerin özellikle medyada sunumu oldukça kitleseldir. Örneğin pek çok dizide kadına yönelik şiddete rastlanılmakta, kadın cinsel obje olarak görülmekte, kadın bedeni metalaştırılmaktadır. Ya da dizilerde sevgililik veya evlilik döneminde eşini aldatan kötü karakterli bir kadına rastlamak mümkündür. Benzer şekilde özellikle reklamlar aracılığıyla kadınlarda da çekici erkek kalıbı oluşmakta, bu kalıbın dışındakiler çekici görülmemektedir. Bedenlere ve cinsiyet kimliklerine yüklenen rol ve beklentiler, bunların karşılanamadığı ya da yetersiz karşılandığı durumlarda flört şiddetini ortaya çıkarabilmektedir. Araştırma bulguları göz önüne alındığında da cinsel şiddete dair davranışlar bu çerçevede değerlendirilebilir. Cinsel performansın küçümsenmesi, standart olarak nitelendirilen ölçülerde olmamak ve bunun sistematik biçimde bireyin bedenine yönelik hem psikolojik hem de cinsel şiddete dönüşmesi de flört şiddetinin varlığını tartışmayı gerektirir. Araştırma bulgularından elde edilen sonuca göre erkekler kadınlardan daha çok cinsel şiddete maruz kaldıklarını belirtmişlerdir. Bu durumun sebebi de yine çoğu davranışın şiddet olarak görülmemesi ve bu davranışların toplumsal normlar tarafından kabul görmüş olmasıdır. Çok eski zamanlardan beri süre gelen, her kültürün kendine

göre değiştirmesi zor olarak gördüğü toplumsal normlar, flört şiddetinin görünürlüğünü, varlığını yok edici niteliktedir.

Flört şiddetine dair odak şiddetin ne olduğuna nasıl karar verileceği, şiddeti anlamlandırmak için temel ölçütün ne olacağıdır. Bu noktada bazı insanlar için ölçüt geçmiş ilişkilerde yaşanan olumsuz deneyimlerin yeni ilişkide yaşanıp yaşanmadığı ya da ne sıklıkta yaşandığının kıyası olabilmektedir. Deneyim sahibi olmayanlar içinse durum biraz daha karmaşık biçimdedir, bireyler ilişkilerini çevrelerindeki ilişkilerle kıyaslamaya gidebilmektedir. Bu da flört şiddetinin tanımlanmasını zorlaştırmakta ve ilişkilerin yanlış kalıplara göre idealize edilmesine sebep olabilmektedir.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Araştırma bulgularına ait sonuçlar şiddet algısı, şiddete maruz kalma ve flört şiddetine yönelik algılarına dair görüşler, kadın ve erkek arasındaki farkın oransal olarak daha belirgin olduğu verilerle ele alınmıştır. Kıskançlık, dijital kısıtlamalar, tehdit, küfür ve hakaret gibi şiddet türleri çerçevesinde değerlendirilen davranışlar göz önüne alınarak sonuçlar yorumlanmıştır.

Üniversite öğrencilerinin geçmişte ya da güncel olarak flört deneyimleri olduğu görölmüştür.

Toplumsal normlar çerçevesinde değerlendirildiğinde geleneksel anlayışta sözlenmek, nişanlanmak ya da evlenmek bireylerin ilişkilenme biçimi olarak tanımlanır. Bu tip bir ilişkilenme toplumca kabul gören diğer bir deyişle resmiyete dökülen biçimdedir. Bu doğrultuda değerlendirildiğinde kişilerarası duygusal ve romantik ilişki olarak flört, içinde yaşadığımız toplumda kimi zaman yok sayılıp ayıplanabilen bir kavram olsa dahi gün geçtikçe bu durum değişime uğramaktadır. Pek çok araştırma bulgusuna göre flört ilişkilerinin en yoğun yaşandığı dönem 16-24 yaş aralığında olduğu, yani flörtün yaşadığımız toplumda özellikle gençler arası ilişkilerde önemli bir yer tuttuğu söylenebilir. Araştırma bulguları da flörtün gençler arasında yaygın yaşandığını ortaya koyar niteliktedir. Bununla birlikte henüz flört olgusuna dair toplumda ön yargılar mevcutken flört ilişkisinde yaşanan şiddet göz ardı edilebilir bir konudur. Bu noktada flört şiddetine dair riskin varlığının toplumsal tabulara bağlı kalmaksızın gündeme getirilmesi, kısa ve uzun vadede bireyin hayatında yaratabileceği olumsuz etkilerine dair farkındalığın gelişmesi önemlidir.

Araştırma bulguları bireylerin flörtlerinde kıskançlığı çoğunlukla şiddet olarak değerlendirmediklerini ortaya koyar niteliktedir.

Flört şiddetinin görülme biçimleri çok farklı şekillerde olabilir, ancak özellikle psikolojik şiddet diğer şiddet türlerine göre daha az fark edilebilen bir biçimdir. Partnerlerin korkmasına, güvenlerinin azalmasına, suçlu hissetmesine ya da kontrol altına alınmasına dair başlangıç noktasının çoğu zaman kıskançlık üzerinden geliştiği ilişkilerde gözlemlenebilir.

“Seni kıskanıyorum çünkü sen benim istemediğim şeyleri yapıyorsun” gibi basit bir ifadeden değerlendirmek gerekirse bireyler ilk olarak karşısındaki insanı kendi istekleri doğrultusunda değiştirmeye çalışarak ve özel alanlarını ihlal ederek psikolojik şiddet uygulamış olurlar. Beklenenin gerçekleşmemesi üzerinden kıskandıklarını ifade ederler ve bu durum zamanla suçlu hissettirmeye, bireyi yalnızlaştırmaya, mahrum bırakmaya ve son aşamada tehdide dönüşerek kendini gösterir.

Araştırma bulgularından belki de en göze çarpanı “kıskançlık” içeren ifadelerde rastlanmıştır. Erkekler bazı davranışları şiddet olarak değerlendirmediklerini ancak bu davranışa maruz kaldıklarını belirtmişlerdir. Bu ifadedeki çelişki oldukça dikkat çekicidir. Kıskançlığın erkekler tarafından şiddet olarak nitelendirilmemesi bu davranışı normalleştirdiklerini, “kıskançlığa maruz kalmak” ise erkekler için özel alanlarının ihlaline dair bir değerlendirmeyi içerdiği öngörülebilir.

Erkek katılımcılar verdikleri cevaplarla kadınlara oranla partnerinin giyiminden hoşlanmadığı zaman kısıtlama, partneri arkadaşları ile görüşeceği zaman kendisinden izin almasını bekleme gibi ifadeleri daha fazla onayladıklarını belirtmişlerdir. Toplum tarafından da bir ilişkide görülmesi normalleştirilmiş bu davranışlar erkekler tarafından yadırganmamaktadır.

Cinsel Şiddetle Mücadele Derneği'nin yayımladığı afişte yer alan “Seven kıskanır, oraya gidemezsin, onunla görüşmeni istemiyorum, kiminle mesajlaşıyorsun, benden daha mı önemli?, benim niye haberim yok?, yine mi onu giydin?, beni buna sen zorladın” gibi cümleler “aşk bu değil” söylemi altına yerleştirilmiştir. Çevremizde sıklıkla duyduğumuz bu ifadelerin kıskanç ve kısıtlayıcı olduğunu, bir şiddet biçimi olduğunu tek bir görselle açıklayan oldukça güzel bir çalışmadır.

İlişkilerde kıskançlık ve sahiplenmenin sevgi göstergesi olmadığı ve ilişkideki bireylerin birbirlerinin özel alanını ihlal etmemesinin karşılıklı güveni ve kişisel sınırları

belirleyeceği göz önüne alınmalıdır. Bu noktada sınır koyabilmek, hayır diyebilmek, fikir değiştirme hakkına sahip olmak gibi kavramların farkında olunması ve içselleştirilebilmeleri için çeşitli atölye çalışmalarıyla bireylerin bu kavramları uygulayabilmesine dair güçlenmenin sağlanması oldukça önem taşır. Güvenli bir ilişkinin sınırlarını belirleyen bu öğeler insan ilişkilerinde de temel taşları oluşturur niteliktedir.

Üniversite hastanelerinde bulunan sosyal hizmet birimlerinin flört şiddetini kapsayan ve farkındalık artırmaya yönelik çalışmalar yürütmesi bireylerin yaşamlarında deneyimledikleri eylemleri şiddet olarak nitelendirebilmeleri için işlevsel olacaktır. Benzer şekilde flört şiddetine maruz kalmaları durumunda hızlı adım atabilmek ve kendileri için güvenli alan yaratabilmek için bu mekanizmanın işlevselliği oldukça önemlidir. Ayrıca flört şiddetine maruz kalanların danışmanlık alabileceği bir mekanizmanın varlığı, bireyin sorunlarını konuşabilmesi ve yaşadığı şiddetin etkilerini minimum seviyeye indirerek güçlenmesi açısından faydalı olacaktır. Üniversitelerin cinsel taciz ve saldırıyı önleme birimlerinin ve psikososyal destek birimlerinin de yaygınlaşması, şiddetsiz iletişim ve güçlenme odağında farkındalık çalışmaları yürütmede, sosyal hizmet birimlerine destek olabilir.

Flört şiddetinin farkındalığı konusunda sosyal hizmet disiplinin, sivil toplum aktörleriyle ortak çalışmalar gerçekleştirerek savunuculuk rolünü üstlenmesi, flört şiddetini tanımlamayı ve maruz kalan ya da kalma ihtimali bulunan bireylere yaşadıkları soruna dair farklı açılardan bakabilme ve toplumsal, kültürel ya da sosyopolitik bağlamda bunu değerlendirmelerine katkı sunmak için destekleyici olacaktır.

Erkek katılımcılar tehdit etme ve küfretme davranışlarını kadınlara oranla daha fazla kabul edilebilir bulduklarını ifade etmişlerdir.

Yaş, dış görünüş, ekonomik durum, sosyal çevre, aile yapısı gibi özelliklere bağlı olarak farklılıkları etiketleyici ve ayrımcı söylemler sözel ve psikolojik şiddet içeren davranışlardır. Bu tür davranışların çoğu zaman beraberinde kadın bedenini, kadın cinsel organını ve kadın kimliğini aşağılayıcı içerikte küfür ve hakaretle bir arada görüldüğüne toplumsal hayatta sıklıkla tanıklık ederiz. Yaşadığımız ilişkide küfür ve hakaretin öznesi olmak da, partnerimizin başka insanlara küfür ve hakaret ettiğine tanıklık etmek de aslında şiddettir. Yapılan çalışmalarda her 10 gençten 3'ü ilişkinin iyi gitmesi için bazen istenmeyen davranışlara da evet denebildiğini düşündüklerini ortaya koymuştur (Cinsel Şiddetle Mücadele Derneği, 2017).

Saygı görme, partnerimizden daha farklı düşünüyor olma ve hayır deme hakkına sahip olduğumuzun bilincinde hareket etmek gerekir. Küfür ve hakarete sıklıkla maruz kalmak ya da bunlara tanıklık etmek hissettiklerimiz ve yaptıklarımız arasında uyumsuzluk hissetmemize yol açabilir bu durum güvenli bir ilişki yaşamadığımızın da göstergesidir. (Cinsel Şiddetle Mücadele Derneği, 2017)

Kişisel sınırlara saygı göstermenin temel olduğu bir ilişkide küfür ve hakaretle kendini ifade etmenin yıkıcı etkisi göz ardı edilemez. Fikir ayrılıkları yaşamak hayatımızın her alanında karşılaşılabileceğimiz bir durumdur. Flört ettiğimiz kişiyle fikir ayrılığı yaşadığımızda bunu ifade etmek herhangi bir taraf için zorlayıcı olabilir. Hissettiklerimizi ifade ederken karşımızdakinin duygularına ve benliğine zarar vermeden dile getirmek için şiddetsiz iletişim yöntemlerinin küçük yaşlardan itibaren öğrenilmesi oldukça faydalı olacaktır.

Toplumsal cinsiyet eşitsizliği yalnızca toplumsal ve sosyal hayatlarımızda değil kullandığımız dilde dahi kendini üreten bir sistemdir. Eril ve yargılayıcı ifadelerin yalnızca günlük hayatlarımızda değil öğrenim sürecimizde de karşı karşıya kaldığımız değerlendirmesinden yola çıkarak, baskıyı üreten mekanizmaların kırılma noktalarından biri olarak cinsiyet eşitliğini gözetten bir dilin kullanımı hem toplumsal sürecin sürecinin dönüşümüne katkı sağlayacaktır. Eğitim sisteminin, müfredatın ve eğitimcilerin bu perspektif ve politikalar doğrultusunda yapılandırılması, yerleşmiş kalıp yargıları içermeyen ve eşitliği gözetten etkili bir mekanizmanın varlığına katkı sağlayacaktır.

Kadın ve erkek katılımcıların şiddet algılarının birbirine en yakın olduğu konu dijital şiddettir.

Baskı ve kontrolün teknoloji araçları ve sosyal medya ağları üzerinden gerçekleşmesini ifade eden dijital şiddet güncel anlamda sıkça karşımıza çıkan bir şiddet biçimidir. Stalking olarak hayatımızda yerini alan bu kavram Genç Hayat Vakfı'nın araştırmasına göre verilerin sınırsızca kez kopyalanabilmesi, paylaşarak sınırsız şekilde izleyiciye sahip olabilmesi, her an ulaşılabilir olması ve paylaşımların sanal ortamdaki silinememesi dijital şiddeti daha da tehlikeli hale getirmektedir. Kadın ve erkek katılımcıların dijital şiddete dair farkındalıklarının yakın düzeyde oluşu flört döneminde karşılıklı olarak mesajlaşma, fotoğraf gönderme, sosyal medya paylaşımlarının sıklıkla gerçekleştirilmesi ile ilişkili olarak değerlendirilebilir.

Eşit ilişki içinde olduğunu hissetmek ve güven ve dürüstlük hissederek açık iletişim kurabilmek güvenli bir ilişkinin göstergesidir. Ancak özellikle sosyal medya ve iletişim kanallarını kullanarak sürekli kontrol etmenin önemseme göstergesi olduğunu düşünmek yanlış bir olgudur. Bu noktada kalıp yargıları aşmak büyük önem taşımaktadır. Başta özel hayatın gizliliği olmak üzere kişisel ve sosyal haklarımızın farkında olmak, tehdit edilmemiz halinde başvurabileceğimiz yasal mekanizmaların bilgisine sahip olmak; danışma merkezleri, sivil toplum örgütleri gibi kanallarla bireysel veya örgütlü şekilde ilişkilenerken yasal mekanizmaların yararlanıcısı olmak ve bu alanda etki yaratmak maruz kaldığımız şiddetle mücadelede önemli yer tutar.

Kadın ve erkek katılımcıların şiddet algıları arasında en çok farkın cinsel şiddet içerikli ifadelerde olduğu bulgusu elde edilmiştir.

3153 öğrencinin katılımıyla gerçekleştirilen Ne Var Ne Yok Projesi'nde gençlerin %18'i cinsellikle ilgili ısrarcı davranmanın şiddet olmadığını düşündükleri bulgusu elde edilmiştir.

Dünya Sağlık Örgütü'nün 2011 yılında geliştirmekte olan ülkelerde 15-49 yaş grubundaki kadınlarla yaptığı kadına şiddet konulu bir çalışmada Japonya'da kadınların %15'i, Etiyopya'da ve Peru'da %70'i flört partnerlerince fiziksel ve/veya cinsel şiddete maruz kaldıklarını, Güney Afrika'da ise %40'ı ilk cinsel deneyimlerini partnerinin zorlaması ile yaşadıklarını ifade etmiştir (Mıhçıokur & Akın, 2015).

Farklı örneklemelere ait bu bulgular genel anlamda cinsel şiddetin de en az fiziksel şiddet kadar görülen bir şiddet biçimi olduğu ancak bunu yaşadığını ifade etmenin diğer şiddet türlerine göre kadınlar için daha zorlayıcı olduğu söylenebilir. Buradaki en önemli nedenlerden biri de herhangi bir şiddet biçiminin tek başına yaşanabileceği gibi sıklıkla bir başka şiddet türüyle bir arada görülmesinden kaynaklanabilir. Örneğin cinsel şiddetin var olduğu her olgunun aslında psikolojik şiddeti de beraberinde getirdiği söylenebilir.

Özellikle genç bireyler arasında var olan “kötü de olsa bir ilişki hiç ilişki yaşamamış olmaktan iyidir” ya da “yaşadıklarımı anlatırsam başkaları tarafından yargılanabilirim”, “şiddetin yaşanmasına ben sebep oldum” gibi yanlış inanışlar bireylerin hem şiddet algılarını hem de şiddete maruz kalmaları durumunda bunu paylaşabilmelerini oldukça etkilemektedir. (Cinsel Şiddetle Mücadele Derneği, 2017) Bu noktada bireylerin yaşadıklarından dolayı yargılanmadan, suçlanmadan, şiddetin sebebi olarak

görülmeden dinlenebileceklerini bilmeleri güçlendirici olacaktır. Herkesin suçlu hissetmeden hayır diyebilme hakkına sahip olduğunun farkında olması ve kişisel sınırlara saygılı hareket etmenin ilişki için önemli olduğunun önem arz ettiğini vurgulamak gerekir. Bu doğrultuda özellikle genç bireylerle feminist sosyal hizmet perspektifinde okullarda ya da sivil toplum örgütlerinde grup çalışması yapılandırmak güçlendirici olacaktır. Eşitlikçi ilişkinin varlığı, üyelerin doğrudan katılımına katkı sunarak yaşanan sorunların çözümüne yönelik geliştirdikleri baş etme mekanizmalarını konuşmak için bir platform oluşturacak, yeni baş etme mekanizmalarını fark etmelerine katkı sağlayacaktır.

Şiddetin psikolojik etkilerine dair değerlendirmede kadınlar erkeklere oranla daha fazla farkındalık ortaya koymuşlardır.

Şiddet görmek, bireyin psikolojisini olumsuz yönde etkilemektedir, şiddete maruz kalan bazı bireyler yaşamlarını sorgulayabilirler. İlişki içerisinde şiddete maruz kalan birey geleceğe ilişkin çıkarımlar yapabilir, ilişki içerisinde yaşadıklarını genelleyip hayatının diğer alanlarına da yansıtabilir.

Araştırmamızdan çıkan sonuçlara göre kadın öğrenciler ilişkilerinde maruz kaldıkları flört şiddeti için erkek öğrencilerden daha fazla olumsuz düşünce geliştirmektedirler. Kadınlar şiddet gördükleri zaman ilişkilerine, ilişki içerisindeki yerlerine daha olumsuz bakıp partnerlerine karşı güvensizlik hissine kapılmaktadırlar. Bu duruma etken olan bir neden de yine kadınların ve erkeklerin şiddet algıları arasındaki farktır. Erkekler kadınlara oranla, özellikle psikolojik şiddet olarak değerlendirilen birçok davranışı şiddet olarak görmezler, bu davranışları sergileyebilirler. Kadınlarsa erkeklere oranla bu davranışların şiddet olduğunun bilincinde olup daha fazla etkilenebilmektedirler.

Toplumsal cinsiyet rolleriyle çerçevelenen ataerkil sistem ve erkek egemen toplum, toplumsal hayatta ve özel hayatlarımızda etkilerini göstererek kendini var etmektedir. Hacettepe Üniversitesi örnekleminde gerçekleştirilen bu çalışmada şiddetin kişilerarası türlerinden biri olarak flört şiddetini odağına almıştır. Şiddet olarak tanımlanan pek çok davranış biçiminin genç bireylerin ilişkileri içerisinde yaşadıkları verisel anlamda ortaya konulmuştur. Ataerkil baskı mekanizmasının kırılma noktalarından biri elbette ki cinsiyet eşitliğini gözetken perspektif ve politikaların geliştirilmesidir. Toplumsal cinsiyete duyarlı bir eğitim sisteminin, müfredatın ve eğitimcilerin varlığı, yerleşmiş kalıp yargıların dönüşmesi için etkili bir mekanizma olacaktır. Flört şiddeti varlığı ve sonuçlarıyla bireyler üzerinde çeşitli etkiler yaratmaktadır. Buna karşı olan algıyı

dönüştürmeye yönelik uzun vadeli müdahale programları geliştirilmelidir. Özellikle gençler arası ilişkilerde başlayan bir süreç olması nedeniyle başta okullarda paylaşım ortamları yaratılmalı, bilinç yükseltme çalışmalarlarıyla konuya dikkat çekilmeli ve önleyici programlar üretilmelidir.

Üniversitelerin tüm bölümlerinde toplumsal cinsiyet, cinsiyet kalıpları, cinsiyete dayalı iş bölümü, cinsiyet eşitsizliği ve ayrımcılık, toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve kadına yönelik şiddet başlıklarını içeren bir dersin varlığı, bireylerin bu başlıklara dair bilgi edinmelerini sağlayan ve farkındalıklarını artıran aynı zamanda deneyim paylaşımı yapabilecekleri ortak bir zemin sağlayacaktır. Ayrıca Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı ortaokul ve ilkokul düzeyinde de toplumsal cinsiyet eşitliği ve flört şiddeti konularında bilgilendirme çalışması yürütmek sosyal hizmet disiplinin dâhil olacağı bir uygulamadır.

KAYNAKÇA

- Aslan, D., Vefikuluçay, D., Zeyneloğlu, S., Erdost, T., & Temel, F. (2008). *Ankara'da İki Hemşirelik Yüksekokulunun Birinci ve Dördüncü Sınıflarından Okuyan Öğrencilerinin Flört Şiddetine Maruz Kalma, Flört İlişkilerinde Şiddet Uygulama Durumlarının ve Bu Konudaki Görüşlerinin Saptanması Araştırması*. Hacettepe Üniversitesi Kadın Sorunları Araştırma Merkezi.
- ASPB. (2014). *Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması*. Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü.
- ASPB. (2015). *Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü.
- Bell, K., & Naugle, A. (2008). Intimate Partner Violence Theoretical Considerations: Moving Towards A Contextual Framework. *Clinical Psychology Review, 28*, 1096-1107.
- Birimoğlu, C. (2012). *Gaziantep Üniversitesi Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Şiddete Bakışları*. Gaziantep Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi.
- Bora, A. (2008). Toplumsal Cinsiyet Rehberi. *Sivil Toplum Kuruluşları İçin Toplumsal Cinsiyet Rehberi*.
- Bozok, M. (2011). *Soru ve Cevaplarla Erkeklikler*. İstanbul: Altan Basım.

Cinsel Şiddetle Mücadele Derneği. (2017). Gençler Arası İlişkilerde Flört Şiddeti. <http://cinselsiddetlemucadele.org/wp-content/uploads/2017/09/ne-var-ne-yok-uygulama-kitap.pdf> adresinden alındı

Cüceloğlu, D. (2003). İnsan ve Davranışı. 12. İstanbul: Remzi.

Çetiner, Ş. G. (2006). *Aile İçi Şiddet Yaşayan Kadınlarda Cinsel Sorunlar ve İntihar Olasılığı*. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

Doğan, Y. D. (2017). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara Üniversitesi Açık Erişim Sistemi: <http://acikarsiv.ankara.edu.tr/browse/32224/> adresinden alındı

Foshee, V. (1996). Gender Differences in Adolescent Dating Abuse Prevalence, Types and Injuries. *Health Education Research*, 275-286.

Hutchinson, K. (2012). Predictors of College Students' Dating Violence Perceptions and Help-Seeking Recommendations. *Doctoral dissertation, The University of Akron*.

Jewkes, R. (2002). *Intimate partner violence causes and prevention*. The Langed.

Kadının İnsan Hakları. (2015). <http://www.kadinininsanhaklari.org/kadinin-insan-haklari/yasalardaki-haklarimiz/siddet-goren-kadin-ne-yapabilir/kadina-karsi-siddet-ve-siddet-turleri/> adresinden alındı

Kapıcıoğlu, İ. (2008). Üniversite Öğrencilerinin Şiddet Algısı. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Entitüsü*.

Küçükarslan, M. (2011). Mersin Üniversitesi Öğrencilerinin Romantik İlişkilere Yönelik İnançlarının Cinsiyet, Sınıf Düzeyi ve Romantik İlişki Yaşama Durumu Değişkenlerine Göre İncelenmesi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü*.

Mihçioğur, S., & Akın, A. (2015). Flört Şiddeti- 'Şiddet'li sevgi'. *Sağlık ve Toplum*(25/2), 9-15.

Molidor, C., Tolman, R. M., & Kober, J. (2000). Gender and Contextual Factors in Adolescent Dating Violence. *Prevention Research*, 7/1, 1-4.

O'Leary, D. K. (1988). Physical Aggression Between Spouses: A Social Learning Theory Perspective. *Handbook of family violence*. NY: Plenum Press.

Öztürk, Ö. (2011). *Kadına Yönelik Şiddet Türleri. Türkiye'de Kadına Yönelik Şiddet*. İstanbul : Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Sakarya, A. K. (2013). Üniversitede Öğrenim Gören Gençlerde Flörtte Şiddet. *Necmettin Erbakan Üniversite Eğitim Bilimleri Enstitüsü*. Konya.
- Scully, D. (2016). *Cinsel Şiddeti Anlamak*.
- Shorey, R., Cornelius, T., & Bell, K. (2008). A Critical Review of Theoretical Frameworks For Dating Violence: Comparing The Dating and Marital Fields. *Aggression and Violent Behavior, 13*(3), 185-194.
- Şenol, D., & Yıldız, S. (2013). *Kadına Yönelik Şiddet Algısı -Kadın ve Erkek Bakış Açılılarıyla*. Ankara: Şenol, D., & Yıldız, S. (2013). Kadına Yönelik Şiddet Algısı - Kadın ve Erkek Bakış.
- Tunç, M. (2013). Feminist Grup Çalışması: Temeli, Kapsamı ve Süreci. *Toplum ve SH, 24*(2), 209-230.
- TÜİK. (2011). *Evlenme ve Boşanma İstatistikleri*. TÜİK: http://www.tuik.gov.tr/Kitap.do?metod=KitapDetay&KT_ID=11&KITAP_ID=18 adresinden alındı
- WHO. (2002). World Report On Violence and Health.
- Yetim, D. D., & Şahin, D. E. (2005). Aile Hekimliğinde Kadına Yönelik Şiddete Yaklaşım. *Aile Hekimliği Dergisi, 2*(2), 50.
- Yumuşak, A. (2013). Üniversite Öğrencilerinin Flört Şiddetine Yönelik Tutumları, Toplumsal Cinsiyetçilik ve Narsisistik Kişilik Özellikleri Arasındaki İlişki . *Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Bilimleri Entitüsü*.

Derleme

YAŞLILIK KAVRAMINA BİR BAKIŞ

Duygu TEREÇİ¹

Gözde TURAN¹

Nergis KASA¹

Tülay ÖNCEL¹

Nurcay ARSLANSOYU¹

ÖZET

Bu çalışmada, yaşlılık kavramına genel bir bakış, yaşlılıkta yaşanan değişim, yaşlıların sorunları ve yaşlılara sunulan hizmetler ele alınmıştır. Yaşlanma doğumla başlayan ve ölüme kadar süren bir süreç olarak ele alındığında yaşayan her canlının kaçınılmaz olarak yaşlanacağı söylenebilir.

Yaşlılığın insan yaşamında ne gibi değişimler yarattığı, bu yaşananların ne gibi sorunlara yol açtığı ve bu sorunları ortadan kaldırmaya dönük hangi hizmetlerin olduğunun tartışılması ile hangi tür yasal boşlukların ve eksiklerin olduğu ortaya çıkarılmaya çalışılacaktır. Çalışmanın özellikle eksik yasal düzenlemelerin görünür hale getirilmesi ile Türkiye’de yaşlı dostu politikalara olan ihtiyacın görünür olmasına destek sağlayacağı umulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Yaşlı, yaşlılık, yaşlı politikaları, sosyal hizmetler.

¹ Sosyal Hizmet Uzmanı, İletişim Yazarı Duygu Tereci, E-Posta: duygu.tereci@gmail.com

AN OVERVIEW OF THE CONCEPT OF OLD AGE

ABSTRACT

In this study, an overview of the concept of old age, change in old age, problems of the elderly and the services offered for the elderly are discussed. It can be said that every living creature inevitably ages when it is treated as a process that begins with birth and lasts until death.

It will be tried to find out what kind of legal gaps and shortcomings are caused by discussing what kind of changes the aging has caused in human life, what kind of problems these living people have caused and what services are going to remove these problems. Notably absent is visible with the introduction of legislation that appears to support the need for age-friendly policies in Turkey are expected to be provided.

Key Words: Elderly, old age, old age politics, social services.

GİRİŞ

Yaşlanma, bireyin anne karnından başlayıp ölümüne kadar olan süreç içerisinde biyolojik, fizyolojik, psikolojik ve sosyal açıdan değişime uğrayarak yaşamını etkileyen geri dönüşmez ve kaçınılmaz bir süreçtir (Tomanbay, 2002: 250). Bu süreç, içinde bulunulan kültüre ve bireyin yaşantısına bağlı olarak olumlu ya da olumsuz şekilde gelişebilir.

Yaşlılıkla ilgili ortak bir tanım bulunmamakla birlikte birçok tanım söz konusudur. Bir tanıma göre; yaşlılık, morfolojik, fizyolojik ve patolojik değişikliklerin olumsuz yönde ilerlediği, çeşitli hastalıkların birleştiği, fizik ve ruhsal yeteneklerin gerilediği bir yetmezlik olayı olarak değerlendirilmektedir (Koptagel-İlal, 1992'den akt. , Aksüllü, 2002: 8). Bir başka tanıma göre; yaşlılık, bireyin fiziksel ve bilişsel fonksiyonlarında bir gerileme, sağlığın, gençlik ve güzelliğin, üretkenliğin, cinsel yaşamın, gelir düzeyinin, saygınlığın, bağımsızlığın, arkadaşların, eş ve yakın ilişkisinin, sosyal yaşantının ve statünün, desteklerin azalması ve kaybı gibi döneme özgü pek çok sorunun yaşandığı bir kayıplar dönemidir (Konak ve Çiğdem, 2005). Diğer bir tanıma göre "Yaşlı, mekanik

tanımlamayla, yaşı ortalama bir rakamla 60'ı aşmış, fiziksel (organsal) yapılarında, zihinsel, ruhsal ve sosyal melekelerinde eskimeler ve gerilemeler olan kişidir" (Tomanbay, 2002: 250). Tanıma göre yaşlı birey 60 yaşı aşmış bireyler olarak belirtilmesine rağmen yaşlılık için genel bir yaş sınırı yoktur. Dünya Sağlık Örgütü'ne göre yaş sınıflaması şöyledir: 60 ile 74 yaş arası yaşlılık, 75 ile 89 yaş arası ihtiyarlık, 90 yaş ve fazlası ileri yaşlılık (Akdemir, 1997). Görüldüğü üzere, her ülkeye ve yaşlılık hizmeti veren kurum ve kuruluşlara göre yaşlılığın yaş sınırı farklılık göstermektedir.

Yaşlılık, fizyolojik ve biyolojik değişiklikler nedeniyle bireyin günlük yaşam aktivitelerini gerçekleştirmede zorluk çektiği ve bu nedenle başkalarına bağımlı olduğu bir dönemdir. Aynı zamanda başkalarına bağımlı olmaları nedeniyle çaresizlik duygusuna kapılabilirler. Yaşamın son evresi olduğundan ölüme daha yakın olduklarını hissetmeleri ölüm kaygısı yaşamalarına neden olabilmektedir.

Yaşlılığın tanımlanmasına kuramsal bir açıdan bakıldığında biyolojik, kronolojik, sosyolojik ve kronolojik yaşlanma olmak üzere dört boyut öne çıkmaktadır.

Biyolojik Yaşlanma: Gelişim sürecinde vücudun yapısal ve işlevsel olarak değişimidir. Anne karnında başlamaktadır. Yaşam biçimimiz, hücrelerimizin yaşlanmasını yavaşlatabildiği gibi hızlandırabilmektedir (Kalkan, 2008:4). Vücudun fiziksel değişimlere uğrayarak yaşlanmasıyla açıklanmaktadır. Hücrelerin yenilenememesi nedeniyle biyolojik yaşlanma gerçekleşir.

Kronolojik Yaşlanma: Bir yıllık zaman dilimi ile ölçülen süreye göre yapılan yaşlılık yanımı kronolojik yaşlılıktır. Kronolojik yaşlanma sadece doğum tarihiyle açıklanır. Yaşlı bireyin sağlığı, statüsü ya da herhangi bir şeyiyle ilgili değildir. Aynı zamanda kronolojik yaşlanmada yaş sınırı net değildir. Dünya Sağlık Örgütü (WHO)' ne göre yaşlanmanın başlangıcı 60 yaş iken, geriatri ünitelerinde ve uluslararası alanda 65 yaş olarak kabul edilmektedir.

Sosyolojik Yaşlanma: Zaman içinde kazanılan alışkanlıkların, sosyal konumun ve bireylerin sosyal rollerinin değişmesini ifade etmektedir (Durgun ve Tümerdem 1997). Emeklilik, eşin kaybına bağlı olarak karı-koca rolünün kaybolması, torun sahibi olmak, arkadaşlık ilişkilerinin farklılaşması, aile reisi rolünün değişmesi sosyal yaşlanmanın belirtilerindedir. Yaşlı bireyin geçmiş yaşantısına bağlı olarak bu alışkanlık ve rol değişimleri yaşlı bireyin yaşamını olumlu ya da olumsuz olarak etkilemektedir.

Psikolojik Yaşlanma: Hafıza, öğrenme, zekâ gibi zihinsel fonksiyonlarda, güdü ve dürtülerde, kişilikte değişimler olmasıdır (Dölek, 2011: 17). Zihinsel fonksiyonlardaki gerilemelerin psikolojik veya biyolojik temelli olup olmadığı da yaşlılık sürecinin tanımlanmasında temel dayanaklardandır. Yaşlı bireylerin kendilerini yaşlılığa hazırlamamaları nedeniyle yetersizlik duygusu, kaygı, başkalarına yük olma korkusu, istenmediğini düşünme, işe yaramadığı düşüncesi gibi değişimler oluşabilmektedir. Bu değişimler kişiyi olumsuz etkilemektedir. Örneğin zihinsel alıştırma tekniklerinden biri olan bulmaca çözme hobisini aktif kullanan yaşlı bireylerin hafızalarını sürekli aktif tuttukları için zihinsel fonksiyonlarındaki olumsuz değişimleri en aza indirdikleri bilinmektedir.

DEĞİŞEN TOPLUM VE YAŞLILIK

Sanayileşme ve buna bağlı olarak kentleşme sonucunda yaşlılık bir sorun olarak görülmeye başlanmıştır. Talas (1981: 29)'a göre, "sanayi devrimi, küçük zanaat, tezgâh ve atölye üretimlerinin yerine yeni teknik buluş ve makinelerde yeni enerji kaynağı buhar gücünün harekete geçirdiği, buharlı gemilerin ve makinenin insan, rüzgâr, su, hayvan enerjisinin yerini almasıdır". Dolayısıyla sanayileşmeyle birlikte insan iş gücüne olan talep artmıştır. Kırsalda yaşayan genç nüfusun istihdam etmesi için kentlere göç etmesi sonucunda kentleşme oranında artış söz konusu olmuştur. Kentleşmeyle birlikte kent cazip hale gelmiştir ve iş olanaklarının artmasıyla kırdan yaşayan gençler kentlere göç etmiştir. Gençlere göç sürecinde ayak uyduramayıp geride kalan yaşlıların bakım sorunu ortaya çıkmıştır. Bununla beraber geçmişte ailede önemli rol ve statü sahibi olan yaşlı bireyler bu durumlarını kaybederek otoriteleri kısmen ya da tamamen sarsılmıştır. Geçmişte karar mekanizması olarak görülen yaşlı bireylerin bu rolü de sekteye uğramış ve aile reisi rolünü yitirmişlerdir. Kente göç eden yaşlı bireyler de yalnızlaşma ve sosyal yalıtım gibi sorunlarla karşılaşmaya başlamışlardır.

Sanayileşme sonucu geleneksel aile yapısından çekirdek aile yapısına geçilmiştir. Yazgaç (1992)'a göre; aile yapısındaki değişikliklere bağlı olarak geleneksel yapının getirdiği bağlılık olgusunun değişmesiyle yaşlı bireyin bakımı devletin sorumluluğu haline gelmiştir. Sosyal devlet, bu doğrultuda yaşlı bireylere gerekli hizmetleri sunmaktadır.

YAŞLILIKTA DEĞİŞİM

Yaşamın bütün evrelerinde olduğu gibi, yaşamın son evresi olan bu dönemde de bir takım değişiklikler meydana gelmektedir. Bedensel, bilişsel işlevlerde meydana gelen değişimler, kişilik özelliklerindeki ve yaşlı bireylerin cinsel yaşamında meydana gelen değişimler yaşlı bireyleri olumlu ya da olumsuz yönde etkileyebilmektedir.

Bedensel Değişimler

Yaşlılığa gelindiğinde fizyolojik değişiklikler görülmeye başlanır. Bu fizyolojik değişimler duyu organlarında, hareket ve motor becerilerinde, sinir sistemi ve kalp damar sisteminde görülür (Onur, 2011: 304- 05). Duyu organlarında en çok değişim görmede meydana gelmektedir. Bu durum kitap okumak, televizyon seyretmek, iğneye iplik sokmak gibi faaliyetlerini gerçekleştirmelerine engel olmaktadır. Koku ve tat almadaki bozukluklar beslenmeyi de olumsuz etkilemektedir. İşitme kaybı ise sosyal ilişkileri en çok etkileyen değişimdir. Buna bağlı olarak iletişim aksamaktadır.

Hareket ve motor becerilerindeki değişimlere örnek olarak hareketlerdeki yavaşlama, kemiklerin kırılma eğilimine girmesi ve kireçlenmesi verilebilir. Yazıcı (1994: 21)'ya göre, kasların yıpranması ve kemiklerin kalsiyumunu kaybetmesi gibi değişimler sonucu yaşlı bireyin boyu kısalmakta, duruşu kamburlaşmakta ve fiziksel aktivitesi azalmaktadır.

Sinir sistemindeki değişimler yaşlı bireyin refleksleri ve tepkileri yavaşlatmaktadır. Bu durum günlük aktivitelerini olumsuz yönde etkiler.

Bu değişimler bütün yaşlı bireylerde görülse de, hızları, bireylerin yaşam tarzlarına ve yaşadığı çevrenin özelliklerine bağlı olarak farklılık gösterebilir.

Bilişsel İşlevler

Blum, Jarvik, Vlark, Gren, Schaie, Neugarten gibi araştırmacılar, yaşlılığın zihinsel açıdan tümüyle bir gerileme dönemi olmadığını, tecrübe ve öğrenmeye bağlı olarak birikimli zekânın yaş ilerledikçe arttığını belirtmektedir (Onur, 2011: 214- 216). Bilişsel fonksiyonlar, yaşlı bireyin yaşam kalitesini belirleyen sosyoekonomik şartlar, eğitim seviyesi, geçirilen hastalıklar ve psikolojik durumu, bireyin anatomik yapısı vb. gibi faktörlere bağlı olarak farklı değişimlere uğrar. Bazı yaşlı bireyler başarılı yaşlanma gösterip bilişsel fonksiyonlarında fazla değişim yaşamazken, bazı yaşlı bireyler ise

bilişsel fonksiyonlarında olumsuz değişimlerle ve yeni şeyler öğrenmedeki yetersizlikleriyle karşımıza çıkabilirler (Er, 2009: 136- 137). Yaşlı bireylerin yeni hobi edinme konusunda sorun yaşamaları sosyal hayatta aktif olmalarına engel olurken, eski bilgilerini unutmaları günlük yaşamlarını sürdürmelerinde sorunlar yaratabilir.

Bazı araştırmalara göre de yaşlı bireylerin dil kullanma yetenekleri, bellek, dikkat ve odaklanma gibi alanlarda yaşları ilerledikçe işlev bozuklukları görülmektedir. Özellikle yaratıcılık gerektiren alanlarda becerilerini korusalar da kaliteli ürün vermede yaşlı bireyler zorlanmaktadırlar (Göka ve Aydemir, 2000'den akt. , Er, 2009: 136). Bahar (2005: 8)'a göre, yaşlı kişilerde sıklıkla bellek azalması, kusurlu ve eksik hatırlama ve bellek sapması gibi bellek değişiklikleri görülür. Düşüncede yavaşlama, ayrıntıcı olma, kavramları karıştırma, hesaplamalar, soyut ve somut kavramlarda bozulma gibi farklılıklar meydana gelir.

Bilişsel yaşlanmayı yavaşlatmakta sağlıklı ve bireyi zinde tutan yaşam şekilleri faydalı olmaktadır. Fiziksel ve zihinsel egzersizin, sağlıklı beslenmenin ve sosyal desteğin iyi olması bilişsel yaşlanmanın daha yavaş gerçekleşmesini sağlayan faktörlerdir (Saygılı, 2011:19). İnsanlar yaşlanmadan önce bulmacalar çözerek, beslenmelerine dikkat ederek, sağlıklarını koruyarak, spor yaparak ve diğer insanlarla ilişkilerini sağlam bir zemine oturarak yaşlılıkları için iyi bir yatırım yapabilirler.

Kişilik Özellikleri

“Kişilik, bir insanın duyuş, düşünüş, davranış biçimlerini etkileyen etmenlerin kendine özgü görüntüsüdür” (Tınar, 1999). Buna göre kişilik pek çok değişkene bağlı olarak değişmektedir. Bireylerin doğuştan getirdikleri özellikleri, içinde buldukları çevre, ekonomik koşullar, eğitim durumu gibi faktörler kişiliğin oluşmasını etkilemektedir.

Yaşlılarla ilgili pek çok kişilik modeli bulunmaktadır. Bu modellerden biri de Neugarten'in kişilik modelidir. Bu modele göre kişilik dört kategoriye ayrılmıştır. Bunlar bütünleşmiş, zırlı-savunmacı, edilgin-bağımlı ve bütünleşmemiş kişiliklerdir. Bütünleşmiş kişilikler, yaşam doyumları yüksek, bilişsel yetenekleri yeterli, başarılı yaşlanma geçirebilecek kişiliklerdir. Zırlı-savunmacı kişilikler, kendi olanakları ölçüsünde yaşamlarında başarılı olmak için çabalamış ve yaşlanmanın olumsuz etkilerini en aza indirmek için çevreyle olan ilişkilerini sınırlayan kişiliklerdir. Edilgin-bağımlı kişilikler de kendilerini başkalarına bağımlı kılmak isteyen kişiliklerdir. Yaşam

doymaları da orta ile düşük arasındadır. Bütünleşmemiş kişiliklerin ise, duygusal bozuklukları ve psikolojik sorunları vardır. Buna bağlı olarak yaşam doymaları ve etkinlikleri düşük düzeydedir (Onur, 2011: 333- 34). Bu modele göre yaşlı bireylerin kişilikleri çevreleriyle olan etkileşimlerine bağlı olarak yaşam doymaları ve etkinlikleri çerçevesinde şekillenir.

Neugarten'e göre, bireyler yaşlandıkça iç dünyalarına dış dünyalarından daha fazla önem vermeye başlamakta ve bunlara daha fazla bağımlı hale gelmektedirler. Neugarten bu değişimi etkinlikten edilginliğe geçiş olarak görmektedir (Onur, 2011: 334). Elaine Cumming ve William E. Henry'nin geliştirdiği ilişki kesme kuramına göre, yaşlı bireyler fiziksel, psikolojik ve toplumsal açıdan kendilerini geri çekmektedirler. Psikolojik olarak bireyler dikkatlerini kendi özel dünyalarına yöneltirler. Toplumsal olarak birey toplumdaki kendini soyutlar ve buna karşılık toplum da yaşlı bireylerle olan etkileşimini sınırlar (Onur, 2011: 347). İlişki kesme kuramına örnek olarak emekli olan bireylerin yaşadığı psiko-sosyal durum örnek verilebilir. Emekli olmakla birlikte bireyin yaşantısında önemli değişimler oluşmaktadır. İş yaşantısında aktif olarak rol alan birey emekli olduktan sonra kendi iç dünyasına yönelmekte ve çalışmakta oldukları kadar etraflarındaki kişilerle etkileşime geçmemektedirler.

Erikson'un psiko-sosyal gelişim kuramına göre de yaşamın son evresi olan yaşlılık dönemi umutsuzluğa karşı benlik bütünlüğü olarak tanımlanmaktadır. Ego bütünlüğü olan kişiler yaşamını genel olarak olumlu şekilde geçirmiş, alışkanlıklarını sürdüren ve ölümden korkmayan kişilerdir.

Neugarten'in kişilik modeline göre bütünleşmiş kişilikler bu kapsama girmektedir. Umutsuzluk yaşayan kişiler ise bütünleşmemiş kişilik geliştirmişlerdir. Geçmiş yaşantılarına dair sürekli hesaplaşma içindedirler ve geçmişe dair pişmanlık ve özlem duymaktadırlar. Bu nedenle kendilerini ölüme hazır hissetmemektedirler (Neugarten, ve diğ., 1961)

Yaşlılıkta Cinsellik

Cinsel birleşme bu yaşlarda artık aile oluşturmak, çocuk sahibi olmak amacını taşımaz. Birlikte rahatlama, gevşeme ve bir haz paylaşma amaçlarına yöneliktir. İleri yaşlarda da cinsel ilişkiye devam etmek kadınlığını ve erkekliğini unutmuyarak morali ayakta tutmaya yarar. Ayrıca fiziksel anlamda yakınlık haz duygusunda çok duygusal ve

iletişimsel anlamlar taşıdığından da yaşlı bireyler için önemlidir (Emiroğlu, 1995: 59-60). Cinsellik yaşamın her döneminde yer alan bir ihtiyaçtır. Yaşlılıkta da bu ihtiyaç yok sayılamaz ve karşılanması yaşlı bireyler için mutluluk pekiştiricisidir. Eşler arasındaki ilişkiyi de canlı tutmaya yardımcı olur.

Eşin yaşlı olması, evlilikle ilgili sorunlar, geçmişteki olumsuz cinsel deneyimler, eşinin terk etmesi, aldatma, boşanma ve kurumda yaşama gibi durumlar yaşlı bireylerde cinsel işlev bozukluklarına yol açabilir (Emiroğlu, 1995: 60). Ayrıca kadınlardaki menopoz durumu, erkeklerde ise andropoz durumu da yaşlı bireylerin cinsel yaşamlarını olumsuz etkiler (Yazıcı, 1994: 23). Bu sebeplerden ve bunların yanında yaşlı bireylere nonseksüel olduklarının dayatılmasından dolayı bireyler ileri yaşlarında cinsel olarak çok aktif olamazlar. Fakat bu hiç cinsel yaşamları ya da cinsel istekleri olmadığı anlamına gelmez. Bu yüzden, toplumun yaşlı bireylerin cinsel hayatı olamaz gibi önyargılardan arınması gerekmektedir.

Toplumun ve yaşanılan kültürün getirdiği baskı nedeniyle cinsel isteklerini rahatça dile getiremeyen ve bundan çekinen yaşlı bireylerin cinsellik konusunda bilgi alışverişi yapmaları onlar açısından olumlu sonuçlar doğurabilir. Emiroğlu (1995: 60)'na göre, cinsel aktivitenin sağlıklı yaşlanmayla ilgili olduğunu ve bu konuyla ilgili duygu ve düşüncelerini ifade etmek için desteğe ihtiyaçları olduğunu, cinselliği etkileyebilecek hastalık ve tedavileri tartışmaya ihtiyaçları vardır.

YAŞLILIK DÖNEMİNDE GÖRÜLEN SORUNLAR

Bireylerin yaşlanmalarıyla karşılaştıkları fiziksel ve psikolojik değişimlerin yanında sosyal ve ekonomik ihtiyaçları da değişmektedir. Bu dönemde sosyal ilişkiler, uygun konut bulma, ulaşım, ev içi etkinliklerin ve aile ilişkilerinin yürütülmesi gibi sosyal ve ekonomik alanlarla ilgili sorunlar ortaya çıkmaktadır. Bu sorunların oluşmasında; endüstrileşme ve kentleşme sürecinde geniş aileden çekirdek aileye geçiş ile çok sayıda yaşlının yalnız yaşamaya başlaması ve bu nedenle diğer aile bireylerinden aldığı sosyal ve ekonomik desteğin azalması, yaşlının emekli olmasıyla azalan gelir düzeyi temel ihtiyaçlarını bile karşılamasını zorlaştırması, yaşlılık döneminde ihtiyaç duyabilecekleri ev içi düzenin mevcut konutlarda bulunmaması ve yaşlıların hızla değişen toplumsal ve teknolojik değişimlere ayak uyduramaması gibi nedenler etkili olmaktadır (Terzioğlu ve diğ., 2004: 115- 116).

Yaşlılık her yönüyle bir kayıplar dönemi olduğu için zaten yeterince örseleyici bir süreçtir ve bir de yaşlıların hayatlarını zorlaştıran dış etmenlerin de olması yaşlılık döneminde daha çok sorun yaşanmasına neden olur. Genel olarak en çok yaşanan sorunlar ekonomik sorunlar, bakım sorunu, konut sorunu, sosyal sorunlar, sağlık sorunları ve psikolojik sorunlardır.

Ekonomik Sorunlar

Yaşlılık döneminde işsizlik arttığı için yaşlıların gelirlerinde azalma görülmektedir. İş bulabilip çalışan yaşlı bireyler de düşük ücretlerle çalışmaktadırlar (Emiroğlu, 1995: 40-41). Zaten kendi bakımlarını ve ihtiyaçlarını karşılamada sıkıntı çeken yaşlı bireyler bir de yoksullukla karşılaşıncı bu konularda daha çok başkalarına bağımlı olmaktadır.

Yaşlı bireylerin ekonomik sorun yaşamasına neden olan bir diğer etmen de emekliliktir. Hazer (2010: 146)'e göre, emeklilikte statü ve ekonomik kayıp ya da yetersizlikler söz konusudur. Emeklilik sonrasında gelir düzeyinde düşüş, makineleşmenin ve nüfus artışının yol açtığı istihdam sıkıntısı, sağlık problemleri nedeniyle çalışma yaşamından uzaklaşma, hayat pahalılığı vb. nedenlerle yaşlı birey ekonomik sıkıntılarla ve yoksullukla yüzleşebilirler.

Ekonomik sorunlar kapsamında kadın yaşlı bireyler ekonomik güvenceden yoksun olup sosyal güvencelerinin çoğunlukla eşlerine bağlı olması sebebiyle daha çok sorun yaşamaktadır. Kadınların yetişkinlik döneminde ücretsiz aile işçisi olarak görülmeleri, sigortalı olarak bir işte çalışmamaları, çalışsalar bile düşük statülü ve düşük ücretli olarak iş hayatında yer edinmeleri yaşlılık döneminde ekonomik sorunlarla karşılaşma olasılıklarını arttırmaktadır.

Bunlara ek olarak, ekonomik sorunların yaşlı bireyler üzerindeki etkilerinden biri de sağlık yönündedir. Yaşlanmayla birlikte artan sağlık sorunlarında ve bu sorunların tedavilerinde gereken harcamalar artış gösterirken, ekonomik sorun yaşayan yaşlı bireyin bu harcamaları karşılaması güçleşmektedir.

Bakım Sorunu

Toplumsal değişme ve gelişme sürecinde; geniş aileden çekirdek aileye geçiş, kadının çalışma yaşamına katılması, gelenek, kültür ve değerlerin değişmesi, ekonomik yetersizlikler, eğitim düzeyinin yükselmesi ve ortalama insan ömrünün uzaması gibi nedenlerle yaşlıların bakım sorunu önemli bir sosyal sorun olarak ortaya çıkmaktadır

(Hazer, 2010:147). Sanayileşme ile birlikte aileler köyden kente göç etmeye başlamışlardır. Bu süreç içinde birlikte yaşadıkları yaşlı bireyleri kente götürememiş, yaşlı bireyler köyde tek başlarına yaşamak zorunda kalmışlardır. Bu da kendi ihtiyaçlarını karşılayamayan yaşlı bireyler için bakım sorunu ortaya çıkarmıştır. Kente giderken yaşlıyı da yanında götüren aileler ise ya ekonomik sorunlardan ya da bakım rolünü üstlenen kadının da iş yaşamına girmesinden dolayı yaşlı bireylere gerekli bakımı sağlayamamışlardır.

Bakım ihtiyacı duyan yaşlılar, günlük yaşam aktivitelerinde başkalarının fiziki yardımına ihtiyaç duyarlar. Buna göre bakıma muhtaçlık, kişinin bedensel hareketlerinin engellenmesi ve kısıtlanması sonucunda öz bakımlarını gerçekleştirmek için evde veya kurumda bakıcılar tarafından düzenli ve sürekli bakıma ihtiyaç duyduklarında ortaya çıkar (Borglin ve diğ. 2005). Yaşlı bireylerin bakıma muhtaç duruma gelmeleri hem yaşlı birey için hem de ona bakmakla yükümlü olan bireyler için örseleyici bir süreçtir.

Yaşlı bireyler yetişkinlere göre birçok konuda daha çabuk incinebilirler Sağlıkları daha çabuk bozulabilir ve psikolojik durumları daha hassas olabilir. Bu yüzden bakımları çok önemlidir ve gerektiği gibi yerine getirilemediğinde bir takım sorunlar ortaya çıkabilir. Dengeli beslenememeleri, evlerinin temizliğini ya da kişisel temizliklerini yapamamaları, soğuk havalara karşı tedbir alamamaları onların sağlıklarının bozulmasına neden olabilir. Yaşlı bireyler temizliklerine dikkat etmediklerinde diş sağlıklarının bozulması, bazı deri hastalıklarına yakalanma; dengeli beslenemediklerinde şişmanlık ya da kilo kaybının yanı sıra akut ve kronik sağlık sorunları yaşama; soğuk havalarda kendilerine dikkat etmediklerinde ise soğuk algınlığı gibi yaşlı oldukları için kolayca üstesinden gelemeyecekleri çeşitli sağlık sorunları yaşarlar. Yaşlıların bakımını üstlenen bireyler, bu görevi gerçekleştirirken yaşlı bireylere onların hassasiyetini göz önüne almadan davranırlar veya bakımlarının zor olduğunu hissettirecek tutum içerisine girerlerse yaşlı bireyler bu durum karşısında alınganlık gösterebilir ve kendilerini kötü hissedebilirler.

Konut Sorunu

Yaşlı bireylerde konut sorunu kentleşmenin hızlanması ve gelirin azalmasıyla ortaya çıkan bir sorundur. Sağlıklı yaşamı olumsuz yönde etkileyen yerleşim alanlarının ve

konutların ortaya çıkması yaşlı bireylere sıkıntı yaşatmaktadır. Yeni konutların pahalılaşması, yaşlı bireylerin yoksul ve elverişsiz yerlerde barınmalarına neden olmaktadır (Emiroğlu, 1995: 39). Gelirleri az olan yaşlı bireyler apartmanların bodrum katlarında ya da gecekondularda yaşamak zorunda kalmaktadır. Bodrum kattaki havasız ve rutubetli ortam yaşlı bireylerin sağlıklarını olumsuz yönde etkilemektedir.

Yaşlı bireyler, ekonomik, fiziksel sorunlar ve yaşadıkları yerlerin eskimesi nedeniyle buldukları yerden göç etmek zorunda kalmaktadır ve bu durumdan oldukça etkilenmektedirler (Koşar, 1996: 10). Göç sonucunda yaşlı bireyler alışık oldukları ortamdaki sosyal ilişkilerden kopmakta ve yeni ortama uyum sağlamada zorluk yaşamaktadırlar.

Konut sorunlarından biri de, yaşlı bireylerin yaşadıkları yerlerin onlara uygun inşa edilmemesidir. Apartmanda asansör olmaması, evin içinde yaşlı bireye yönelik düşme ya da yangın gibi tehlikelere karşı önlemlerin olmaması gibi eksiklikler örnek verilebilir. Bu sorunlar yaşlı bireylerin yaşamını zorlaştırmaktadır.

Sosyal Sorunlar

Değişen aile yapısıyla yaşlı bireylerin aile içinde etkin olduğu rollerini kaybetmesi, sosyal çevreyle olan ilişkilerin kısıtlanması, emeklilik süreci, durgunluk dönemine girmeleri, gelirin azalması gibi değişiklikler onların maddi ve sosyal sorunlar yaşamalarına neden olmaktadır. Yaşın getirdiği fiziksel ve zihinsel değişiklikler de bu sosyal sorunları artırmaktadır (Kaya 1999 & Akdemir 1997). Buna göre, sosyal sorunları etkileyen birçok etmen bulunmaktadır. Bu etmenlerin neden olduğu sosyal sorunlar yaşlı bireylerin yaşamlarını olumsuz yönde etkilemektedir. Yaşlı bireylerin bu gibi sorunları yaşamaları onları yalnızlığa sürükler.

Yaşlı bireylerin iş ya da aile yaşamındaki rol ve statü kaybı yaşadıkları sosyal sorunlardan biridir. İş ve ev hayatında belirli bir yere sahip olan birey yaşlanma, emekliye ayrılma sonucu kendilerini işe yaramayan-herhangi bir insan olarak düşünmeye başlar (Büyükcoşkun, 1990: 12). Emeklilik ve değişen aile yapısı yaşlı bireylerin sahip oldukları pek çok kazanımlarından mahrum kalmalarına ve yeni kazanımlar elde edememeleri sosyal açıdan sorun yaşamalarına yol açmaktadır.

Emeklilik sosyal sorunlara neden olan önemli bir etmendir. Saygılı (2010: 20)'ya göre, iş yaşamının son bulması sosyal ilişkileri ve arkadaşlık bağlarını zayıflatarak kişiyi

yalnızlaştırabilir. Çalışmamaları hem kazançlarını yitirmelerine hem de sürekli temas halinde olduğu iş arkadaşlarıyla olan ilişkilerinin zayıflamasına yol açar.

Sanayileşmeyle birlikte geniş aileden çekirdek aileye geçilmesiyle yaşlı bireylerin aile içindeki rol ve statüleri değişimlere uğramıştır. Eskiden otorite sahibi olan yaşlı bireye bu değişimin sonucunda karar alınırken danışılmaması onların değersiz olduklarını hissetmelerine neden olmaktadır. Ayrıca yaşlılık döneminde eşin kaybı da evlilik rolünde değişimler yaratır.

Rol bırakma kuramına göre, yaşlı bireylerin sahip olduğu rol ve statüler, onların sosyal bir varlık olmalarını sağlamaktadır (İncealtan, 1999'tan akt. , Kaygusuz, 2008: 236). Bu rol ve statülerin yitimi kendilerinin sahip oldukları değerlerin kaybedilmesine ve toplumsal hayata katılmasında sınırlılık oluşmasına zemin hazırlamaktadır (Onur, 1991; Emiroğlu, 1995'ten akt., Kaygusuz, 2008: 236). Meslek, aile ve evlilik rollerindeki değişimler yaşlı bireylerin sosyal yaşama katılmalarını engeller ve böylece yaşlı bireyler sosyal açıdan çevrelerine uyumda sıkıntı yaşarlar. İş ve eş kaybıyla birlikte yaşlı bireyler çift yönlü yıkım yaşarlar. İş ve eş kaybı yaşayan yaşlı birey aynı zamanda onların getirdiği ilişkilerden de kopmaktadır.

Dölek (2011: 27- 28)'e göre, bir başka sosyal sorun da kuşak çatışmasıdır. Yaşlı bireylerle onların etkileşimde bulunduğu yetişmekte olan bireyler arasındaki anlaşmazlıklar kuşak çatışması olarak tanımlanabilir. Toplumun sürekli olarak gelişmesi ve yaşlı bireylerin bu değişimlere ayak uyduramaması kuşak çatışmasına neden olur. Yaşlı birey değişimi hazmedemezken yetişmekte olan birey ise bu değişimin içinde büyüdüğü için anlaşmazlıklar ortaya çıkar. Kuşak çatışması, değer, inanç, giyim tarzı, iletişim biçimleri vb. konularda kendini gösterebilir.

Boş zaman değerlendirme sorunu yaşlı bireyleri sosyal açıdan ilgilendiren önemli bir konudur. Emekli olan birey, mesleğiyle ilgili aldığı sorumlulukların sona ermesiyle çok fazla boş zamana sahip olur ve bu nedenle boşluğa düşer. Bu boş zamanını dolduracak kişiler ve etkinlikler bulamadığında da kendisini sosyal hayattan soyutlar.

Ulaşım, yaşlı bireylerin sosyalleşmelerini etkileyen bir unsurdur. Koşar (1996: 6- 7)'a göre, fiziksel ve maddi yetersizlik, alışık olunmayan mekanlar ve kalabalık yaşlı bireyin bir yerden bir yere gitmesini engeller. Yoğun trafik nedeniyle araba kullanamazken,

toplu taşıma araçlarını kullanırken de fiziksel açıdan zorlanmaktadır. Bu engeller yaşlı bireyin eve kapanmasına neden olur.

Yaşlı bireylerin kırsaldan kente göç etmeleri de sosyal olarak sorun yaşamalarına neden olur. Göç etmeden önce buldukları yerde çoğunlukla herkes birbirini tanır ve birbirlerine güvenirken, yerleştikleri yeni yaşam alanlarındaki insanlarla iletişime geçmekte güven sıkıntısı yaşarlar. Bu da yaşlı bireylerin sosyalleşmelerini engelleyen bir sıkıntı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Toplumun yaşlı bireylere olan bakış açısı da yaşlı bireylerin sosyal yaşamlarını etkilemektedir. Sanayileşme ve kentleşmenin etkisiyle geleneksel ve modern toplumların yaşlıya bakış açısında farklılıklar meydana gelmiştir. Geleneksel toplumlarda yaşlı birey deneyimlerine ve birikimlerine güvenilen, otorite sahibi kişiler olarak görülürken, modern toplumlarda ise aileye yük olarak görülen, üretkenlikleri sonlanmış ve bir an önce ölmesi beklenen insanlar olarak değerlendirilmektedir (Er, 2009: 141). Dölek (2011: 21)'e göre, bunu destekleyen modernizasyon kuramı, toplumlar modernleştikçe yaşlı bireyler sahip oldukları rol ve statülerini kaybettiklerini savunur. Sosyal değişimler yaşlı bireylerin sahip oldukları becerileri modası geçmiş kılmakta ve bu nedenle yaşlı bireyler kendilerini gereksiz hissetmektedirler. Buna bağlı olarak yaşlı bireyler kendi iç dünyalarına döner ve dış dünyayla ilişkilerini kopararak sosyalleşmelerine ket vururlar.

Sağlık Sorunları

Yaşlı birey yaşlılığın getirdiği sorunlarla baş etmeye çalışırken fizyolojik açıdan güçsüz düşmekte ve bu nedenle hastalık etmenleriyle karşılaşma olasılıkları artmaktadır (Dölek, 2001: 29). Bu süreçte yaşlı bireylerin en sık karşılaştıkları hastalıklara kalp-damar sistemi hastalıkları, kronik akciğer hastalığı, kas-iskelet sistemi hastalıkları, şeker hastalığı, hipertansiyon, alzheimer, demans, parkinson gibi hastalıklar örnek verilebilir (Bilir, 2004: 3). Bazı yaşlı bireyler bir tek hastalık geçirirken, bazıları da birçok hastalığa aynı anda yakalanabilirler. Bu nedenle yaşlı bireylere özel ilgi göstermek önemli bir noktadır.

Yakınların kaybı, ölüm beklentisi, sakat kalma, uzun süreli yataklı bakımda kalma gibi durumlar yaşlı bireylerin ruh sağlıklarını bozmaktadır. Yaşlı bireylerin fiziksel sağlıkları ruhsal sağlıklarıyla ilişkilidir ve birey kendini fiziksel olarak hasta hissederse daha az

aktif ve depresyon eğilimli olabilmektedir (Rose, 1965'ten akt. , Emiroğlu, 1995: 42). Buna göre, bireyin fiziksel sağlığı nasılsa ruhsal sağlığı da ona göre şekillenir. Örnek olarak protez kullanan yaşlı birey yürümesinin kısıtlanması nedeniyle günlük yaşam aktivitelerini yapmaktan kendisini çekebilir ve sosyalleşmekten uzaklaşabilir.

Sağlık sorunlarına bağlı olarak yaşlı bireyler sağlık kurumlarından birçok nedene bağlı olarak yararlanmamaktadır. Bu nedenler Bilir (2004: 3- 4) tarafından şöyle sıralanmıştır:

- Yaşlı bireyler kendilerinde bulunan bazı belirti ve bulguları yaşlanma sürecinin doğal bir sonucu olarak görürler,
- Algılamada bozulmalar nedeniyle yaşlı birey, hangi belirtinin hastalığa işaret ettiğini tam olarak idrak edemez,
- Yaşlı bireylerdeki depresyon, onların motivasyonunu etkiler ve bu nedenle yaşlı bireyler iyileşemeyecekleri düşüncesine kapılırlar,
- Bazı yaşlı bireyler, sağlık kuruluşuna gittiklerinde kendilerinde hastalık bulunacağı düşüncesiyle korku yaşarlar,
- Maddi olanağı ya da kendisini götürececek kimsesi olmadığından ulaşımda sıkıntı yaşarlar,
- Sağlık kuruluşlarındaki yaşlılara yönelik özel hizmetlerin olmaması ve toplumun bu konuya yönelik anlayışının zayıf olması nedeniyle yaşlı bireyler sağlık kuruluşlarından yararlanmamaktadırlar.

Tüm bu etkenler yaşlı bireylerin sağlık sorunlarının çözümünü engellemekte ve erken tanı konup tedavi edilebilecek hastalıkların fark edilemeyip tedavide geç kalınmasına neden olmaktadır. Ayrıca genç bireylerde sağlık sorunları akut halindeyken, yaşlılıkta bu sorunlar kronik hale gelmektedir. Buna bağlı olarak hem sağlık kuruluşlarına gitmemeleri hem de sağlık sorunlarının kronik hale gelmesi tedavi süresini uzatmaktadır.

Psikolojik Sorunlar

Yaşlı bireyler, sevilen birini ya da yakınlarının ölümü, işe yaramadığını hissetme, emeklilikle birlikte iş arkadaşlarının ve iş çevresinin kaybı, kendini yalnız hissetme gibi psikolojik sorunlarla karşılaşmaktadır (Akal, 2005: 10).

Yaşlı bireylerin psikolojik davranışları genç bireylerden farklıdır. Kavrama ve algılama gücü azalır, çevresiyle akıllıca baş edemez ve dış görünüşleri onlar için farklı bir anlam taşır. Gençlik, güzellik ve çekiciliğin yok olması kırışıkların oluşması, saçın azalması gözün görmemesi ve kulağın işitmemesi gibi değişimler yaşlının kendini görüşünü bozar. Kendini dış görünüşüyle değiştiren yaşlı için, kendisini nasıl algıladığı ve başkalarının onu nasıl algıladığı ruh dünyasını etkiler. Kendini reddedip toplumun da onu reddettiğini düşünüp içine kapanabilir ve sosyal olaylardan kaçınabilir (Koşar, 1996: 8). Yaşlılıkta değişen durumlara uyum sağlamak zordur. Bu değişimler yaşlı bireylerde ruhsal çöküntüye neden olur, kendi kabuklarına çekilmelerini ve ölümü bekler hale gelmelerine neden olabilir. Bunları göz önünde bulundurarak yaşlıya stresten uzak bir yaşam sağlamak, kültürel özelliklerine ve özel hayatlarına saygı duymak ve yaşlı ile sıcak ve anlayışlı bir ilişki içinde olmak yaşlıların psikolojilerinin olumsuz etkilenmesini önlemeye yardımcı olur.

Yaşlanmanın getirdiği fiziksel ve sosyal değişiklikler bireylerin psikolojik durumlarını etkiler. Yaşlı bireylerin hareket yetilerindeki gerileme ile daha önce kolayca yapabildiği işleri artık zorlanarak yapmaları ve azalan maddi olanakları yaşlıları başkalarına bağımlı hale getirir. Bu durumlar yaşlı bireylerin kişisel bakımlarını karşılama sorunlarına ve ailelerine yük olduklarını hissetmelerine neden olur. İş hayatından kopma ve bazı toplumsal rolleri kaybetme üretken olamama duygusunu yoğun yaşamasına, yaşamı olumsuz algılamalarına ve benlik saygılarının düşmesine neden olur (Erci, Ünal, Bingöl, 1992'den akt., Akal, 2005: 12). Bu durumlar yaşlı bireylerin psikolojik sağlıklarını olumsuz etkiler.

Yaşlıların yaşadığı önemli bir psikolojik sorunda yalnızlık hissidir. Saygılı (2010)'ya göre iş yaşamının sona ermesiyle toplumsal ilişkileri ve arkadaşlık bağları zayıflayan kişi yalnızlığa sürüklenebilir. Geçen zamanla eşinin, arkadaşlarının ve özellikle yaşlılarının ölmesiyle yaşantısı durgunlaşır ve kendi ölümünün de yaklaştığını düşündüğünden yaşama sevinci azalır.

Yaşlı bireyler gençlere oranla ölümü her an yaşanabilecek, yakın bir ihtimal olarak görürler. Çünkü yaşlı bireyler yaşlılarının ölümünü sıklıkla yaşarlar ve kendilerinin de adım adım bu sürece yaklaştığını düşünürler (Saygılı, 2010: 19). Ölüm olgusu birey için mutlak bir gerçek olduğu halde, kişinin kendisinin olmadığı ve öldüğü bir dünya düşleyemeyecek olmasından dolayı ölüm kolay kolay kabullenilemez. Bu nedenle

ölüm onun için hala korkutucu ve ürpertici bir olgu olmaya devam eder. Bilinmezlik ve yalnızlık korkusu, yakınlarını yitirme ve ölüm anında ıstırap çekme korkusu, kişisel kimliğini kaybetme ve ölüm sonrası cezalandırılma korkusu, geride kalanlar için endişelenme ve yok olma korkusu ile değer verilen insanları kaybetme korkusu ölümden korkmanın asıl nedenleridir (Kızılkaya & Koştu, 2006: 71). Yaşlı bireylerin bu nedenlerle yaşadıkları ölüm korkusu onları psikolojik olarak sürekli rahatsız eder. Bu rahatsızlık da hayattan zevk alamamalarına, huzursuz ve mutsuz olmalarına neden olur.

YAŞLILARA SUNULAN HİZMETLER

Yaşlı bireylere hayatta karşılaştıkları zorluklarla başa çıkmalarında yardımcı olmak için dünyada ve ülkemizde çeşitli hizmetler sunulmaktadır. Bu bölümde dünyada sunulan hizmetler ve ülkemizde sunulan hizmetler ayrı olarak ele alınacaktır.

Dünyada Yaşlı Hizmetleri

Toplumda yaşlı sayısının artması, ulusal gelire katkısı olmayan bağımlı bir nüfus ortaya çıkarmıştır. Bu bağımlı nüfus grubu da günlük yaşamlarını devam ettirmek için yardıma ihtiyaç duymaktadır. Bu sorunların çözümü için yaşlı bireylere yönelik kurumda ve evde bakım hizmetleri önem kazanmış, ülkeler kendi gelenek ve yasalarının özelliklerine göre hizmetler vermeye başlamıştır (Aksüllü, 2002 & Büyükcoşkun, 1990). Bütün ülkeler yaşlılarını koruyup onların ihtiyaçları doğrultusunda hizmetler geliştirmek zorundadır.

Yaşlı nüfusun fazla olduğu ülkelerde yaşlılara verilen hizmetler gelişmiştir (Akal, 2005: 12). Bu hizmetler genel olarak: barınma hizmetleri, gündüz bakım ve destek hizmetleri, evde bakım hizmetleri ve ekonomik sorunlara yönelik hizmetler olarak ele alınacaktır.

Barınmaya İlişkin Hizmetler

Yaşlı bireyler hem yalnız, hem de çocuklarıyla beraber yaşayabilirler. Her iki şekilde de yaşadıkları mekânla ve buldukları ortamla ilgili çeşitli sorunları olabilir. Yalnız yaşıyorlarsa mekânla ilgili sorunları; evin banyosu ve tuvaleti yaşlı bireyler için uygun hale getirilerek, tutamaklar, kaymayı önleyici yer döşemeleri veya tuvalet ve banyo kapılarının dışa doğru açılmasının sağlanması gibi basit önlemlerle biraz olsun

çözülebilir (Onat, 2004: 134- 135). Bu önlemler yaşlıların evlerinde yalnız yaşadıklarında karşılaşılabilecekleri kazaları ve sorunları önlemek açısından basit ama etkili yöntemlerdir.

Kendi imkânlarıyla zarar görmeden yaşayamayacak kadar hasta olan yaşlı bireyler özel mekânlara ihtiyaç duyduklarından korumalı meskenler denen, küçük dairelerden oluşan bloklarda bu yaşlı bireyler için korumalı bir ortam yaratılmaktadır. Bu tür meskenler daha çok batı ülkelerinde görülmektedir (Onat, 2004:135). Bu korumalı meskenler yaşlı bireylerin zarar görmesini önlemeye ve daha rahat yaşamalarına yardımcı olurlar.

Huzurevleri de yaşlıları için oluşturulan bir başka kurumdur. Burada yaşlıların bakım, yeme, içme, barınma gibi ihtiyaçları karşılanırken aynı zamanda sosyal bir ortam da sağlanır (Onat, 2004: 135). Huzurevleri sadece ihtiyaçların karşılanmasıyla kalmayıp yeni arkadaşlık ilişkilerinin de kurulabileceği yerler olduğundan yaşlı bireyler için kendi evlerinin veya çocuklarıyla beraber yaşamının yerini tutmasa da tercih edilebilir kurumlardır.

Gelişmiş ülkelerde yaşlıların barınma sorunlarına çeşitli alternatifler geliştirilmiştir. Özellikle son yıllarda yaşlı bireylerin kurum bakımından çok kendi evlerinde bakımlarının sağlanması önem kazanmış ve çalışmalar bu yönde ilerletilmiştir. Avrupa birliği ülkelerinde, yaşlıların barınması için bakım evleri yerine, yaşlı bireylerin psikolojik ve ruhsal dengelerinin olumsuz etkilenmesini önlemek ve gündelik yaşam olaylarından koparılmadan toplum içinde bağımsız bir yaşam sürmelerine yardımcı olmak için konut ve çevresinin yaşlı bireylere uygun tasarımı benimsenmiştir. Konut ve çevresinin düzenlemesi üzerine ağırlık kazanan politikalar çerçevesinde Hollanda'da, yalnız yaşayan ve günlük yaşam olaylarını gerçekleştirmekte zorlanan yaşlı bireyler için sağlık hizmetleri, kişisel bakımlarına yardım, ev işlerine yardım gibi çeşitli hizmetler sunulmaktadır (Çamur, 2001: 119). Gelişmiş ülkelerde görülen bu hizmet anlayışının yaygınlaşması, kurum bakımı yerine evde bakımı tercih eden yaşlı bireyler ve aileleri için yararlı olacaktır. Yaşlı bireylerin kurumlara alınarak toplumsal hayattan soyutlanmaları ve ev özlemi çekmeleri onları psikolojik olarak yıpratmaktadır. Bu şekilde onları evlerinde rahat ettirmeye ve ihtiyaçlarını evlerinde karşılamaya yönelik hizmetler yaşlı bireyleri de memnun edecektir.

Almanya'da yaşlı bireylerin barınma ihtiyaçlarına yönelik olarak yaşlı konutları, yaşlı evleri, yaşlı huzurevleri ve yaşlı bakımevleri bulunmaktadır (Yazıcı, 1994: 7). 2000li yıllarla birlikte aileler, yaşlı bakım hizmetlerini sadece kurumlarda profesyonel meslek elemanlarına bırakmak istememekte, kendilerinin de içerisinde bulunduğu bir karışım bakım modelini arzu etmektedirler (Sundström ve Johansson, 2005'ten akt. , Taşçı, 2010: 190). Nüfusun az bir kısmı kurum bakımını tercih etse de bu tür kurumlar yaşlıların hem ihtiyaçlarını karşılamalarına hem de barınacak bir yerleri olmasına olanak sağlamaktadır. Karışım bakım modeli de barınma hizmetleri konusunda sadece kurumda bakımın değil eve hizmet götürülmesinin de gereğini vurgular.

İngiltere'de, yaşlı bireylere ev veya barınabilecekleri bir kurum sağlamak yerel hükümetin görevidir. Ayrıca yalnız yaşayan yaşlı bireylere ev işleri, yemek, çamaşır ve acil çağrı hizmetleri gibi evlerinde hayatlarını kolaylaştırmak için verilen hizmetler de mevcuttur (Yazıcı, 1994: 9). İngiltere'de yaşlılar için oluşturulmuş "yaşlılar köyü" olarak isimlendirilen özel bölgeler bulunmaktadır (Altan, 2006). Yerel hükümetin yaşlı bireylerin barınma sorununa çözümü üstlenmiş olması ve kurumlar yerine evlerinde yaşamayı tercih eden yaşlı bireylerin ev işlerine yardımcı olunmasına yönelik oluşturulmuş hizmetlerin olması İngiltere'de yaşlı bireylere verilen değer ve önemin bir göstergesidir.

İsveç yaşlı bakımı konusunda Avrupa'da önemli bir yer teşkil etmektedir (Sundström ve Johansson, 2005'ten akt. , Taşçı, 2010: 187). İsveç'te belediyeler yaşlı bireyler için uygun yerleşim yerleri kurmuşlardır. Burada da yerel hükümet yaşlı bireyler için eve yardım servisi sağlamak zorundadır. Eve yardım servisi ev temizliği, yemek pişirme ve çamaşır yıkama gibi günlük ihtiyaçları karşılamaya yönelik hizmetleri kapsar (Yazıcı, 1994: 10). İsveç'te de yaşlı bireylerin kendi evlerinde barınmalarını kolaylaştıracak hizmetler mevcuttur.

Danimarka'ya bakacak olursak, burada da yaşlı bireylere yönelik hizmetler yaşlı bireyi kendi evinde destekleme üzerine kuruludur. Danimarka'da bakım evleri yapmak yerine, yaşlı bireylerin evlerine hizmet götürülmesi tercih edilmektedir (Yazıcı, 1994: 11).

Gündüz Bakım ve Destek Hizmetleri

Gündüz bakım hizmetleri huzurevi ve evde bakım hizmeti arasında bir çözüm alternatifidir (Bilotta ve diğ., 2010; JDceshel,2010; Shannon ve diğ. , 1998'den akt. , Oğlak, 2011: 121). Gündüz bakım hizmeti veren kurumlar, yaşlı bireylerin gereksiz ve erken kurum bakımına alınmasını önleme amacı taşır. Bu tür hizmetler, yaşlı bireyin toplumdaki kopmadan sosyal, eğitsel ve boş zamanlarını verimli kullanmalarına destek olarak, onların özsaygılarını artırarak güçlenmelerine ve bağımsız yaşamlarına yardım edip kendilerini daha iyi hissetmelerine yardımcı olmayı da amaçlar (Maxwell, 1994'ten akt. , Onat, 2004: 135). Bu hizmet türü kendi bakımını sağlayabilen yaşlıların yaşam kalitelerinin yükselmesine yardımcı olur.

Gündüz bakım hizmetleri verilen kurumlardan biri gündüz merkezleri (daycenters) denen kurumlardır ve sundukları hizmetler sağlık, beslenme, diyet, spor ve rehabilitasyon hizmetlerini içerir (Onat, 2004: 135). Böylelikle yaşlı bireyler kendi evlerinin rahatlığından vazgeçmek zorunda kalmadan sağlıklı yaşamları için gereken hizmetleri alabilirler. Bu da onların evlerinden ayrılmalarının kendilerinde oluşturabileceği olumsuz etkileri önler ve daha huzurlu olmalarına yardımcı olur.

Almanya'da evinde kalan yaşlı bireylere yemek servisi hizmeti sunulmaktadır. Gündüz bakım ve destek hizmetleri kapsamında yaşlı gündüz evleri, yaşlı kulüpleri ve yaşlı gündüz bakımevleri de hizmet vermektedir (Yazıcı, 1994: 8).

İngiltere'de hastalığı olan yaşlı bireyler için psikiyatrik gündüz bakım merkezleri vardır ve bu kişilerin tedavilerine yardımcı olarak onlara sosyal yardım sağlarlar. Sosyal kulüpler ve gündüz bakım merkezleri de yerel hükümetlerin yaşlı bireylere yatılı olmayan bakım hizmetleri sunmak için kullandıkları kurumlardır (Yazıcı, 1994: 9).

İsveç'te ancak 1990'lı yıllara gelindiğinde devletin yaşadığı borçlanmalar ve bunların yaşlıların gelirlerine yansımalarıyla beraber günlük bakım modeli ortaya çıkmıştır (Zaidi ve Gustafsson, 2007'den akt. , Taşçı, 2010: 188).

Evde Bakım Hizmetleri

Kurum bakımı hizmetleri genel olarak ruh sağlığı yerinde olan, günlük ihtiyaçlarını ve öz bakımlarını kendileri gerçekleştirebilen yani dışarıdan fiziksel yardıma fazla ihtiyaç duymayan bireylere verilir. Bu yönüyle de, asıl ihtiyaç sahipleri olan kendi ihtiyaçlarını kendileri karşılayamayan yaşlı bireylerin kurum bakımından yararlanamaması nedeniyle yetersiz bir uygulamadır.

Kurum bakımının bu eksikliğini gidermenin bir yolu kurumlara kabul edilebilecek nitelikleri taşımayan yaşlı bireylere evde bakım hizmeti sunmak ve bu hizmette çalışabilecek eleman yetiştirmek olabilir (Pınar, 2010: 153). Ayrıca uzun dönemli yatılı bakımın getirdiği mali yük ve yaşlı sayısının artmasıyla huzurevlerinde yatak sayısının azalması evde bakımı ortaya çıkarmıştır (Savaş, 2010: 132). Görüldüğü gibi ihtiyacı olan yaşlı bireylere uygun ortamda verilemeyen sağlık ve bakım hizmetleri, ev ortamında bakımı zorunlu kılmıştır. Evlerinden ayrılmaktan hoşlanmayan yaşlı bireyler için ev ortamında bakım daha yararlıdır ve alışmaları daha kolaydır.

Evde bakım hizmeti çok yönlü bir hizmettir. Ev işlerinin yapılması, kişisel bakıma yardım edilmesi, evde yemek hazırlayıp bırakmak, acil müdahale ve sağlık hizmetleri, ulaşımlarına yardımcı olmak gibi hizmetler evde bakım hizmetleri arasındadır (Karahan ve Güven, 2002: 157). Yaşlı bireylerin kişisel bakımlarına yardım edilmesi, temizliklerinin sağlanması, evlerinde yemek hazırlayarak düzenli ve dengeli beslenmelerine yardım edilmesi, gerektiği durumlarda sağlık müdahalelerinin yapılması ve sosyal hayattan kopmamaları ve bazı ihtiyaçlarını da karşılayabilmeleri için ulaşımlarında kolaylık sağlanması yaşlı bireylerin hayatlarını olumlu etkilemekte ve evde bakım hizmetlerine olan rağbeti artırmaktadır.

Evde bakım hizmetleri içerisine giren bir diğer hizmet türü de evlere yemek servisi (meals-on wheels) dir. Gelişmiş ülkelerde örneklerine rastlanan ve masrafları devlet, gönüllü kuruluşlar, yardım kuruluşları ve yerel yönetimler tarafından karşılanan yemek servis hizmeti, yaşlı bireylere ücretsiz ya da düşük ücretli beslenme imkânı sağlamaktadır. Sağlıklı ve düzenli beslenen yaşlı bireyler, hastalık ve diğer istenmeyen durumlara karşı daha dirençli olabilmektedir (Timonen ve O'Dwyer, 2010'dan akt. , Oğlak, 2011: 123). Evlere yemek servisi hizmeti, kendi yemeklerini hazırlamakta zorlanan, hazırlasalar bile ihtiyaçları olan besin maddelerini kullanamayan ve bu nedenle sağlık sorunları yaşayabilecek olan yaşlılar düşünüldüğünde yararlı bir hizmettir. Hem dengeli ve düzenli beslenmelerine hem de sağlıklı yaşamlarına destek sağlayan bu hizmetin sunulması yaşlı bireylerin hayatını kolaylaştırması açısından önemlidir ve yaygınlaştırılması gerekir.

Telefonla yardım servisi (tele-care services) yine yaşlı bireylere evlerinde sunulan hizmetlerdendir. Bu hizmet yaşlı bireylerin başkalarına olan bağımlılıklarını azaltmaya yardımcı oluyor ve zaman kaybını en aza indirerek ihtiyacı olan yardımı yaşlı bireye

sunuyor (Sorophire Council, 2010'dan akt. , Oğlak, 2011: 123). Yaşlı ve bakıma muhtaç bireylerin evleri gereksinimlerini karşılayabilecek nitelikteki özel alarm, özel geliştirilmiş kolye, acil uyarı butonları, cep telefonları, banyo rayları, düşmeyi anında merkeze ileten uyarı sistemleri ve yangın-su basmalarında uyarı butonları gibi yardımcı araç sistemleri ile donatılmaktadır (Office of Health and Information Highway Canada, 1998: 1). Bu araçlardan gelen sinyaller doğrultusunda ihtiyaç duyulan hizmet hemen yaşlı bireyin evine gönderiliyor ve bu şekilde zaman kaybı en aza indirilerek ihtiyacı karşılanıyor.

ABD evde bakım hizmeti konusunda en gelişmiş ülkelerden biridir. 1980'lerde Ulusal Evde Bakım Derneği kurulmuştur (Alnıgeniş, 2009: 52). ABD'de evde bakım hizmeti veren kuruluşlar belediyeler, kiliseler, özel şirketler ve sigortalardır.

Avrupa ülkelerinde de evde bakım uzun yıllardan beri uygulanan bir toplum hizmetidir. Hollanda, İsveç, Danimarka, İngiltere ve İskoçya gibi ülkelerde hükümetler evde bakım hizmetini sunarlar ve hizmet kalitesinin yükseltilmesi için desteklerler.

Ayrıca Kanada, Amerika, Avustralya, Almanya, Fransa ve Japonya gibi ülkelerde de evde bakım hizmeti sunulmaktadır.

Ekonomik Sorunlara İlişkin Hizmetler

Nüfusun giderek yaşlanması bunun sonucunda da bağımlı nüfus oranının artması, yaşlılar için sosyal güvenlik sisteminin masraflarını artırmış ve ülkelerin sosyal politikalar geliştirmelerini zorunlu kılmıştır.

Sanayileşme öncesi dönemde; yaşlı bireyler için sosyal güvenlik ihtiyacı aile içinde ve bir kenarda biriktirdikleri paralar ile sağlanmaktaydı. Sanayi devrimi etkisiyle geniş ailenin yerini çekirdek aile ve tek ebeveynli aileye bırakması, ailelerin yaşlı bireylerin bakımını sefalet ücretleri, uzun çalışma koşulları gibi nedenlerle karşılamakta zorlanması gibi nedenlerle ortaya çıkan sorunları çözmekte geleneksel sosyal güvenlik yöntemleri yetersiz kalmış ve devlet eliyle sosyal güvenlik ihtiyacı ortaya çıkmıştır.

II. Dünya Savaşından sonra devletler, refah içerisinde bir toplum ve maddi yönden güçlü bir devlet olma yolunda çalışmalar yapmışlardır. Toplum kademeleri arasında denge kurmak amaçlı kamu müdahaleleri yaparak, sermaye sahiplerine sosyal güvenlik yasaları, iş güvenliği gibi konularda baskı yapmışlardır (Şakar, 2004: 23). Yaşlı bireylere yönelik devletler, sosyal devlet olmanın sorumluluklarını yerine

getirmek, yaşlılar için görevlerini yapmak ve vatandaşların haklarını korumak zorundadırlar. Bu bağlamda yaşlı bireylere yönelik politikalar için uluslararası alanda önemli eylem planları da hazırlanmıştır. İlk olarak 1982 yılında Viyana'da yaşlanma ile ilgili politikaları belirlemek için 1. Yaşlılık Kongresi düzenlenmiştir. Kongrede yaşlılara yönelik bağımsız yaşam, katılımcılık, bakım, onurlu yaşam ve kendini gerçekleştirme gibi beş ögeyi içeren "Viyana Uluslararası Yaşlanma Eylem Planı" kabul edilmiştir (Türkiye'de Yaşlıların Durumu ve Yaşlanma Ulusal Eylem Planı, 2007: 16). 2002 yılında Birleşmiş Milletler tarafından Madrid'de düzenlenen 2. Yaşlılık Kongresi ise, yaşlı nüfusun yaşam kalitelerinin iyileştirilmesi, topluma uyum, geçim ve sağlık-problemleri ile tüm yaş gruplarını kapsayan politikalar oluşturulması ekseninde "Uluslararası Eylem Planı" hazırlanmıştır (Yaşlanma Uluslararası Eylem Planı, 2002). Bu eylem planları ile ülkelerin yaşlı bireylere yönelik koruyucu, önleyici ve destekleyici sosyal politikaların geliştirilmesini zorunlu kılınmaktadır.

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin (1948) 22. maddesine göre; herkesin, toplumun bir üyesi olarak, sosyal güvenliğe hakkı vardır. Ulusal çabalarla ve uluslararası işbirliği yoluyla ve her devletin örgütlenmesine ve kaynaklarına göre, herkes onur ve kişiliğinin serbestçe gelişim için gerekli olan ekonomik, sosyal ve kültürel haklarının gerçekleştirilmesi hakkına sahip olduğu vurgulanmıştır. Tüm insanlar için yaşamlarının tüm dönemlerinde sosyal güvenliklerinin sağlanması bir insan hakkıdır.

1989'da Sovyetler Birliğinin dağılması, liberalizmin yükselmesi, sosyal devlet düşüncesinin sorgulanması, sosyal güvenlikte özelleştirme tartışmalarının başlamasına neden olmuştur. Verimlilik ve karı artırmak için iş yasalarının ve sosyal güvenlik sisteminin getirdiği mali yüklerin azaltılması fikrini ortaya çıkarmıştır (Şakar, 2004).

Yaşlılara yönelik sosyal politikalar; emeklilik sistemi, sosyal bakım ve sosyal yardımlardır (Taşçı, 2010: 183). Bu sistemler sayesinde, yaşlanma sürecinin ortaya çıkardığı olumsuz getirileri en aza indirmek amaçlanmaktadır.

Sosyal güvenlik; herhangi bir meslek ya da sosyal risk yüzünden geliri ya da kazancı azalmış kişilerin başkalarının yardımına gerek kalmaksızın yaşama ve geçinme

ihtiyaçlarını karşılayan sistemler bütünüdür. Sosyal güvenliğin en etkin kolu sosyal sigortalardır (Gönencan, 1996: 59).

Yaşlılık sigortasının amacı ise, belirli bir yaşa ulaşan, çalışma gücünü ve isteğini kısmen ya da tamamen yitirmiş, dinlenme ihtiyacı hisseden yaşlılara yönelik sürekli bir gelir sağlamaktır (Şakar, 2004: 263). Devlet güvencesine dayalı, sosyal ve ekonomik risklere karşı tedbirleri gerektiren bir sistemdir. Yaşlı bireylerin gençken sahip olduğu yaşam standartlarının yaşlanma sürecinde de devlet desteğiyle aynı düzeyde sağlanması amaçlanmaktadır. Devletler yaşlıların ekonomik yoksulluğunu ortadan kaldıracak sosyal politikaları desteklemektedir.

Yaşlılar ile ilgili sosyal politika çalışmalarının diğer bölümü ise, sosyal bakım, sosyal hizmetler ve sosyal yardımlardır. Bu kapsamda yaşlılara yönelik kurum bakımı, evde bakım, gündüz bakımı, boş zamanları değerlendirme hizmeti, destekleyici hizmetler verilmektedir.

Ayrıca yoksulluk içinde bulunan yaşlılara yönelik devletler sosyal yardımlar yapmaktadır. Sosyal yardımlar, yoksul ve muhtaç durumdaki bireylere, insanca yaşama için genel vergi gelirleri ve devlet bütçesinden sağlanan yardımlardır (Tuncay, 2002: 24). Ayrıca toplumdaki bireyler de yaşlıların toplumdan dışlanmama, kendilerine yeter halde yaşamaları için yaşlılara destek olmakta ve yardımlarda bulunmaktadır.

Dünya'da yaşlılara yönelik bakım hizmetleri ve bu doğrultuda sosyal politika uygulamaları ülkeden ülkeye farklılık göstermekle birlikte, her ülkede yaşlılar için sosyal güvenlik sistemlerinin geliştirilmesi gerekmektedir.

İsveç'te yaşlılık sigortası 1913'te kurulmuştur (Tuncay, 2000: 29). Yaşlılık sigortasının finansmanı devlet katılımıyla ya da prim yoluyla sağlanmaktadır (Dokuzuncu kalkınma planı, 2006: 26). İsveç'te sosyal yardımların yapılması görevi belediyelere ve mahalli idarelere bırakılmış ancak kontrolü hükümetin sorumluluğundadır (Tuncay, 2000: 29). Belediyelere verilen bu güç ile ihtiyaç sahiplerinin kolaylıkla belirlenmesi ve etkili şekilde hizmet sunulması sağlanmaktadır.

Almanya'da yaşlılara yönelik sosyal güvenlik uygulamaları 1889 tarihli "Yaşlılık – Malullük Sigortası Yasası" ile emeklilik sistemi kurumsallaştırılmıştır (Kaya, 2009: 47). Ayrıca Alman sosyal refah rejimi 3 temel koldan yürümektedir. Bunlar yaşlılık, işsizlik, sakatlık ve yetimliğe karşı çoğunlukla yardım alanların katkılarına dayanmakta olan

güvenceler, Suç mağdurlarına ve savaş gazilerine katkı paysız ödenen tazminatlar ve diğer konumlarda bulunanlara verilen sosyal yardımlardır (Erdem, 2005: 8). Almanya'da yaşlıları da içine alan kapsamlı bir sosyal güvenlik politikası vardır.

İngiltere'de Normal emeklilik yaşı, erkekler için 65; kadınlar içinse hâlihazırda 60 olmakla birlikte, 2010 yılından itibaren kademeli olarak artması planlanmaktadır (Taşçı, 2010: 191). İngiltere'de kadınlar için 60 erkekler için 65 olan emeklilik yaşınının 2020 yılında herkes için 65 olacağı ve daha sonra 2046'ya kadar kademeli olarak 68'e yükseltileceği tasarlanmaktadır. Bu artışlarla beraber birey daha uzun süre iş yaşamında kalabilecek ve çalışırken kazandığı rolleri daha geç sürede bırakmış olacaktır.

İngiltere'de emeklilik sistemi iki uçlu yürütülmektedir. Emeklilik sisteminin birinci ayağı, dağıtım sistemine dayalı kamu yaşlılık sigortası şeklinde işlemektedir. Tam emeklilik maaşı alabilmek için, en az 44 yıl çalışıp, vergi mükellefi olmak gerekmektedir. (TÜSİAD, 2004: 94). Ancak İngiltere'de temel emeklilik geliri, asgari yaşam standartlarını devam ettirmek için gerekli olan gelir seviyesinden daha düşüktür. Bu nedendir ki birçok emekli, diğer özel kaynaklara ya da "asgari gelir garantisi"ni de içeren gelir-testine dayalı "gelir destekleri" ile yaşamlarını idame ettirmektedir (Zaidi ve diğ., 2001'den akt. Taşçı, 2010: 192). Yaşlı bireylerin yaşlanma süreçlerinde yaşadıkları hayat oldukça zorlayıcıdır ve bunun içinde ekonomik olarak yetersizlik yaşamlarının önüne geçilmesi gerekmektedir.

90'lı yıllara gelindiğinde, düşük gelirli çalışanlar için "Kamu İkinci Emekliliği", prim esasına dayalı programlar yerine geliştirilmiştir. 1999 yılında ise, "Refah Reformu ve Emeklilik Kanunu" yürürlüğe konmuştur. Daha düşük gelirli çalışanlar hedeflenmiş ve İngiliz emeklilik sisteminin özel ikinci bir destek ayağı olarak eklenmiştir (Béland, ve Shinkawa, 2007'den akt. Taşçı, 2010: 192). Emeklilik sisteminde düşük gelirli olanların önemsenmesi tüm vatandaşların haklarının korunması konusunda işlevseldir.

İtalya'da yaşlılara yönelik sosyal politikaların biri emeklilik sistemidir. Yunanistan, Japonya, İspanya ve ABD ile birlikte yaşlı-merkezli sosyal politika uygulamalarının en fazla etkin olduğu İtalya'da (Lynch, 2001'den akt. Taşçı, 2010: 194) emekli/yaşlılık ödemeleri sosyal yardımlar, sosyal emeklilik ve asgari emekli maaşı olarak üç şekilde verilmektedir. İtalya'da yaşlılar için yapılan kamu harcamaları özellikle de emekli

maaşları OECD ülkeleri arasında önemli derecede yüksektir. Ayrıca sosyal sigorta harcamaları da yaşlı bireyler için daha fazla yapılmaktadır (Ferrera, 2006'tan akt. , Taşçı, 2010: 194). Yaşlı bireylerin yaşlanmayla beraber sağlıklarında yaşadıkları bozulmalar nedeniyle, sosyal sigorta sistemlerine daha çok ihtiyacı ortaya çıkmaktadır.

İtalya'da sosyal yardımlar, resmi bir güvence ağı yerine yerel yönetimler, kilise, gönüllü kuruluşlar ve aileye dayanmaktadır (Buğra ve Keyder, 2006'den akt. , Kaya, 2009: 57). İtalya'da ulusal bir sosyal yardım sistemi bulunmaktadır.

Bu bölümde dünyada yaşlılara sunulan hizmetlerden bahsedildikten sonra sıradaki bölümde ülkemizdeki yaşlı hizmetleri ele alınacaktır.

TÜRKİYE'DE YAŞLI HİZMETLERİ

Türkiye'ye bakıldığında, Türk toplumu her dönemde yaşlı bireylerine yardım etmiş, yaşlı bireylerini korumaya almış ve desteklemiştir. Cumhuriyet döneminde önceleri yaşlıya yönelik hizmetler kurum bakımı olarak vurgulanırken, 90'lı yıllardan bu yana yaşlı bireyin ailesine destek sağlanarak evde bakım hizmetleri önem kazanmıştır (Akdemir, 1997). Yaşlı bireylerin bakım sorununun ortaya çıkmasıyla kurum bakımı hizmeti geliştirilmiş ve o zamanlar bu hizmet yaşlı bireyler için yeterli görülürken, toplumsal değişimle birlikte yaşlı bireylerin ailelerinin yanında bakılmalarının onlar için daha olumlu sonuçlar doğuracağı düşünülmüştür. Buna göre Türkiye'deki yaşlı bakımı hizmetleri temelde kurumda bakım hizmeti ve evde bakım hizmeti olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.

Yaşlılara koruma hizmetini veren ilk kurum 11. yüzyılda Selçuklular döneminde kurulmuştur. 11. yüzyılda Sivas'ta Reha Oğulları tarafından Darülrha (Huzurevi), Mısır'da Erbil Atabeyi Muzaffereddin Ebu Sait tarafından yaptırılan Gökbörü tesisleri ve dört darülaceze olduğu tespit edilmiştir. Osmanlı döneminde ise yaşlı bireylerin bakımıyla ilgili darülrhalar, vakfiyeler ve hastaneler hizmet verirken, 19. yüzyılda Darülaceze ve Kızılay Derneği gibi kuruluşlar bu konuda hizmet vermeye başlamıştır (ASPB Eylem planı, 2012: 6). Cumhuriyet dönemine gelindiğinde ise yaşlı bireylere bakım hizmetleri görevi 1930 yılında çıkartılan yasayla belediyelerin sorumluluğuna girmişken, 1963 yılında çıkartılan yasayla da bu görev Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı'na verilmiştir (Yazgaç, 1992). Böylelikle, bu zamana kadar gelişigüzel bir

biçimde yürütülen hizmetler, bir kurum çatısı altında toplanmıştır. Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı'nca ilk huzurevi 1966 yılında Konya'da açılmıştır.

1983 Anayasasıyla birlikte 2828 Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu kurulmuştur (Emiroğlu, 1995: 72). Uzun bir süre boyunca yaşlı bireylerle ilgili konu ve sorunlar bu kurumun bünyesi altında çözülmeye çalışılmıştır.

2011 yılında Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın kurulmasıyla yaşlı bakımı hizmetleri Özürlü ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü kapsamına girmiştir (ASPB Eylem Planı, 2012: 7). Yaşlı bakımına verilen önem geçmişten günümüze artarak devam etmekte ve yaşlı bakımı sürekli tartışılan bir konu haline gelmektedir.

Kurum bakımı hizmetlerinin odağında huzurevi vardır. Dölek (2009: 351)'e göre huzurevlerindeki özel bakım bölümleri ile sürekli bakım ve rehabilitasyon merkezleri yaşlı bireylere hizmet vermektedir. Huzurevi, evlerinde birtakım nedenlerle yalnız yaşayamayan yaşlılar için toplu bakım veren, yaşlıların yeme, içme, barınma ve sosyalleşme ihtiyaçlarını karşılayan yatılı kurumdur (Onat, 2004: 94). Güçsüzler yurdu da yatılı olarak hizmet veren kurumlardandır. Bu kurumlar, huzurevlerinden farklı olarak sosyal güvencesi, bakacak kimsesi olmayan yoksul yaşlı bireylere hizmet vermektedir (Dölek, 2011: 96). Huzurevi, yaşlı bireylere yaşlılarıyla birlikte vakit geçirme olanağı ve bu sayede sosyalleşmelerini sağlamasına rağmen yaşlı bireylerin ailelerinden uzakta yatılı kalmaları, çok fazla insanın birlikte yaşaması ve yalnız kalmak istediklerinde bunun için fırsat yaratılamaması, resmi bir kurumda yaşamanın getirisi olan sürekli denetleniyor olma düşüncesi yaşlı bireyleri psikolojik ve sosyal açıdan olumsuz yönde etkileyebilir.

Evde bakım hizmetleri, yaşlı hizmet merkezleri tarafından yürütülmektedir. Ayrıca bu merkezler gündüzlü bakım hizmetleri de sunmaktadır. Yaşlı Hizmet Merkezlerinde Sunulacak Gündüzlü Bakım ile Evde Bakım Hizmetleri Hakkında Yönetmelik (2008: 6)'e göre, yaşamını evde ailesi, akrabalarıyla veya yalnız sürdüren sağlıklı yaşlılar ile demans, Alzheimer vb. hastalığı olan yaşlıların yaşam kalitelerini artırmak, sosyal, psikolojik ve sağlık ihtiyaçlarının karşılanmasına olanak sağlamak, danışmanlık yapmak, kendi olanaklarıyla karşılamakta güçlük çektikleri konular ile günlük yaşam faaliyetlerinde destek hizmetleri vermek, sosyal etkinlikler düzenleyerek sosyal ilişkilerini zenginleştirmek ve boş zamanlarını değerlendirmelerini sağlamak,

aktivitelerini artırmak ve gerekli olduğu zamanlarda aileleri ile iletişime geçilerek yaşlı bireylerin sorunlarını en aza indirmek amacıyla “Gündüzlü Bakım Hizmeti” sunumu; akıl ve ruh sağlığı yerinde olup herhangi bir özürlü ve tıbbi bakıma ihtiyacı olmayan yaşlıların bakımı ile ilgili olarak yetersiz kalınan durumlarda yaşlının yaşamını evde devam ettirebilmesi için yaşam ortamının iyileştirilmesi, günlük yaşam faaliyetlerine yardımcı olunması amacıyla “Evde Bakım Hizmeti” sağlanmaktadır (Dölek, 2011: 96-7). Evde bakım hizmeti yaşlı bireylerin de tercih ettikleri hak temelli bir hizmet modelidir. Uzun yıllar boyunca yaşadıkları ve alışık oldukları ortamdaki ayrılmak çoğu yaşlı için zor ve istenmeyen bir durumdur. Yaşlı bireyler evlerinde istedikleri gibi rahat, bağımsız ve kendilerine ait bir ortamda yaşamak istemektedirler. Fakat sağlık sorunları ve maddi yetersizlik gibi nedenlerle yaşlı bireyler desteğe ihtiyaç duymaktadırlar. Bu açıdan her birinin kendine ait özel sorunlarına yönelik hizmetler yaşlı hizmet merkezleri tarafından sağlanmaktadır. Evde bakım hizmetinin genelci yaklaşımla yürütülmesi, yaşlı bireyin birlikte yaşadığı aile bireylerine de danışmanlık hizmeti verilmesi ve bakım sorununu üstlenen aile bireyine yardımcı olması açısından olumlu bir adımdır. Ayrıca yaşlı bireylerin nüfusunun artması kurum bakımı olanağını azaltması sonucunda evde bakım hizmetlerinin önemi artmaktadır.

Yaşlı dayanışma merkezleri, bakımı evde gerçekleştirilen yaşlı bireyleri, gündüzleri yaşlılarıyla bir araya getirerek çevresel ilişkilerini güçlendirmelerini ve birçok etkinliklere katılmalarını sağlamaktadır. Bu merkezlerde yaşlı bireyler gündüzleri evde yalnız kaldıklarında ya da sosyalleşmek istediklerinde kendi akran grubundan bireylerle etkileşime geçerler ve düzenlenen çeşitli faaliyetlere katılarak yaşam doyumlarını artırırlar.

Yaşlı bireylerin emeklilik hakkını kazanarak sosyal güvenliklerinin sağlanması anlamına gelen sosyal güvenlik hizmetleri de yaşlı bireylere sunulan bir diğer hizmettir (Dölek, 2009: 351). 2022 sayılı, 65 yaşını doldurmuş Muhtaç, Güçsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkındaki Kanun kapsamında ödenen aylıklar, 2012’de 633 sayılı KHK ile Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından ödenmeye başlanılmıştır (ASPB Eylem Planı, 2012: 17). Ödenen bu aylıklarla yaşlı bireylerin yaşadıkları ekonomik sorunların çözümüne destek olunmakta ve sosyal devlet olma yolunda devlet, yaşlı bireyine sahip çıkmaktadır.

Belediye ve Sivil Toplum Örgütlerinin Hizmetleri de yaşlılara sunulan hizmetler arasında yer almaktadır. Dölek (2009: 351)' e göre, bu hizmetler kapsamında barınma, sağlık, beslenme, boş zaman değerlendirme, ulaşım ve belediye hizmetlerinde (su ve vergiler gibi) indirim gibi yaşlı bireye yönelik hizmetler bulunmaktadır.

Yaşlı bakım hizmetlerindeki harcamalardaki artış, yaşlı nüfusundaki artış, hizmetlerin yetersizliği gibi sebeplerle yeni politikalar oluşturmak zorunlu hale gelmektedir (Büyükcoşkun, 1990: 14). Ülkemizde gerçekleştirilen Evde Yaşlıya Yardım Projesi de yaşlı bireylerin sayısının huzurevleri kapasitelerine yetmemesi, kurum bakımı hizmetinin yaşlı bireyin evinde göreceği hizmetten daha iyi olmadığı düşünülmesi gibi sebeplerle ortaya çıkmıştır.

Evde Yaşlıya Yardım Projesi, yaşlı bireylerin ve ailelerinin karşılayamadıkları gereksinimleri karşılamayı içerir (Aksüllü, 2002: 16). Buna bağlı olarak yaşlı birey kurumda değil kendi evinde ve ailesiyle birlikte kalıp çevresinden kopmazken maddi yardımla da evinde bakımı için destek olunur.

SONUÇ

Yaşlanma her bireyin doğumu ile başlayıp ölümüne kadar devam eder. Yaşlılık ise, yaşam evrelerinden biri olmakla birlikte içinde yaşanılan topluma ve kültüre göre farklı anlam ve sorunlar içerebilmektedir. Bireylerin yaşam deneyimleri ve kendini gerçekleştirmeleri ile bağlantılı olarak yaşlılıktaki yaşamları şekillenmekte ve yaşamın son evresi olarak tanımlanabilecek yaşlılık döneminde bireyi her anlamda olumlu ya da olumsuz etkileyebilecek faktörler ortaya çıkmaktadır.

Fiziksel, bilişsel, psikolojik, sosyal ve ekonomik iyilik hali yaşlının yaşlılık dönemini nasıl geçireceğini belirler. Yaşlılıkla birlikte ortaya çıkan sağlık sorunları (biyolojik ve ruhsal problemler), sosyal izolasyon, ekonomik yetersizlikler yaşlının yaşamını zorlaştırmaktadır.

Geniş aileden çekirdek aileye geçiş ve kırsaldan kente göç ile birlikte yaşlıların bakım sorunu da ortaya çıkmakta ve bu doğrultuda yaşlının bakımında ailenin yerini devletin almaya başladığı görülmektedir. Yaşlıların konut ve bakım sorununa ilişkin çözüm olarak akla ilk gelen huzurevi hizmetinin yanında evde bakım hizmetleri de yerini almaya başlamıştır.

Yaşlılara yönelik sosyal alanda değişim ve beklentilere uygun olarak kalıcı ve pratik çözümlerin üretilmesi açısından tüm politikaların yeniden ele alınması ve geliştirilmesi şarttır.

Türkiye’de yaşlılara dönük hizmetler kurum bakımı, evde bakım, evde yalnız kalan yaşlıya destek hizmetleri, sosyal destek hizmetleri, yaşlı dayanışma merkezleri, özel kuruluşlarca sağlanan hizmetler şeklinde sıralanabilir. Darülaceze ve Kızılay Derneğinin faaliyetleri de ülkedeki geçmişleri düşünülüğünde oldukça önemlidir. Gelişen ve dönüşen dünya düzeni içinde yaşlıların çoğunun tümüyle bakıma ihtiyaç duyacak halde olmamaları durumunda kendi evlerinde kalma istekleri ön plana çıkmaktadır.

Yaşlıların güncel süreçler dikkate alındığında daha çok kendi evinde veya eve benzer bir ortamda kurum bakımından uzak yaşama amacında oldukları düşünülüğünde bu yönde evde yaşamı destekleyici çalışmaların oluşması önemlidir.

Yaşlı bireylerin ihtiyaç duydukları hizmetlerin başında gelen temizlik, yemek yapımı ve alışveriş gibi konularda yaşlıların yerel düzeyde hizmet sunumuna ihtiyaçları vardır. Bu çalışmaların da yine yerel yönetimlerce organize edilmesi gereklidir.

Her bireyin biricik olduğu ve yaşlı bireylerin de farklı özelliklere sahip oldukları düşüncesiyle hareket edildiğinde yaşlı bireylerin biyolojik, fizyolojik ve psikolojik durumları dikkate alınıp her birinin özelliklerine uygun olarak hizmet verilmelidir.

Yaşlı bireylerin sosyalleşmelerine yönelik aktiviteler düzenlenerek bu aktivitelerden yaşlı bireylerin haberdar olması sağlanmalıdır. Özellikle yalnız yaşayan yaşlı bireylerin sosyalleşmeleri adına bu tipte çalışmaların sayısının artırılması gereklidir.

KAYNAKÇA

Akal S. (2005). Evde yaşayan yaşlı bireylerin yaşam kalitesine etki eden etmenlerin değerlendirilmesi. Sivas, Cumhuriyet Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Hemşirelik Programı, Yüksek Lisans Tezi.

Akdemir, N. (1997). Geriatri I: Hemşirelik Bakımı, Gökçe K ve ark (Ed), Hekimler Yayın Birliği, Ankara, s.116-145.

- Aksüllü, N. (2002). Kurumda ve Evde Yaşayan Yaşlı Bireylerin Algılanan Sosyal Destek Faktörleri ile Depresyon Arasındaki İlişki. (Yüksek lisans tezi). Cumhuriyet Üniversitesi/Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Sivas.
- Alnıgeniş, E. (2009). Evde Bakım Hizmetlerine Bakış. [Elektronik Sürüm]. Sağlık Düşüncesi ve Tıp Kültürü Dergisi, 10, 48-52.
- Altan, Ö. Z. (2006). Sosyal Politika. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- ASPB Eylem Planı, (2012). Erişim Tarihi: 21. 11. 2014. <http://www.eyh.gov.tr/tr/html/8638/Yaslilik+Eylem+Plani>
- Bahar, A. (2005). Huzurevinde Yaşayan Yaşlıların Anksiyete ve Depresyon Düzeylerinin Belirlenmesi. Gaziantep Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep.
- Bilir, N. (2004). Yaşlanan Toplum İçinde. (Ed: Gökçe-Kutsal Y.) Sağlıklı ve başarılı yaşlanma. Hacettepe Üniversitesi Hastaneleri Basımevi, Ankara, s:1-9.
- Borglin, G., Jakobsson, U., Edberg, A. K., & Hallberg, I. R. (2005). Self-reported health complaints and their prediction of overall and health-related quality of life among elderly people. International journal of nursing studies, 42(2), 147-158.
- Büyükcoşkun, A. (1990). Yaşlı Bireyin Sorunları ve Bakım Gereksinimlerinin Saptanması. (Doktora tezi). Hacettepe Üniversitesi/Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Çamur, K. (2001). Avrupa Birliği'nde Yaşlılık: Hollanda Örneği. Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi, 1/2(115-124).
- Dölek, B. Ö. (2009). Geriatrik Sosyal Hizmet, 07-08 Mayıs, V. Ulusal Yaşlılık Kongresi, Sivas. 349-357.
- Dölek, B. Ö. (2011). Türkiye'de Üniversite Hastanelerindeki Geriatri Bilim Dallarına Bağlı Geriatri Ünitelerinde Verilen Hizmetin Sosyal Hizmet Temelinde Değerlendirilmesi. (Doktora tezi). Hacettepe Üniversitesi/İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Ankara.
- Durgun, B. & Tümerdem, Y. (1997) Kentleşme ve yaşlılara sunulan hizmetler. Geriatri,2(3):115-120.

- Emiroğlu, V. (1995). Yaşlılık ve Yalının Sosyal Uyumu. Ankara: ahıs Yay.
- Er, D. (2009). Psikososyal Açıdan Yaşlılık, Fırat Sağlık Hizmetleri, 4 (11), 131-142.
- Erdem, I. (2005). Avrupa'da Asgari Gelir Uygulamaları. İstanbul: Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı ve Boğaziçi Üniversitesi Araştırma Fonu.
- Gnencan, Z. (1996) Emekli Aylıklarının Gelişimi. SSK ve Emeklilerin Sorunları Sempozyumu'nda sunulan bildiri. Türkiye İi Emeklileri Cemiyeti, Ankara, 02-03 Nisan. 58-70.
- Gündüzlü Bakım ile Evde Bakım Hizmetleri Hakkında Yönetmelik, (2008). http://www.ttb.org.tr/mevzuat/index.php?option=com_content&task=view&id=603&Itemid=33
- Hazer, O. & Aslan, . (2010). Yaşlılıkta Sosyal İlişki ve Toplumsal Hayata Katılım [Elektronik Sürüm]. Akad Geriatri, 2 (3), 143-147.
- İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi. http://www.unicef.org/turkey/udhr/_gi17.html
- Kalkan, M. (2008). Yaşlılık: Tanımı, Sınıflandırması ve Genel Bilgiler. Psikolojik, Sosyal ve Bedensel Açıdan Yaşlılık içinde. Ankara: nc. 1-17.
- Karahan, A. , Güven S. (2002). Yaşlılıkta Evde Bakım. [Elektronik Sürüm]. Türk Geriatri Dergisi, 5 (4), 155-159.
- Kaya, B. (1999). Yaşlılık ve Depresyon I. Tanı ve Değerlendirme: Turkish Journal of Geriatrics, 2(2):76-82.
- Kaya, E. (2009). Yoksullukla Mücadelede Avrupa'nın ve Türkiye'nin Sosyal Yardım Modeli. (Sosyal yardım uzmanlık tezi). Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Kaygusuz, C. (2008). Yaşlılık Kuramları. Psikolojik, Sosyal ve Bedensel Açıdan Yaşlılık içinde. Ankara: nc. 215-249.
- Kızılkaya, M., Kotu, N. (2006). Yaşlılıkta lm Kavramı ve Hemşirelik Yaklaşımı, Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu, 9 (4).
- Konak, A., idem, Y. (2005). Yaşlılık olgusu: Sivas Huzurevi rnei. Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 29(1): 23-63.
- Koar, N. G. (1996). Sosyal Hizmetlerde Yalı Refahı Alanı. Ankara: Şafak Yay.

- Milliyet Gazetesi. Dünyada emeklilik yaşı. (2010, 12 Nisan). Erişim Tarihi 23 Kasım 2014, <http://www.milliyet.com.tr/fotogaleri/40915-yasam-dunyada-emeklilik-yasi/5>
- Neugarten, B.L., Havighurst, R.J. & Tobin, S.S. (1961). The Measurement of Life Satisfaction. *Journal of Gerontology*, 16, 134 -143.
- Office of Health and Information Highway Canada (1998). <http://www.hc-sc.gc.ca/hcssss/pubs/ehealthesante/1998-tele/index-eng.php>
- Oğlak S. (2011). Türkiye’de Yaşlı Bireylerin Bakım Gereksinimlerine Yönelik Yaşadığı Ortamda Sunulacak Bakım Modelleri [Elektronik Sürüm]. "İş, Güç" En-düstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi,13 (4),115-130.
- Onat, Ü. (2004). Yaşlanma ve Sosyal Hizmet. Yaşlılık Gerçeği. Ankara. H. Ü. Hastaneleri, 131-159.
- Onur, B. (2011). Gelişim Psikolojisi Yetişkinlik, Yaşlılık, Ölüm. Ankara: İmge.
- Pınar, R. (2010). Türkiye’de Evde Bakımda Mevcut Durum. Akademik Geriatri 2010 Kongresinde sunulan bildiri. Kaya Artemis Otel, Gazimağusa, KKTC, 26 – 30 Mayıs 2010.http://www.akademikgeriatri.org/geriatri_konusmaci_metinleri/16.pdf
- Savaş, S. (2010). Avrupa Ve Dünyada Gündüz Bakım Evleri. Akademik Geriatri 2010 Kongresinde sunulan bildiri. Kaya Artemis Otel, Gazimağusa, KKTC, 26 – 30 Mayıs 2010.http://www.akademikgeriatri.org/geriatri_konusmaci_metinleri/11.pdf
- Saygılı, S. (2010). Yaşlılık Psikolojisi. İstanbul: Elit Kültür.
- Şakar, M. (2004). Sosyal Sigortalar Uygulaması. İstanbul: Der.
- Talas, C. (1981). Toplumsal Politika Giriş. Ankara: S Yayınları.
- Taşçı, F. (2010). Yaşlılara Yönelik Sosyal Politikalar: İsveç, Almanya, İngiltere ve İtalya Örnekleri. *Çalışma ve Toplum*, 1. 175-202.
- Terzioğlu, G., Güven, S. , Hazer, O. , Öztop, H. , Şener, A. (2004). Yaşlılıkta Sosyal ve Ekonomik Yaşam. Yaşlılık Gerçeği. Ankara: H. Ü. Hastaneleri, 115-130.
- Tınar M.Y. (1999). Çalışma Yaşamı ve Kişilik. *Mercek Dergisi*, 14.

Tomanbay, İ. (2002). Sosyal Rehabilitasyon-Sosyal Geriatri. Yeşim Gökçe Kutsal (Ed.), Geriatri içinde. Ankara: Turgut. 248-259.

Tuncay, A. C. (2000). Sosyal Güvenlik Hukuk Dersleri. İstanbul: Beta.

Türkiye'de Yaşlıların Durumu ve Yaşlanma Ulusal Eylem Planı, 2007. Erişim Tarihi 21 Kasım 2015, <http://www.eyh.gov.tr/tr/html/8638/Yaslilik+Eylem+Plani>

TÜSİAD (2004); Türk Emeklilik Sisteminde Reform: Mevcut Durum ve Alternatif Stratejiler, Haz. Yusuf Alper, Selahattin İmrohoroğlu ve Serdar Sayan, TÜSİAD Yayınları, İstanbul.

Yaşlanma Uluslararası Eylem Planı. (2002).<http://www.gebam.hacettepe.edu.tr/eylem.pdf>

Yazgaç, R. (1992). Yaşlılık ve huzurevleri istanbul'da 4 huzurevinde yapılan bir araştırma. Yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yazıcı, R. (1994). Yaşlı Bireylerin lm Kaygısı ve Bunun Günlük Yaşam Aktivitelerine Olan Etkisinin Araştırılması. (Yüksek lisans tezi). İstanbul niversite-si/Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

ANKARA'DA SOSYAL HİZMET EĞİTİMİ ALAN DÖRDÜNCÜ SINIF ÖĞRENCİLERİNİN ÖZ-DUYARLIKLARININ SOSYO-DEMOGRAFİK DURUMUNA GÖRE İNCELENMESİ

Melike TEKİNDAL¹

ÖZET

Bu araştırmanın amacı, Hacettepe, Ankara ve Başkent Üniversitelerinde sosyal hizmet eğitimi alan dördüncü sınıf öğrencilerinin öz-duyarlık becerilerinin sosyo-demografik özelliklerine göre incelenmesidir. Araştırma da nicel araştırma modeli kapsamında, kesitsel tarama modeli uygulanmıştır. Araştırmanın evrenini Ankara'da sosyal hizmet bölümü dördüncü sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Örneklemi ise Ankara, Başkent ve Hacettepe Üniversitelerinde sosyal hizmet eğitimi alan dördüncü sınıf öğrencileri meydana getirmektedir.

Araştırma kapsamında öğrencilere Neff (2003) tarafından geliştirilen ve Akın, vd. (2007) tarafından Türkçeye adaptasyonu gerçekleştirilen Öz-duyarlık ölçeği ve çeşitli sosyo-demografik değişkenleri barındıran Kişisel Bilgi Formu uygulanmıştır. Değişkenler tanımlanırken ortalama±standart sapma, yüzde ve frekans değerleri kullanılmıştır. Birden fazla yanıtı değişkenler, çoklu yanıt (Multiple Response) yöntemi ile değerlendirilmiştir. Bağımsız iki ve üç grup karşılaştırması yapılmıştır. Testlerin anlamlılık düzeyi için $p<0,05$ değeri kabul edilmiştir.

Sonuç olarak, araştırmada sosyo-ekonomik değişkenlerden yaş, cinsiyet, okunulan üniversite, barınılan yer, insanlarla olan iletişim değerlendirmesi, kendi öz-duyarlık değerlendirmeleri, üniversitenin öz-duyarlığa etkisi ve katılımcıların öz-duyarlıklarının beceri derslerinin öz-duyarlıklarını etkileme durumları anlamlı bulunmuştur. En uzun süre yaşanan yer, aylık gelir, kardeş sayısı ve ebeveynlerin medeni durumlarının ise öz-duyarlık üzerinde herhangi bir etkisi görülmemiştir.

¹ Yrd. Doç.Dr. İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü. E-Posta: melike.tunc@ikc.edu.tr

Anahtar kelimeler: Sosyal hizmet eğitimi, üniversite öğrencisi, öz duyarlılık

AN ANALYSIS OF THE SOCIO-DEMOGRAPHIC STATUS OF SELF-COMPASSION OF FOURTH-GRADE STUDENTS WITH SOCIAL WORKEDUCATION IN ANKARA

ABSTRACT

The aim of this research is to examine the self-compassion skills of fourth-year students who have received social work education in Hacettepe, Ankara and Başkent Universities according to their socio-demographic characteristics. In the context of the research quantitative research model, a cross-sectional survey model was applied. The universe of research is the fourth grade students in social work department in Ankara. The sample is the fourth grade students who take social work education in Ankara, Başkent and Hacettepe Universities.

Under investigation, "Personal Information Form" including self-compassion scale and several sociodemographic variables, improved by Neff (2003b), which was adapted to Turkish by Akın et.al. (2007), was applied to the students. After completing research data, data analyzes were done. The mean \pm standard deviation, percent, and frequency values are used when variables are defined. Multiple response variables were assessed by the Multiple Response methods. Independent two and three group comparisons were made. For the significance level of the tests, $p < 0.05$ was accepted.

At the end of analyzing, it was significant that age, sex, university, residing, evaluating of communication with people, self-compassion evaluation, the self-compassion effect of the university and the effect of participants' self-compassion on self-compassion skill courses that are one of the socioeconomic variables. But it could not be seen the effect of the number of siblings, parents' marital status, the longest-lived place and monthly income on self-compassion.

Keywords: Social work education, university students, self-compassion

GİRİŞ

Sosyal hizmet, merkezinde sosyal adalet, insan hakları ve farklılıklara saygı ilkesini barındıran, yaşam zorluklarıyla ilgilenen, sosyal refahı geliştirmek için sosyal bilimlerden yararlanan bir alan; sosyal değişim ve gelişimi teşvik eden akademik bir disiplin ve bireylerin güçlendirilmesini amaçlayan uygulama odaklı bir meslektir (IFSW, 2014). Sosyal hizmet eğitiminin amacı, sosyal hizmetlerin planlaması örgütlenmesi ve uygulanmasında rol alacak mesleğin evrensel ilke, değer ve bilgisiyyle donanmış içinde yaşadığı toplumun yapısı ve özellikleri hakkında yeterli bilgiye sahip profesyonel meslek elemanları yetiştirmektir. Mesleğin evrensel ilke, değer ve bilgisiyyle toplumsal yapıya ilişkin bilgilerin sürekli gelişme içinde olduğu düşünüldüğünde, eğitimin bu dinamizmini yakalayacak biçimde örgütlenmesi gerekir.

Sosyal hizmet kuramı bilgi, beceri ve değer olmak üzere üç temel unsur üzerine inşa edilmektedir. Nitelikli ve etkili bir sosyal hizmet için yeterli bilgiye, bilgiyi uygulamaya dönüştürebilmek için de yetkinliğe yani beceriye sahip olmak gerekir. Dolayısıyla yetişen ve yetismekte olan sosyal hizmet uzmanlarının beceri anlamında kendilerini her daim yetiştirmek ve geliştirmek sorumluluğu vardır. Çünkü bir meslek ve disiplin olarak sosyal hizmette sürecin en önemli bileşeni ve kaynaklarından biri sosyal hizmet uzmanının kendisi olmakta ve sosyal hizmet uzmanı da müdahalenin bir aracı olmaktadır.

Sosyal hizmet çok geniş bir çalışma alanına sahiptir. Her müracaatçı farklı olduğu için kullanılacak bilgi, beceri ve değerlerde farklı olacaktır. Bu nedenle yaratıcılık ön planda olmalıdır. Bu yaratıcı yön, sosyal hizmetin sanat yönünü oluşturur (Johnson,1995). Uygulamada bilgi, değer ve beceriler yaratıcı bir şekilde birleştirilir ve profesyonel sosyal hizmet ortaya çıkar. Yardım sürecinde bilgi, değer ve beceriyi uygun ve yaratıcı biçimde bir araya getirmek sosyal hizmet uzmanının en önemli özelliğidir. Alanda çalışan sosyal hizmet uzmanlarının mesleği tam anlamıyla yerine getirebilmek ve müracaatçıyı anlayıp, ona yardımcı olabilmek için bazı becerilere sahip olması gerekir. Bu beceriler sayesinde uzman müracaatçıyı daha iyi analiz eder, onunla daha sağlıklı iletişim kurar ve profesyonel bir biçimde ona yardımcı olur. Bundandır ki becerilerin sosyal hizmet eğitimindeki yeri kesinlikle yadsınamaz. Sosyal hizmet mesleği bireylerle, gruplarla ve örgütlerle çalışan bir disiplindir. Bu çalışmayı bireylerle yaparken öncelikle sorunu doğru analiz etmeli, müracaatçı ile iletişimini sağlıklı bir biçimde kurmalı, sorunun çözümüne yönelik planlama, ön

değerlendirme yapmalı, müdahale ve hizmet sunmalıdır. Tüm bunları uygulamada gerçekleştirebilmek için ise kapsamlı bir eğitime ihtiyaç duyulur.

Bu bağlamda sosyal hizmet uzmanının direkt olarak insanla çalışan bir meslek elemanı olduğu düşünülürse sahip olması gereken becerilerin ne denli önemli olduğu anlaşılır. Sosyal hizmet uzmanı kendi yaşam deneyimlerine bakış açısı, kendisine karşı anlayış sahibi olması, hizmet almak isteyen bireye vereceği hizmetin etkili olması ile bağlantılıdır.

Beceri temelinde yer alan duyarlılık geliştirilmesi gereken bir noktadır. Bu da insanın öz-duyarlılığını geliştirmesi ile başlayacaktır. Bununla birlikte sosyal hizmet uzmanının öz-duyarlılığın yüksek olması müracaatçısıyla olan iletişiminin gücüne de yansır. Sosyal hizmet uzmanı müracaatçısına karşı kendi duygu düşünce ve davranışlarını yapıcı bir şekilde iletebilmek için öz-duyarlılık becerisine ihtiyaç duyar. Öz-duyarlılık kişinin kendine karşı beslediği bireysel farkındalığını, anlayışını, hayatın ona yaşattığı deneyimleri kabullenmesini, kötü deneyimler karşısında hayata karşı soyutlanmamasını içeren bir kavramdır (Tedeschi ve Calhoun, 2004). Bu kavramı içselleştiren bireyin benlik saygısı da artacaktır ve iyilik hali süreklilik kazanacaktır. Bunun üzerine sosyal hizmet uzmanı, kendine, çevresine ve özellikle de müracaatçı gruplarına bu becerilerini yansıtacak tutumlarda bulunur. Öz-duyarlılık sosyal hizmet uzmanının nitelikli müdahalede bulunabilmesi için destekleyici bir beceridir. Bu sebeplerden dolayı sosyal hizmet mesleğini icra edecek meslek elemanlarının öz-duyarlılıklarının gelişmiş olması son derece önemlidir.

Başka insanları nasıl etkilediğimiz ve diğer insanların bizim üzerimizde nasıl bir etkisi olduğu üzerine sabit ve yerleşik olmayan bir bakış açısı geliştirmek için kişi kendini tanımalı ve yönetebilmedir. Ayrıca farklı sistemlerde sosyal hizmet eğitimi veren kurumların verdikleri eğitimde bilgi, beceri ve değer üçlemesinin sorgulanması, bunları öğrencilerin içselleştirmeleri ve hayatlarına uygulamaları bazında önemlidir. Bu farklı sistemlerde eğitim almış öğrenciler farklı becerilere odaklanabilir ya da becerilerini geliştirme olanaklarına sahip olamayabilirler. Bu durumda alana çıktıklarında da eksik kalabilir ve hata yapabilirler. Sonuç olarak insan hakları ve sosyal adalet temelinde uygulama yapabilmek, müracaatçıları tanıyabilmek adına öncelikle sosyal hizmet uzmanlarının kendilerini tanımaları gerekmektedir. Kendilerini tanımaları da öz-duyarlılık becerilerinin gelişmesi ile paralellik göstermektedir. Bu

sebepten Ankara'da eğitim alan sosyal hizmet bölümü dördüncü sınıf öğrencilerinin öz-duyarlıklarının incelenmesi bir gereklilik olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu araştırmanın amacı Ankara'da eğitim alan dördüncü sınıf sosyal hizmet bölümü öğrencilerinin öz-duyarlıklarının sosyo-demografik özelliklerine göre öz-duyarlık düzeylerine olan etkisini araştırmaktadır.

Bu nedenle öncelikle öz-duyarlığın ne olduğuna, bileşenlerine, sosyal hizmet beceri temelinde öz-duyarlığın yerine yer verilmektedir. Makalenin ikinci bölümünde de yöntem, analiz ve bulgulara yer verilmiştir. Üçüncü bölümünde ise tartışma, sonuç ve önerilere yer verilmiştir.

Öz-Duyarlık Tanımı

Öz-duyarlık tanımı temelde duyarlık kavramıyla bağlantılıdır. Başkasının sorun yaşadığı ya da sıkıntılı olduğu durumlarda onunla bağlantıda olma, yaşadığı sıkıntıların sonucu ortaya çıkan duygularını kabullenmesi için ona destek olma, güçlendirme, hoşgörülü yaklaşma, kabullendirme duyarlı olmayı içerir. Duyarlık sağduyulu ve doğru yargılama gücüne sahip olmayı da içerir. Duyarlı olmak, destek olunacak kişiye önyargısız olmayı gerektirir. Ayrıca onun diğer bütün insanlar gibi hata yapma hakkına sahip olduğunu hissettirmek de bu gerekliliklerdendir. Bu bağlamda Öveç (2007)'in de belirttiği gibi duyarlık kapsamında yargılamadan anlamaya çalışmak, sabırlı olmak, sevecen olmak ve anlayışlı olmak yer almaktadır.

Öz-duyarlık, duyarlık kavramının daha özelleştiği ve daraldığı bir kavramdır. Duyarlık kişinin bir başkasına karşı sağduyulu olması iken öz-duyarlık kendine karşı anlayış sahibi olması, hoşgörülü olması, kendine özenli davranmasıdır. Kendine karşı tutumu yargılayıcılıktan ve mükemmeliyetçilikten uzak olmalıdır. Ancak böyle bir durumda benlik saygısı gelişebilir ve kendini olduğu gibi kabullenebilir. Bu sayede hatalarından dolayı kendini toplumsal yaşamdan soyutlamaz (Neff, vd., 2005; Neff, vd., 2007).

Öz-duyarlık süreci, kişilerin benliği ile ve diğer bireyler ile ilişkili deneyimleri kavramasına izin vermekte olan bilişötesi aktivite ile meşgul olmasını gerektirmektedir. Bu süreç kişinin kendisi ile aşırı bir şekilde ilgilenmesi ve özdeşleşmesini ve sosyal ilişkilerin kopmasına sebep olabilecek benmerkezci yabancılaşmayı engeller. Ayrıca şahısların, kişisel deneyimlerini daha geniş bir perspektiften ele almasına ve yaşanmakta olan sıkıntı ve acı dolu deneyimlerin boyutlarını daha net bir şekilde yardım eder (Neff, 2003a).

Değişim ve gelişim insanlığın doğasında vardır. Öz-duyarlık da kişilerin kendilerinin, çevrelerinin değişim ve gelişimlerine katkı sağlar. Kişi hayatındaki sıkıntı veren durumlara olan bakışını onlardan kaçmak ya da görmezden gelmek yerine onları doğal karşılama ve kabullenme yoluna giderek sorunlarına karşı bakış açısını değiştirebilir. Bu yeni bakış açısı kişiye kendini cesaretlendirme ve farkındalık olarak geri döner.

Öz-Duyarlık Bileşenleri

Neff (2003a:85-102; 2003b:223-250) Öz-Duyarlığın üç temel bileşenden oluştuğunu belirtmektedir: 1. Öz-yargılamaya (self-judgment) karşı özsevecenlik (self kindness), 2. İzolasyona (isolation) karşı paylaşımların bilincinde olma (common humanity) ve 3. Aşırı özdeşleşmeye (over identification) karşı bilinçlilik (mindfulness) (Neff, 2003a:85-102; Neff vd. , 2007: 139-154; Neff, 2009: 211-214). Öz- duyarlığın bu üç alt boyutu kavramsal olarak birbirinden farklıdır ancak bu üç kavram birbirleriyle etkileşim içindedir, birbirlerinin oluşumlarına yardımcı olurlar ve birbirlerini desteklerler.

İlk bileşen olan öz-sevecenlik bireyin yaşamında karşılaştığı sıkıntılar ve başarısızlıklar karşısında kendine karşı hoşgörülü, sevecen, nazik ve yargısız davranmasıyla mümkün olur (Neely, vd., 2009: 88-97). Öz-sevecenlik düzeyleri yüksek bireyler olumsuz deneyimleri karşısında benliklerine zarar vermeyecek, kendine karşı ılımlı, öz- yargılama ve kendini sert şekilde eleştirmeyen tutumlar içindedirler. Öz-sevecenlik düzeyi düşük bireyler ise yetersizliklerini ve başarısızlıklarını kabullenemez ve mükemmeliyetçiler tavrı takınırlar. Bu bireyler yaşadığı olumsuz deneyimler karşısında kendini affedemez, özüne karşı acımasızca eleştirilerde bulunur ve benliklerine zarar verirler. Öz sevecenlik kişinin gerçekleri kabul etmesini kolaylaştırır ve herhangi zor bir durumla karşılaşıldığında etkili bir şekilde cevap verilme kapasitesini güçlendirir (Neff, 2003a).

İkinci bileşen, paylaşımların bilincinde olma ise bireyin, yaşamın insanlığa sunduğu deneyimlerin –mutlulukların, başarıların, üzüntülerin, zorlukların, sıkıntılarının, hataların- tümünün yalnızca kendisi için sunulmuş deneyimler olmadığını, bu deneyimlerden tüm insanların yaşamlarının farklı evrelerinde farklı şekillerde pay aldığını bilmesi demektir. Paylaşımların bilincinde olan bir birey yaşadığı olumsuzlukları yalnızca kendi hikayesinin bir parçasıymış gibi algılamaz, bunların insan yaşamının doğal bir parçası olduğunun ve yaşadığı duygusal deneyimlerin yalıtıcı olmadığını bilincindedir, izole olmaz, bağlantılıdır. Paylaşımların bilincinde

olmayan bir birey ise her insanın hata yapabileceğinin farkında değildir. Yaptığı her hatada, yaşadığı her sıkıntı ve acıda “neden ben?” diye sorar, bu soru karşısında da kendini toplumdaki uzaklaştırır, yabancılaşır ve izolasyona uğrar. Bu şekilde izolasyon yaşayan birey yaşadığı her olumsuz duygulanımda diğer bireylerin mutlu olduğunu ve bu olumsuzluğun yalnızca kendi başına geldiğini düşünerek kahrolur (Kirkpatrick, 2005).

Diğer bir bileşen olan bilinçlilik ise öz-duyarlılık kavramından önce de kullanılan bir terimdir. Bilinçlilik bireylerin, istemsiz bir şekilde ortaya çıkan düşüncelerinden, alışkanlıklarından ve sağlıksız davranış örüntülerinden kurtulmasında etkili olabilir ve bu yolla psikolojik iyi olma ile doğrudan ilişkili olan kabullenilmeyen davranışların düzenlenmesi konusunda anahtar rol oynayabilir (Ryan ve Deci, 2000:68-78). Bu bağlamda bilinçliliği kişinin kendi, çevresi ve yaşadıklarıyla ilgili duygu, düşünce ve davranışlarının farkında olması olarak tanımlayabiliriz. Bilinçliliğin sağladığı dengeli bir bakış açısı benliğin kendisini izole etmesi ve kişinin kendisini diğer insanlardan farklı (ayrı) görmesini engeller, böylelikle kişi diğer insanlarla olan bağlarını artırmış olur (Elkind, 1969, akt.:Neff, 2003b:89). Bununla birlikte bilinçlilik diğer iki kavrama da direkt olarak katkıda bulunmaktadır. Öncelikle yargılayıcı olmayan bilinçlilik durumu öz-eleştiriye azaltarak, bireyin kendini anlamasını kolaylaştırır ve böylece direkt olarak öz-sevecenliğin gelişmesine yardımcı olur. Aynı zamanda dengeli bir bilinçlilik bakış açısına sahip olma, bireyin sosyal izolasyon ve yabancılaşma duyguları yaşamamasına neden olan ben merkezci tutumlarıyla mücadele edebilmesini ve sosyal ilişkilerini güçlendirmesini sağlar (Elkind, 1969).

Birey başkalarına karşı duyarlı olabilmek için öncelikle kendine karşı duyarlı olabilmelidir. Bu bağlamda sosyal hizmet insanlarla çalışan, insan ilişkilerini irdeleyen, insanların sorun ve ihtiyaçlarına odaklanan, bunları çözmeye, iyileştirmeye yönelik müdahale planları belirleyen ve sosyal bilimlerin nitelikleri taşıyan bir meslek ve disiplindir. Bu mesleğin çalışanları da mesleğin gereklerini yerine getirebilmek için bireylere, gruplara ve toplumlara karşı duyarlı olmalıdır. Meslek çalışanlarının bu duyarlılığı gösterebilmesi için de öncelikle kendine duyarlı olabilmemesi ve iyilik halini sağlayabilmesi gerekir. Bu yoldan hareketle, meslek çalışanlarının başkalarına karşı duyarlılığının kendi öz-duyarlılığından geçtiğini söylemeyebilmemiz mümkündür.

Öz-duyarlılığın Sosyal Hizmet Beceri Temelindeki Yeri

Sosyal hizmet bilim ve mesleği üç temel unsura dayanır: bilgi, beceri ve değer. Bilgi temeli sosyal hizmet kavram, araç ve tekniklerinin bir arada olduğu teoriler örüntüsüdür. Sosyal hizmet müdahalesinin temelinde bilgi yatar. Beceri ve değer bilgi temeli üzerine inşa edilir. Bu üç temel aynı zamanda birbirinin tamamlayıcıdır. Sosyal hizmet değer temeli ise sosyal hizmet uzmanlarının müracaatçılara her zaman etik değerler çerçevesini koruyarak müdahalede bulunmasını içerir. Sosyal hizmet bağlamında değer temeli daha çok uzmanın üstlendiği ahlaki ve etik ilkelerdir. Bu etik ilkelerin saçıyağını sosyal adalet, insan hakları ve eşitlik oluşturur. Beceri temeli ise bilgi temelinden edindiği teorilerin uygulamada kullanırken sosyal hizmet uzmanına yol gösterir.

Sosyal hizmet beceri temeli şunları içerir; iletişim, öz-farkındalık, analitik, duyguların yönetilmesi, öz-yönetim, sunum, koordinasyon, duyarlılık ve gözlem, düşünme, yaratıcılık, hızlı düşünüp doğru tepki vermek, alçakgönüllülük, dirençlilik, birlikte çalışma, hayatta kalma, çatışma yönetimi (Thompson, 2013). Bu beceriler birbirinden ayrı düşünülemez. Beceriler bütünlük içinde sosyal hizmet uzmanlarının uygulama alt yapısını oluşturur. Uygulamayı destekleyen teorik temelde eğitimle sağlanır. Sosyal hizmet eğitimi insanı anlama, tanıma, iletişim becerilerini etkin şekilde kullanma ve ihtiyaçlara yönelik uygulamalar ve çözümler üretme çabası içerisindedir. Sosyal hizmet insan ve toplumlar üzerine odaklaşır, doğru bir sosyal hizmet insanı ve insan yaşamını tanımaktan geçer.

Bu yolda sosyal hizmet eğitiminde verilen derslerden *İnsan Davranışları ve Sosyal Çevre* insanın yaşam boyu gelişim dönemlerini ele alarak biyo-psiko-sosyal boyutlarda insanın incelenmesini içermektedir, *Sosyal Hizmete Giriş* dersi ve *Müracaatçı Sistemlerini Tanıma* dersi ise sosyal çalışmacının kimlerle çalışmalar yürüteceği, müracaatçı kavramını kim olduğunu incelemektedir. Eğitimde *Kuram ve Müdahalesi*, *Etik* dersleri insanlara ve çevrelerine yönelik bütüncüllüğü ile tutarlı olarak pek çok odağıyla öz-duyarlılığın temellerini oluşturur. Sosyal hizmet toplumda var olan engelleri, eşitsizlikleri ve adaletsizlikleri ele alır. Krizlere ve acil durumlara olduğu kadar, günlük kişisel ya da sosyal sorunlara da yanıt verir, *Müracaatçı Sistemlerini Tanıma*, *Yoksulluk ve Sosyal Hizmet*, *Sivil Toplum Örgütleri* derslerinde sosyal değişme sürecinde kişilerin var oldukları toplumda sosyo-ekonomik ve demografik özelliklerinin farkındalığı işlenmektedir. Beceriler iç içe geçmiş durumdadır, insan ilişkilerinde beceriler alınan eğitimle geliştirilebilir, değiştirilebilir.

Hacettepe, Başkent, Ankara Üniversitelerinde iletişim becerileri kapsamında *Oyunla İletişim, İletişim Becerileri, Görüşme İlke Teknikleri* dersleri, bireyin öz-farkındalığının gelişimi ve özgürleşmesi için *Yaratıcı Drama, Animasyon* dersleri önem arz etmektedir. Sosyal hizmet eğitiminde verilen derslerin genel hedefinde farkındalık yaratma amacı güdülmektedir.

Sosyal hizmet uzmanının kendi yaşam deneyimlerine bakış açısı, kendisine karşı anlayış sahibi olması, hizmet almak isteyen bireye vereceği hizmetin etkili olması ile bağlantılıdır. Sosyal hizmet uzmanının bu yeterliliğe sahip olmasının yolu da öz-duyarlılığını geliştirmekten geçer.

Öz-duyarlık ile sosyal hizmet becerilerinden; duyguların yönetilmesi, kendinin farkında olma ve kendini yönetmeyi ilişkilendirmek mümkündür. İfade edilen bu beceriler bireyin kendi duygularını anlama, duygularını yönetme ve başkalarının duygu ve düşüncelerini anlayarak empati geliştirme becerisi olarak öz-duyarlığın öz sevecenlik, paylaşımların farkında olma ve bilinçlilik bileşenleriyle örtüşmektedir. Bireyin duygusal farkındalığını, kabullenmeyi ve duyguların yönetilmesini içeren beceriler bireyin kendine karşı anlayışlı olma, kendini acımasızca eleştirmeme, diğer insanlarla benzer deneyimler yaşadığının farkında olma öz-duyarlılığın boyutlarıyla ilişkilendirilebilir. Kendine karşı anlayışlı ve kibar bir tutumu olması öz sevecenlikle; güç deneyimlerin başka insanlarla paylaştığının ve kimsenin mükemmel olmadığını farkında olması paylaşımların farkında olma bileşeniyle; sıkıntılı olduğu durumu olduğu gibi kabul etme ve bu duruma kendini aşırı kaptırmama aşırı özdeşleşmeyle paraleldir.

Öz-duyarlık Alanında Yapılmış Çalışmalar

Öz-duyarlık kavramı kendini kabul, iyimserlik, kişisel gelişim, özerklik, yaşam doyumu gibi birçok kavramla iç içe olması nedeniyle araştırmacıların ilgisini yoğun bir şekilde çekmekte ve araştırmalara sık sık konu edilmektedir. Literatürde öz-duyarlık kavramına sadece sosyal hizmet araştırmalarında değil, sosyal bilim araştırmalarında da sıkça rastlanmaktadır. Yapılan bu çalışmalar uygulanacak farklı örneklemelere, ölçeklere ve beraber değerlendirileceği durumlara göre çeşitlilik göstermektedir.

Öz-duyarlık; üniversite öğrencilerinin yaşam doyumu (Tel, 2011), duygusal zekası (İkiz ve Totan, 2012), empatik becerileri (Nazik ve Arslan, 2011), boyun eğici davranışları (Akın, 2009), özgüvenleri (Eraydın, 2010), duyarlı sevgi düzeyleri (Eker,

2011), karar verme stilleri (Tatlıoğlu, 2010) ile araştırılmıştır. Ayrıca; ortaöğretim öğrencilerinin algılanan sosyal destek düzeyleri (Akkaya, 2011) ile, bireylerin öz duyarlıkları travma sonra gelişimleri (Çolakoğlu, 2013), sosyal istenirliği (Alp, 2012), iş tatminleri (Arda, 2012), öğretmenlerin sürekli kaygı düzeyleri (Soyer, 2010), öz bilinç ve depresyon (Öveç, 2007), psikolojik iyi olma (Akın, 2009), öğretmen adaylarının kaynaştırma eğitime yönelik tutumları (Kuzu, 2011) ile de yapılmış farklı araştırmalar mevcuttur.

Literatürde sosyal hizmet ve öz-duyarlık becerisini birlikte ele alan bir araştırmaya rastlanmamıştır. Birbiriyle oldukça bağlantılı olan bir beceri ve meslek alanının birlikte araştırılmamış olması dikkat çekicidir. Bu araştırma sosyal hizmet ve öz-duyarlık becerisini beraber ele alması bağlamında literatüre katkı sağlamaktadır.

YÖNTEM

Araştırmanın bu bölümünde araştırmanın modeli, evren ve örnekleme, veri toplama süreci ve araçları, verilerin işlenmesi ve çözümlenmesi, süre ve olanakları yer almaktadır. Araştırma kesitsel araştırma modeli kapsamında, tabakalı örnekleme yöntemi uygulanmıştır.

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Ankara'da Sosyal Hizmet Bölümü dördüncü sınıf öğrencileri meydana getirmektedir. Bu kapsamda araştırmamızın örneklemini Ankara, Başkent ve Hacettepe Üniversitelerinde sosyal hizmet eğitimi alan dördüncü sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Bu araştırma nicel araştırma tasarımıyla yapılacak olup, dördüncü sınıf mevcutları: Ankara Üniversitesi 80, Başkent Üniversitesi 40, Hacettepe Üniversitesi 139 kişidir. Üç üniversitede dördüncü sınıf öğrenci toplam 259'dur.

Tabakalı Örneklem

Tabakalı örnekleme, sınırları belirlenmiş bir evrende alt tabakalar veya alt birim gruplarının var olduğu durumlarda kullanılır. Burada önemli olan, evren içindeki alt tabakaların varlığından yola çıkarak evren üzerinde çalışmaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2005). Tabakalı örnekleme yöntemiyle ulaşılan örneklem aşağıdaki gibidir.

Tablo 1. Örneklem Tablosu

Bölüm	Evren	Tabaka ağırlığı W_h	Örneklem n_h
Ankara Üniversitesi	80	0,309	48
Başkent Üniversitesi	40	0,154	24
Hacettepe Üniversitesi	139	0,537	83
Toplam	259	1	155

Tablo 1’de de görüldüğü gibi araştırmanın evreni 259 öğrenci, örnekleme 155 öğrencidir. Ankara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümünden 48, Başkent Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümünden 24, Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümünden 83 öğrenci araştırmaya dahil olmuştur.

Veri Toplama Süreci

Ankara’da sosyal hizmet eğitimi alan dördüncü sınıf öğrencilerinin öz-duyarlıklarının sosyo-demografik durumuna göre incelenmesi amacıyla öz-duyarlık ölçeğinin aracılığıyla Hacettepe, Ankara, Başkent Üniversiteleri öğrencilerine bir anket çalışması uygulanmıştır. Araştırmanın uygulama bölümünde veri toplamaya Şubat 2015 tarihinde başlanılmış, Mart 2015 tarihine kadar veriler toplanmıştır. Toplanan veriler Mart-Nisan 2015 tarihleri arasında bilgisayar ortamına aktarılmış ve ardından veri analizleri yapılmıştır.

Veri Toplama Araçları

Öğrenci bilgi formu: Kişilerin sosyo-demografik özellikleri yaş, cinsiyet, eğitim, yaşadığı yer, aylık gelir, geldiği yerleşim yeri, eğitimde alınan beceriye yönelik dersler çerçevesinde incelenmiştir.

Öz-duyarlık ölçeği: The Self-Compassion Scale (SCS) Kristin Neff (2003) tarafından hazırlanmış 26 maddeden oluşan Likert tipi beşli derecelendirme türünde bir ölçektir. Ölçeğin Türkçe formunda da orijinal formda olduğu gibi 26 madde bulunmaktadır. Ölçek Akın ve diğerleri (2007) tarafından Türkçeye uyarlanmıştır. Öz-duyarlık ölçeğinde bireyin her bir alt ölçekten elde ettiği puanların yüksek olması bireyin ilgili alt ölçeğin değerlendirdiği özelliklere sahip olduğunu göstermektedir. Ölçeğin puanlanması her bir alt boyut için ayrı yapılmaktadır. Ayrıca ölçek toplam bir öz-

duyarlık puanı da vermektedir. Bu işlem üç aşamada gerçekleştirilir:1. Negatif alt ölçekler olan; öz-yargılama, izolasyon ve aşırı özdeşleşmenin ortalamaları 6'dan çıkarılır. (6 – Öz-yargılama $\bar{X} = \underline{\quad}$, 6 – İzolasyon $\bar{X} = \underline{\quad}$, 6 – Aşırı özdeşleşme $\bar{X} = \underline{\quad}$). 2. Altı alt ölçeğin ortalamaları toplanır: Öz-sevecenlik + Öz-yargılama + Paylaşımların bilincinde olma + İzolasyon + Bilinçlilik + Aşırı özdeşleşme. 3. Toplam öz-duyarlık ortalaması elde edilir. (Toplam ortalama 6'ye bölünerek). Toplam puan için ikinci yöntem: Negatif alt ölçekler olan Öz-yargılama, İzolasyon ve Aşırı özdeşleşme maddeleri ters kodlanır ve altı alt ölçeğin ortalamaları toplanır. Toplam öz-duyarlık ortalaması elde edilir. Toplam puanın yorumlanması: 1-2.5 arası puanlar düşük, 2.5-3.5 arası puanlar orta ve 3.5-5 arası puanlar yüksek düzeyde öz-duyarlığı göstermektedir.

Verilerin İşlenmesi ve Çözülmesi

Verilerin değerlendirilmesinde SPSS 20 (IBM Corp. Released, 2011) istatistik paket programı kullanılmıştır. Değişkenler ortalama±standart sapma, yüzde ve frekans değerleri kullanılmıştır. Değişkenler normallik, varyansların homojenliği ön şartlarının kontrolü yapıldıktan sonra (ShapiroWilk ve Levene Testi) değerlendirilmiştir. Veri analizi yapılırken, iki grup karşılaştırması için Bağımsız 2 grup t testi (Student's t test), önşartlar sağlamadığında ise Mann Whitney-U testi, üç ve daha fazla grup karşılaştırması için Tek Yönlü Varyans Analizi ve çoklu karşılaştırma testlerinden Tukey HSD testi ile sağlanmadığında ise Kruskal Wallis ve çoklu karşılaştırma testlerinden Bonferroni-Dunn testi kullanılmıştır. Testlerin anlamlılık düzeyi için $p < 0,05$ ve $p < 0,01$ değeri kabul edilmiştir.

BULGULAR

Bu bölümde öğrencilerin sosyo-demografik tanıtıcı bilgileri; cinsiyete, yaşa, eğitim görülen üniversiteye, en uzun süre yaşanan yere, aylık gelire, şu an barınılan yere, insanlarla olan iletişimi değerlendirme durumuna, öz-duyarlılıklarının ne düzeyde olduğuna ve sosyal hizmet eğitimi kapsamında alınan beceri temelli derslerin öz duyarlık düzeyine olan etkisine yönelik bulgular yer almaktadır. Ayrıca birlikte; sosyal hizmet eğitimi kapsamında beceri temelli alınan dersler ve alınan sosyal hizmet eğitimi kapsamında geliştirilen beceriler yer almaktadır.

Tablo 2. Öğrencilerin sosyo-demografik özellikleri

		N	Yüzde
Cinsiyet	Kadın	93	60
	Erkek	62	40
Yaş	21	13	8,4
	22	35	22,6
	23	46	29,7
	24	32	20,6
	25	20	12,9
	26+	9	5,8
Okuduğunuz üniversite	Hacettepe Üni.	83	53,5
	Başkent Üni.	24	15,5
	Ankara Üni.	48	31
En uzun süre yaşadığınız yer	Büyükşehir	47	30,3
	İl	49	31,6
	İlçe	39	25,2
	Kasaba	6	3,9
Aylık gelir	Köy	14	9
	0-300	14	9
	300-600	59	38,1
	600-900	47	30,3
	900+	35	22,6
Şu an barınılan yer	Aile yanı	31	20
	Akraba yanı	3	1,9
	Arkadaş yanı	47	30,3
	Yurt	62	40
	Evde tek başına	12	7,7
Kardeş sayınız	1	16	10,3
	2	46	29,7
	3	52	33,5
	4+	41	26,5
Kaçınıcı çocuksunuz?	İlk	62	40
	İkinci	56	36,1
	Üçüncü	18	11,6
	Dördüncü ve üstü	19	12,3
Anne-baba medeni durumu	Evli birlikte	126	81,3
	Boşanmış	14	9
	Anne sağ baba ölü	12	7,7
	Baba sağ anne ölü	2	1,3
	Anne baba ölü	1	0,6
İnsanlarla olan iletişiminizi nasıl değerlendiriyorsunuz?	Çok iyi	29	18,7
	İyi	100	64,5
	Orta	26	16,8
	Kötü	0	0
	Çok kötü	0	0
Öz-duyarlık düzeyiniz	Çok iyi	24	15,5
	İyi	96	61,9
	Orta	32	20,6
	Kötü	3	1,9
	Çok kötü	0	0
Okuduğunuz üniversitenin öz-duyarlılığınıza katkısı var mı?	Evet	124	80
	Hayır	31	20
Beceri dersleri öz-duyarlılığı etkiliyor mu?	Evet	137	88,4
	Hayır	18	11,6
	Toplam	155	100

Tablo 2’de görüldüğü üzere örnekleme oluşturan Ankara’da sosyal hizmet eğitimi gören 155 öğrencinin 93’ü (%60) kadın 62’si (%40) erkekten oluşmaktadır. Ayrıca

öğrencilerin 13'ü (%8,4) 21 yaşında, 35'i (%22,6) 22 yaşında, 46'sı (%29,7) 23 yaşında, 32'si (%20,6) 24 yaşında, 20'si (%12,9) 25 yaşında, 9'u (%5,8) 26 yaş ve üstündedir. Sosyal hizmet eğitimi alan bu öğrencilerin 83'ü (%53,5) Hacettepe Üniversitesi'nde, 24'ü (%15,5) Başkent Üniversitesi'nde, 48'i (%31) Ankara Üniversitesi'nde eğitim görmektedir. Öğrencilerin 47'si (%30,3) en uzun süre yaşadığı yeri büyükşehir, 49'u (%31,6) il, 39'u (%25,2) ilçe, 6'sı (%3,9) kasaba, 14'ü (%9) köy olarak belirtmiştir. Katılımcıların 14'ünün (%9) aylık geliri 0-300 TL, 59'unun (%38,1) 300-600 TL, 47'sinin (%30,3) 600-900 TL, 35'inin (%22,6) 900 TL ve üstüdür. Aile yanında yaşayan öğrenci sayısı 31 (%20) , akraba yanında 3 (%1,9), arkadaş yanında 47 (%30,3), yurttan 62 (%40) kişi iken evde tek başına yaşayan öğrenci sayısı 12 (%7,7) olarak tespit edilmiştir. Öğrencilerin 16'sı (%10,3) tek kardeş, 46'sı (%29,7) iki kardeş, 52'si (%33,5) üç kardeş, 41'i (%26,5) dört ve üstü kardeşe sahiptir. Katılımcı öğrencilerin 62'si (%40) ailenin ilk çocuğu, 56'sı (%36,1) ikinci, 18'i (%11,6) üçüncü, 19'u (%12,3) dördüncü ve üstü çocuktur. Öğrencilerin anne- baba medeni durumuna bakıldığında ise, öğrencilerin 126'sının (%81,3) anne babasının evli ve birlikte, 14'ünün (%9) boşanmış, 12'sinin (%7,7) anne sağ-baba ölü, 2'sinin (%1,3) baba sağ-anne ölü, 1'inin (%0,6) anne ve babasının ölü olduğu tespit edilmiştir. Öğrencilerin 29'u (%18,7) insanlarla olan iletişimlerini çok iyi düzeyde değerlendirirken, 100'ü (%64,5) iyi düzeyde, 26'sı (%16,8) orta düzeyde değerlendirmiştir. Öğrencilerin 24'ü (%15,5) öz-duyarlık düzeyini çok iyi, 96'sı (%61,9) iyi, 32'si (%20,6) orta, 3'ü (%1,9) kötü olarak belirtmiştir. Öğrencilerin 124'ü (%80) okuduğu üniversitenin öz-duyarlığına katkısı olduğunu düşünmektedir. Öğrencilerin 137'si ise (%88,4) beceri derslerinin öz-duyarlığı etkilediğini düşünmektedir.

Tablo 3.Sosyal hizmet eğitimi kapsamında beceri temelli alınan dersler

	N	Yüzde	Bağımsız madde bazlı %
Özel sosyal hizmet kuruluşları ve yönetimi	151	2,90%	97,40%
Gönüllülük ve sosyal sorumluluk	148	2,90%	95,50%
Evde bakım hizmetleri ve sosyal hizmet	148	2,90%	95,50%
Spor ve sosyal hizmet	146	2,80%	94,20%
Toplumsal cinsiyet ve sosyal hizmet	144	2,80%	92,90%
Müracaatçı sistemlerini tanıma	144	2,80%	92,90%
Aile tedavileri	142	2,80%	91,60%
Baskı karşıtı uygulama	142	2,80%	91,60%
İşaret dili	141	2,70%	91,00%
Feminist sosyal hizmet	140	2,70%	90,30%
Yerel yönetimler ve sosyal hizmet	139	2,70%	89,70%
Sokak sosyal hizmeti	138	2,70%	89,00%

Krize müdahale ve sosyal hizmet	137	2,70%	88,40%
Afetlerde sosyal hizmet	136	2,60%	87,70%
Endüstriyel sosyal hizmet	134	2,60%	86,50%
Göçmen ve sığınmacılarla sosyal hizmet	134	2,60%	86,50%
Kentleşme, kent sorunu ve sosyal hizmet	133	2,60%	85,80%
Vaka tartışmaları	132	2,60%	85,20%
Animasyon	131	2,50%	84,50%
Çocuk koruma ve bakım sistemleri	130	2,50%	83,90%
Oyunla iletişim	127	2,50%	81,90%
Sanat ve sosyal hizmet	126	2,40%	81,30%
Sivil toplum örgütleri ve sosyal hizmet	124	2,40%	80,00%
Sosyal hizmet stratejilerinde plan ve proje geliştirme	123	2,40%	79,40%
Madde bağımlılığı ve sosyal hizmet	120	2,30%	77,40%
Çocuk suçluluğu ve sosyal hizmet	115	2,20%	74,20%
Okul sosyal hizmeti	113	2,20%	72,90%
Çocuklarla sosyal hizmet	110	2,10%	71,00%
Sosyal hizmette görüşme ilke ve teknikleri	109	2,10%	70,30%
Yaratıcı drama	106	2,10%	68,40%
Adli sosyal hizmet	104	2,00%	67,10%
Engellilerle sosyal hizmet	102	2,00%	65,80%
Yoksulluk ve sosyal hizmet	102	2,00%	65,80%
Gençlerle sosyal hizmet	99	1,90%	63,90%
Psikiyatrik sosyal hizmet	99	1,90%	63,90%
Yaşlılarla sosyal hizmet	94	1,80%	60,60%
İnsan hakları ve sosyal hizmet	91	1,80%	58,70%
Ailelerle sosyal hizmet	84	1,60%	54,20%
İletişim becerileri	77	1,50%	49,70%
Sosyal politika ve planlama	56	1,10%	36,10%
Sosyal hizmet yönetimi	52	1,00%	33,50%
Rapor yazma ve sunum becerileri	52	1,00%	33,50%
Sosyal hizmet kuram ve müdahalesi	50	1,00%	32,30%
Sosyal hizmette etik	39	0,80%	25,20%
Sosyal hizmete giriş	34	0,70%	21,90%
Sosyal hizmet uygulaması	30	0,60%	19,40%
İnsan davranışı ve sosyal çevre	30	0,60%	19,40%
Toplam	5158	100,0%	3327,7%

Tablo 3'e göre öğrencilerin sosyal hizmet eğitimi kapsamında beceri temelli olarak aldıklarını düşündükleri en çok işaretlenen dersler sıralanmaktadır. Bu sıralamaya göre Özel Sosyal Hizmet Kuruluşları ve Yönetimi, Gönüllülük ve Sosyal Sorumluluk, Evde Bakım Hizmetleri ve Sosyal Hizmet, Spor ve Sosyal Hizmet, Toplumsal Cinsiyet ve Sosyal Hizmet, Müracaatçı Sistemlerini Tanıma, Aile Tedavileri, Baskı Karşıtı Uygulama, İşaret Dili, Feminist Sosyal Hizmet dersleri en çok işaretlenen dersler arasında yer almaktadır.

Tablo 4. Sosyal hizmet eğitimi kapsamında geliştirilen beceriler

	N	Yüzde	Bağımsız madde bazlı %
Analitik	109	9,60%	79,00%
Hayatta kalma	106	9,40%	76,80%
Dirençlilik	102	9,00%	73,90%
Hızlı düşünüp doğru tepki vermek	90	8,00%	65,20%
Yaratıcılık	87	7,70%	63,00%
Koordinasyon	86	7,60%	62,30%
Çatışma yönetimi	85	7,50%	61,60%
Alçakgönüllülük	84	7,40%	60,90%
Öz yönetim	78	6,90%	56,50%

Sunum	60	5,30%	43,50%
Duyguların yönetilmesi	53	4,70%	38,40%
Düşünme	52	4,60%	37,70%
Birlikte çalışma	48	4,20%	34,80%
Duyarlılık ve gözlem	40	3,50%	29,00%
Öz farkındalık	35	3,10%	25,40%
İletişim	15	1,30%	10,90%
Toplam	1130	100,0%	818,8%

Tablo 4'e göre öğrencilerin sosyal hizmet eğitimi kapsamında geliştirdiklerini düşündükleri beceriler içerisinde en çok işaretlenen beceriler sırasıyla; analitik, hayatta kalma, dirençlilik, hızlı düşünüp doğru tepki vermek, yaratıcılık, koordinasyon, çatışma yönetimi, alçakgönüllülük, öz yönetim, sunum, duyguların yönetilmesi, düşünme, birlikte çalışma, duyarlılık ve gözlem, öz farkındalık ve iletişim becerileridir.

Tablo 5. Öz-duyarlılığın cinsiyete göre karşılaştırılması

Cinsiyet	Kadın	Erkek	P
	n=93	n=62	
ÖZ SEVECENLİK	3,33±0,73	3,3±0,83	0,840
ÖZ YARGILAMA	3,85±0,82	3,57±0,89	0,049*
PAYLAŞIMLARIN BİLİNCİNDE OLMA	3,5±0,78	3,39±0,78	0,370
İZOLASYON	3,69±0,78	3,45±0,93	0,080
BİLİNÇLİLİK	3,58±0,76	3,48±0,85	0,460
AŞIRI ÖZDEŞLEŞME	3,51±0,91	3,56±1,02	0,750
ÖZ-DUYARLIK TOPLAM	3,58±0,6	3,46±0,73	0,260

Tablo 5'e göre cinsiyet değişkeni kategorileri arasında özyargılama puanı bakımından istatistik olarak anlamlı bir fark vardır ($p<0,05$). Kadın öğrenciler ($3,85±0,82$) erkek öğrencilere ($3,39±0,78$) göre daha çok öz yargılama yapmaktadırlar.

Tablo 6. Öz-duyarlılığın yaşa göre karşılaştırılması

Grup	21	22	23	24	25	26+	P
Yaş	n=13	n=35	n=46	n=32	n=20	n=9	
ÖZ SEVECENLİK	3,6±0,65	3,23±0,64	3,33±0,82	3,42±0,89	3,04±0,8	3,44±0,34	0,341
ÖZ YARGILAMA	3,31±1,16	3,56±0,8	3,94±0,77	3,76±0,91	3,7±0,88	4,07±0,61	0,118
PAYLAŞIMLARIN BİLİNCİNDE OLMA	3,96±0,56	3,49±0,8	3,43±0,85	3,34±0,72	3,24±0,8	3,64±0,45	0,130
İZOLASYON	3,29±1,22	3,38±0,75	3,77±0,69	3,55±0,94	3,76±0,85	3,83±0,84	0,185
BİLİNÇLİLİK	3,83±0,96	3,46±0,61	3,53±0,81	3,49±0,99	3,48±0,73	3,83±0,38	0,631

AŞIRI ÖZDEŞLEŞME	3,21±1,2 1 ^a	3,26±0,9 2 ^a	3,72±0,8 4 ^a	3,41±0,9 8 ^a	3,61±0,9 4 ^a	4,33±0,4 8 ^b	0,019
ÖZ-DUYARLIK TOPLAM	3,53±0,8 2	3,4±0,57	3,62±0,6 5	3,5±0,76	3,46±0,5 9	3,85±0,3 6	0,443

Tablo 6'ya göre yaş değişkeni kategoriler arasında aşırı özdeşleşme puanı bakımından istatistik olarak anlamlı bir farklılık vardır ($p<0,05$). 26+ yaş grubu istatistik olarak anlamlı şekilde diğer yaş gruplarından farklıdır. 26 yaş ve üzerinde olanlar ($4,33±0,48$) daha yüksek aşırı özdeşleşme puanı almışlardır. 26 yaş ve üzerinde olan öğrenciler diğer yaş gruplarına göre daha aşırı özdeşleşme yaşamaktadırlar.

Tablo 7. Öz-duyarlığın eğitim görülen üniversiteye göre karşılaştırılması

Grup	Hacettepe	Başkent	Ankara	p
Değişken	n=83	n=24	n=48	
ÖZ SEVECENLİK	3,31±0,82	3,37±0,85	3,31±0,64	0,95
ÖZ YARGILAMA	3,77±0,86 ^a	4,17±0,76 ^b	3,48±0,83 ^a	0,001**
PAYLAŞIMLARIN BİLİNCİNDE OLMA	3,38±0,77	3,49±0,85	3,57±0,75	0,38
İZOLASYON	3,72±0,87 ^a	3,71±0,94 ^a	3,33±0,68 ^b	0,03*
BİLİNÇLİLİK	3,55±0,82	3,56±0,8	3,52±0,77	0,97
AŞIRI ÖZDEŞLEŞME	3,66±0,99	3,55±0,96	3,29±0,84	0,100
ÖZ-DUYARLIK TOPLAM	3,56±0,7	3,65±0,68	3,42±0,55	0,29

Tablo 7'ye göre eğitim görülen üniversite değişkeni kategorileri arasında öz yargılama ($p<0,01$) ve izolasyon puanları bakımından istatistik olarak anlamlı bir farklılık vardır ($p<0,05$). Başkent Üniversitesinde eğitim alan öğrencilerin ($4,17±0,76$) öz yargılama puanları Hacettepe ($3,77±0,86$) ve Ankara Üniversitesi ($3,48±0,83$) Sosyal Hizmet Bölümünde eğitim alan öğrencilerin puanlarından farklıdır ($p=0,001$). Başkent üniversitesinde eğitim alan Sosyal Hizmet Bölümü öğrencileri daha fazla öz yargılayıcıdır.

Ankara Üniversitesinde eğitim alan öğrencilerin ($3,33±0,68$) izolasyon puanları Hacettepe ($3,72±0,87$) ve Başkent Üniversitesi ($3,71±0,94$) Sosyal Hizmet Bölümünde eğitim alan öğrencilerin puanlarından farklıdır ($p=0,03$). Ankara Üniversitesinde eğitim alan Sosyal Hizmet Bölümü öğrencilerinin izolasyon puanları diğer üniversitelere göre daha düşüktür. Ankara Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümünde eğitim alan öğrenciler daha az izolasyon yaşamaktadırlar.

Tablo 8. Öz-duyarlığın en uzun süre yaşadığınız yere göre karşılaştırılması

Grup	Büyükşehir	İl	İlçe	Kasaba	Köy	p
Değişken	n=47	n=49	n=39	n=6	n=14	
ÖZ SEVECENLİK	3,28±0,72	3,33±0,75	3,29±0,71	3,57±0,66	3,37±1,17	0,931
ÖZ YARGILAMA	3,83±0,82	3,69±0,82	3,69±0,87	3,33±1,02	3,96±1,04	0,554
PAYLAŞIMLARIN BİLİNCİNDE OLMA	3,47±0,73	3,43±0,75	3,52±0,73	3,5±1,04	3,32±1,08	0,944
İZOLASYON	3,65±0,89	3,49±0,79	3,56±0,83	3,42±0,65	3,95±0,99	0,465
BİLİNÇLİLİK	3,62±0,72	3,45±0,75	3,54±0,71	3,88±0,66	3,46±1,17	0,704
AŞIRI ÖZDEŞLEŞME	3,54±0,82	3,43±0,82	3,56±0,87	3,42±1,02	3,82±1,04	0,738
ÖZ-DUYARLIK TOPLAM	3,56±0,73	3,47±0,75	3,52±0,73	3,51±1,04	3,65±1,08	0,921

Tablo 8'e göre en uzun süre yaşanan yer değişkeninin kategorileri arasında öz sevecenlik, öz yargılama, paylaşımların bilincinde olma, izolasyon, bilinçlilik, aşırı özdeşleşme ve öz duyarlık toplam puanları bakımından istatistik olarak anlamlı bir farklılık yoktur ($p>0.05$). Aralarındaki fark tesadüften ileri gelmektedir.

Tablo 9. Öz-duyarlığın aylık gelire göre karşılaştırılması

Grup	0-300 TL	300-600 TL	600-900 TL	900+ TL	p
Değişken	n=14	n=59	n=47	n=35	
ÖZ SEVECENLİK	3,26±0,81	3,37±0,78	3,34±0,74	3,23±0,79	0,86
ÖZ YARGILAMA	3,49±0,8	3,63±0,87	3,77±0,85	3,99±0,85	0,16
PAYLAŞIMLARIN BİLİNCİNDE OLMA	3,48±0,96	3,46±0,78	3,59±0,72	3,27±0,76	0,35
İZOLASYON	3,36±0,71	3,65±0,85	3,6±0,9	3,59±0,82	0,71
BİLİNÇLİLİK	3,54±0,98	3,63±0,76	3,47±0,82	3,49±0,76	0,74
AŞIRI ÖZDEŞLEŞME	3,32±0,77	3,58±0,87	3,47±1	3,61±1,09	0,74
ÖZ-DUYARLIK TOPLAM	3,4±0,73	3,55±0,65	3,54±0,68	3,54±0,61	0,90

Tablo 9'a göre aylık gelir değişkeninin kategorileri arasında öz sevecenlik, öz yargılama, paylaşımların bilincinde olma, izolasyon, bilinçlilik, aşırı özdeşleşme ve öz duyarlık toplam puanları bakımından istatistik olarak anlamlı bir farklılık yoktur ($p>0.05$). Aralarındaki fark tesadüften ileri gelmektedir.

Tablo 10. Öz-duyarlığın şuan barınmakta olduğunuz yere göre karşılaştırılması

Grup	Aile	Akraba	Arkadaş	Yurt	Evde tek	p
Değişken	n=31	n=3	n=47	n=62	n=12	
ÖZ SEVECENLİK	3,43±0,71	3,93±0,64	3,23±0,82	3,34±0,73	3,1±0,86	0,374
ÖZ YARGILAMA	4,03±0,69 ^a	4,33±0,42 ^a	3,55±0,93 ^b	3,65±0,88 ^b	4,07±0,7 ^a	0,048*
PAYLAŞIMLARIN BİLİNCİNDE OLMA	3,56±0,77	3,75±1	3,43±0,73	3,46±0,79	3,21±0,87	0,694
İZOLASYON	3,79±0,77	4,67±0,14	3,48±0,95	3,53±0,79	3,65±0,79	0,097

BİLİNÇLİLİK	3,71±0,67	4,08±0,88	3,44±0,89	3,52±0,8	3,48±0,67	0,461
AŞIRI ÖZDEŞLEŞME	3,61±0,9	4,08±1,15	3,35±1,09	3,58±0,87	3,65±0,88	0,522
ÖZ-DUYARLIK TOPLAM	3,69±0,58	4,14±0,63	3,41±0,7	3,51±0,66	3,53±0,51	0,191

Tablo 10'a göre şu an barınılan yer değişkeni kategoriler arasında öz yargılama puanı bakımından istatistik olarak anlamlı bir farklılık vardır ($p<0,05$). Arkadaşları ile birlikte ve yurttan yaşayan öğrencilerin öz yargılama puanları daha düşüktür ($p=0,048$). Arkadaşları ile birlikte ($3,55±0,93$) ve yurttan ($3,65±0,88$) yaşayan öğrenciler, aile ($4,03±0,69$), akraba ($4,33±0,42$) ve evde tek yaşayan ($4,07±0,7$) öğrencilere göre daha az öz yargılayıcıdır.

Tablo 11. Öz-duyarlılığın insanlarla olan iletişim durumuna göre karşılaştırılması

Grup	Çok iyi	İyi	Orta	p
Değişken	n=29	n=100	n=26	
ÖZ SEVECENLİK	3,92±0,69 ^a	3,25±0,71 ^b	2,92±0,71 ^c	0,001**
ÖZ YARGILAMA	4,01±0,97	3,73±0,85	3,51±0,72	0,09
PAYLAŞIMLARIN BİLİNCİNDE OLMA	3,84±0,68 ^a	3,46±0,75 ^b	3,01±0,78 ^c	0,001**
İZOLASYON	3,81±0,84	3,59±0,87	3,38±0,71	0,16
BİLİNÇLİLİK	4,04±0,78 ^a	3,51±0,75 ^b	3,11±0,7 ^c	0,001**
AŞIRI ÖZDEŞLEŞME	3,9±0,85 ^a	3,58±0,96 ^b	2,95±0,79 ^c	0,001**
ÖZ-DUYARLIK TOPLAM	3,92±0,64 ^a	3,52±0,62 ^b	3,15±0,58 ^c	0,001**

Tablo 11'e göre öğrencilerin diğer insanlarla olan iletişim durumu değişkeni kategorileri arasında *öz sevecenlik*, *paylaşımların bilincinde olma*, *bilinçlilik*, *aşırı özdeşleşme*, *öz duyarlık toplam puanı* bakımından istatistik olarak anlamlı bir farklılık vardır ($p<0,001$).

Diğer insanlarla olan iletişimini "çok iyi" olarak nitelendiren öğrencilerin *öz sevecenlik puanı* "iyi" ve "orta" olarak nitelendiren öğrencilerin puanlarından farklıdır ($p=0,001$). İletişimini "çok iyi" olarak nitelendiren öğrencilerin puanı ($3,92±0,69$), "iyi" ($3,25±0,71$) ve "orta" ($2,92±0,71$) olarak nitelendirenlere göre daha yüksektir. Diğer insanlarla "çok iyi" iletişim kurduğunu düşünen öğrencilerin öz sevecenlikleri en yüksek düzeydedir. Aynı şekilde diğer insanlarla iletişimini "iyi" ($3,25±0,71$) şekilde nitelendiren öğrenciler "orta" ($2,92±0,71$) olarak nitelendirenlere göre daha çok öz sevecendir. Diğer insanlarla olan iletişimini iyi olarak düşünmek öğrencilerin öz sevecenliklerini olumlu yönde etkilemektedir.

Diğer insanlarla olan iletişimini "çok iyi" olarak nitelendiren öğrencilerin *paylaşımların bilincinde olma puanı* "iyi" ve "orta" olarak nitelendiren öğrencilerin puanlarından

farklıdır ($p=0.001$). İletişimini “çok iyi” olarak nitelendiren öğrencilerin puanı ($3,84\pm 0,68$), “iyi” ($3,46\pm 0,75$) ve “orta” ($3,01\pm 0,78$) olarak nitelendirenlere göre daha yüksektir. Diğer insanlarla “çok iyi” iletişim kurduğunu düşünen öğrencilerin paylaşımlarının bilincinde olma en yüksek düzeydedir. Aynı şekilde diğer insanlarla iletişimini “iyi” ($3,46\pm 0,75$) şekilde nitelendiren öğrenciler “orta” ($3,01\pm 0,78$) olarak nitelendirenlere göre daha çok paylaşımlarının bilincindedir. Diğer insanlarla olan iletişimini iyi olarak düşünme öğrencilerin paylaşımlarının bilincinde olma düzeyini olumlu yönde etkilemektedir.

Diğer insanlarla olan iletişimini “çok iyi” olarak nitelendiren öğrencilerin *bilinçlilik puanı* “iyi” ve “orta” olarak nitelendiren öğrencilerin puanlarından farklıdır ($p=0.001$). İletişimini “çok iyi” olarak nitelendiren öğrencilerin puanı ($4,04\pm 0,78$), “iyi” ($3,51\pm 0,75$) ve “orta” ($3,11\pm 0,7$) olarak nitelendirenlere göre daha yüksektir. Diğer insanlarla “çok iyi” iletişim kurduğunu düşünen öğrencilerin bilinçlilik düzeyi en yüksektir. Aynı şekilde diğer insanlarla iletişimini “iyi” ($3,51\pm 0,75$) şekilde nitelendiren öğrenciler “orta” ($3,11\pm 0,7$) olarak nitelendirenlere göre daha bilinçlilik düzeyi daha yüksektir. Diğer insanlarla olan iletişimini iyi olarak düşünmek öğrencilerin bilinçlilik düzeyini olumlu yönde etkilemektedir.

Diğer insanlarla olan iletişimini “çok iyi” olarak nitelendiren öğrencilerin *aşırı özdeşleşme puanı* “iyi” ve “orta” olarak nitelendiren öğrencilerin puanlarından farklıdır ($p=0.001$). İletişimini “çok iyi” olarak nitelendiren öğrencilerin puanı ($3,9\pm 0,85$), “iyi” ($3,58\pm 0,96$) ve “orta” ($2,95\pm 0,79$) olarak nitelendirenlere göre daha yüksektir. Diğer insanlarla “çok iyi” iletişim kurduğunu düşünen öğrencilerin aşırı özdeşleşme düzeyi en yüksektir. Aynı şekilde diğer insanlarla iletişimini “iyi” ($3,58\pm 0,96$) şekilde nitelendiren öğrenciler “orta” ($2,95\pm 0,79$) olarak nitelendirenlere göre aşırı özdeşleşme düzeyi daha yüksektir. Diğer insanlarla olan iletişimini iyi olarak düşünmek öğrencilerin aşırı özdeşleşme düzeyini etkilemektedir.

Diğer insanlarla olan iletişimini “çok iyi” olarak nitelendiren öğrencilerin *öz duyarlık toplam puanı* “iyi” ve “orta” olarak nitelendiren öğrencilerin puanlarından farklıdır ($p=0.001$). İletişimini “çok iyi” olarak nitelendiren öğrencilerin puanı ($3,92\pm 0,64$), “iyi” ($3,52\pm 0,62$) ve “orta” ($3,15\pm 0,58$) olarak nitelendirenlere göre daha yüksektir. Diğer insanlarla “çok iyi” iletişim kurduğunu düşünen öğrencilerin öz duyarlığı en yüksektir. Aynı şekilde diğer insanlarla iletişimini “iyi” ($3,52\pm 0,62$) şekilde nitelendiren öğrenciler

“orta” (3,15±0,58) olarak nitelendirenlere göre daha öz duyarlık düzeyi daha yüksektir. Diğer insanlarla olan iletişimini iyi olarak düşünmek öğrencilerin öz duyarlığını olumlu yönde etkilemektedir.

Tablo 12. Öz-duyarlığın öğrencilerin kendi öz-duyarlık değerlendirmelerine göre karşılaştırılması

Grup	Çok iyi	İyi	Orta	Kötü	p
Değişken	n=24	n=96	n=32	n=3	
ÖZ SEVEÇENLİK	3,69±0,67 ^a	3,41±0,74	2,86±0,64 ^b	2,2±0,2 ^b	0,001**
ÖZ YARGILAMA	3,74±0,82	3,81±0,91	3,53±0,77	3,73±0,31	0,47
PAYLAŞIMLARIN BİLİNCİNDE OLMA	3,77±0,63 ^a	3,52±0,79 ^a	3,09±0,72 ^b	2,83±0,38 ^b	0,001**
İZOLASYON	3,64±0,6	3,62±0,9	3,48±0,88	3,75±0,25	0,83
BİLİNÇLİLİK	3,73±0,8 ^a	3,63±0,75 ^a	3,2±0,85 ^b	2,83±0,38 ^b	0,01*
AŞIRI ÖZDEŞLEŞME	3,7±0,9	3,63±0,96	3,12±0,91	3,33±0,52	0,04
ÖZ-DUYARLIK TOPLAM	3,71±0,53 ^a	3,61±0,68 ^a	3,21±0,59 ^b	3,1±0,08 ^b	0,01*

Tablo 12’ye göre öğrencilerin kendi öz-duyarlık değerlendirme değişkeni kategorileri arasında *öz sevecenlik*, *paylaşımların bilincinde olma*, *bilinçlilik*, *öz duyarlık toplam puanı* bakımından istatistik olarak anlamlı bir farklılık vardır ($p<0.05$, $p<0.001$).

Kendi öz-duyarlığını “çok iyi” olarak nitelendiren öğrencilerin *öz sevecenlik puanı* “orta” ve “kötü” olarak nitelendiren öğrencilerin puanlarından farklıdır ($p=0.001$). Öz-duyarlığını “çok iyi” olarak nitelendiren öğrencilerin puanı (3,69±0,67), “orta” (2,86±0,64) ve “kötü” (2,2±0,2) olarak nitelendirenlere göre daha yüksektir. “Çok iyi” öz-duyarlığa sahip olduğunu düşünen öğrencilerin öz sevecenlikleri en yüksek düzeydedir. Kendisini öz-duyarlığa sahip olarak düşünmek öğrencilerin öz sevecenliklerini olumlu yönde etkilemektedir.

Kendi öz-duyarlığını “çok iyi” olarak nitelendiren öğrencilerin *paylaşımların bilincinde olma puanı* “orta” ve “kötü” olarak nitelendiren öğrencilerin puanlarından farklıdır ($p=0.001$). Öz-duyarlığını “çok iyi” olarak nitelendiren öğrencilerin puanı (3,77±0,63), “orta” (3,09±0,72) ve “kötü” (2,83±0,38) olarak nitelendirenlere göre daha yüksektir. “Çok iyi” öz-duyarlığa sahip olduğunu düşünen öğrenciler daha fazla paylaşımlarının bilincindedir. Kendi öz-duyarlığını “iyi” olarak nitelendiren öğrencilerin *paylaşımların bilincinde olma puanı* “orta” ve “kötü” olarak nitelendiren öğrencilerin puanlarından farklıdır ($p=0.001$). Öz-duyarlığını “iyi” olarak nitelendiren öğrencilerin puanı (3,52±0,79), “orta” (3,09±0,72) ve “kötü” (2,83±0,38) olarak nitelendirenlere göre

daha yüksektir. Kendisini öz-duyarlığa sahip olarak düşünmek öğrencilerin paylaşımlarının bilincinde olmasını olumlu yönde etkilemektedir.

Kendi öz-duyarlığını “çok iyi” olarak nitelendiren öğrencilerin *bilinçlilik puanı* “orta” ve “kötü” olarak nitelendiren öğrencilerin puanlarından farklıdır ($p=0.01$). Öz-duyarlığını “çok iyi” olarak nitelendiren öğrencilerin puanı ($3,73\pm 0,8$), “orta” ($3,2\pm 0,85$) ve “kötü” ($2,83\pm 0,38$) olarak nitelendirenlere göre daha yüksektir. “Çok iyi” öz-duyarlığa sahip olduğunu düşünen öğrencilerin bilinçlilik düzeyleri en yüksektir. Kendi öz-duyarlığını “iyi” olarak nitelendiren öğrencilerin *bilinçlilik puanı* “orta” ve “kötü” olarak nitelendiren öğrencilerin puanlarından farklıdır ($p=0.01$). Öz-duyarlığını “iyi” olarak nitelendiren öğrencilerin puanı ($3,63\pm 0,75$), “orta” ($3,2\pm 0,85$) ve “kötü” ($2,83\pm 0,38$) olarak nitelendirenlere göre daha yüksektir. Kendisini öz-duyarlığa sahip olarak düşünmek öğrencilerin bilinçlilik düzeylerini olumlu yönde etkilemektedir.

Kendi öz-duyarlığını “çok iyi” olarak nitelendiren öğrencilerin *öz-duyarlık toplam puanı* “orta” ve “kötü” olarak nitelendiren öğrencilerin puanlarından farklıdır ($p=0.01$). Öz-duyarlığını “çok iyi” olarak nitelendiren öğrencilerin puanı ($3,71\pm 0,53$), “orta” ($3,21\pm 0,59$) ve “kötü” ($3,1\pm 0,08$) olarak nitelendirenlere göre daha yüksektir. “Çok iyi” öz-duyarlığa sahip olduğunu düşünen öğrencilerin öz-duyarlık düzeyleri en yüksektir. Kendi öz-duyarlığını “iyi” olarak nitelendiren öğrencilerin *öz-duyarlık toplam puanı* “orta” ve “kötü” olarak nitelendiren öğrencilerin puanlarından farklıdır ($p=0.01$). Öz-duyarlığını “iyi” olarak nitelendiren öğrencilerin puanı ($3,61\pm 0,68$), “orta” ($3,21\pm 0,59$) ve “kötü” ($3,1\pm 0,08$) olarak nitelendirenlere göre daha yüksektir. Kendisini öz-duyarlığa sahip olarak düşünmek öğrencilerin öz-duyarlığını olumlu yönde etkilemektedir.

Tablo 13. Öz-duyarlığın sosyal hizmet eğitimi kapsamında alınan beceri temelli derslerin öz duyarlık düzeyine olan etkisine göre karşılaştırılması

Grup	Evet	Hayır	p
Değişken	n=137	n=18	
ÖZ SEVEGENLİK	3,37±0,75	2,9±0,79	0,010*
ÖZ YARGILAMA	3,74±0,85	3,76±0,94	0,940
PAYLAŞIMLARIN BİLİNCİNDE OLMA	3,51±0,77	3,03±0,72	0,010*
İZOLASYON	3,63±0,84	3,35±0,86	0,180
BİLİNÇLİLİK	3,59±0,79	3,15±0,77	0,030*

AŞIRI ÖZDEŞLEŞME	3,54±0,93	3,44±1,12	0,680
ÖZ-DUYARLIK TOPLAM	3,56±0,65	3,28±0,68	0,080

Tablo 13'e göre öğrencilerin sosyal hizmet eğitimi kapsamında alınan beceri temelli derslerin öz duyarlık düzeyine olan etkisi ile *öz sevecenlik, paylaşımların bilincinde olma, bilinçlilik* bakımından istatistik olarak anlamlı farklılık vardır ($p<0.05$).

Öğrencilerin sosyal hizmet eğitimi kapsamında alınan beceri temelli derslerin öz duyarlık düzeyine “etkisi var” diyen öğrencilerin *öz sevecenlik puanı* “etkisi yok” diyen öğrencilerin puanlarından farklıdır ($p=0.01$). Sosyal hizmet eğitimi kapsamında alınan beceri temelli derslerin öz duyarlık düzeyine etkisi “etkisi var” ($3,37±0,75$) diyen öğrencilerin *öz sevecenlik puanı* “etkisi yok” ($2,9±0,79$) diyen öğrenciden daha yüksektir.

Öğrencilerin sosyal hizmet eğitimi kapsamında alınan beceri temelli derslerin öz duyarlık düzeyine “etkisi var” diyen öğrencilerin *paylaşımların bilincinde olma puanı* “etkisi yok” diyen öğrencilerin puanlarından farklıdır ($p=0.01$). Sosyal hizmet eğitimi kapsamında alınan beceri temelli derslerin öz duyarlık düzeyine “etkisi var” ($3,51±0,77$) diyen öğrencilerin *paylaşımların bilincinde olma puanı*, “etkisi yok” ($3,03±0,72$) diyen öğrenciden daha yüksektir.

Öğrencilerin sosyal hizmet eğitimi kapsamında alınan beceri temelli derslerin öz duyarlık düzeyine “etkisi var” diyen öğrencilerin *bilinçlilik puanı* “etkisi yok” diyen öğrencilerin puanlarından farklıdır ($p=0.01$). Sosyal hizmet eğitimi kapsamında alınan beceri temelli derslerin öz duyarlık düzeyine “etkisi var” ($3,59±0,79$) diyen öğrencilerin *bilinçlilik puanı* “etkisi yok” ($3,15±0,77$) diyen öğrenciden daha yüksektir.

Tartışma ve Sonuç

Ankara’da sosyal hizmet eğitimi alan dördüncü sınıf öğrencilerinin öz-duyarlıklarının sosyo-demografik durumuna göre incelenmesi amacıyla yapılan bu araştırmadan elde edilen sonuçlar şu şekildedir: Araştırma örneklemini oluşturan 155 üniversite öğrencisinin 93’ü kadın, 62’si erkektir. Örnekleme dahil olan öğrencilerin %53.5’i Hacettepe Üniversitesi’nde, %15.5’i Başkent Üniversitesi’nde, %31’i ise Ankara Üniversitesi’nde eğitim görmektedir. Araştırmaya katılan öğrencilerden hiçbiri insanlarla olan iletişimini kötü ve çok kötü düzeyde bulmamıştır. Örnekleme oluşturan öğrencilerin %61.9’u öz-duyarlık düzeylerini iyi, %1.9’u kötü olarak değerlendirmiştir.

Katılımcıların hiçbiri öz-duyarlık düzeylerini çok kötü olarak değerlendirmemiştir. Bu sonucun elde edilmesinde sosyal hizmet eğitim programının beceri odaklı yapısının etkisi olduğu savunulabilir. Bir şekilde öğrenciler eğitim hayatları boyunca iletişim becerilerine yönelik aktivitede buldukları söylenebilir. Araştırma örneklemini oluşturan öğrencilerin çoğu okuduğu üniversitesinin öz-duyarlık düzeyine etkisi olduğunu düşünürken, çok azı da üniversitenin herhangi bir etkisi olduğunu düşünmemektedir. Burada karşımıza üniversitelerin öğrencilere sundukları imkanlar ön plana alınabilir. Çünkü sosyalleşme ve etkileşim gruplarının varlığı, sosyal etkinliklere katılım gibi durumlar öğrencilerin öz duyarlıkları üzerinde etkili olabileceği düşünülmektedir.

Araştırmada sosyo-ekonomik değişkenlerden yaş, cinsiyet, okunulan üniversite, barınılan yer, insanlarla olan iletişim değerlendirmesi, kendi öz-duyarlık değerlendirmeleri, üniversitenin öz-duyarlığa etkisi ve katılımcıların öz-duyarlıklarının beceri derslerinin öz-duyarlıklarını etkileme durumları öğrencilerin öz-duyarlıkları üzerinde anlamlı etkisi vardır. En uzun süre yaşanan yer, aylık gelir, kardeş sayısı ve ebeveynlerin medeni durumlarının ise öz-duyarlık üzerinde herhangi bir etkisi bulunmamaktadır. Literatür incelendiğinde de Neff vd. (2007)'nin yapmış oldukları çalışmada Taylandlı üniversite öğrencilerin ortalama öz duyarlık puanları 3,41, Tayvanlı üniversite öğrencilerin puanı 2,92, Amerikalı öğrencilerin puanı 3,14'tür. Ankara'da sosyal hizmet eğitimi alan öğrencilerin puan ortalaması ise kadınlarda 3,58, erkeklerde 3,46'dır. Her iki ülkeye göre Ankara'daki öğrencilerin aldıkları puanlar yüksektir. Sonuçlara göre Ankara'da sosyal hizmet eğitimi alan kadın öğrenciler erkek öğrencilere göre daha fazla öz yargılama yapmaktadır. Tel (2011)'in üniversite öğrencileri ile yaptığı araştırmada; öz-duyarlığın bilinçlilik alt boyutunda kadınların erkeklere göre düşük puan aldığı, aşırı özdeşleşme boyutunda ise erkeklerin kızlara göre daha yüksek puan aldığı belirlenmiştir. Kuzu (2011)'e göre de katılımcıların öz-duyarlık düzeylerinin cinsiyete göre anlamlı fark bulmuştur. Bundan farklı olarak İkiz ve Totan (2011)'in yaptığı araştırmada cinsiyetler arasında özduyarlık puanları arasında fark bulunmamıştır.

26 yaş ve üzerinde olanlar diğer yaş gruplarına göre daha yüksek aşırı özdeşleme puanına sahiptir. Araştırmaya katılan öğrencilerin yaş ortalamalarının öz-duyarlık ve alt bileşenleri ile anlamlı olduğu saptanmıştır. Soyer (2010)'e göre de katılımcıların

öz-duyarlık düzeylerinin yaş değişkenine göre ve sosyo-demografik değişkenlere göre anlamlı fark bulunmuştur.

Başkent Üniversitesinde eğitim alan öğrenciler, Hacettepe ve Ankara Üniversitesine göre daha fazla öz-yargılayıcıdır. Ankara Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümünde eğitim alan öğrenciler daha az izolasyon yaşamaktadırlar. Arkadaşları ile birlikte ve yurttan dışarıda yaşayan öğrenciler, aile, akraba ve evde tek yaşayan öğrencilere göre daha az öz yargılayıcıdır. Diğer insanlarla olan iletişimini iyi ve çok iyi olarak düşünmek öğrencilerin öz sevecenliklerini, paylaşımlarının bilincinde olma düzeyini, bilinçlilik düzeyini, aşırı özdeşleşme düzeyini ve öz duyarlılığını olumlu yönde etkilemektedir. Tatlıoğlu (2010) tarafından yapılan araştırmada da, üniversite öğrencilerinin öz-anlayış düzeylerine, cinsiyet ve sınıf değişkenine, üniversiteye giriş puan türüne, yaşamlarının çoğunu geçirdikleri yere, aile yapısı değişkenine, anne baba tutumlarına göre karar vermede özsaygı ve karar verme stilleri açısından anlamlı düzeyde farklılaşma görülmüştür.

Kendisini öz-duyarlığa sahip olarak düşünmek öğrencilerin öz sevecenliklerini, paylaşımlarının bilincinde olmasını, bilinçlilik düzeylerini olumlu ve öz-duyarlılığını olumlu yönde etkilemektedir.

Öğrencilerin sosyal hizmet eğitimi kapsamında alınan beceri temelli derslerin öz duyarlık düzeyine etkisi olduğunu düşünmeleri; öz sevecenlik, paylaşımların bilincinde olma, bilinçlilik düzeylerini olumlu yönde etkilemektedir. Fakat Nazik ve Arslan (2011) tarafından hemşirelik öğrencileri ile yapılan araştırmada empatik beceriyle öz-duyarlık arasında negatif bir ilişki belirlenmiştir.

Araştırmaya özel sonuçlar incelendiğinde sosyal hizmet eğitimi süresince öğrencilere anlayış, sevecenlik, iletişim becerisi, empatik iletişim kurabilme konusunda gelişimlerini sağlayabilmek, öğrencilerin öz duyarlılığını arttıracakları düşünülmektedir. benzer şekilde Nazik ve Arslan (2011) tarafında da ders içeriklerinin empatik iletişim kurma ve özduyarlığı geliştirme yönünde planlanması gerektiğini belirtmiştir. Bununla birlikte öğrencilerin buldukları yaş grubu öz duyarlıklarında etkilidir. Bu nedenle üniversiteye başladıkları andan itibaren beceri gelişimi formasyonu ön planda tutulmalıdır. Bu şekilde mezun konumunda olduklarında öz duyarlık düzeyleri daha iyi konumda olsun.

Öneriler

Bu çalışmadan elde edilen sonuçlar doğrultusunda, ileride yapılacak araştırmalara ışık tutabilecek ve alanda çalışan sosyal hizmet uzmanlarına, sosyal hizmet eğitimi veren akademisyenlere ve sosyal hizmet öğrencilerine yardımcı olabilecek öneriler şu şekilde sıralanmıştır:

- Bu araştırmanın örneklemini Ankara'da eğitim gören dördüncü sınıf sosyal hizmet öğrencileriyle sınırlıdır. Öz-duyarlığı araştıran çalışmaların diğer illerde de yoğunlaşması faydalı olacaktır.
- Öz-duyarlık inceleyen araştırmaların sadece sosyal hizmet alanıyla sınırlı kalmayıp diğer üniversite bölümlerinde de yaygınlaştırılması gereklidir.
- Beceri temelli dersler sosyal hizmet eğitimi kapsamında daha çok yer almalı, çeşitlendirilmeli ve uygulamalı olarak hayata geçirilerek desteklenmelidir.
- Öğrencilerin öz-duyarlık düzeylerini artırmaya yönelik öğrenci merkezli eğitim yaklaşımlarının kullanılması sağlanmalıdır.
- Bu araştırmanın daha büyük gruplarla tekrarlanması sonuçların genelleme olasılığını artıracaktır. Bu anlamda yapılacak bir çalışma fayda sağlayabilir.
- Öz-duyarlık ve sosyo-demografik özelliklerin incelendiği bu çalışmada kullanılan yöntem, farklı bir metot kullanılarak uygulandığında farklı bulguların elde edilmesine yardımcı olabilir ve yeni bakış açıları ortaya konulabilir.

KAYNAKÇA

- Akın, A. (2009). Öz-duyarlık ve Boyun Eğici Davranış. *Eğitim ve Bilim*, 34(152), 138-147.
- Akın, Ü., Akın, A., & Abacı, R. (2007). Öz-Duyarlık Ölçeği: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 33 (1),01-10.
- Akın, A. (2009). *Akılcı Duygusal Davranışçı Terapi Odaklı Grupla Psikolojik Danışmanın Psikolojik İyi Olma ve Öz-duyarlık Üzerindeki Etkisi*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Sakarya Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.

- Akkaya, Ç. (2011). *Ortaöğretim Öğrencilerinde Algılanan Sosyal Destek ve Öz-duyarlık Düzeyleri*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Sakarya Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Alp, Z. (2012). *Çalışanların ve Emeklilerin Sosyal İstenirlik ve Öz-duyarlık Açısından Karşılaştırılması*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Maltepe Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Arda, D. (2012). *Beyaz Yakalı Çalışanlarda Öz-duyarlık ve İş Tatmini Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Maltepe Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Çolakoğlu, T. (2013). *Kalp Krizi Geçirmiş Bireylerde Travma Sonrası Gelişim ile Öz-Duyarlık Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Bilim Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Eker, H. (2011). *Üniversite Öğrencilerinin Öz-duyarlık ve Duyarlı Sevgi Düzeylerinin Ebeveyn Tutumları Açısından İncelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Sakarya Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Elkind, D. (1969). Developmental studies of figurative perception. In *Advances in child development and behavior*, 4, 1-28.
- Eraydın, Ş. (2010). *Farklı Müfredat Programlarında Öğrenim Gören Hemşirelik Öğrencilerinin Öz-duyarlık, Öz Güven ve Boyun Eğici Davranışlarının İncelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Cumhuriyet Üniversitesi/Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Sivas.
- Fredrickson, B. L. (2001). The role of positive emotions in positive psychology: The broaden-and-build theory of positive emotions. *American psychologist*, 56(3), 218.
- IBM Corp. Released, (2011). IBM SPSS Statistics for Windows, Version 20.0. Armonk, NY: IBM Corp
- IFSW. (2014). *Global agenda for social work and social development*. First report, 3-16.
- İkiz, E.,& Totan, T. (2012). Üniversite Öğrencilerinde Öz-Duyarlık ve Duygusal Zekanın İncelenmesi. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14(1),51-71.
- Johnson, L. (1995), *Social Work Practice. A Generalist Approach* Allyn and Bacon A Paramount Communications Com. United States of America.
- Kirkpatrick, L. A. (2005). *Attachment, evolution, and the psychology of religion*. Guilford Press.

- Kuzu, S. (2011). *Öğretmen Adaylarının Kaynaştırma Eğilimlerine Yönelik Tutumları ve Öz-duyarlık Düzeylerinin Karşılaştırılması*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Nazik, E., & Arslan, S. (2011). Hemşirelik Öğrencilerinin Empatik Becerileri ile Öz-Duyarlıkları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, 14(4), 69-75.
- Neely, M. E., Schallert, D. L., Mohammed, S. S., Roberts, R. M., & Chen, Y. J. (2009). Self-kindness when facing stress: The role of self-compassion, goal regulation, and support in college students' well-being. *Motivation and Emotion*, 33(1), 88-97.
- Neff, K.D. (2003a). Self-compassion: An alternative conceptualization of healthy attitude toward oneself. *Self and Identity*, 2(2), 85-102.
- Neff, K.D. (2003b). The development and validation of a scale to measure self-compassion. *Self and Identity*, 2(3), 223-250.
- Neff, K., Hsieh, Y. & Dejitterat, K. (2005). Self-compassion, achievement goals, and coping with academic failure. *Self and Identity*, 4, 263 – 287.
- Neff, K. D., Rude, S. S. & Kirkpatrick, K. L. (2007). An examination of self-compassion in relation to positive psychological functioning and personality traits. *Journal of Research in Personality*, 41, 908 – 916.
- Neff K.D., Pisitsungkagarn K, & Hsieh Y.P. (2008). Self-compassion and self-construal in the United States, Thailand, and Taiwan. *Journal of cross-cultural psychology*, 39:267–85.
- Neff, K.D., & McGehee, P. (2009). *Self-compassion and Psychological Resilience Among Adolescents and Young Adults*. USA: University of Texas at Austin.
- Öveç, Ü. (2007). *Özduyarlık ile Özbilinc, Depresyon, Anksiyete ve Stres Arasındaki İlişkilerin Yapısal Eşitlik Modeliyle İncelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Sakarya Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2000). Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being. *American Psychologist*, 55 (1), 68-78.
- Soyer, U. (2010). *Özel Eğitim Öğretmen Adaylarının Öz-duyarlık ve Sürekli Kaygı Düzeylerinin Belirlenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Tatlıoğlu, K. (2010). *Farklı Öz-anlayış Düzeylerine Sahip Üniversite Öğrencilerinin Karar Vermede Özsaygı, Karar Verme Stilleri ve Kişilik Özelliklerinin*

Melike Tekindal

Değerlendirilmesi. (Yayımlanmamış doktora tezi). Selçuk Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.

Tedeschi, R. G. & Calhoun, L. G. (2004). Posttraumatic Growth: Conceptual foundations and empirical evidence. *Psychological Inquiry*, 15(1), 1-18.

Tel, F.D. (2011). *Üniversite Öğrencilerinin Yaşam Doyumu ve Öz-Duyarlık Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi.* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Abant İzzet Baysal Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.

Thompson, N. (2013). *Sosyal Hizmeti Anlamak.* Dipnot Yayınevi

Yıldırım, A.,& Şimşek, H. (2005). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. *Ankara: Seçkin Yayıncılık.*

Bilgi Notu

Bu araştırma Hacettepe Üniversitesi, İİBF, Sosyal Hizmet Bölümü, 2014-2015 Eğitim-Öğretim yılı, SHO316 Uygulamalı Araştırma dersi kapsamında hazırlanmıştır. Araştırma grubunda Zeynep ADIBELLİ, Nazlı DEMİRKIRAN, Gizem KAYIKÇI, Serenat KESKİN, Burak KÖŞECİ yer almaktadır. Araştırmanın makale haline getirilmesi Dr. Melike TEKİNDAL tarafından gerçekleştirilmiştir. Araştırma grubunda yer alan kişilerden makalenin yayınlanması için izin alınmıştır.

UFKUN ÖTESİ BİLİM DERGİSİ YAYIN KURALLARI

DERGİDE YER ALACAK YAZI TÜRLERİ

Araştırma Makaleleri: Bilimsel yöntem ve kurallara uygun olarak sosyal hizmet, felsefe, sosyoloji, psikoloji, hukuk, iletişim ve gazetecilik gibi sosyal bilimlere ait alanlarda yapılmış araştırmaların makaleleridir. Bu yazıların daha önce yayınlanmamış ya da yayınlanmak üzere kabul edilmemiş olması gerekir. Bir bilimsel ortamda sunulmuş; fakat yayınlanmamış (özetler hariç) çalışmalar, bu durumun belirtilmesi koşuluyla kabul edilir.

Derleme Makaleler: Sosyal hizmet, felsefe, sosyoloji, psikoloji, hukuk, iletişim ve gazetecilik gibi sosyal bilimlere ait alanlarda yapılmış, var olan bilgi birikimini gözden geçiren, yeni kavram, kuram, model ve yaklaşımlar geliştiren makalelerdir.

Olgu (Vaka, Case) Sunumları: Sosyal hizmet, felsefe, sosyoloji, psikoloji, hukuk, iletişim ve gazetecilik gibi sosyal bilim uygulayıcıların, paylaşmakta yarar gördükleri olguları ele alan yazılardır.

Editöre Mektup: Okurların Dergi ile ya da dergide yer alan yazılarla ilgili görüş ve önerilerini belirttikleri yazılar ile belirtilen alanlarda çalışmalar yürüten meslek ve disiplinlerden bilimcilerin, bilimsel konularda ve bilimsel bir biçimde yürüttükleri tartışmaların yer aldığı yazılardır.

Kitap/Makale Tanıtımı: Sosyal hizmet, felsefe, sosyoloji, psikoloji, hukuk, iletişim ve gazetecilik gibi sosyal bilimlere ait alanlarda yayınlanmış kitapların/makalelerin tanıtım ve eleştirisini içeren yazılardır.

Tez Tanıtımı: Üniversitelerin sosyal hizmet, felsefe, sosyoloji, psikoloji, hukuk, iletişim ve gazetecilik gibi bölümlerinde yapılmış uzmanlık ve doktora çalışmalarını okuyuculara tanıtan yazılardır.

DERGİDE YER ALACAK YAZILARDA UYULMASI BEKLENEN GENEL KURALLAR

1. Derginin yayın dili Türkçe ve İngilizcedir. Yazılar kolay anlaşılır olmalı, elden geldiğince yabancı sözcüklerin Türkçe karşılıkları kullanılmalı, alışılmamış sözcüklerin yabancı dildeki karşılıkları ilk kullanımlarında parantez içinde verilmelidir.
2. Makalenin giriş kısmında makaleyi en iyi şekilde özetleyen Türkçe ve İngilizce özet ve özetin altında anahtar sözcükler yer almalıdır. Özetlerin 200 kelimeyi geçmemesine dikkat edilmelidir.
3. Araştırma ve derleme makaleleri ile olgu sunumlarının yayınlanma kararı danışma Kurulunda yer alan ilgili "uzman" kişilerce verilir.
4. Kitap/Makale ve tez tanıtımı ile editöre mektup yazılarının yayınlanma kararı, Yayın Kurulu tarafından verilir.
5. Dergide derleme makaleler, araştırma makaleleri, bildiriler, yayın değerlendirme ve tartışma yazıları, editöre mektuplar, örnek olaylar yer alır.
6. Dergide yayınlanan yazılarda ifade edilen görüşler yazarlarına aittir.
7. Bu dergide TUBA ve TÜBİTAK'ın yayın etiğine uygun yazılar yayınlanır.

DERGİ YAZIM KURALLARI

1. Yazılar, A4 boyutunda metin kenarlarından 2,5 cm boşluk bırakılarak, 1.5 aralıkla bilgisayarla Arial 12 punto kullanılarak yazılmalıdır.
2. Yazılar 20 sayfayı geçmemeli, eğer geçiyor ve yazarının iyi niyetli çabalarına karşın kısaltılmıyor ya da kısaltıldığında makalenin özelliği kayboluyorsa, bu durum Yayın Kuruluna gerekli bilgiler verilerek görüşülmelidir.

3. Metin iki yana hizalı, paragraf öncesi boşluk bırakılmadan ve paragraflar arasında otomatik olarak yarım satır (6 nk) boşluk bırakılarak hazırlanmalıdır.
4. İlk sayfa kapak sayfasıdır. Kapakta sırasıyla, makalenin tam başlığı, yazarın adı, yazarın kurumu sayfada ortalanmış olarak alt alta ikişer satır aralıkla sıralanır. Sayfanın altında yazar hakkında kısa bilgi notu sola yaslanmış olarak yer alır. Bu notta yazarın şu anki durumu, ilgi alanları, ödülleri vb. bilgiler, yazının bir proje kapsamında desteklenmesi vb. bilgiler ile iletişim için elektronik adresi yer alabilir.
5. Metin içinde kitap, dergi ve film, TV programı adları italik yazılır. Örneğin, *Siyaset Meydanı* programında (...). Ayrıca yeni veya teknik bir terim metin içinde ilk geçtiği anda italik yazılabilir, sonrasında italik yazılmaz. Örneğin, 1990'lardan sonra *alımlama* çalışmaları Türkiye'de de artış göstermiştir. İngilizcede yaygın olan ifadeler ve kısaltmaları italik yazmayınız. Örneğin, a priori, vis-a-vis, per se vb... Metinde bir ifadeyi daha çok vurgulamak amacıyla italik yapmayınız.
6. Sayıların kullanımı: Cümlelere başlarken sayısal ifadeler sözcük olarak verilir. Örneğin: Kırkbeş tezden yirmisi (...) metin analizi üzerineydi, kalan 15 tanesi üretim süreçlerinin ekonomi politikası ile ilgiliydi.
7. Bir ifadeyi aniden kesintiye uğratacak bir bilgi veriliyorsa, çift çizgi kullanılır. Örneğin: Bu iki katılımcı – biri ilk gruptan diğeri ikinci gruptan seçilmişlerdi- ayrı ayrı test edildiler.
8. Metinde dipnotlar, ilgili olduğu sayfada numaralandırılarak verilir; metin sonuna konulmaz.
9. Metinde sadece tek ek var ise Ek olarak italik başlıklandırılabilir ve metinde böyle yer alabilir. Birden çok ek var ise Ek A, Ek B diye harflendirilerek sıralanabilir. Metin sonunda yer alan bu eklere başlıkları verilmelidir. Ana metinde etiketleri ile belirtilmelidir. Örneğin: Türkiye'de yapılmış haber konusundaki doktora tezlerinin ve master tezlerinin konu dağılımına bakıldığında (Ek A ve Ek B), 1990'lardan itibaren bunların çoğunun temsil, ideoloji ve söylem meselelerine odaklandığı görülmektedir.
10. Metniniz karmaşık ve fazla hacimli değilse, başlık ve alt başlıklarda sayılar veya harfler kullanmayınız. Yine metinde yer alan çeşitli türden ardışık sıralamalarda sayı yerine madde işaretlerini kullanmayı tercih ediniz (kare, çizgi, yuvarlak vb).
11. Metin, info@ufknotesibilimdergis.com adresine e-posta ile gönderilmelidir (bir isimli -yazar bilgisi içeren- ve bir isimli ayrı adlarla Word formatında kaydedilmiş iki dosya).
12. Yazı; sırasıyla çalışmanın türü (araştırma, derleme veya vaka sunumu), başlığı, yazar adları, yazarların bağlı oldukları kurumlar, iletişim kurulacak yazarın iletişim bilgileri (posta adresi, telefon, faks, e-posta) ve çalışmanın daha önce yayınlanmadığını ya da yayınlanmak üzere hâlihazırda başka bir yayın organına gönderilmediğinin bildirimini içeren ayrı bir başlık sayfası ile gönderilmelidir.
13. Yazının diğer bölümleri şu sıraya uygun olmalıdır: Sola dayalı, alt alta, Türkçe ve yabancı dilde başlık, Türkçe özet, anahtar sözcükler, yabancı dilde özet, yabancı dilde anahtar sözcükler, metin ve yararlanılan kaynaklar.
14. Çizelge içermeyen bütün görüntüler (fotoğraf, çizim, harita vs.) şekil olarak adlandırılmalıdır. Bütün çizelgeler ve şekiller, ayrı ayrı, Çizelge: 1 ya da Şekil: 1, düzeni içinde sıralanmalıdır.
15. Her yazının başında 200 sözcüğü geçmeyecek bir Türkçe özet yer almalıdır. Ayrıca İngilizce, Almanca ya da Fransızca dillerinden birinde de aynı uzunlukta bir özet konulmalıdır. Özet(ler)in sonunda anahtar sözcükler belirtilmelidir.
16. Satır sonlarında sözcükler kesinlikle hecelerine bölünmemelidir.

KAYNAKÇA KURALLARI

Ufkun Ötesi Bilim Dergisine gönderilen yazıların referans ve kaynakça düzenlenmesinde American Psychological Association (APA) 6 stili kullanılmalıdır. Mendeley atıf programının APA 6 TR kaynakça versiyonu dergimizin yayın kuralları ile birebir uyumludur.